

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

NYPL RESEARCH LIBRARIES

3 3433 06662097 6

(Apor)
FP

20. sz.

267747

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

MAGYAR
TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA

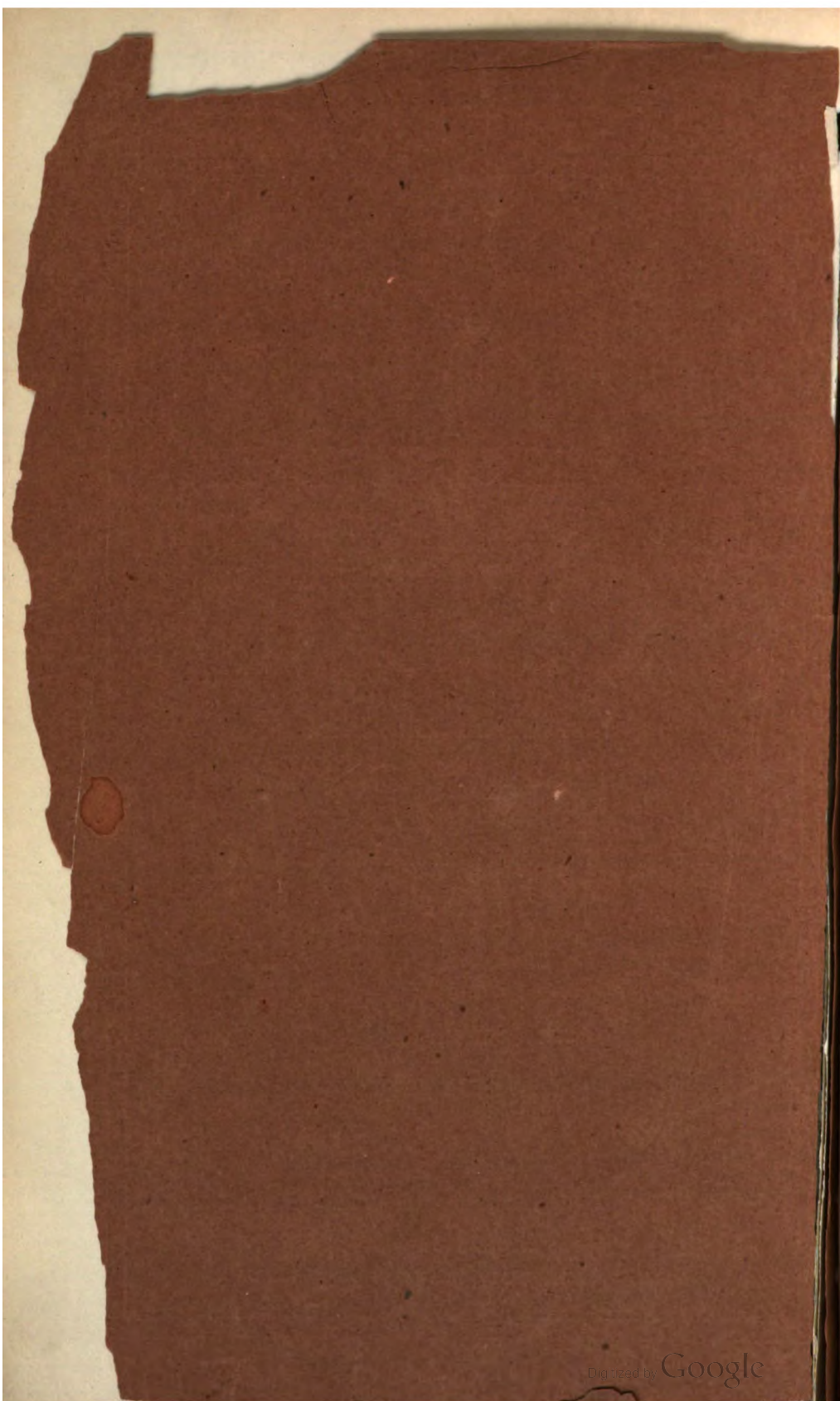
TÖRTÉNELMI BIZOTTMÁNYA.

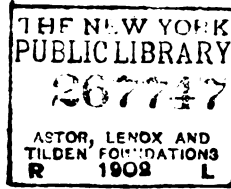
MÁSODIK OSZTÁLY : ÍRÓK.

II
TIZENEGYEDIK KÖTET.

PEST, 1863.

EGGENBERGER FERDINÁND M. AKAD. KÖNYVÁRUSNÁL.

MONUMENTA
HUNGARIAE HISTORICA.

SCRIPTORES.

XI

NEW YORK
PUBLIC
LIBRARY

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

MAGYAR
TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

K I A D J A

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA
TÖRTÉNELMI BIZOTTMÁNYA.

MÁSODIK OSZTÁLY : ÍRÓK.

XXIV. V. 34
TIZENEGYEDIK KÖTET.
V. 34. 34.

PEST, 1863.

EGGENBERGER FERDINÁND M. AKAD. KÖNYVÁRUSNÁL.

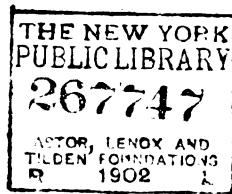
ALTORJAI
B. A P O R P É T E R
MUNKÁI.

K Ö Z L I

KAZINCZY GÁBOR. *oe*

NEW YORK
PUBLIC
LIBRARY

PEST, 1863.
EGGENBERGER FERDINÁND M. AKAD. KÖNYVTÁRSNÁL.

NYOY V3B
3.1807
V3A88U

Pest 1898. Emich Gusztáv Magyar Akadémiai könyvnyomdásnál.

ELŐSZÓ.

„Chara posteritas, propriis manibus hanc Admonitionem scripsi, ut eo magis observes. Ex lectione libri huius poteris advertere, quod pluribus annis laboraverim, multa, tam manuscripta, quam historicos legerim, multum mentem meam terse- rim, quousque veritatem rerum invenerim. Recogita ergo, quod vix aliquis dabitur, qui haec scripta in hunc ordinem redigere poterit; familiam tuam vides opere et veritate descriptam, vide- bis multas familias adjectas, casus mutationesque Transylvaniae aetate mea leges: praecipio ergo sub anathemate, nulli extra- dare hunc librum, sed posteritas sibi servet, et si aliquando fors inciperet scriptura deficere, de novo parari sibi curet; in paribus tamen, si quis desideraverit, concedere poterit, aut co- ram legere. Ita praecipio scriptor hujus et parens posteritatis. Al-Torjæ 20-a Januarii 1732. *B. Petrus Apor.*“

Optimæ gubernationis imperii et reipublicae ideam ex- pressit Marcus Aurelius Severus Imperator, dum:

Tyrannos et crudeles in altum non evehebat,
Jus pauperi, quia pauperi, non donegebat,
Recti amantem pauperem non fastidiebat,
Reo diviti, quia diviti, veniam non dabat,
Nullum malum impunitum abire dissimulabat,
Causas apertas ad alterum non remittebat,
Obscuriorum solus esse arbiter non volebat,
Commotus ira neminem damnabat,
Nec inter gaudia dona promittebat,
Non fuit incurius in rebus prosperis,
Nec abjectioris animi in rebus adversis,
Nil fecit mali maligniori mente,

Nec illiberarior fuit ex avaro pectore,
 Non est passus fores patere adulatoribus,
 Nec aures praebere calumniatoribus,
 Studuit semper esse amabilis bonis,
 Odiosum non recusabat esse malis,
 Adjuvabat causas pauperiorum contra potentes,
 Nec sinebat ab his opprimi impotentes aut minus potentes.

Selecta axiomata.

Laudet te os alienum, et non os tuum, extraneus et non labia tua.

Spes fortunam sequitur et quaerit.

Fortuna spem fugit et illi se occultat.

Honos non implet animum, sed inflat.

Optime facit fortuna quod non semper sit in eodem loco.

Peregrina est fortuna, ideo de loco uno ad alium transire debet.

Nullae inimicitiae perniciosiores, quam ubi ex amicis hostes fiunt.

Si ad naturam vives, nunquam eris pauper, si ad opinionem, nunquam eris dives.

Honor eos decet, qui honores spernant, non qui eos cupiunt.

Nulla tam modesta est felicitas, quae malignantis invidiae dentes vitare possit.

Magna virtus est fortunam fugere, major eidem resistere, maxima eandem contemnere.

Dat Deus qui vult, et quando vult.

Quo quis minus aestimat se dignum honore, eo majore dignus est.

Majus dedecus est, paria amittere, quam omnino non parasse.

Honor, fama, existimatio non sunt nostra, sed ab aliorum arbitrio dependent.

Calamitosus est qui timet, infortunatus qui sperat.

Nemo simul jucunde vivere potest, nisi simul honeste vivat. —

Ezeket írá Altorjai báró Apor Péter azon kötet elejére, melybe két latin munkáját másoltatá; a harmadikat, a magyart, mely az Upor ivadéka nevét fenn fogja tartani, nem hitte méltónak, hogy ama „családi hagyományához“ sorolja.

A maradék nem úgy ítélte. Apor történeti munkái elpendültek; a *Metamorphosis* a szó teljes értelmében *köz kincs* lőn. Méltán. Nyomorú viszonyaink tehetik csak érthetővé, hogy mindeddig nem a saját útján.

A hazai történelem mély ismerete s az a nemes közlékenység, mely mind azt a mit bír, *köz tulajdonúl* tekinti, s mit a Királyhágón *innen* csak kivételesen találunk — erdélyi barátaim szívességéből Aporra nézve is egy csomó becses adatot juttata kezemhez, az író hibás tételeinek helyreigazítása végett. Föl lesznek használva, de nem *itt*. Itt hadd álljon az író a maga valóságában. Ő nem a köz bírálat, hanem családá számára írt; ne bolygassuk sírját azért, hogy nevét tapossuk.

Apor barátja volt a tudományoknak s a tudomány embereinek: mutatja az a jellemző levelezés is, mit életében még Timon bocsáta közre (*Antiqua et Nova Hung.* 218 t.); de, valamint a köz életben, tele a *gyöngye* ember gyarlóságai- s tévedéseivel. Loyális, vallásos, hiszékeny, mind ez mértéken túl; vall, tesz és állít dolgokat, mikor legalább álmélkodni fognánk, ha az író naiv *összintésége* hagyná. Így nem haragszunk, nem kárhoztatjuk: megmosolyogjuk. Megismertet gyöngéivel ömaga, s elnézzük. Nem akarja palástolni, elhazudni őket: elénk tár mindent becsületes egyenességgel, ahogy ő maga tudja vagy hiszi.

De az a ki megtudja a mit kell választani : sok becses adatot talál e téves felfogások s hibás combi-
nációk szövedéke mögött. Az egyoldalúság szempontja
sem teszi megláthatlanná az igazságot. Aztán e tá-
tongó mélység két világ között, e világforradalom,
mely az őselet rengetegeit kalangyákba törte, hogy
majd, köszönül, legyen mi mellett fűtözhelessék a di-
dergő utód — szóval: az áthidazó korszak az ó és új
állami élet között, melyben Apor élt, s mely hazánk-
ban még egy Tacitust vár, mély fájdalomával és gyil-
kos ecsetével — sáppadt lenyomásként tűkrözdök azon
elbénült téveteg világban, mit Apor, hasonló színek-
kel, egyes eseményekre tördelve, vázol.

Apor munkáit, az eredetiek holléttéről tudomá-
som nem lévén, egy halmaz hibás és csonka másolat-
ból akarám összeállítani, hónapokon át gyötrődve s
gyötörve, segélyül, barátaimat : midőn nmélt. gr.
Mikó Imre úr baráti szívessége a főlebb említett (a
szerző által hitelesített) másolattal meglepett. Az egyet-
len teljes példány ez, mert 1732-ön túl is, mind vé-
gig, folytatva s toldogatva, különböző, s néha vajmi
gyarló kezek által. Tekintsen meg bármely egyéb
másolatot az olvasó — a Nemzeti Muzeumé teljesen
használatlan. ~~lenni fogja; hogy~~ történelmi irodal-
munk e gazdagítását azon férfinak köszönjük, ki,
az egykori közélet központi gondjai között is, nem
lankadó híve volt. ~~mind annak, a mi a haza ügyére~~
vonatkozik.

A *Metamorphosist* csak idegen, régibb és újabb
másolatok egybevetése után adhatám. Az a függé-
lék, mely *Cserei Mihály* töredékes megjegyzéseit adja
(444—484 l.) rendesen az Apor neve alatt kering,

élén az Apor bevezető szakaszával, ámbár szerzőjüket a szöveg is elég világosan mutatja. Csereiről azt mondja, 303 l. Apor : in plurimis me juvit in catalogo nostro tempore deficientium ; eme jegyzéseit a Metamorphosis első dolgozására tette, s a szerző felhasználta; de a mit Cserei zsémbes öszintesége kimond, enyhítve s itt-ott elhallgatva. Hogy az olvasó lássa, miként : tevém a szakaszok elé a megfelelő lapszámokat.

A XVIII század első felének sivár irodalmitörténetét egy jelentős névvel gazdagítja e kiadás.

Bánfalva, Augustus 31. 1863.

K. G.

SAJTÓHIBÁK.

112. lap 10. sor alulról így olvasandó : quas ego (quos tamen historicos inveni) omnes perlegi. 318. alsó sor : hanem a mellette. *olv.* hanem az maga mellett. — A 21—3 ív számos hibái között jelentékenyebbek : 320. lap, 2. sor felülről : többin. *k olv.* az többinek. 321. l. 15. s. alulról : Kacsulata *olv.* Kucsuláta. 323. 14. s. Urnak *olv.* Urának. 327. 2. s. a. az is *olv.* azt is. A 330—1, 336—9. lapokon a § jegyek megelőzendők. 330, 2. s. ételt *olv.* étket. 331, 8. s. a. Annyi leány. *olv.* még annyi leány. 332, 5. s. a. adták etc. 337, 10. s. a. In 1690 die anno 15. a Apr. *olv.* in anno 1690, die 15. a Apr. U. o. 3. s. a. intéseivel *olv.* intésivel. 339, 2. s. a. jeles *olv.* feles. 341, 2. s. Erdélynek *olv.* Erdélyiek. u. o. 10. sor. fejün nyakszirtin *olv.* fejün az nyakszirtön. 342, 2. sor : *selyemből szőtt* után kimaradt : némelyeknek az közepin ezüst fonalból varrott vagy szőtt. 344, 12. s. gömbölyesen *olv.* gömbölyegen. 347, 14. s. az sastollas *olv.* az sok sastollas. 348, 6. s. a. melyeken *olv.* melyen. 349, 12. s. régi *olv.* végi. 350, 6. s. mondtak neki *olv.* mondtának neki. u. o. 6. sor alulról : melye felől *olv.* melye felé. u. o. 13. sor : övig *olv.* öviig. 351. 8. s. a. többnyire *olv.* többire. u. o. 12. s. a. bagariával *olv.* bagaziával. 353, 13. s. a. ott belől nadrágon *olv.* ott belől az nadrágon. u. o. 12. s. rakva *olv.* varrva. 356, 4. s. paraszt *olv.* parasztember. 359, 12. s. a. tudva *olv.* tudván. u. o. 9. s. vízben *olv.* az vízben. 360, 14. s. fejedelemnek *beadott* olyan supplicatio.

Hibák a szerző sajátosságai, kiejtése, nyelvszokása stb. ellen : 324, 8. s. leányokat, asszonyokat, 325, 11. s. ajkokot, 332. 4. s. állókat. 341, 13. s. bizonyoson. 348, 4. s. szerszámokat. 350, 7. s. mindnyájon. 353, 4. s. inokat. 355, 12. s. magokat. 357, 11. s. azokat, 359, 17. s. magokat. — 338, 2. jóvallották, jóvallásán. — 348, 14. sor, 349, 12, 14, 360, 11. aranyas. — 358, 10. s. feltamálja. 359, 9. s. mű. — S végül : az helyett sok helyt a, s röviden mit a szerző megnyitva használ, péld. beadják, elvészem stb.

TARTALOM.

Lusus mundi	1—115
Synopsis mutationum	117—312
Metamorphosis Transylvaniae	313—443
Cserei Mihály pótlékjegyzetei	444—484

I.

L U S U S M U N D I

ET EJUSDEM ACTUS SCENICUS, PROUT IN HUMILLIMA FAMILIA
APORIANA, AB EXITU QUIDEM EX SCYTHIA NON INTERRUPTA
SERIE VERE NOBILIS, SIC IN RELIQUIS EIDEM SANGUINE JUNCTIS
INCL. FAMILIIS, OPERA ET VERITATE PETRI APOR, L.
BAR. DE ALTORJA, AA. LL. ET PHIL. MAG. INCL. COM. DE KÜ-
KELLŐ COMITIS SUPR. EMERITI, NECNON INCL. SEDIUM SICULICA-
LIUM SEPSI, KEZDI, ET ORBAJ UT ET MIKLÓSVÁR SUPR. JUDICIS
REGII ACTUALIS, IN LUCEM PUBLICAM REPRAESENTATUS, AD
GRATAM POSTERORUM MEMORIAM ANNO 1727.

IN ZOILUM.

Invida mens verum depingit imagine falsi,
Falsus is est, album qui probat esse nigrum.
Fur famelle, tuum est alienam rodere famam,
Horto de proprio collige poma tuo.
Sed sine mordebis fors hunc ratione laborem :
Tunc quae te genuit psittaca lingua fuit.
Huc vexabis opus, nonne est tua curta supellex ?
Gallina ova parit garrula pauca nimis.
Mendacem reperisse stylum jactabis et ibis ;
Ibis, sed vitulo qua nova porta patet.
Excipies vario risu explodesque cachinnis,
Tunc sapiens dicet : tangis, aselle, lyram.

Interroga enim generationem pristinam, et diligenter investiga
patrum memoriam.

Hesterni quippe sumus et ignoramus, quoniam sicut umbra
dies nostri sunt super terram. Job, c. 8. v. 8. 9.

Gloria filiorum, patres eorum. Prov. c. 17. v. 6.

Nobilitas morum magis ornat quam genitorum.

Cyprianus Soarius, Soc. Jesu, in Rhetorica : Duplex est genus
hominum ; aliud civile, quod honestatem utilitati, agreste aliud,
quod utilitatem honestati praefert.

Seneca : Crudelius nihil est facto non nato nobile.

Sapientes confitentur et non abscondunt patres suos. Job,
c. 15. v. 18.

Curam habe de bono nomine ; hoc enim magis permanebit
tibi, quam mille thesauri pretiosi et magni.

Bonae vitae numerus dierum ; bonum autem nomen perma-
nebit in aevum. Eccles. c. 41. v. 15, 16.

Seneca : Sola atque unica virtus propria nobilitas est.

Valer. Lib. II. Optimus quisque nobilissimus est.

Claudian : Partitim singula quemque

Nobilitant : hunc forma decens, hunc robur in armis,

Hunc vigor, hunc pietas, illum solertia juris,

Castitasque thori.

Nam ut Propertius ait :

Omnia non pariter rerum sunt omnibus apta.

Tacitus, Lib. VI. Annal. : Tiberius hoc servabat, ut man-
daret honores, nobilitatem majorum, claritudinem militiae, illustres
domi artes spectandi, ut satis constaret, non alios potiores fuisse.

Seneca : Habet hoc optimum generosus animus, quod concitatur ad honesta : neminem excelsi ingenii virum humilia delectant et sordida.

Cicero : Historia est testis temporum, lux veritatis, vita memoriae, magistra vitae, nuncia vetustatis.

Lycurgus igitur et nos cives, inquit, nihil generositas, quae vulgo est admirationi, et ab Hercule ductum genus juvat, nisi ea faciamus, per quae ille hominum clarissimus fortissimusque est visus, per totam vitam honesta discentes et exercentes.

Noli per superbiam negare progeniem, quamvis egena sit et tu locuples, cum ipse conditor plasmarit utrumque.

Quorum gloriam miraris, eorum res gestas imitare.

Optime consultant, qui rerum futurarum exempla ex praeteritis sumunt.

Carolus Magnus imperator nihili faciebat nobilitatem, quae propriis virtutibus destituta, solo majorum sanguine superbiret. Ideoque scholas adiens, cum intellexisset plebeios discendi alacritate nobilibus longe antea, et hos et illos ad se evocans, plebeos ad dextram, nobiles ad sinistram stare jubet, hisque ignaviam vehementer exprobrat, illis vero impense dilaudatis, suos in posterum fauores ampliusque dignitatum gradus pollicetur.

Diogenes interrogatus, quinam mortalium omnium essent nobilissimi? qui divitias, inquit, gloriam, voluptatem, vitam contemnunt, contraria vero, hoc est paupertatem, ignominiam, laborem, mortem praeclare sustinent ac vincunt.

Redux Tyrnavia ex Hungaria anno 1696, ubi studia mea juridica et philosophica absolveram, magnum illum patriae patrem, ecclesiae romano-catholicae per Daciam columnam, Stephanum Apor, cui in discessu meo ante triennium Spectabili valedixeram, Illustrissimum Comitem salutare mihi gaudio erat; discedens eundem venerabar ut Supr. Judicem Reg. Sedium sicculicalium Csik utriusque Gyergyó et Kászón, et incl. Tabulae Judiciariae Reg. assessorem, necnon universarum tricesimarum dacicarum Arendatorem supremum: ast redux colui ut exc. Regii Gubernii Consiliarium intimum, thesaurarium regium, dictarum incl. sedium una cum fato officio et supr. Capitaneum; et vix patriam meam videre potui, accessit eidem et officium supr. Comitis Cottus Thordensis; sed nec hic stetit clementia augustissimae domus Austriacae, verum et totius Transylvaniae Generalem intueri eundem mihi licuit, haeculantibus ejusdem meritis. Tantis ergo honoribus cumulatun desideratissimun meum patrulem considerans, et humillimae familiae Aporianae, et sorti meae gratulari jure merito poteram: sed ut ait poeta:

Invidus invidia corrumpitur intus et extra,
et iterum:

Invidus alterius rebus marcescit opimis,
sola miseria caret invidia: invidi, in tanto honoris fastigio videntes dictum illustrissimun meum pa-

truelem, non virtutem, quae illum evexit, carpere. verum humillimam hanc familiam mille conviciis et mendaciis proscindere non erubescabant. Saepe eundem monui, ut ex archivis aliisque instrumentis publicis litteralia instrumenta conquirenda curaret: verum saepe conquerebatur, litteralia instrumenta humillimae hujus familiae universa, eaque antiquissima, quae solus vidisset, per fratrem suum germanum, Lazarum, patruelem aequae meum, Constantinopoli deperdita fuisse. Egit tamen, et paucula quidem ex Archivo Capitulari Carolinensi exceperat, verum ut ulterius procedere posset, et patriae motus, et mors ipsius inopinata inturbavit. Saepe tamen me in vivis admonuit, ideo me non ut patruelem, sed ut filium servasse, ut successu temporis huic humillimae familiae inservirem. Egi ego et ante et post mortem ipsius, et hinc inde, ut potui, humillimae hujus familiae instrumenta conquisivi atque notavi: quae posteritati meae absque invidia tertii transscribo. Nam de omnibus inclytis familiis honorifice loqui, nec ullam ad injuriam provocare intendo; sed nec alia mihi mens est, nisi ut humillimam hanc familiam ab exitu ex Scythia nobilem fuisse probem. Dabunt itaque veniam omnes inclytae familiae dacicae, si sine ulla injuria illarum, antiquitatem hujus humillimae familiae demonstravero. Si vero absque ulla ratione quis hoc opus meum vellicare praesumserit, respondeo ipsi cum poeta:

Invide livor, abi, non haec tibi scripsimus. Audin?

Rodere vel noli nostra, vel ede tua.

Scio recte illud Ovidii:

Et genus et proavos et quae non fecimus ipsi,

Vix ea nostra reor.

Quod ipsum, dum adhuc poeta pro exercitio dedu-

cendo pro themate datum excepissem, recordor poema meum sic conclusisse:

Is proprio de sole micat, quem dives amoenos
Circum deduxit juvenem facundia campos,
Quemque dein sapiente jubet pallescere charta.

Ex quibus concludo: majorum acta non secus nostra fore, nisi nos ipsi nostra faciamus.

Nemo vero dubitare poterit de antiquitate hujus humillimae familiae, si literas ex Capitulo Carolinensi authentice exceptas et hic subjectas legerit. Videbit jam ante annum Christi 1311 comitis titulo insignitam; sed ut ab exitu plane de Scythia ad hunc usque praesentem annum quo haec scribo, scilicet annum Christi 1727, quilibet videat non solum simplicem nobilem, ast vere nobilem fuisse: paucula ex lectis et per me visis subjjicio.

Non nego a majoribus meis plurima, tam de antiquitate, quam officiis et possessionibus hujus humillimae familiae me audivisse, sed quia propria laus sordet, consulte ea praetermitto; ea solum refero, quae ex libris, ex archivis et litteris comprobare valeo. Et primo quidem in anno 1700 spect. Dnus Georgius Lázár de Gyalakuta, ex antiquissima familia Lazariorum, nuper incl. sedis Maros supr. Judex Reg. produxerat antiquissimum librum (fuerat Chronicon Thurocii gothicis characteribus impressum) pie defuncto patrueli meo, Comiti Stephano Apor, qui ob vetustatem et initio et fine carebat, in quo acta et nomina eorum heroum describebantur tam ad Constantinopolim, quam cum rege Andrea II ad Damiatam et Babyloniam Aegypti, qui eundem sequebantur, gloriosusque eorundem cum eodem rege reditus, inter quos heroes et Oporii describebantur, locum tamen dubitandi, an Oporiorum familia

eadem fuerit moderna cum familia humillima Aporiana, subministrabat, cum non describebat locum certum et possessiones eorundem. Verum postquam ex archivo Capituli ecclesiae Carolinensis excepissem litteras hujus humillimae familiae Aporianae, ut liquet ex litteris subjectis ad annum 1311 et ad annum 1324: amplius dubitare non potui, praecipue cum et gloriosae memoriae imperatoris Sigismundi confirmatorias ad annum 1402 (quae, proh dolor, in incendio meo Galacziensi, cum reliquis facultatibus meis, combustae sunt) super arce Bálványos, Oporiorum olim, nunc Apriorum, acquissivissem, et legissem Opourium eandem fundasse, Oporios auxisse, et hodie Aporios possidere. Cum ergo eadem jura possessionaria, eadem insignia habeamus quae Opourii vel Oporii olim, aut quis Opouriorum vel Oporiorum familiam defecisse et eorum bona per Aporios nova donatione impetrasse probet, debet fateri, Apriorum hodiernam familiam eandem esse, quae quondam fuit Opouriorum vel Oporiorum. Neque litterae O et A substantiam rei mutare possunt, ut ex multis, illisque clarissimis Hungariae familiis demonstrare possem. Accipio tantum duas hodie in Transylvania clarissimas et illustrissimas. Nonne antiquissima familia Vesselényiana antiquitus scribebatur de Vessen? Nonne illustrissima familia a duce Szabolcs descendens Csákiana quondam scribebatur de Csák? Cum vero hodiernae hae illustrissimae familiae habeant easdem possessiones, eadem jura, eadem insignia, quae antiquitus illis nominibus compellatae, quod addantur in illustrissima familia Vesselényiana aliquot syllabae, et in illustrissima familia Csákiana addatur littera I, et non de Csák, sed de Keresztzeg hodie intitule-

tur, quis negat ambas illas familias illustrissimas a dictis praedecessoribus legitime descendere? Possem et plures adducere, sed consulto praetermitto. Idem ergo esto iudicium et de humillima familia Aporiana. Jam ergo authentice comprobando hodiernam humillimam familiam Aporianam eandem esse ac Oporianam: qui fuerint Oporii, si adhuc exstat liber dictus apud haeredes Lazarios, poterit quis videre. Sed et apud omnes veteres Hungariae scriptores Oporios fuisse palatinos apostolici regni Hungariae lege ad annum Christi 1300, sub Andrea III. rege Hungariae in catalogo palatinorum, et leges Oporium palatinum vajvodasque Transylvaniae; lege ad annum circiter 1308 in catalogo vajvodarum Transylvaniae, et leges Ladislaum Oporium vajvodam, qui excussit coronam e capite Ottonis Bavari, et restituit ad coronationem Caroli I. Sed et hujus Caroli I donationem inspicie in *Dok Kaszon* ad annum 1324, nam exposit circa annum 1479 inceperunt Oporii vocari Aporii, ut ex subjectis ad praefatum annum patet. Ladislai vero vajvodae huius filius erat Stephanus, qui in vajvodatu successit — Stephanus hic a Ludovico rege exercitui ungarico in Neapoli praefectus erat — alter vero filius ejusdem Ladislai vajvodae Andreas, qui relicto fratre in Neapoli a rege, fratri in vajvodatu successerat; hic ab eodem rege praefectus erat exercitui contra tartaros, qui siculos infestabant. Germanus vero frater dicti Ladislai vajvodae, Comes Joannes Opor, cuius filius Stephanus, huius Petrus, qui cum Nicolao vajvoda et pro-vajvoda contra Lajcum valachicum regulum sub dicto gloriosissimo rege in bello valachico gloriose occubuit. Filius huius Alexander; Alexander habuit tres filios, in arce Bálványos habitantes, qui

amore capti cuiusdam magnatis, Mike nomine, filiae (de familia Mike lege P. Sam. Timon Soc. Jesu ad annum 1200, et catalogum palatinorum), pro legitimo matrimonio expetebant, sed cum petulantioris genii fuerint, dum parentes uni eorundem tradere nuptui noluissent, tunc Torja oppidum existens (cuius privilegium etiam jure patriae confirmatum fuit Appr. Const. part. III. tit. 78. art. 1), tempore publicarum nundinarum ex foro rapiunt, sed infelicitur; nam primus statim occiditur, secundus usque ad templum Fel-Torjense persequitur, et ibi perimitur, tertius, Stephanus nomine, virginem secum in arcem ducit, et, nolentibus etiam parentibus, matrimonio jungit. Hanc nonnisi unicam filiam genuisse invenio, nomine Helenam, cognominatam Aporfii, claudam, sed cum patrimoniis abundasset, a plurimis matrimonio expetitam, ut tamen clare constat ex contractualibus inter familiam Aporianam et Henterianam, ut inferius patebit.

Dum cum Ludovico rege Oporii, ut supra notatum est, in Italia bellassent, quidam ibi stationem fixerunt, ut multi fide digni Italiam peragrantes mihi retulerunt, in Italia et hodie Oporianam et Aporianam familiam ungarico nomine gloriantem exstare; quare ex eadem ipsa familia quidam ex Italia, ut antiquae nos'rae litterae testantur, et a proxime dicendis confirmabitur, ne patrimonium antiquum Oporianum ad alienigenas deveniret, quidam Mathaeus Burczia Apor, ex Italia descendens, claudam superius dictam Helenam legitimo matrimonio jungit; quae tres proles genuit: Stephanum, Lucam, et Barbaram. Haec Barbara omnino sine semine defecit; per huius defectum, jure sangvinitatis, viva superstitem memoria, peril-

lustris Dnus Michael Henter de Sepsi Sz.-Ivány certa bona jure acquisivit. Scriptum est Mathaeum Burczia alias Apor duos habuisse filios, Stephanum et Lucam; Stephanus quidem fratri suo minori Lucae divisionem ex bonis paternis noluit concedere, tandem vero inter ipsos contractualiter conventum fuit. Dum rursum filius Lucae, Mathaeus, in anno 1550 ab Aporiis divisionem petiisset, tunc ab Aporiis tale responsum obtinuerat, quod sint parati, quoniam Mathaei parens Lucas, et Stephanus Apor erant uterini fratres, et Lucas primo incepit nominari Burcsa, dum ad habitandum descendit in Sepsi Sz.-Ivány. Ego putem, a populo fuit nominatus, corrumpendo Burczia Apor in Burcsa, nam in prioribus litteris hunc Lucam et Kis-Henter nuncupatum video, dum Stephanus Apór eidem ex bonis Aporianis divisionem noluit concedere; convenerunt tamen, ut bona in Sede Sepsi existentia concesserit fratri Mathaeo, ea conditione, ut in virili sexu deficiente familia Henteriana sive Burcsaiana, eadem bona redeant ad familiam Aporianam, prout nuper, dum Dna Clara Henter, consors Spect. Dni Samueli Torma de Csicsó-Keresztúr, et Christina Henter, Spect. Dni Clementis Béldi de Uzon, divisionem voluissent celebrare cum suis fratribus uterinis, non aliter se defendere poterant, nisi in facie incl. Sedis Sepsi authentice has contractuales produxissem, contradixissemque divisioni. Hinc patet familiam Henterianam et Aporianam eandem esse. Stephani hujus filius, iterum Stephanus, fundator templi Felső-Torjensis, et Ladislaus, vice castellanus arcis Viennensis (Confer certa ex parte Bonfin. Dec. 2. Libr. 10. et Istvánfi Lib. I. Cap. 1. §. 5. cum litteris ex Capitulo exceptis annis 1311, 1324, 1479, 1521,

1584., et sic invenies). Ladislai filius rursum Alexander, Alexandri Michael, Michaelis Andreas, Andreae Lazarus, Lazari Joannes, Joannis Baro Petrus, Baronis Petri Barones Josephus, Joannes et Ladislaus Apor, legitimi haeredes arcis Bálványos (pono expresse arcis Bálványos, nam recordor a senibus me audivisse saepe, quod audiverint a majoribus suis, se vidisse titulum dicti Ladislai vajvodae ad frontispicium palatii arcis Bálványos); fratres vero Joannis, genitoris Baronis Petri Apor, videbis inferius. Sed nec obstat sículos aequali omnes privilegio et libertate fuisse usos, et quod nec patiantur inter se libertate esse superiorem, et quod eandem minimus habeat immunitatem, quam maximus, prout cum Olaho omnes annales quos legi conveniunt, sed et his temporum injuriis, quamvis servare non possimus, semper tamen hanc libertatem jactamus. Speciali tamen aliqua libertate Oporios vel Aporios fuisse gavisos, exinde colligere est, quod arx Bálványos cum pagis Alsó- et Felső-Volál, Karatna et Peselnek, Szárazpatak et Kanta, antiquis et haereditariis possessionibus Oporiorum in medio sículorum, in Comitatu Albensi posita sit, prout etiam in annexis ex Capitulo exceptis Torjam inCottu Albensi positam invenies, et hoc ideo fuisse puto, ut ad arcem subditos, vel ut vocant jobbagyones, habere possint, salva permanente libertate siculica. Certum enim et indubitatum est, ex omnibus annalibus constat, inter sículos nullum fuisse jobbagyonem vel subditum, sed injuria temporum sic primo aliquos redactos in statum colonicalem (prout multorum regum et principum mandata meis oculis legi): Cum gloriosissimi reges et principes frequentia habuissent bella, mandatum ad sículos tale dabatur:

Quicumque non insurrexerint ad praesens bellum, privilegium amittent et in statum colonicalem redigentur. Tales ergo, qui ad bellum non proficiscebantur, aliis bene meritis pro jobbagyonibus sive subditis dabantur; prout aliquot donationes tales vidi. Et sic primo jobbagyonum inter sículos initium factum est.

Praeterea et reliquis summisque officiis functos Oporios historiae docent, et si quis perspicaci oculo invidiaque seposita genealogiam Opouriorum vel Oporiorum ex antiquis Hungariae monumentis legerit, inveniet eos recta linea descendere ab Árpád, filio Almi ducis de sanguine Atilae, ut bene advertit Perillustris Dnus Stephanus Gyöngyösi, quondam vicecomes inclyti Comitatus Gömöriensis, in opusculo anni 1693 Leuchoviae impresso, in praefatione, in quo connubium celsissimi quondam Transylvaniae principis Joannis Kemény cum celsissima principissa Anna Lónyai rythmice describit.

Sed hic quis objicere posset, praeclarum hunc virum solum adulatum fuisse defuncto patrueli meo, Comiti Stephano Apor, cum annales hungarici dictent, quod Árpádi filius fuerit Zoltán, Zoltáni Toxus, Toxi Gejza, Gejzae sanctus rex Stephanus, et quae objectio si in vivis eidem objecta fuisset, credo, emeritus senex me doctius scivisset respondere. Nihilominus, in quantum ex conjecturis eruere possum (ita enim steriles sunt scriptores hungarici, qui genealogias solum gloriosissimorum regum referunt, et nomina solum eorum procerum, qui vel gloriose vel vero fataliter se sub iisdem gesserunt, et nonnisi aliquarum illustrissimarum familiarum truncum apponunt, sed eo sterilius de familiis transylvanicis loquuntur, ita, ut quasi sit impossibilis etiam praecipuarum familiarum deductio ex

annalibus hungaricis per successiva tempora et secula, nisi privata litteralia instrumenta habeant), praefatum emeritum et bono senio confectum virum sic salvo : Non constat Árpádum unicum solum filium Zoltánum habuisse; quod vero hunc solum historici apponant, factum est ob solam genealogiam gloriosissimorum Hungariae regum, sed ex hoc non licet argumentari, quod tam Árpád, quam reliqui sex duces Hungarorum, solum illos filios habuerint, quos historici nominant, et non plures; veritati ergo magis conforme est, ducem Opourium secundo genitum Árpádi filium fuisse, sub cuius auspiciis hungari bellum adversus graecos gerebant, nam ad talem expeditionem primi ducis filium delegare et honestum, et rationi consonum est. De huius ducis imperio Bothundus ad Constantinopolim giganteae molis graecum in singulari certamine occidit, de quo et Bonfinius Dec. I. Libr. 10, et superius dictus liber apud haeredes Lazarianos. Si ergo contuleris litteras exceptas ex Capitulo, et legeris Opour: concordare cum huius ducis nomine, non inficiaberis; nam et Opor et Opour nostrum fuit cognomen, quin imo in charta antiqua, sed non authentica, video nobis aliquando et cognomen Opar tribuisse, sed hoc solum per errorem fuisse putem, cum combinare non possim cum Opariis in historicis hungaricis relatis. Et sic supposito Opourium ducem secundo genitum fuisse Árpádi, facile etiam hodiernam humillimam familiam Aporianam ab Árpád descendere concludes sic: Opour aedificavit arcem Bálványos, restauravit Opor, hodie, nulla superveniente nova donatione, possident Apor, ergo Opour, Opor et Apor sunt eadem cognomina: adeoque et eadem familia est.

Sed haec hucusque de identitate familiae Aporianae, Opourianae et Oporianae opere et veritate dicta sufficiant.

Sed quod ab anno 1311, usque ad annum 1521 et ad annum 1584 semper haec humillima familia vere nobilis fuerit, subjectae litterae ex Capitulo excerptae de seculo ad seculum sub gloriosissimis regibus Hungariae clare ostendunt. Sed et tunc, et nunc et semper nobilem fuisse, solus lector fateberis, si recto corde exigua haec scripta legeris. Neque putes, dum aliquando in annexis legeris quendam Aporium de Sz. Márton titulari, alim a nobis fuisse Aporium, nam antiquitus non solum Felső- et Alsó-Torja vocabantur exiguae possessiones Apriorum: sed All-Torja etiam vocabatur Sz. Miklós-Torja, ut leges in annexis ad annum 1479, Felső-Torja vero etiam Sz. Márton-Torja, a dedicationibus scilicet ecclesiarum, prout ex scriptura supra sacristiam insculpta lapidi templi Felső-Torjensis videre quis poterit, hoc modo: Anno 1516. In honorem Sancti Martini episcopi erexit Stephanus Apor. Vel tunc vere nobilis familia, quae divis templa erigebat, et vere vel inde nobilis, quod nullus ex illa haereseos labe infectus fuerit. Eréxerat haec humillima familia templum aliud supra pagum Karatna Deo Eucharistico sacrum, de quibus duobus templis inferius adhuc pauca, cum hodie sub acatholicis gemant.

Nobilis erat haec humillima familia sub gloriosissimo Hungariae Atlante Mathia Corvino, ut apparet ex Istvánio, cap. 1. § 3. ubi describit, post mortem praefati gloriosissimi regis Mathiae, adventantem augustissimum imperatorem Maximilianum ad Viennam Stephanum de Zápo-

lya non exspectavisse; quem loco sui reliquerit, ignorat quidem, in aliquibus tamen scriptis invenit eidem Ladislao Uporio nomen fuisse. Hunc vero non Uporium sed Aporium fuisse, testabatur meus desiderabilis patruelis Comes Stephanus Apor, dicens, se certo vidisse inter litteras per fratrem suum germanum Constantinopoli deperditas, authenticum testimonium, in quo scribebatur: vice castellanus arcis Viennensis Ladislaus Apor. Sed et magnus ille vir, vere apostolus Hungariae et factis et scriptis, Gabriel Hevenesi soc. Jesu, in binis litteris ad pie saepius nominatum Comitem patruelem meum scriptis (spero has litteras et hodie exstare) testabatur, se certo invenisse illum non Uporium, sed Aporium fuisse. Et nonne in suis scriptis scriptores nominum litteras saepe variant? etiam certo saepissime, ut historias legenti patet, ob non plane claram informationem. Acta huius Ladislai lector legat alibi. Quid mirum? nam sub Uladislao II. alter cognatus noster sculus Simon Nyujtodi (cujus castelli fundum hodie possideo) arcis Strigoniensi erat praefectus vice-castellanus, ut id ipsum apparet ex privilegio inclytae sedis Kászón.

Nobilis erat haec familia humillima sub Uladislao II, dum scilicet duce Georgio Siculo plebs contra nobilitatem insurrexisset regique bellum indixisset, et rursum, sicuti tumultuassent in nativitate Ludovici II, ubi seposita vita, facultatibus, ut debebat, regi suo fidelis persistebat, subque vajvoda Joanne Zápolya, inter fideles, et quidem, ut traditio certa fert, ut dux siculorum in fidelitate persistentium militabat, ut hoc clare apparet in annexis litteris ad annum 1521 et annum 1584.

Nobilis erat haec humillima familia sub Ludo-

vico II. rege Hungariae, sub quo, tempore funestae expeditionis Mohacsianae, aliquot Aporii sub vajvoda Joanne de Zápolya pro conservatione regni arma arripuerant, ducemque praefatum sequebantur. Cur autem regi periclitanti una cum armada transylvanica suppetias ferre nequiverint? quia scriptores hungarici de intentione ducis variant, et ego indecisum relinquo.

Nobilis fuit haec humillima familia, ut rursum redeam, sub Uladislao II. anno 1505 et 1506. Item sub augustissimo imperatore et rege Huugariae Ferdinando I. anno 1555, ut ex Constitutionibus Generalibus totius inclytæ nationis siculicae apparet in villa Agyagfalva, Zékely-Vásárhely et Udvarhely, prout hae fideliter conservantur in archivis incl. Sedis Udvarhely. Et non solum nobilis, sed ex primis nobilibus nationis siculicae, prout clare constat ex Constitutionibus anni fati 1506, in Villa Agyagfalva, quas incl. natio siculica sic concludit: Factae sunt hae conclusiones loco, anno, dieque supra notatis in primatu Anderae Lázár Gyergyóiensis, in praesentia primorum sedis Udvarhely: Joannis Bögözi (hic Joannes Bögözi erat Supr. Capitaneus sedis Udvarhely), Pauli Nyujtódi, Antonii Kaczai, Joannis et Petri Benedekfi, Bethlenfalviensium, et Joannis Gergelyfi. Ex sedibus Maros autem et Aranyas: Leonardi Apaffi, Michaelis Gyalakuti, Gaspari Barcsai, Nicolai Barcsai, Nicolai Thót, Francisci Alárd, Georgii Tatár, Andreae Deenes. Ex sedibus Csik et Kézdi: Blasii Lázár, Joannis Blasko, Alexandri Györfi, Emerici Becz, Joannis Czakó, Damiani Urko (Urban?), Bernardi Czirják, Antonii Kun, Stephani Apor et Ladislai Csomortányi. Ex sedibus Sēpsi et Orbai: Valen-

tini Kálnoki, Michaelis Laczok, Blasii Czirják, Petri Daczo, Michaelis Mikó, Stephani Mihályfi, Nicolai Biró. Sed praeter hos innumerabilium multitudinum populi, qui pro bono regni nostri siculici parati essent mori et etiam fidelitatem conservant erga sacram coronam.

Hic duo nota Lector: Plurimae ex his nobilibus familiis ubi sunt? Et nomina eorum sepulta sunt. Nota secundo: Svadeo omnibus dominis siculis, has tres Constitutiones legendas, in quibus et cultum apostolicae salvificaeque religionis orthodoxae romanae vixisse, et fidelitatem summam erga reges Hungariae sacramque eorum coronam servasse, nec non justitiam summe administrasse quondam siculos cum voluptate leges.

Nobilis erat haec humillima familia sub Joanne II de Zápolya, qui princeps, per Blandratam ariana peste infectus, prohibuerat per omnes ditiones suas, integros per tres annos, ne oblatio munda, alias ab ortu usque ad occasum solis offerri Altissimo solita, sub ditionibus suis offerretur. Et ut a maioribus meis, fideque dignis senioribus nobilibus quondam certo intellexi: egit Michael Apor cum conjuge sua Barbara Andrásia, ex illustrissima familia Andrásiorum, atavus et atavia mea, et in cavernis, cellariis locisque occultissimis sacrificantibus et orantibus veris illius temporis apostolis interfuit, quos auctoritate fovit, pane nutrit; vidisses in illo miserrimo statu ecclesiae romano-catholicae miseros catholicos clam illuc convolasse, cum lacrymisque panem angelorum cum voluptate intrinseca animi adorasse. Conservavit itaque zelo suo vere catholico partem illam Siculiae ab Arianismo. Sub hoc tamen Michaele ali-

quam eclipsim passa erat haec humillima familia, cum enim cum Bercsényiis et Andrásiiis fidelitatem regi Ferdinando servassent aliqui Aporii, et ex Transylvania exivissent, amissione bonorum mulcati sunt.

Nobilem fuisse hanc humillimam familiam sub principatu Stephani Báthori, ex post regis Poloniae, testabatur quaedam scriptura in quodam libro apud Illrimum quondam comitem Samuelem Kálnoki, quae sic habebat (appono, ut aperte et veritate omnia fiant, prout vidi) idiomate nativo : Itt hála Estván kerály mikor lengyel kerályságra mene, azon éjjel meghala Estván pap is, et universa ejus bona depraedata sunt per Estephanum Apor. Scilicet : hic pernoctavit (idest in Kézdi-Vásárhely) Stephanus rex, quando ad capessendam coronam regni Poloniae iret, eadem nocte etiam Stephanus sacerdos mortuus est, et universa illius bona depraedata sunt per Stephanum Apor. Haec pro intermedio, scripsitque, ut putem, homo idiota, cum hac de materia ejusdem anni litterae relatoriae apud me existentes aliud doceant. Quamvis Nicolaum Apor inter duces siculorum Békesio consensisse contra Stephanum Báthori scribit Bethlenius, Libro VI, folio 317.

Nobilis fuit haec humillima familia tempore principum Christophori et Sigismundi Báthoriorum, quorum aliquot privilegia et consensuales prae manibus meis habeo, sed et patet ex subjectis ad annum 1584, et diem penultimam Maji.

Nobilis fuit haec humillima familia sub Andrea Cardinale et principe Transylvaniae Báthori, cujus primarius aulae familiaris Stephanus Apor, cui non tantum ad mortem usque fidelis exstitit, sed et in

morte socius esse voluit, modice tamen prius, quam Cardinalis cum Mikóne interficeretur.

Nobilis fuit humillima haec familia anno 1303, dum cum potioribus Transylvaniae proceribus Joannes senior et Joannes junior, Andreas, Laurentius et Thomas Apor campos Barcenses proprio sanguine irrigarunt.

Hic jam incipit humillima haec familia plenam eclipsim pati. Nam, ut praeattactum est, amiserant quidem quidam Aporii certa sua bona ob fidelitatem regis Ferdinandi; conservaverat tamen atavus meus, Michaël Apor, arcem Bálványos in statu existentem, cum annexis pagis in Comitatu Albensi, praeterea possessiones portionarias in Alsó et Felső-Torja, Esztelnek et reliquis annexis in sede Kézdi, item possessionarias in Pálos et Petek, prout et hodie certa jugera in his ultimis pagis de nomine Apriorum nuncupantur. Verum Michael hic nactus erat filium Andream, hominem crudelissimi genii, praepotentisque irae, cui dominari non valebat, qui duxit in uxorem Barbaram Lázár, Petri Lázár de Szárhegy filiam, prius quidem conjugem Georgii Daczó de Sepsi Sz. György, ex qua 24 proles procreaverat, masculam tamen nullam post se reliquit praeter natu minorem Lazarum duodennem. Hic ergo Andreas prius in subditos suos saevire incepit, paucique crudelitatem ipsius tolerare poterant, major pars ibat qua poterat, prout litterae relatoriae illius temporis me docent. Crudelitatem tamen suam egregie solvit et nos posteri deflemus. Nam dum duo cancellistae quosdam rusticos jure patriae repeterent, ipsos baculis in tantum excepit, ut in centonibus auferrentur, hic Director Fiscalis eundem evocari curat, et certo amissurus erat et

vitam, nisi inclyta familia Lazariana, jam per uxorem juncta, gratiam eidem vitae impetrasset.

Amisit tamen tunc possessiones Petek et Pálos, amisit possessionem majorem ad arcem Bálványos pertinentem, vix arce et exiguis possessionibus in Cottu Albensi et sede Kézdi retentis. Hinc nihilo melior factus, perrexit in eadem crudelitate, et ubi jam fere omnia dilapidasset, moerore confectus periit cum Moyse Siculo ad Coronam, anno 1603 (et hic primo arx Bálványos desolari coepit, cujus tamen ruderum majori ex parte et hodie exstant), relicta post se uxore Barbara Lázár, et unico, ut supra, filiolo; quae nihil marito melior, quae adhuc exigua maritus non amiserat, mulier haec pessumdedit, relicto unico filio in vastissimo aedificio All-Torjensi (nam ex post curiam All-Torjensem in minorem quantitatem avus meus reducere coepit, est morte praeventus, avia perfecit) annorum 14, cum duabus metretis siliginis solum, ascenditque in bona sua Csikiensia, egit et cum his sic, prout et bonis Háromszékiensibus, ita, ut de mortua matre unicus filius nihil invenerit in manibus suis. In hoc tamen laudandi, quod fidem orthodoxam strenue defenderint, ut constans majorum traditio et hodie in ore omnium Torjensium deprædicatur. Neque hoc Andrea vivente, aut uxore ejus templum Fel-Torjense occupari poterat, quibus mortuis subito occupatum est, avo meo puero existente. Quin imo dum Commissarii exmissi fuissent ad evertenda altaria, heterodoxisque tradenda templa, velut altera Penthesilea, assumtis foeminis et puellis ante Commissarios cursitabat, ab ereptioneque templorum arcebat ut hodie etiam populi in ore, cum hac comminatione: Szent Asszony úgy segéljen, ha ide jösz, meg kell

halnod, id est : Sancta Domina sic me juvet, si huc veneris, debes mori. Sicque felix mulier in hoc, partem illam Háromszékiensem, quae et hodie verum Deum vere colit, una cum Sede Csik a labe conser-vavit ; hinc forte meruit, quod et hodie in templo Felső-Torjensi tumba ipsius, una cum tumba Catharinae Apor, conjugis Joannis Kálnoki, incorrupta et quasi solum ante aliquot dies inposita videatur, quas paucos ante annos curiositatis ergo solus aspexeram, quamvis in tumba corpora earundem non inspexerim.

Talem ergo eclipsim passa humillima familia Aporiana. Jam redeo ad unicum surculum antiquae hujus nobilis familiae decem et quatuor annorum, avum scilicet meum, Lazarum, quem adhuc in nativitate sua quondam vere Lazarum futurum pater praedixerat, cum amissis omnibus prolibus votum fecerat, quod si adhuc ipsum prole mascula bearet Deus, quo majoris mendici nomen inveniret, ad illius nomen filium suum baptisari curaret; miserioris sortis nomen ergo cum non inveniret Lazaro, sic Lazarum filium suum baptisari curavit. Hic materia primo datur calumniandi calumniatori, sed an vera? judicet justus Philaletus; cave tamen calumniator, ne talibus calumniis Deum offendas, qui potens est fors cras tecum sic agere, qui hodie gloriaris in familia et divitiis, ne intra momentum Irus efficiaris. Divitiarum enim et paupertatis medium unicum solum momentum est. Lazarus ergo annorum 14, discedente matre, in vastissimi aedificii All-Torjensis (cujus et hodie fundamenta exstant, et praeter quod et aliud jam vix remanserat) quodam cubiculo ad ignem sortem suam deplorans, superveniente quodam antiquo nobile servitore patris, Andrea Bartha, qui et penes puerum

remanserat, interrogatus: cur ploraret? respondit: juste ploro; en mater cum duabus metretis siliginis me reliquit, num ego aliquando panem triticeum comedere potero? A quo consolatus et in spem erectus, fideliter curam pueri gerebat. Evoluto anno uno, jamque puero annorum 15, svadere coepit, ut duceret in uxorem filiam annorum 14 antiquae familiae Melchioris Nagy de Bibarczfalva, locumtenentis capitanei sedium siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbay ut et Miklósvár; svasit et persvasit. Indicitur dies nuptiarum 15 annorum sponso et 14 annorum sponsae (nomine Frusianae), egit architriclinnm Thomas Bassa, famosissimus ille vir, principis consiliarius et Sedium siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbay supr. capitaneus, sponso in propinquo sangvine junctus. Prout vero Bassa sponso, sic Bassiana sponsae a propinquo sangvine juncta fuerat, et ipsa die nuptiarum a tenera hac virgine interrogabat: Soror, inquit, scisne ollam pultium coquere, cum jam nubas? Vixit non multis annis cum hac uxore, sic tamen vixit, ut potio-rem partem bonorum a patre abalienatorum feliciter recuperaverit, erat enim ingenio et prudentia singulari, prout et hodie fama inter nos circumfert. Sed et quidam nobilis Andreas Köncezi de Karatna in die obitus avi hujus mei in quodam suo libro mortem ejus sic notavit: „Anno 1643. 15-a Augusti, mortuus est Lazarus Apor, qui ingenio et prudentia pollebat.“ Ex hac uxore aliquot proles suscepit: masculas quidem superstites nonnisi duas: Andream et Franciscum; Franciscus in aula Excellmi Generalis Cassovien-sis Adami Károlyi educatus, redux in patriam, juvenis a multis gestis, sed vel a choreis in Transylvania notissimus, in juventutis flore mortuus est

in Csik Rákos anno 1667; Andreas vero genuit Franciscum, Franciscus Volfgangum et Lazarum, modo superstites nepotes meos charissimos; et Volfgangus quidem mansit coelebs, Lazarus vero duxit uxorem Theresiam Kapi, filiam Joannis Kapi et Clarae Vitéz, filii Gabrielis Kapi et Mindszentianae, perpetui haeredis arcis Kapi, in Cottu Sárosiensi. Adeoque et familia Kapiana in Hungaria, et Mindszentiana in Transylvania, antiquissima; prout vero Theresia Kapi ex patre antiquissima est familia, similiter a matre Vitéziana, prout omnes fasti testantur. Filii Lazari Apor: Emericus, Stephanus, Lazarus, Gabriel, filia Elisabetha. Mortua uxore prima aggressus est anno 1627 ducere aliam, Juditham Imecs, quam et anno sequenti 1628 feliciter duxit. Erat haec familia Petronellae Thomori, filiae Laurentii Thomori, nepotis archi-episcopi quondam Colociensis, et bani Serviensis, Pauli Thomori, qui cum rege Ludovico II ad campum Mohács pro patria gloriose occubuit. Petronella haec Thomori prius quidem erat conjunx Nicolai Mikó de Bodok (qui genuit rursum Nicolaum, qui Stephanum, qui Franciscum et Joannem Mikó de Bodok, modo superstites; Joannes Mikó hactenus coelebs); Francisci vero filii a Sophia Bethlen Páulus, Nicolaus et Franciscus. Pauli conjunx Clara Bethlen; filiae Francisci Mikó: Susanna et Maria; Susanna nupsit Emerico Bánffi de Losoncz; filia vero dicti Stephani Mikó Helena, quae nupsit Danieli Vas de Czege, cujus filii Nicolaus, Georgius et Daniel Vas. Mortuo vero Nicolao, secundo nupsit Stephano Imecs, antiquissimae inter sículos etiam familiae, quorum etiam antecessoribus erat demandata interemptio Templariorum in monasterio Haraly in

sede Orbai. Hic Stephanus Imecs, demortuo Melchiore Nagy de Bibarczfalva, successerat in locum tenentia Capitaneatus Sedium Siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbay ut et Miklósvár, Serenissimo Sacri Rom. Imperii et Transylvaniae Principi Gabrieli Bethlen charissimus. Horum ergo erat filia Juditha Imecs.

Sed quia huc devenimus, de regio sanguine hanc Juditham Imecs procreatam sequens genealogia ostendit, prout ex conventu Colos Monostoriensi authentice excepti et penes me habeo.

Truncus Nicolaus Báthori, uxor ejus Sophia Bánffi, horum filius Stephanus Báthori, regis Poloniae Stephani Báthori pater, filia Barbara Báthori, haec nupsit Andreae Czire, horum filia Petronella Czire, quae nupsit Nicolao Valkai de Nagy-Eskellő (iste Nicolaus Valkai cum conjuge sua Petronella Czire ejusdemque matre Barbara Báthori quiescunt in templo Nagy-Eskellőiensi, ut apparet ex epitaphio lapidi inciso; requiescant in pace). Haec quatuor filias habuit: Annam, Barbaram, Susannam, Elisabetham. Elisabetha nupsit Laurentio Thomori; hujus filiae iterum Petronella et Anna; Petronella nupsit quidem primo Nicolao Mikó de Bodok, secundo Stephano Imecs de Nyujtód; hujus filia Juditha superius dicta, quae nupsit Lazaro Apor de All-Torja; hujus proles jam inferius denominabuntur, et inter reliquas genitor meus, Joannes, cujus filius ego, Petrus, filii mei ex comitissa Barbara Kálnoki Josephus, Joannes et Ladislaus, filiae Susanna et Anna; Susanna nupsit comiti Joanni Haller de Hallerkő, quae sine semine defecit, et reliquae proles mortuae sunt.

Sed ab ordine et avo meo tantisper recedere li-

ceat, quousque et reliquas inclytas Transylvaniae familias a Nicolao Báthori descendentes descripsero, ne meam exaltare et illas defraudare videar. Scriptum ergo est, Nicolaum Valkai quatuor habuisse filias : Annam, Barbaram, Susannam et Elisabetham, Elisabetham nupsisse Laurentio Thomori; Anna ergo nupsit Franciso Edenffi, et sine semine defecit; Barbara nupsit Stephano Borsovai, cujus filius Sigismundus Borsovai, cujus filia Elisabetha, quae nupsit Georgio Sükösd, cujus filia Elisabetha, quae nupsit Stephano Petki de Királyhalma, inferius cum suis titulis laudando, cujus filius Joannes Petki, supremus Judex Reg. sedium siculicalium Csik, Gyergyó et Kászon, cujus filius modernus Comes David Petki, supr. Comes Cottus Colosiensis, cujus filius ex comitissa Sara Zichy, Comes Stephanus, vivat; filiae Susanna, consors Illrmi Dni Comitissae Francisci Kornis de Göncz-Ruszka, et Rosalia, consors Comitissae Stephani Mikes de Zabola; reliquae filiae nobiles sunt, scilicet Barbara, Clara et Anna Petki. Filiae Joannis Petki: Sara, consors Illrmi Dni Joannis Toroczkai de Toroczkó Sz. György, Tabulae Reg. assessoris; Sarae Petki filii: Balthasar et Ignatius Toroczkai; filiae: Christina, consors Joannis Béli, item Maria Toroczkai. Theresia Petki, consors Illmi Dni Georgii Bálinth de Tövis, Exc. Reg. Transylvaniae Gubernii consiliarii; filii Theresiae Petki: Stephanus et Sigismundus Bálinth. Filiae dicti Stephani Petki: Catharina, quae nupsit Stephano Lázár de Szárhegy, supr. Judici Reg. sedium siculicalium Csik, Gyergyó et Kászon; cujus filia Elisabetha Lázár, quae nupsit comiti Samueli Kálnoki de Körös-Patak, cujus filia Barbara Kálnoki, consors Baronis Petri Apor; reliquae pro-

les Kálnokianae describentur in deductione familiae Kálnokianae.

Secunda Elisabetha Petki, quae primo nupsit Thomae Nagy, cujus filia Sophia Nagy, quae nupsit Petro Daniel de Olosztelek, cujus filius Josephus Daniel, supr. Judex Reg. sedis siculicalis Aranyas; filiae: Barbara Daniel, consors Joannis Nemes de Hidvég, et defecit, Maria Daniel, consors Comitis Martini Keresztes de Sárpatak, supr. Comitis Cottus de Kükellő, cujus filiae: Clara, consors Baronis Emerici Perényi, Catharina, consors Baronis Francisci Andrási, Maria, consors Baronis Pauli Perényi, Barbara, consors Samuelis Bethlen de Iktar; item filiae nobiles: Sophia ¹⁾, Theresia dictae. Elisabetha Petki secundo nupsit Paulo Telekesi in Ungaria, et defecit.

Dicti Josephi Daniel a Maria Macsesdi filii: Joannes, Alexius, filia Sophia, consors Volfgangi Csongrádi, cujus filius Ladislaus, filiae: Maria, Barbara. Dicti Josephi Daniel a secunda conjuge, Anna Toroczkai filia, Petri Toroczkai, filii: Gabriel, Petrus, filiae: Catharina, Christina, Theresia. Dictae vero Clarae Keresztes a Barone Emerico Perényi filii: Carolus, Alexius; Barbarae vero Keresztes a notato Samuele Bethlen de Iktar, filius Dominicus, filia Barbara.

Tertia Juditha Petki, quae nupsit Joanni Damokos de Alsó-Csernáton, cujus filius rursum Joannes, cujus filii: Alexius, Antonius, Joannes, Franciscus; filia Barbara. Judithae vero Petki filiae a Joanne Damokos: Susanna et Catharina; Susanna nupsit Petro Jankó de Zágon, cujus filii: Francis-

¹⁾ Sophia nupsit Laurentio Baroni Révay (későbbi jegyzet)

cus, Stephanus et Petrus. Franciscus mansit in seculo, Stephanus intravit Ordinem Sancti Dominici in Polonia, et nominatus Casimirus, Petrus factus Soc. Jesu religiosus. Catharina nupsit Stephano Boér de Nagy-Nyujtód, cujus filius iterum Stephanus, filia Anna, quae nupsit Joanni Szeredai de Sz. Rontás.

Barbara Petki, quae nupserat Benedicto Henter de Sepsi Sz. Ivány, nuper supr. Judici Reg. sedium siculicalium Csik, Gyergyó et Kászon; filii Ladislaus et David.

Susanna Valkai nupsit Ladislao Sombori, cujus proles Elisabetha et Gabriel; Elisabetha nupsit Andreae Lázár de Szárhegy, hujus genitor, Stephanus, sub Joanne Sigismundo, Primarius sculus, frater vero Stephanus et Petrus. Stephanus currente saeculo 1500, sub Sigismundo Báthori praetorianorum ductor, qui etiam in proelio Andreae Báthori Cardinalis cum Michaele vajvoda Transalpinæ fortiter pugnando, in conflictu mansit, qui Stephanus etiam sub Stephano Báthori, rege Poloniae in bello moscovitico clarissimus fuit. Stephanus vero, genitor Andreae, qui sub Maximiliano archi-duce, et Sigismundo Báthori cum turcis ad pagum Keresztes viriliter occubuit. Parens vero hujus Stephani, rursum Andreas, totius Transylvaniae cancellarius, qui et primatum inter sculos tenuit, ut apparet ex Constitutionibus incl. nationis siculicae ad annum 1506, in villa Agyagfalva; ita et Istvanffius. Andreae hujus secundi filius ab Elisabetha Sombori Stephanus, hujus rursum Stephanus, omnes supr. judices regii sedium siculicalium Csik, Gyergyó et Kászon; hujus Stephani filius Comes Franciscus Lázár, incl. Tabulae Reg. assessor, cujus proles: Drusiana Lázár, consors Spect. Dni Davidis

Henter de Sepsi Sz.-Ivány, adjuncti provincialis commissarii; filii: Ladislaus, Adamus, Gabriel, Franciscus, Michael, filiae Christina, Catharina, Barbara, Clara. Sed ad decorem hujus illustrissimae familiae Antonius Lázár, a prima conjuge, Margaretha Kornis de Göncz-Ruszka, factus religiosus Soc. Jesu, et in hac sacra religione piissime cum fama sanctitatis diem suum clausit. Sed etiam antiquitas hujus illrmae familiae apparet ex eo: quod retroactis quinque saeculis (si paucos annos excipias) semper supremum officium gesserint in sedibus Csik, Gyergyó et Kászón. Filia vero dicti ultimi Stephani Lázár, soror germana Comitis Francisci Lázár, Elisabetha, quae nupsit comiti Samueli Kálnoki de Köröspatak, cujus filia Barbara, consors Baronis Petri Apor, cujus filii: Josephus, Joannes et Ladislaus, filia Anna. Reliquae proles Elisabethae Lázár specificabuntur in deductione familiae Kálnokianae. Saed haec antiquissima familia facile primores suos ostendet adhuc a tempore Toxi ducis, avi sancti primi regis Stephani, qui ad Ismacham Thuringiae capti, et a consociis hungaris redempti sunt; nec etiam facile redemptos crediderim, nisi et tunc inter primores fuissent, teste Bonfinio Dec. I. Libr. 10. Capitaneos Ungarorum fuisse scribit Beham, fol. 7. item Thuróczius P. II. c. 9. Sed vel inde gloriari potest, quod inter omnes Transylvaniae principes gloriosissimus, Gabriel Bethlen de Iktar, matrem habuerit Drusianam Lázár, conjugem Volfgangi Bethlen de Iktar, filiam Andreae Lázár Cancellarii ex conjuge sua Barbara Gyalakúti.

Notavi superius Laurentium Thomori habuisse etiam filiam Annam, quae nupserat Stephano Cseffi de Noszaj, cujus filius Ladislaus Cseffi, proto-nota-

rius regni, et sine semine defecit. Secundo vero nupsit supr. comiti Sigismundo Hatvani, sed nulla prole superstite, et in hac Anna Thomori nomen Thomorianum cum honore sepultum est.

Sed Petronella Thomori praeter Juditham Imecs habuit plures etiam proles, nempe Michaellem Imecs, qui in adolescentia mortuus est; filias Helenam et Frusianam. Helena nupsit Michaeli Jankó de Maxa, cujus filia Helena, quae primo nupsit Ladislao Mikó de Oltzeme, qui absque prolibus mortuus est, secundo Stephano Gyulai de Várad, cujus filius Ladislaus, cujus filii ex Baronissa Anna Haller (magni illius Joannis Haller, a sanctitate vitae notissimi, thesaurarii Transylvaniae, trium regnantium principum, nec non augustissimi Leopoldi imperatoris, exc. Reg. Transylvaniae Gubernii consilarii intimi, Cottus Tordensis supr. comitis, nec non Catharinae Kornis de Göncz-Ruszka, filia): Gregorius, Joannes (hujus filius Stephanus) et Ladislaus; filiae: Julianna, consors spect. Dni Pauli Béldi de Uzon, hujus filius Antonius; secunda Juditha, prius quidem consors spect. Dni Stephani Toroczkaei de Toroczko Sz.-György, filiae hujus Anna et Barbara; quo deficiente, secundo consors spect. Dni Petri Macskási de Tinkova, cujus filius Ladislaus. Tertia filia Anna, mansit virgo. Frusiana nupsit Simoni Boér de Kopocsel, cujus filii: Sigismundus (in gratiam principissae Apaffianae, Annae Bornemisza factus Calvinii assecla et obtinuit vice-capitaneatum Fogarasiensem), Franciscus et Paulus, filia Sophia; Sigismundi filius Paulus; Francisci filii: natu major Simon, arcis et districtus Fogarasiensis supr. Capitaneus; filii ejusdem: Andreas et Emericus, filia Juditha, consors spect. Dni Nicolai

Kereszturi, supr. judicis Reg. incl. Sedis Maros. Secunda Sara, consors Gabrielis Jósika de Branicska, cujus filii David et Gabriel. Nicolai Keresztúri filii: Michael et Stephanus. Tertia Susanna, nubilis. Secundo-genitus ejusdem Francisci Franciscus, supr. Capitaneus arcis Somlyó et incl. Cottus Krasznensis supr. comes, cujus filius Josephus, qui duxit in uxorem Barbaram Haller, Georgii Haller, exc. Reg. Transylvaniae Gubernii consiliarii intimi filiam, nec non Annae Kornis de Göncz-Ruszká, sororis moderni Excellmi Dni Transylvaniae Gubernatoris, nec non Illrmi Dni Comitis Stephani Kornis, exc. Reg. Transylvaniae Gubernii consiliarii intimi, ac per Transylvaniam supr. commissarii, sororem vero minorem Evae Haller, consortis Illrmi Dni Comitis Ladislai Gyulaffi de Rátóth, Incl. Sedis Siculicalis Udvarhelyi supr. judicis regii ex antiqua hungarorum stirpe. Tertio genitus Francisci Boér filius Gabriel, cujus filius Franciscus. Superius nominati Simonis Boér tertio genitus filius Paulus, cujus filius Ladislaus, Ladislai filius Ladislaus. Filia vero praefati Simonis Boér, Sophia, filii: Samuel, Stephanus et Josephus Boér.

Agressus, ut supra, jam anno 1627 ducere in uxorem avus meus aviam: non prius eidem prudens virgo nupsit, quam prius avus meus prolibus a prima uxore susceptis ratam de omnibus portionem pater extradaret, ea conditione, ut ex Dei benedictione si proles habuerit, etsi unicam, ne ansam contentionis daret cum prolibus primae uxoris, prout hoc clare constat ex testamento avi mei. Conditio inpleta, et ut

supra, feliciter anno 1628 matrimonium contraxerunt; vixerunt invicem annis 15 pacifice. Et quia per matrimonium hoc pulchra portio bonorum accessit avo meo, oeconomisabant ambo sic, ut jam (praeter accepta per Fiscum, ut supra) universa bona abalienata tam a patre, quam a matre in Háromszék et Csík recuperarent, prout hoc apparet ex deliberato coram magno illo viro Stephano Petki, inter reliqua officia sedium siculicalium Csík, utriusque Gyergyó et Kászon supr. Capitaneo anno 1648 celebrato, ubi proles a prima uxore, mortuo marito, aviam meam cum suis prolibus in bonis maternis reacquisitis impetere volebant. Non solum vero reacquisiverunt abalienata, verum pluribus bona adhuc sua exigua auxerunt.

Sed calumniatori rursum hic calumniandi datur ansa, sed an recte? Philaletho judicandum relinquo. Objiciet ergo calumniator: hunc Lazarum fuisse vice-judicem regium per 15 annos sedis Kézdi; ad quam calumniam respondeo:

Primo: Ostende ante hunc, aliquem Aporium vice-officium gessisse, ostendam ergo tibi, si vis, ante hunc plures Aporios suprema officia gessisse. Respondeo secundo, retorquendo: Lazarus Aprer erat v. judex regius per 15 annos Sedis Kézdi, non nego, sed eodem tempore illius collegae erant in sede Sepsi Stephanus Kálnoki, parens Comitis Samuelis Kálnoki, in sede Orbai Sigismundus Mikes, ex post principum consiliarius et supr. stabuli praefectus, parens Michaelis et Clementis Mikes, illius quidem totius Transylvaniae Generalis et consilarii, hujus vero Regni Praesidentis, Siculorum Generalis, prius sedium siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai ut et Miklós-

vár supr. capitanei, ex post incl. Cottus Albensis supr. Comitibus et regni proto-notarii, genitoris Comitibus Michaelis Mikes; et quod mirum, tantis officiis fratres suos germanos functos, minor tamen eorum germanus Thomas Mikes sequebatur ut v. iudex regius Sedis Kézdi; in sede Miklósvár Ladislaus Kálnoki. Objice ergo et his inclutis familiis, livor, quod quondam fuerint v. iudices regii, prout haec patent ex protocollis incl. sedium siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai ut et Miklósvár. Sed an fuisti in iudicio Dei? Quis scit, si Lazarus hic pluribus potuisset annis vivere, num et hic ob singularem prudentiam promotionem suam perdidisset? mortuus enim est in optimo quasi aetatis robore, anno suae aetatis 48, vel inde vero nobilis, quod illustrissima familia Mikesiana tantisper nota infecta, quamvis subito in gratiam recepta, universa bona Mikesiana donatione mediante huic Lazaro erant collata per principem Rákóczium, prout et donationes actu prae manibus meis exstant; quam primum vero eadem illustrissima familia in gratiam recepta fuit, amore fraternitatis universa restituit. Tertio: dum illa tempora, quo avus meus officium hoc gessit, fuerint valde tempora bellicosa, turbulenta et mirabilia, ut ex scriptoribus transylvanicis constat, lege vero patriae, ut habetur Approb. Const. parte 5. edicto 58, vice-iudices regii ab expeditionibus bellicis erant immunes, hinc vel primariae familiae vice-iudices regii esse ambiebant; prout etiam hodie vel ipsi vice iudices regii in sedibus Siculicalibus Sepsi, Kézdi et Orbai ut et Miklósvár semper ex primariis familiis eliguntur et constituuntur. Sed et nota, inter siculos saepius ex vice-officialibus factos fuisse supremos, et consiliarios principum, ut hoc

apparet ex protocollo Trissediensi praeter fatum Sigismundum Mikes in persona Thomae Nemes.

Mortuo ergo anno 1643, aetatis suae, ut supra, annorum 48 Lazaro, relictā vidua Juditha Imecs cum 6 prolibus masculis, Lazaro, Petro, Stephano, Joanne, genitore meo, Volfgango et Sigismundo postumo, matrem prolium harum principissa Sophia Báthori, celsissimi quondam principis Georgii Rákóczy junioris vidua, ad servitia sua sollicitavit, quae tamen minorenitate prolium suarum semper se excusaverat, adultis vero prolibus (exstant litterae) scribit, jam nullam habere excusationem posse, cum proles adoleverint, lataque praedia in quatuor pagis ex proprio patrimonio promittebat; opinor ob famam insignis oeconomiae et religioni catholicae addictissimae. Utinam non respuisset, fors et culina mea hodie pinguior esset.

Hac relictā vidua templum supra Karatna anno 1660, ut in relatoriis apud pie defunctum patruelem meum Stephanum vidi, ipso die Theophoriae sacro vi raptum, sic: dum processio perrexisset ex templo All-Torjensi more solito ad sacrum hunc locum, praelatumque fuisset vexillum quod avia mea curaverat, et cui nomen suum acu inpietum erat, calvinistae vi obviam ruentes, „non huc feres amplius Juditham Imecs“, et sic miseri catholici in illis temporibus turbulentis et a devotione turbati et templo privati sunt. Obiit haec pia mulier anno 1676, circa 10 Decembris, ex moerore mortui filii Joannis.

Lazarus, absolutis Tyrnaviae studiis, redux in patriam, principi Georgio Rákóczio in infausto conflictu ad Gyalu unus ex custodibus corporis erat, a latinitate et militia illo tempore laudatissimus. Ex-

post sub expeditionibus ad Szathmarinum, Bösör-mény, Füleky et Viennam tam sedium siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai ut et Miklósvár, quam sedium siculicalium Csik, utriusque Gyergyó et Kászon capitaneus supr. substitutus, adeoque post praeclara gesta et fidelia obsequia a Celsissimo principe Michaelé Apaffi post reditum ab obsidione Viennensi supremo Capitaneatu actuali incl. sedium siculicalium Csik utriusque Gyergyó et Kászon, necnon protonotariatu donatus erat. Priusquam vero haec officia adire potuisset, mortuus est in curia sua nobilitari Kis-Nyujtődienſi, anno aetatis patris 48, Christi 1683.

Petrus tantisper aulam principis Georgii Rákóczy junioris secutus, exposit cum eodem in regnum Poloniae cum armata pergens, in deplorando illo conflictu vel potius laniena, ubi exercitus transylvanus vel totaliter deletus, vel in miseram captivitatem abductus fuisset, gloriose in conflictu periit. Erant in hoc conflictu funestissimo duo Aporii: jam nominatus Petrus, et frater ipsius a patre germanus, Andreas. Hic in diram captivitatem Crimensem ductus, postliminio patrimonio suo divendito, aereque aviae meae liberatus, saepe miseram suam in illa captivitate calamitatem, me etiam puero audiente, describebat, sed e litterae ex eadem captivitate novercae suae, aviae meae scriptae, et a me conservatae testantur.

Hinc, invidie livor, fors iterum accipies materiam calumniandi, dum magnum illum comitem Stephanum ab ovo describam; sed in fine suo respondebit Philalethus. Stephanus ergo hic inter reliquos fratres puer petulantior, sed qui semper cum advenis et ignotis conversaretur, notitiamque contraheret, ex quibus actibus suis tunc adhuc bonum omen capiebat,

a matre reliquis fratribus postpositus; cujus petulantiam dum mater compescere non valeret, tradidit eundem magno illo viro, cujus fama in Transylvania perennis erit, cui dum et turca principatum Transylvaniae offerret, gloriose respuit — scribo: magno viro, qua et ecclesiae catholicae acerrimo propugnatori, et patriae patri ac defensori, Stephano Petki de Királyhalma, totius nationis siculicae Generali, aulae principis supremo magistro, consiliario intimo, incl. Cottus de Kükellő Comiti nec non sedium siculicalium Csik utriusque Gyergyó et Kászón Capitaneo utrobique supremo, magno, ut scribo viro, sed qui vere illud poetae observavit; „Verus amor miserum nunquam contemnit amicum“, eo magis consangvineum. Nam Stephanus, etsi ex humili familia Aporiana fuerit, valde tamen proximus erat cognatione huic magno viro. Suscipiens ergo in aulam suam magnus hic vir petulantissimum hunc puerum, ubi ut domi, sic hic petulantissimus (quae scribo, ex ore ipsius desideratissimi mei patruelis Stephani habeo gloriabundi), petulantiam ejus magnus vir omni conamine frangere nitebatur, subinde scuticae non parcens; sed scutica dum eundem punire volebat, solebat dicere: deponite tapetem super quem jaceat, consangvineus enim meus est.“ Subinde nudipedem penes carpentum circumducebat, et mille quidem modis et mediis petulantia pueri frangebatur; ast disciplinam puer ferre non valens, semel clam ad matrem discessit; mater, egregie verberibus excipiens, verberatum domino remisit, ubi secundam castigationem, si non majorem, similem rursus acquisivit. Subinde vestibus nudatum herus suus puniebat, tunc etiam ad matrem confugit, quae materna misericordia tacta, vestes ipsi honestas cu-

ravit, remisit tamen ad herum. Herus dū interrogasset, ubi vestes accepisset, et gloriabundus respondisset: has mihi domina mater curavit: detractae subito vestes, dominus Stephanus tapeti incumbens, egregiam rursum scuticam acquisivit, vestes matri remissae, addita scriptura: si vellet mater, ut Dominus illum instrueret, abstinere a similibus, sciret enim in tempore, quales vestes fieri deberent Stephano, jam ipsi curae esse. Et cum magnus ille vir, videns ingenium pueri, omnibus mortificationibus eundem castigaret, tertio ex Maros-Szent-Gyögy, dum dominus et domina ad meridiem quiescerent, iterum clam discedit, sed ex proximo nemore revertitur, et jam herum et heram, ad parvam portam sedentes invenit, quibus audacter obviam it, lodicem suam sub ulnis portans; quem cum interrogasset herus: ubi fuisti, Stephane? respondit: aufugeram, Domine; ad quem herus: quousque aufugeris? ad proximum, inquit, nemus. Ad quem herus: cur ergo redivisti? recogitavi, inquit: si domum ivero, mater mea me egregie verberari curabit, et remittet, et hic adhuc melius verberabor; hic sum, videris, domine; si semel curaveris verberari, bis non patiar. Cui subridendo herus et hera dixerunt: Intres solum, Stephane. Duravit haec mortificatio petulantiae tribus fere annis. Interim princeps Georgius Rákóczy junior considerans quidem et pueri petulantiam, sed et dexteritatem et prudentiam et activitatem in agendo, saepe ad magnum virum, herum Stephani dicebat: Videbis, domine frater, adhuc in tempore praeclarissimus vir efficitur ex Istók, sive Stephano, eo enim nomine compellabatur tam a principe, quam hero suo, quam reliquidominis, in hoc tunc etiam valde laudatus, quod sem-

per fidelissimus fuerit hero suo. Discant hic parentes, quomodo petulantes proles educare debeant. Post plurimas ergo toleratas mortificationes, contigit semel, ut Stephanus ab hero mitteretur ad supremum principis clavigerum, ut mitteret ipsi ex principis vino; probabiliter impeditus claviger respondit: minimam suam curam nunc majorem esse; quod responsum dum retulisset hero, herus componens cultrum et strophium (ad prandium enim erat), nulli quidquam dicens, recta vadit in aulam principis, et intra portam ad se accersiri curat supremum clavigerum; quem dum interrogasset: quisnam officialis suae celsitudinis esset? respondissetque: se supremum clavigerum esse, rursum reponit: quis ergo ego? respondit: scio quod Dominus sit supremus aulae praefectus; cui reponit: talis et talis inter supremum aulae praefectum et supremum clavigerum magna distinctio. Tunc clavigerum ad nauseam verberari curat. Hinc claviger terrefactus, etsi Stephanus pleno dolio vinum desiderasset, non denegasset. Dolio quidem non, sed convocatis úrfionibus et majoris characteris nobilibus juvenibus, ex principis vino Stephanus convivia faciebat; quod ubi herus suus rescivisset, dissimulavit, et bonum omen pronunciavit, dum cum se majoribus conversaretur. Contigit autem, ut ad salutandum principem intrarent in Transylvaniam Comites Zrinyi et Draskovics, cum quibus quidam Pater Paulinus, cujus pulchro cantu dum mirifice delectaretur princeps, contigit, ut omnes in prandio bene biberent, et ad coenam Pater non compareret; dum vero interrogasset princeps, ubi esset Rudus Pater? respondissentque principi: non posse venire, nam ad fornacem se ponens, habitus ad dorsum combustus est,

subito princeps suam albam chlamidem adferri curat, cujus subductura sola constabat, ut pie defunctus patruelis referebat, tribus millibus leoninis (leoninus constat duobus flor. hung.) eandemque Patri mittit et donat, et subito ut adveniret, mandat. Sub coena jam laetus princeps, ut magnificentiam suam coram dominis Hungariae ostentaret, ordine dominos alios vestibus pretiosis, alios ornamentis equorum, alios armis donare incipit, solus magnus hic vir, Stephanus Petki, nihil acceptare voluit. Contigit autem, ut more solito ad mensam crapulatus obdormiret, tunc surgit princeps, et clam 100 aureos sacco ejus imponit, digito comminans Stephano his verbis: „Istók, Istók, tudd meg hogy én vagyok az erdélyi fejedelem,“ id est: Stephane, Stephane, scias me esse principem Transylvaniae. Postquam vero magnus hic vir discessisset cubitum, et mane surrexisset, induta tunica, more solito, ut crapulatam tergeret frontem, excipit stropholum, excidunt aurei, de quibus dum Stephanum interrogasset, quis sacco imposuisset, respondissetque: se tantisper in negotio heri a tergo ipsius discessisse, probabiliter tunc sunt impositi — exclamavit: „Chare princeps, tuum est hoc donum.“ Dumque ad principem intrasset, et princeps interrogasset: „Domine frater, dixitne tibi aliquid Istók? sive Stephanus: dumque reposuisset: nihil, rursumque interrogasset: invenissetne aliquid in sacco? respondit: „Omnino; et statim adverti, Vestrae Celsitudinis clementiam esse.“ Ibi princeps narravit, quomodo imposuisset 100 aureos, et comminatus fuisset Stephano. Tunc rursum princeps: Domine frater, sicut saepe dixi, honora Istók, sive Stephanum, praeclarus adhuc ex illo vir efficitur; ecce puer et ad unam comminatio-

nem nostram qualem fidelitatem servavit!" Ex aula in hospitium discedens, magnus hic vir jubet, ut Stephanus jam mensae suae assideret (dicebat pie defunctus patruelis meus: maluisset nudipes ex regno exire, quam illi tabulae assidere; debuit parere vel propter solum metum). Expost jam omnia heri sui prae manibus habens, a petulantia correctus, adhuc duobus annis penes herum suum mansit. Post haec magnus ille vir procuravit illi matrimonium cum Barbara Veres, filia filiae Matthiae Huszár, prius conjugis Stephani Szeredai, et quia a patre Stephani multae proles relictæ erant, creavit primo vice-judicem regium inferioris Csík. Sed Stephanus et tunc, quis esset futurus, ostendit, dum duos tresve scyphos argenteos, quos a majoribus acceperat, pignori imponebat, et tamen semper cum se majoribus convivabatur. Mansit in eo statu, donec anno 1678 Paulus Béli ad portam ottomannicam confugisset (quamvis Stephanus jam bis Constantinopoli fuisset, et trans mare bonam partem terrarum peragrasset), cum Volfgango Bethlen et Clemente Mikes contra Bældium Byzantium missus, ibi feliciter confectis rebus principis, pro laeto nuncio referendo remittitur ad principem, qui dum principi exposuisset, fratrique suo Lazaro (qui Bældio adhaerebat, et mirabiliter eundem Constantinopoli a captivitate complici liberaverat) gratiam impetrasset, rursum a principe accipit gratias has: creatur supremus arendator tricesimarum transylvanicarum, donatur bonis Valentini Kálnoki, aequè partem Bældianam secuti, et Constantinopoli in captivitatem detrusi. Mortuo autem magnæ memoriæ viro Joanne Petki, supr. judice regio sedium Csík, utriusque Gyergyó et Kászón, sub Magno Cibinio in castris earundem

inclytarum sedium supr. iudex reg. electus et creatus est a celsissimo principe Michaelē Apaffi, et paulo post etiam Tabulae Judiciariae ut vocant Regiae assessor confirmatur, et vita ejusdem celsissimi principis durante his officiis functus. Mortuo enim Fogarasini, invaserat Thökölius regnum Transylvaniae, et exiguam militiam caesaream multitudine ad Törösvár obruit; praesens in hoc conflictu, vix evasit, ubi tamen magna pars Transylvaniae Thökölío adhaesisset, mansit in fidelitate augustissimi Leopoldi inconcussus Claudiopoli. Jam qualia merita in ecclesiam Dei, in regem legitimum, in patriam habuerit, calamus meus exprimere non potest; scio historicos memoriae prodituros posteritati; tu inde conjice, Lector, quod supremus in terris Christi vicarius binas (quas ut gemmas custodio) litteras ipsi scribere non sit dedignatus. Conjice, secundo, non secus acquisivisse supra-fata officia, nisi magna virtute. Scio acta hujus magni viri ad consummationem saeculi duratura. Mortuus est Cibinii anno 1704, dum tunc etiam in fidelitate augustissimi sui regis subsisteret. Ut vero educationem suam posteritati transcriberem, saepe me monuit.

Sequitur Joannes, genitor meus, qui necdum duorum annorum uxoratus, dum ego 3-ia Junii anni 1676 natus fuisset, ille 2-da Decembris eodem anno peste exstinguitur, a sanctitate vitae, et a bona oeconomia laudatus, me relicto in testamento fratri minori Volfgango. Sed et hic homo juvenis anno sequenti 1677 eadem peste exstinguitur, me relicto fratri suo majori Stephano.

Sigismundus infans unius anni mortuus.

Vidisti, Lector, avum meum et aviam meam sex habuisse filios; habuerunt et filias duas: Barbaram

et Sophiam; Barbara nups erat Perillustri Dno Francisco Tordai de Somolyom (de qua familia et in quibusdam gallicis scriptoribus, sed latino idiomate, multa laudabilia legi), cui couvixit medio solum secundo anno, nam maritus ipsius etiam mansit in nunquam satis deplorando conflictu polonico. Viduitatem servavit annis quinquaginta et uno cum summa laude, ita, ut merito concionator assumeret textum S. Pauli (I. ad Timotheum cap. 5. versu 3.) Honora viduam, quae vere vidua. Est mortua anno 1708, anno aetatis 78. Sophia vero virgo nubilis mortua est.

Ex tot tamen prolibus avi mei Lazari et aviae meae Judithae Imecs unicus nepos per misericordiam Dei vivo ego, Petrus, qui haec scribo, qui an serviverim ecclesiae Dei et patriae, etsi intentio non defuit, tamen certus non sum. Interim de actis meis qualia testimonia habeam a Dno Dno Gubernatore Transylvaniae Comite Sigismundo Kornis, et ab antiquitate familiae et a variis animi corporisque dotibus vere excellentissimo, Suae Smae Caes. Regiaeque Mattis Generalibus Commendantibus, reliquisque officialibus per manus fidelis Notarii in Ordinem reduci curavi; illa lege, posteritas, et si quae digna inveneris quae sequaris, sequere, sin minus, fac opera digniora. Vidisti superius, nondum me medii anni infantem, et jam orphanorum panem comedisse, fortuna me lusit et illusit, quam nec laudo, nec culpo, nihil aliud tibi, posteritati, transscribo de actis meis, nisi quod sacrae salvificae apostolicae romanae fidei omnibus viribus intendissem servire, sed vel inde gloriator, quod ad viginti vel viginti quinque nobiles animas e faucibus Diaboli ad salvificam hanc fidem traduxerim, et quidem aliquas tales, de quibus dicebatur: citius

me ex petra aquam educturum, quam illas conversurum. Operante tamen mecum Spiritu Sancto, viderunt omnes illas catholicas, et obstupuerunt. Legisti, posteritas, superius, nunquam Oporium vel Aporium labe haeresis infectum, nec tu ergo familiam tuam commacules, Apoc. 2. v. 10., sed esto fidelis usque ad mortem, id est ad consummationem seculi, et dabitur tibi corona vitae. Sed et vos, filios meos charissimos, Josephum, Joannem et Ladislaum, paterne moneo, ut et vos, prout ego, hanc admonitionem meam paternam non solum observetis, sed et ad posteros sub anathemate transcribatis.

Initium foundationis arcis Bálványos haereditariae Apriorum.

Arx Bálványos sive idololatriae, prout in Confirmatoriis Sigismundi imperatoris superius declaratis vidi, fundata fuit ab Opour. Nam postquam S. Rex Stephanus devicisset Gyulam ducem, et etiam Transylvaniam ad cultum veri Dei deduxisset, siculi tamen parere nolebant, sed super montem petrosum excelsum in sylvis multis annis ad idololatriam ad hanc arcem ascendebant; hinc ad hunc usque diem arci huic nomen mansit Bálványos vára, sive arx idololatriae, quae tamen exteriori muro aucta erat tempore regum Hungariae Belae IV, circa annum 1236, et Ladislai IV, Kún László dicti, quando rex Béla exulare ob tartaros coactus, et sub Ladislao duobus annis per tartaros vastata fuit patria, tunc enim armis victualia ad hanc arcem praedecessores nostri deportabant, et sic se conservabant.

Corollarium totius operis.

In gratiam illorum, qui forte vexis, cachiinnis, calumniis, irrisionibus, jocis hoc meum exiguum opus exceperint, brevissimum hoc corollarium appono. Primo: forte negabis fur famelle, Opourium fundasse arcem Bálványos; ego parum tecum disputabo, sed reponam: aliquis fundavit et erexit; rusticus et ignobilis non fundat, non erigit arcem, ergo qui fundavit arcem Bálványos et erexit, erat nobilis, quocunque nomine vocites. Secundo: controvertes, quod moderna familia Aporiana non descendit a fundatore arcis Bálványos. Libenter tibi concedam, si saeculum, annum vel mensem, imo unicum diem demonstraveris, quod a fundatione ejusdem arcis aliqua alia familia possederit. Si ergo demonstrare non poteris, fatearis, quod a fundatore descendat familia Aporiana. Inficiaberis, quod non tempore idololatriae sit aedificata; sequerer opinionem tuam, si vel ipsum nomen non corresponderet. Sed cum post idololatriam aedificatam non inveniam, nisi auctam, nec tu ostendere poteris, opinioni tuae subscribere non possum. Miraberis me Oporios palatinos et vajvodas scripsisse; si ad palatum non scripsi, desine mirari, et alios loco illorum ad praefatos annos substituas. Sed an ex praestantioribus historicis et litteralibus instrumentis aut monumentis substitutes? valde dubito. Cum cachiinnis excipies nos descendere ab Árpád; videas, habeas tuam recreationem, sufficiet mihi et hoc, quod fundator arcis Bálványos rusticus non fuerit, a quo meam familiam descendere ex praecedentibus rationibus negare non poteris, cujus etiam prae-

decessores haud ignobiles esse crediderim. Quidquid ergo ad praecedentia dixeris, ex hoc corollario negare non poteris, quod familia Aporiana ab exitu ex Scythia non fuerit nobilis. Quod erat probandum, et scopus totius operis.

N. B. Ubi lex patriae praescribit de territorio Aporiano, Compil. Const. Part. III. tit. 8. art. 2. territorium arcis Bálványos est.

P r o t e s t a t i o .

Protestor vero coram Deo, in nullius inclytae familiae invidiam hoc opus, pluribus annis elaboratum, et fere tribus in ordinem redactum, edidi, prout nec ullam inclytam familiam vel minimum laesi; quin imo nec attigi, nec ulli, nisi invido, injuriam feci. Secundo: non ad exaltationem familiae meae laboravi, sed quasi sub anathemate a meo pie defuncto patruele, Comite Stephano Apor hic labor mihi erat impositus. Tertio: quod vix crediderim posteros meae familiae tantam notitiam potuisse habere, cum et ego, ob plurimas vicissitudines temporum, aliquot antiquas litteras nostras perdiderim. Tu ergo vel sola posteritas, charum habe hunc laborem meum, et excusatum me scias, quod non descripserim majorum meorum officia et possessiones, quas a majoribus amplissimas habuisse, et plurima gessisse officia, certo intellexi. Interim, ut vidisti superius, patruelem meum Lazarum anno 1678 universa fere litteralia instrumenta perdiderat Constantinopoli: hic vero ea solum apposuerim, quae ex archivis, libris, monumentis comprobare possum; satius judicavi audita negligere, quae quia authentice comprobare non valuissem, nec volui risui aliorum exponere.

FAMILIA KÁLNOKIANA.

Barbarae Kálnoki matris proles meas esse scripsi; ne ergo huic antiquae familiae suus honor desit, paucissimis attingam. Fundavit itaque hanc inclytam familiam Andreas Nemes de Kálnok; hic, dum in montibus Carpaticis gloriosissimus rex Ludovicus I. venatione se delectaret (venatione enim mirifice delectabatur in juventute, teste Bonfinio), et jam ursa in praedam regem destinasset, hic Andreas in bolum ursae se objecit, et gloriosissimum regem a praeda ferae bestiae liberavit. Hinc huic inclytae, respective illustrissimae familiae ursa pro insigni data, quo insigni et hodie utitur, ut id apparet ex litteris armalibus ab eodem rege datis. Hujus filius Stephanus Nemes de Kálnok, cujus filius Mathaeus, hujus Demetrius, hujus Andreas, hujus Valentinus et Michael deficiens, hujus Valentini superius in Constitutionibus nationis siculicae laudati, Petrus, supr. judex regius trium sedium siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai, a conjuge sua Clara Burcsa; sed hanc verius Aporianam fuisse vide superius. Petri hujus filii: Valentinus et Thomas; Valentinus Tabulae Reg. assessor; Valentini filia, ex conjuge sua Anna Petki, filia Spect. ac Magf. Joannis Petki de Ders, Trausylvaniae cancellarii, Drusiana, quae prius consors Joannis Kemény, ex-

post Thomae Bassa, filius vero Joannes, aequae Tabulae Reg. assessor et sedium siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai supr. judex reg. qui audacter contradixit sanctioni pragmaticae contra religionem catholicam et vel praecipue contra Societatem Jesu, ut apparet ex protestatione anni 1606. Filius hujus Joannis a conjugē sua Catharina Károlyi, filia Stephani Károlyi, serenissimi Poloniarum regis Stephani Báthori campestris capitanei ex conjugē sua Sara Bethlen, filius Stephanus, cujus filius ex conjugē sua Anna Béldi, filia Clementis Béldi, totius nationis siculicae Generalis, acerrimi propugnatoris fidei romano-catholicae, ut apparet ex epitaphio lapidi sepulchrali inciso, ex conjugē sua Margaretha Bánffi, Comes Samuel Kálnoki, qui philosophiam Viennae Austriae absolvit, exposit penes Excellmum Dnum Petrum Comitem a Zrinio, Banum Croatiae familiaris, tam politicis, quam militaribus operam dabat, a quo etiam singulari gladio donatus fuerat. Redux in patriam, quia virtus invidiam secum trahit, quamvis et in scientiis doctissimus, et in militaribus expertissimus, difficillime evadere poterat; primo dum Viennam Austriae Kara-Mustafa vezérius obsedisset, et ut se sequatur, Michaeli principi Apaffio imposuisset, tunc primo constituitur substitutus supr. capitaneus sedium siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai ut et Miklósvár; unde dum rediisset, et in anno 1686 Emericus Comes Thököli, ut inimicus patriae cum suis hungaris et certa turcarum manu ad Hunyad conedisset, adversus praefatum hunc Comitem a principe Michaelē Apaffi cum valida siculorum manu expeditus, hunc non solum profligavit, verum et trecentos janicseros in unum cumulum sepeliri curavit. Eodem

anno aeterna memoria dignus Generalis caesareus Fridericus Comes a Veterani, quartirisans in Máramaros, totius patriae supr. commissarium ea dexteritate egit, ut quousque praefatus Generalis vixerat, semper ei charissimus fuerit. Et jam primo post tot labores factus est supr. iudex reg. sedium siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai ut et Miklosvár; dum vero anno 1690 Generalis Donatus Comes ab Hejzler, non virtute, sed paucitate suorum ad Törösvár praetenso principi Emerico Thököli cedere debuit, ut fidelitatem regi suo servaret, Coronam profectus, unde quasi per vim a praefato Thökölio extractus, regi tamen fidus manebat, ubi omnia molimina hostis laudatissimo Dno Generali Veterani communicabat; tandem in suspicionem Thökölyi incidens, ad Csík Lázárfalva in diram captivitatem incidit, et in praesentissimo vitae periculo versabatur, nisi fidelissimi servi correspondentionales litteras clam subripuissent. Ex post inter spem vitae et mortis, sub eadem dira captivitate in Valachiam abductus, sperans et spirans, novem mensibus in illa captivitate detinebatur; per gratiam Dei ex illa liberatus et adhuc aliquo tempore in Valachia moratus, clam ad fidelitatem sui regis redivit. Anno tandem 1695 a Transylvaniae Statibus in procancellarium Transylvaniae electus, et ab augustissimo Leopoldo imperatore confirmatus. Vienne nam se contulit, quod officium ea dexteritate gessit 11 annis, ut in diplomate, in quo Comitem ipsum creat, charissimus fuisse praefato augustissimo imperatori videatur, nam merita ipsius longe lateque commemorat; sed vel inde cum laude se gessisse apparet, quod in ultimis annis consilarii thesaurarii que transylvanici honore ipsum condecorat. Verum haec

officia adire non poterat, cum in illo turbatissimo Hungariae et Transylvaniae statu Viennae mortuus sit 6-ta Octobr. anni 1706, aetatis 66, et sepultus apud admodum Rndos Patres S. Augustini de larga manica extra urbem Viennensem. Solitus erat hic bonus Comes dicere, ut caeteris paribus qui vult elevare suam familiam, semper uno gradu se ex altiori conjugem ducat, et uno gradu ascendet, descendet vero eodem gradu, dum se inferiorem duxerit; quod adagium ita observasse lineam hanc Samuelis Comititis video, ut fere omnes principes familiae in Transylvania eidem conjunctae fuerint.

Comes hic Samuel Kálnoki a Comitissa Elisabetha Lázár conjugē suā unicum reliquit filium, Adamum, supr. capitaneum sedium siculicalium Csik, Gyergyó et Kászón, cui nullus in Capitaneatu successit; Deo notum, an succedet aliquando aliquis; qui etiam anno 1719, die 1-ma Julii in peste obdormivit. Reliquit vero filios ex conjugē Maria Mamuka, graeca, Dominicum, Antonium, Thomam, Pium sive Samuelem, Franciscum et Josephum, item filias Justinam, Catharinam et Theresiam. Justina infelici connubio juncta Baroni Sigismundo Jósika de Branyicska, Catharina feliciori Comiti de Lamesande de Salin, caesareo centurioni ex regimine Linevill, Theresia adhuc virgo.

Praefatus C. Samuel Kálnoki a dicta conjugē habuit filias: Sophiam, Annam, Barbaram, Susannam et Agnetem; Sophia nupsit Joanni Boldogfalvi de eadem, quae et in virili sexu defecit, filia superstite Sophia, quae primo nupsit Adamo Mikó de Sögöd, qui sine semine defecit, secundo Joanni Buda. Anna nupsit Francisco Lugosi de Magyar-Peterd, cujus

posterius Ladislaus et Sigismundus Lugosi, filia Elisabetha, quae nupsit Paulo Comiti Consurg. Barbara nupsit Baroni Petro Apor de All-Torja, cujus proles superius saepe nominatae. Susanna, monialis, ingressa monasterium Posonii, disposita Budam, modo Pestinum. Agnes nupsit Bartholomeo Comiti Ferrati, italo ex Neapoli, cujus filii Mathias, Michael.

Quia vero dictum est Petri Kálnoki secundo genitum fuisse Thomam, Thomae hujus filius Benedictus, Benedicti filii: Michael, Ladislaus et Joannes; Michaelis filii a conjuge sua Catharina Damokos, Valentinus, Petrus, Michael, Thomas, reliqui defecerunt; sed Thomae filius Michael, et Joannes, quorum posteritates videbis in deductione familiae Nyujtódiana. Benedicti secundus filius dictum est quod fuerit Ladislaus, cujus filius Volfgangus, Tabulae Reg. assessor, cujus filius Josephus, cujus filia Theresia, consors Ladislai Kendeffi. Filia vero dicti Volfgangi Kálnoki Eva, quae nupsit Josepho L. Baroni a Farmetin ex Foro Julio. Benedicti tertius filius Joannes, duxerat in uxorem Catharinam Apor, quae jacet in templo Fel-Torjensi, ut apparet ex inscriptione; sed defecit.

Posthuma gloria familiae Thomoriana.

Quia vidisti, Lector, superius, quod haec humillima familia Aporiana etiam suam originem ducat a Laurentio Thomori, quae incluta familia ultimo defecit in Anna Thomori, prius conjuge Stephani Cseffi, exposit Sigismundi Hatvani: ingratus essem,

si hujus familiae meae saltem memoriam posteris non relinquerem.

Notus est ex historiis Paulus Thomori, archiepiscopus Colocensis et Bácsiensis ecclesiarum canonicè unitarum, et banus Severiensis sive Syrmien-sis, quem quidem aliqui tristissimae, nec satis ab Ungaris deplorandae cladis Mohácsianae authorem scribunt, excusant alii, et certo, Lector benevole, evolve decreta Ludovici II, pervolve historias, considera regnante Ludovico II tempora, videbis non solum Cibinii in Transylvania Islebiensis doctoris tubam tristissimum classicum sonuisse, ut apparet ex litteris admonitoriis ejusdem Ludovici II ad Cibi-nienses datis, sed etiam per totam Hungariam quasi bellum adversus magnam nostram Matrem et haere-ditariam Dominam Mariam promulgasse, ut constat ex decretis ejusdem Ludovici II, et quidem ex consti-tutionibus Budensis Diaetae anni 1523 art. 54.

Utinam bonus rex Ludovicus non solum hanc legem sanxisset, sed imitatus fuisset gloriosum Hun-gariae regem Mathiam Corvinum, praedecessorem patris sui, a quo dum Joannis Huseii asseclae audientiam impetrassent, petiissentque ut verbum Dei (ut ipsi loquebantur) liceret eisdem seminare in regno Hungariae, interrogati a rege, num semen quod seminare velent, simile esset illi, quod S. rex Stephanus, Ladislaus et reliqui seminarunt? respondentibus illis, quod purius sit illo, inquit rex: „si purius, certo excrescet“, et subito extra Budam una cum libris vivos sepeliri curavit; unde factum, quod vivente glorioso rege Mathia similis farinae homines Ungariam tentare ausi non fuerint. Ita de schismate Hungariae Florimundus Remundus.

Certo si, inquam, hunc regem fuisset secutus Ludovicus, nunquam tot calamitates quae secutae sunt, Hungariam lacerassent, hinc est quod recesserimus a testamento patris nostri et apostoli Sancti protoregis Stephani, Decreti ejusdem I. cap. 1. c. 2. et c. 3, item testamenti ejusdem conditione, in quo magnae suae matri Mariae suam legat Hungariam ab omnibus posteris semper colendae. Ne mireris ergo, si accidit id, quod in S. Emerico omnibus nobis praedixit ejusdem Decreti I praefatione. Secunda ratio: irati numinis vindictam considera; qui enim non honorat matrem, inhonorat filium, nec est consilium adversus Dominum. Tertio: sub ipso saeculo V a morte divi regis videtur ac si advenisset fatalis periodus Hungariae; nam sub Uladislao II disciplina militaris sensim defecit, licentia magnatum crevit, oppressio pauperum dominata est, ita, ut si recto corde illa tempora consideraveris, tempora Ludovici II non nisi ultimam ruinam minantia experieris. Non ergo Thomoraeo, sed praedictis rationibus lacrymarum imbre nunquam abstergendam cladem Mohácsianam adscribe, qui omnibus excusationibus adhibitis, invitus belli dux creatus fuit, alias, ut omnes notant, vir religiosissimus, purae et sanctae vitae, maximae et in bellicis experientiae. Nonne praecedenti anno ita deleverat turcarum exercitum, ut qui cladis nuntium Sultano referret superstitem permiserit neminem? Sed et aliqui humili loco natum eundem scribunt; sed forte non noverunt familiam illius. Ex qua familia fuerit vero, et quae familiae descendunt ab hac antiqua familia, paucis describam, ut ex Capitulo Carolinensi et Conventu de Colos Monostra excepi.

Et quamvis hanc inclytam familiam ante Ula-

dislai II tempora de nomine deducere non valeam, constat tamen ex ejusdem Úladislai II nova donatione Stephano Thomori data, Budae in festo Beatae Barbarae Virginis anno Dni 1514, super Csúcs, Galacz, Gabod, Gese, Kövesd, jam hanc inclytam familiam pridem ante Uladislai tempora exstitisse. Nam in eadem Donatione clare sic habet: Litteras etiam et litteralia instrumenta sufficientia superinde habuisse, sed tempore praeteritae insurrectionis rusticorum et malefactorum inter alias suas res direptas et depraedatas; ex quibus clare constat, jam ante Uladislai tempora possedissee praefatas possessiones Thomorios. Sed jam ad rem.

Dictum est de Paulo Thomori, cujus pater Stephani Thomori patruelis erat et Pestini habitabat; Stephanus Thomori vero Vice Vajvoda Transylvanus et Vice Comes Siculorum, qui et Tökös et Magnus scribitur, habuit duos fratres carnales natu minores: Stephanum, saecularis, et Sigismundum, ecclesiastici ordinis, Praepositum scilicet Thermarum superiorum Budensium ac Custodem et Canonicum Albensis Transylvaniae ac Ssmae Regiae Mattis secretarium, qui defecerunt. Dictus Stephanus Thomori sex proles habuit: Catharinam, Margaretham, Georgium, Aegidium, Blasium et Demetrium de Szücsák ex conjugē sua legitima Helena Mike; scripsi legitima, nam prima, Margaretha Majláth, pro illegitima est habita.

Demetrius habuit has proles: Joannem, Nicolaum, Paulum, Stephanum et Michaelē, item filiam Elisabetham et Annam.

Nicolaus cum rege Joanne I de Zápolya, dum Ferdinandus I imperator incluso rege obsedisset Bu-

dam anno 1530, penes regem fidelissime se gessit, pro qua fidelitate donavit ipsi pagum Fejérd, in qua donatione fidelitatem et fidelia servitia abunde commendat rex Joannes, cui charissimus erat, nam etiam Budae penes regem mortuus est. Hic est fundator primus templi Kövesdiensis, cujus nomen et insigne super tabernaculum et hodie videtur.

Nicolai hujus filius Laurentius, cujus filiae Petronella et Anna; Anna, ut superius notavi, prius consors Stephani Cseffi de Noszoly, ex post Sigismundi Hatvani; Petronella, sicut saepe dictum est, prius consors Nicolai Mikó de Bodok, secundo Stephani Imecs de Nyujtód, cujus filia Juditha, cujus filius Joannes Apor cum fratribus et sororibus superius nominatis. Joannis Apor filius Baro Petrus, Baronis Petri filii Josephus, Joannes et Ladislaus, filiae Susanna et Anna. Susanna, ut saepe notatum est, consors Comitis Ioannis Haller, sine semine defecit.

Sed quot inclytae familiae ingradientur in hanc familiam Thomorianam, in gratiam eorundem qui in sanguine majorum gloriantur, brevissime appono.

Stephani ergo Thomori Vice Vajvodae filia major et prima Catharina, quae nupsit Paulo Décsei, quae defecit. Secunda Margaretha, quae nupsit Francisco Baládffi de Csapó, cujus filia Sara, consors Petri Baranyi, cujus filia Elisabetha, consors Joannis Mohai, cujus filii: Volfgangus, qui defecit, Ladislaus et Joannes. Dictae Margarethae Thomori filii: Michael et Sigismundus Baládffi, Michaelis filiae: prima Magdalena, consors Laurentii Tétei, cujus filius Balthasar Tétei; secunda filia consors Joannis Füzi, cujus nomen non invenio, quae plures superstites reliquit, quorum aequae nomina non invenio. Sigismundi Ba-

ládffi filia Margaretha, consors Joannis Váradi, cujus proles Sigismundus, Stephanus et Gabriel.

Tertia proles Stephani Thomori vocabatur Georgius, cujus rursum filius Georgius, cujus filius ex Anna Cseh, consorte sua, Stephanus, cujus filia Anna, prius consors Fabiani Viczei, deinde Andreae Komáromi. Filius vero hujus Stephani Thomori junioris Joannes, sed omnes defecerunt.

Dicti Georgii Thomori senioris filia Clara, consors Wolfgangi Siger, cujus filia Anna, consors Georgii Geréb de Fiádfalva, cujus filius Andreas Geréb, capitaneus, sed defecit, filia Anna Geréb, consors Pauli Ugron, cujus filius Joannes, cujus proles: Franciscus, Helena, Barbara, Sophia, Daniel. Item dictae Annae Geréb proles sunt: Andreas, Thomas, qui defecit, Stephanus, Michael et Elisabetha Ugron, consors Joannis Horváth (possessorum quondam pagi Csúcs) cujus filii: Moyses et Daniel.

Secundus filius dicti Stephani Vice Vajvodae Aegidius, tertius Blasius, uterque defecerunt. Quartus Demetrius Thomori de Szucsák, cujus proles: Nicolaus, Paulus, Stephanus, Michael, Elisabetha et Anna. Nicolai genealogia deducta est superius in Laurentio et Petronella Thomori, reliquorum vero posteritates non inveni praeter Pauli et Elisabethae. A Paulo vero descendunt familiae C. Nicolai Bercsényi, Joannis Lázár de Gyalakuta, item Ficsor et Szarka de Kövesd; Elisabetha vero nups erat prius Georgio Cseh, et cum hoc marito genuit Annam, consortem Andreae Sarló, secundo vero nupsit Stephano Ugocsi, cujus filius Thomas, cujus filius Demetrius Ugocsi, sed defecit.

Patruelis Laurentii Thomori Christophorus Thomori, cujus uxor Sophia Kozárvári, cujus filia Margaretha, consors Christophori Baládffi, cujus filia Barbara Baládffi, consors Gabrielis Pekri, cujus filius Franciscus Pekri de Kutýfalva, Supr. Comes Cottus Albensis Transylvaniae.

Parcite, inclytæ cognatæ familiae, quod vos ad modernos usque superstites deducere non valeam, cum litteras vestras authenticas prae manibus non habeam, ex his tamen unusquisque vestrum ad vosmet ipsos deducere facile poterit.

Ne pereat etiam gloriosa memoria Andreae Thomori, armigeri gloriosissimi herois Stephani Losonczy, fortissimi propugnatoris arcis Tömösváriensis; perfidia enim turcica circumventus Losonczius, antequam capite laesus latusque percussus semianimis concidisset, per Achomatemque capite minutus fuisset, in conspectu heri praeclarissimus juvenis equo deturbatus fuit; ita pater Franciscus Csernovics Soc. Jesu in Propugnaculo Reip. Christianae cap. II. §. 3.

Baronum Josephi, Joannis, Ladislai et Annae Apor per parentes Baronem Petrum Apor et Comitissam Barbaram Kálnoki sanguine junctæ familiae in communi; etquidem per Baronem Petrum Apor, quæ superius notatæ non sint.

Ut posteritas mea plenam suorum consanguineorum et familiae notitiam habeat, placuit paucis describere, tam ex parte mea, quam matris earum Barbaræ Kálnoki, in quantum et ego indagare potui,

usque saltem ad quartum gradum vel quod paucis excedit.

Ingrediuntur ergo sic: Donáthiana de Nyujtód, per Helenam Donáth, conjugem Mathiae Imecs, cujus filius Stephanus Imecs, filia Barbara Imecs.

Stephani Imecs proles ex Petronella Thomori jam superius abunde descriptae sunt.

Barbara Imecs nupsit Sigismundo Mikes de Zabola, principis Georgii Rákóczi Consiliario et supr. stabuli praefecto, quae genuit quidem proles plures quae alibi describentur, sed quia pleraeque defecerunt, plures non memoro, nisi Michaellem Mikes, totius patriae Generalem, qui apud Rempublicam Venetam tam politicis quam militaribus operam dabat. Filius ergo superstes Barbarae Imecs Clemens Mikes, principis Apaffi consiliarius, Statuum praesidens, protonotarius, prius sedium siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai ut et Miklósvár supr. Capitaneus, ex post Cottus Albensis Transylvaniae supr. Comes, nec non incl. nationis siculicae Generalis; cujus filius, ex conjugue sua Susanna Kálnoki, Comes Michael Mikes, prius quidem incl. Cottus Szolnok, nec non sedium siculicalium Kézdi, Sepsi et Orbai ut et Miklósvár Capitaneus utrobique supremus, ex post Reg. Transylvaniae Gubernii consiliarius intimus; cujus filii ex Drusiana Bethlen Comites Franciscus et Stephanus Mikes. Francisci filius Antonius, filia Maria a Comitissa Catharina Eszterházi. Stephanus duxit in uxorem Rosaliam Petki, Comitidis Davidis Petki filiam, cujus filius Michael.

Dictae Barbarae Imecs prima filia Anna, nupsit Stephano Székely, cujus filia Eva Székely, quae nupsit Michaeli Henter de Sepsi Sz.-Ivány, cujus filii

Alexius, Clemens (Clementis filius Michael), David, Joannes; Joannis filia Maria.

Dictae Evae Székely filiae: Clara, consors Samuelis Torma de Csicsó-Keresztur; secunda ejusdem filia Christina, consors Clementis Béli de Uzon.

Secunda filia dictae Barbarae Imecs Helena, quae nupsit Ioanni Thordai de Somolyom, cujus filius iterum Joannes, cujus filii: Nicolaus, qui sine semine defecit, Franciscus, cujus filius Franciscus et Joannes Thordai; filiae: prima Maria, quae nupsit Petro Száva. cujus filius Petrus Száva, secunda filia ejusdem Joannis Thordai Barbara, quae nupsit Michaeli Dósa de Makfalva, cujus filius Michael Dósa. Filiae vero hujus junioris Joannis Thordai: prima, Christina, consors Emerici Miske, secunda Maria, tertia Anna, quarta Clara, nobiles.

Ingrediuntur hanc familiam per lineam Nicolai Mikó de Bodok, et quidem filiam ejusdem: familia Nemesiana de Hidvég, per matrem nempe Joannis Nemes, consiliarii principis Apaffi et trium sedium siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai ut et Miklósvár supr. capitanei, qui duas uxores habuit; de secunda dicitur alibi, a prima conjuge ejusdem Joannis Nemes filii: Joannes, Gabriel et Georgius, qui praeter Gabrielem omnes defecerunt; Gabrielis vero filiae: Susanna, consors Michaelis Eperjesi, et Christina, consors Francisci Macskási de Tinkova.

Nota autem, Lector, quod hae inclytæ duae familiae, Mikó et Nemes jam fuerint nobiles 1474, ut liquet in litteris exceptis ex capitulo, ubi fit mentio Laurentii Mikó et Michaelis Nemes de Hidvég.

Item per filiam ejusdem Nicolai Mikó Elisabetham, Michaelis Maurer de Űrmös conjugem,

Franciscus , Gabriel , Stephanus Maurer , ut et Josephus.

Per Annam, ejusdem Nicolai Mikó filiam, conjugem Petri Daczó, Ladislaus et Joannes Daczó, sed defecerunt.

Per tertiam filiam ejusdem Nicolai Mikó Helenam, Valentini Székely conjugem, Balthasar, Franciscus, Michael et Nicolaus Székely de Kilyén; Balthasaris filius Ladislaus, Francisci Michael, Michaelis senioris Alexius. Nicolaus in virili semine defecit.

Item ingreditur Franciscus Baranyai de Maros-Jára, Michaelis filius a conjuge sua Petronella Boér, filia Francisci Boér senioris de Kövesd, de quo actum in deductione familiae Báthorianae.

Item ingrediuntur familiae: Vajnaiana, per Catharinam Vajna, conjugem Joannis Apor, filiam vero Gabrielis Vajna de Páva (de familia Vajna vide Joannem Bethlenium, fol. 78.), item Czirjákiana, per Helenam Czirják, conjugem Gabrielis Vajna, quae familia possedit integrum pagum Damokosfalva, sed sicut familia Czirjákiana in virili semine defecit, ita pago solum nomen remansit. Vide superius in Const. nationis Siculicae ad annum 1506.

Item per Petri Apor, fratris Alexandri Apor, lineam sequentes familiae ingrediuntur: Petri Apor ergo filia Margaretha, quae nupsit Stephano Réthi, quae habuit duas filias, primam Annam, quae nupsit Stephano Thuri, cujus filius Franciscus; Francisci, ab Anna Kálnoki, Volfgangi Kálnoki sorore, filius Ladislaus. Ladislai filii ab Anna Imecs: Franciscus, Ladislaus et Alexander Thuri. Secundo dicta Anna Réthi nupsit Michaeli Mihálcz, cujus filius Nicolaus, cujus filii, a Barbara Sándor: Michael, Stephanus,

Petrus et Blasius Mihálcz. Michaelis filii ab Eva Mikó: Franciscus, Alexius et Michael Mihálcz, filia Helena. Cujus familiae Mihálcz facit mentionem Pater Samuel Timon Soc. Jesu sub Carolo I rege Hungariae in Synopsi chronologiae Hungariae ad annum 1326.

Secunda filia Stephani Réthi Catharina, qui nupsit Nicolao Tompa, cujus filius iterum Nicolaus; Nicolai filii: Gasparus, a tartaris caesus anno 1690, Nicolaus et Joannes; Nicolai filii: Gasparus, Stephanus, Ladislaus. Joannis Tompa filius Joannes. De hac familia Tompa aliquoties meminit Istvánffius.

Nicolai Tompa a Catharina Réthi filia Helena, consors Francisci Ugron, Tabulae Reg. assessoris; cujus filii: Andreas, Thomas et Joannes; Andreae filius Franciscus. Thomas coelebs mansit. Joannis filii: Joannes, Stephanus, Josephus et Andreas. Filiae vero Helenae Tompa a Francisco Ugron: Sophia, primo conjunx Georgii Bánffi; a Georgio Bánffi ejusdem filia Elisabetha, consors Stephani Maurer de Űrmös. Filius Stephani Maurer Franciscus, filiae: Barbara, Susanna, Anna et Julia Maurer. Secundo haec Sophia Ugron nupsit Francisco Sarmasági de Kövesd, a quo habet filiam Christinam Sarmasági, prius conjugem Adami Henter, cujus filius Adamus Henter; secundo Christina Sarmasági nupsit Michaeli Kálnoki, cujus proles alibi descriptae sunt.

Secunda filia Helenae Tompa Anna, consors Georgii Torma de Csicsó-Keresztur, cujus filiae: prima Maria, consors Nicolai Náprádi, secunda Helena, consors Petri Rácz, tertia Clara, consors Ladislai Henter, quarta Catharina, consors Francisci Bialis ex Genua oriundi, nunc vero in Ilyefalva habitantis.

Tertia ejusdem Helenae Tompa filia Barbara, consors Mathiae Nemes de Hidvég, cujus filii Adamus et Georgius.

Sanguine juncti per Comitissam Barbaram Kálnoki.

Item per lineam matris, Barbarae Kálnoki, ingrediuntur hanc familiam mearum prolium, et quidem per sorores germanas Comitis Samuelis Kálnoki, Catharinam et Susannam:

Catharina enim primo nupserat Baroni Stephano Kún, haereditario arcis Rosály, qui sine semine defecit, secundo Ladislao comiti Csáki de Keresztzeg, Sacrae Caes. Regiaeque catholicae Mattis Generali, cujus filii: Gabriel, Stephanus et Nicolaus. Nicolaus sine semine defecit, Gabrielis filia ex Baronissa Sophia Gyulaffi Susanna, secunda conjunx Comitis Francisci Lázár de Szárhegy. Comitis Stephani Csáki filii: Sigismundus et Emericus.

Susanna Kálnoki nupsit Clementi Mikes de Zabola, cujus posteritas superius descripta est.

Per Annam vero Béldi, germanam sororem Pauli Béldi, totius Transylvaniae Generalis, filii vero Clementis Béldi, qui alibi descriptus, tota familia Béldiana, et praeprimis ex Susanna Béldi, filia dicti Pauli Béldi, consorte Pauli L. B. Veselényi de Hadad: Stephanus L. B. Veselényi, Sacrae Caes. Reg.que catholicae Mattis exc. Reg. Transylvaniae Gubernii consiliarius intimus, Statuum praesidens, incl. Cottus Szolnok supr. Comes; cujus filii ex Comitissa Catharina Bánffi, Comitis Georgij Bánffi, Gubernatoris Transylvaniae, filia: Franciscus

et Stephanus, filiae vero: prima Maria, consors L. B. Moysis Jósika de Branyicska, secunda filia Susanna, consors Adami S. Rom. Imp. Comititis Teleki.

Rursum per Catharinam Béldi, germanam sororem Annae Béldi, conjugem vero Francisci Keresztesi de Nagy-Megyer, cujus filius erat Samuel, hujus rursum Franciscus, sed defecerunt; filiae vero Catharinae Béldi a Francisco Keresztesi: prima Juditha, consors Thomae Nemes, cujus filius Thomas, cujus filius Franciscus Nemes de Hidvég. Eadem secundo consors Michaelis Maxai, cujus filia Barbara, consors Sigismundi Balog, cujus filii: Josephus, Adamus et David Balog. Tertio eadem conjunx Volfgangi Kálnoki, cujus filius Josephus, filia Eva; Josephi filia Theresia, consors Ladislai Kendeffi. Filia dicti Volfgangi Kálnoki Eva, nupsit Josepho L. B. Farmatin ex Foro Julio, caesareo centurioni.

Item Francisci Keresztesi a Catharina Béldi filiae: Susanna, Petri Szilvási conjunx, Catharina, consors Stephani Váradi, item ejusdem filia Elisabetha, consors Stephani Nádudvari.

Secunda soror Annae Béldi germana Juditha Béldi, consors Francisci Daniel de Vargyas, cujus proles ex Sophia Kemény, filia Petri Kemény: Michael, Franciscus, Petrus et Stephanus Daniel. Michael sub revolutione Rákócziana mansit in conflictu ad Claudiopolim, cujus filius ex Sophia Kún, filia Nicolai Kún de Osdola, Stephanus.

Filiae vero dicti Stephani Daniel senioris: Juditha, Clara et Susanna. Juditha consors Ladislai Bánffi de Losoncz, cujus filii, Franciscus, Balthasar.

Clara consors Samuelis Bíró de Homorod-Sz.-Márton, cujus filii: Samuel et Ladislaus, filia Clara.

Susanna nupserat Balthasari Horváth Petrityevith, sed sine semine defecit.

Dicti vero Francisci Daniel, a conjuge sua Sara 'Súki, filii: Franciscus, Georgius et Ladislaus, filiae Clara et Juditha.

Petri vero Daniel a conjuge sua Helena Sárosi, Joannis Sárosi, Reg. Gubernii consiliarii, regni protonotarii, filia Sophia (anno 1729 nupsit Comiti Joanni Haller, et fuit tertia ipsius conjunx), Anna, Julia, Christina.

Item Stephani Daniel a conjuge sua Comitissa Polixena Pekri, Comitis Laurentii Pekri, Cottus Albensis Transylvaniae Comitis et Sedis Udvarhely capitanei utrobique supremi, filia, filii: Ludovicus et Stephanus, filia Polixena.

Sanguine juncti per Margaretham Bánffi, conjugem Clementis Béldi, filiam vero Balthasaris Bánffi de Losoncz.

Truncus Balthasar Bánffi, cujus uxor Barbara Pátóczi, qui habuit quinque filias; prima: Anna, prius consors Benedicti Mindszenti, cujus filia Christina, consors Comitis Stephani Csáki, quae defecit. Filius ejusdem Annae Bánffi Gabriel Mindszenti, cujus filia Elisabetha, consors Gabrielis de Kapi, cujus filii: Gabriel, Joannes et Georgius, filiae: Elisabetha et Christina Kapi. Gabriel, factus religiosus Soc. Jesu, vir magnae sanctitatis et doctrinae, defecit; Joannis filius Joannes, filia Theresia Kapi, consors Lazari Apor de All-Torja, cujus proles alibi descriptae sunt. Elisabetha, filia Gabrielis Kapi senioris, primo consors Alexii de

Bethlen, secundo Joannis Toldalagi de Ikland, cujus filius Georgius. Dicta Elisabetha Kapi tertio nupsit Gabrieli Jabroccki, cujus filius Gabriel. Christina Kapi, prius consors Comitis Stephani Pethő, ex post monialis S. Clarae Tyrnaviae, et defecit.

Dicta Anna Bánffi secundo nupsit Balthasari Veselényi, cujus filia Catharina, consors Baronis Francisci Kornis, cujus filia Catharina Kornis, consors Baronis Joannis Haller superius laudati, cujus filii Stephanus et Josephus; Josephus defecit, Stephani filii Comites Gabriel, Joannes et Ladislaua. Gabrielis filii a Comitissa Clara Károlyi, excellmi Dni Comitis Alexandri Károlyi, Generalis Cavalleriae cum reliquis titt. filia: Stephanus, Ladislaus, Gabriel et Alexander; filiae: Juliana et Caecilia. Filius Ladislai a Comitissa Catharina Bethlen, filia Comitis Samuelis Bethlen, Paulus, filia Barbara.

Dictus Stephanus Haller senior duas habuit filias: Barbaram, quae primo nupsit C. Stephano Csáki, quae ab hoc marito nullas proles suscepit, secundo nupsit Baroni Joanni Bornemisza de Kásson, cancellario aulico-transylvanico et Reg. Guvernii consiliario, cujus proles: Josephus, Paulus, Carolus.

Dictus Stephanus Haller secundam filiam habuit Catharinam, quae nupsit Sigismundo Csáki, cujus filiae Barbara et Catharina.

Sed et praefati Joannis Haller filiae: prima Christina, consors Joannis Petki, genitoris moderni et superius cum prolibus declarati Comitis Davidis Petki; secunda filia Eva Haller, facta monialis S. Clarae, et cum fama sanctitatis vitae obiit Posonii. Tertia filia dicti Joannis Haller senioris Anna, con-

sors Ladislai Gyulai de Várad, de cujus prolibus superius satis dictum.

Secunda filia dictae Catharinae Veselényi Anna, consors Baronis Gabrielis Perényi; tertia filia Christina, consors Baronis Francisci Perényi.

Filius dicti Baronis Francisci Kornis a Catharina Veselényi Baro Casparus Kornis, cujus filius a Comitissa Maria Csáki, filia Comitis Stephani Csáki senioris, Curiae Reg. in Ungaria Judicis, C. Sigismundus Kornis, Excellmus Transylvaniae Gubernator, prius quidem Cancellarius aulico-transylvanicus, praecedenter autem Deputationis Transylvanicae consiliarius.

Secundus filius dicti B. Caspari Kornis a Catharina Veselényi Comes Stephanus Kornis, primo Deputationis Transylvanicae consiliarius, secundo Comes supr. Cottus de Kükellő, tertio Comes Cottus Albensis Transylvaniae, modo vero Exc. Reg. Gubernii consiliarius intimus, et simul Generalis patriae Commissarius.

Dicti vero Exllmi Dni Gubernatoris filii: Comites Franciscus et Sigismundus Kornis, filia Susanna, quae nupsit Comiti Ladislao Lázár, cujus filius Antonius.

Comitis vero Stephani Kornis filius Comes Antonius, filiae Eva et Christina.

Dicti Baronis Caspari Kornis vero filiae: Christina, monialis S. Ursulae Posonii, secunda Anna, consors Illrmi Dni Baronis Georgii Haller, Reg. Transylvaniae Gubernii consiliarii, cujus filii: Franciscus, Paulus et Georgius; filiae vero ejusdem B. Georgii Haller: prima Eva, consors Illrmi Dni Comitis Ladislai Gyulaffi de Rátóth, supr. Judicis Reg. sedis Udvarhely; secunda filia Barbara Haller, con-

sors Spect. Dni Josephi Boér de Kövesd, de quo dictum superius.

Tertia ejusdem Dni Baronis Caspari Kornis filia erat Margaretha, consors Illrmi Dni Francisci Lázár de Szárhegy, cujus filius Antonius, sed, sicut superius notavi, defecit.

Dicti Balthasaris Bánffi filia secunda Margaretha, prius consors Georgii Bethlen, cujus filia Christina, consors Georgii Horváth, cujus filius Sigismundus, cujus filia nupsit Sigismundo Balogh; secunda filia Sigismundi Horváth Catharina, consors Joannis Alsó.

Dicta Margaretha Bánffi secundo nupsit Clementi Béldi de Uzon, cujus prima filia a Clemente Béldi Catharina, consors Francisci Keresztesi, cujus filius Samuel, cujus filius Franciscus, sed defecerunt; filia vero dicti Francisci Keresztesi prima . . . consors Petri Szilvási, cujus filius Joannes, cujus filius Balthasar Szilvási, qui duxit in uxorem Barbaram, filiam Comitis Michaelis Bethlen. Secunda filia Francisci Keresztesi . . . consors Michaelis Maxai, quae tres maritos habuit, ut superius vidisti. Tertia filia ejusdem Francisci Keresztesi . . . consors Stephani Nádudvari, cujus filii: Gabriel, Nicolaus et Stephanus, filia Margaretha.

Genealogiam descendentem a Clemente Béldi et Margaretha Bánffi superius et inferius adnotatam videre poteris in conjunctione domus Aporianae.

Tertia filia dicti Balthasari Bánffi erat consors Stephani Huszár, cujus filius primus Petrus, et in utroque sexu defecit; filia Margaretha, prius consors Michaelis Toldalagi, cujus filii: Joannes et Michael. Secundo nupsit Balthasari Macskási. Secundus filius

dicti Stephani Huszár Mathias, cujus filia Barbara, prius consors Georgii Torma, cujus filii: Samuel, Stephanus et Georgius, filia prima Eva, quae nupsit primo Paulo Mikes de Zágón, cujus filius Clemens, qui est in exilio cum Francisco Principe Rákóczi; secundo nupsit Francisco Boér de Kövesd, incl. Cottus de Karaszna Comiti et arcis Somlyó supr. capitaneo, cujus filius Josephus Boér, qui duxit Barbaram Haller, ut supra.

Secunda filia dicti Georgii Torma et Barbarae Huszár Barbara, quae nupsit Stephano L. B. Haller, exc. Reg. Transylvaniae Gubernii consiliario, Statuum praesidenti et Cottus Tordensis supr. Comiti, cujus filii ex Barbara Torma: Comites Joannes et Ladislaus Haller. Stephani filia prima Barbara, ut notavi, prius consors Comitis Stephani Csáki, secundo Baronis Joannis Bornemisza de Kászón; secunda filia Catharina, ut dixi, Comitis Sigismundi Csáki consors.

Dicta Barbara Huszár, mortuo primo marito Georgio Torma, secundo nupsit Joanni Nemes de Hidvég, cujus titulum alibi videre poteris, cujus filii Dominicus et Mathias, ut supra.

Sed dictus Stephanus Huszár habuit etiam filiam Margaretham dictam, conjugem Michaelis Veres, cujus filia Barbara, prius consors Petri Szeredai, cujus filii Stephanus et Michael; secundo vero haec Barbara Veres nupsit Comiti Stephano Apor, et fuit prima ipsius uxor, nam tres habuit uxores, hanc Barbaram Veres, secundo Sophiam Csintalan, a qua filius ejusdem Ladislaus, et quatuor annorum mortuus, tertiam Susannam Farkas, et sine semine defecit. Secunda filia Margaretha Huszár, Décseiana.

Quarta filia dicti Balthasaris Bánffi prius con-

sors Volfgangi Alia, cujus filius Samuel, cujus filia Maria Alia, consors Simonis Kemény, et in utroque sexu defecit.

Quinta filia dicti Balthasaris Bánffi, prius consors Sigismundi Borsovai, cujus filia Elisabetha, consors Sigismundi Sükösd, secundo consors Volfgangi Petki, quae defecit in utroque sexu.

Secundo haec quinta filia Balthasaris Bánffi nupsit Georgio Szikszai, cujus filia consors Joannis Thordai, cujus filius Sigismundus Thordai, cujus filia consors Francisci Vitéz, cujus filius Andreas, cujus filius Georgius Vitéz, qui duxit in uxorem Susannam Korda. Franciscus Vitéz habuit quidem plures filias, sed ad propositum nostrum inter reliquas Claram, consortem Joannis Kapi, cujus filius Joannes, filia Theresia Kapi, consors Lazari Apor de All-Torja, cum prolibus alibi notatis.

Filius vero Georgii Szikszai Sigismundus Szikszai, cujus filius Georgius; ejusdem Georgii Szikszai filia Susanna, consors Sigismundi Váradi. Secundo vero haec Susanna Szikszai nupsit Ladislao Szalánczi, cujus filius Stephanus Szalánczi de Csapó.

Sanguine juncti per Annam Béldi, consortem Stephani Kálnoki, filiam vero Clementis Béldi.

Truncus: Albertus Béldi, cujus filia Christina, filius Paulus; Christina nupsit Lucae Burcsa, sed, ut superius vidisti, solus mutavit nomen, nam revera fuit Apor; hujus filia Clara, consors superius dicti Petri Kálnoki, quae familia abunde descripta est.

Alberti Béldi filium fuisse Paulum vidimus, Pauli filius Franciscus, Francisci Joannes, Joannis Clemens; filia Elisabetha. Etquidem Clementis Béldi posteritates in linea foeminea copiose notavi, Clementis vero filii a Margaretha Bánffi, Joannes, qui defecit, et Paulus; Pauli filii a Susanna Vitéz, Clemens, David et Josephus, defecerunt, Clementis vero filii a Christina Kereszturi, prius conjuge Stephani Lázár, genitoris Comitís Francisci Lázár, Paulus et Joannes; mortua vero Keresztúriana, Clemens Béldi duxit in uxorem Christinam Henter, filiam Michaelis Henter de Sepsi Sz.-Ivány, de qua superius; ex qua habet filios: Michaellem, Josephum et Ladislaum, filiam Claram.

Joannis Béldi, ut vidisti, filia Elisabetha, consors Cosmae Horváth.

Sed dicti Pauli Béldi ex conjuge sua Susanna Vitéz filia Susanna Béldi, consors Baronis Pauli Vese-lényi, cujus filius Stephanus L. Baro Veselényi, cujus titulus alibi descriptus est; cujus filii a Comitissa Catharina Bánffi Franciscus et Stephanus; filiae vero: Maria, consors Moysis L. Baronis Jósika de Branyicska, et Susanna, consors Adami S. Rom. Imp. Comitís Teleki de Szék.

Sanguine juncti per Saram Bethlen, conjugem Stephani Károlyi, filiam vero Wolfgangi Bethlen.

Cum notatum sit Saram Bethlen conjugem fuisse Stephani Károlyi, et per hanc quae familiae ingrediuntur, notatu dignum est, et quidem ex fundamento.

Truncus: Nicolaus Sükösd, consors ejus Anna Baládffi, qui duas habuit filias, Catharinam et Annam; Catharina nupsit Joanni Bethlen, cujus filius Volfgangus Bethlen, Volfgangi filius Joannes, Joannis Comes Nicolaus, Paulus et Comes Samuel Bethlen; Comitis Nicolai filius ab Helena Kún, C. Michael Bethlen, a Julia Rhédai C. Josephus Bethlen, Michaelis filius Stephanus, filia Barbara, consors Balthasaris Szilvási, secunda filia Christina, consors Baronis Dusertin.

Pauli Bethlen filius Comes Joannes Bethlen, filia, consors Andreae Vitéz, cujus filius Georgius Vitéz; secunda filia Elisabetha, quae defecit.

Pauli Bethlen filius Joannes; Comitis Joannis Bethlen proles: filius David, filiae: prima Eva, consors Samuelis Vay, secunda Juditha, consors Ladislai Vas de Czege, tertia Sara in capillis, quarta Clara, consors Pauli Mikó de Bodok, quinta Drusiana, consors Francisci Nemes de Hidvég.

Comitis Samuelis Bethlen filii: Georgius, Adamus, Samuel, Emericus et Volfgangus Bethlen, filia Catharina Bethlen, prius consors Comitis Ladislai Haller, cujus filius Paulus, filia Barbara; secundo nupsit Josepho Comiti Teleki.

Dicti Volfgangi Bethlen filia, soror autem Joannis Bethlen, Sara, quae prius nupserat Thomae Sükösd, exposit Stephano Károlyi, de quo superius; cujus filia Catharina, consors Joannis Kálnoki, avi Comitis Samuelis Kálnoki, de quibus abunde scripsi. Sed dictus Stephanus Károlyi habuit etiam filiam Sophiam, et filium Stephanum, sed defecerunt; ita ut modo tota familia Károlyiana contineatur in prolibus

Stephani Kálnoki, nempe in Comitibus Samuelis Kálnoki superius descriptis, Catharinae et Susannae Kálnoki superius declaratis.

Secunda filia Nikolai Sükösd, Anna, nupsit Francisco Béldi, cujus filius Joannes, hujus Clemens; Clementis Béldi proles et posteritates saepius abunde descriptae sunt.

Sanguine juncti per familiam Lázarianam in Leonardo Apaffi, et quidem per Leonardum Apaffi tanquam truncum (de quo in Constitutionibus nationis Siculicae anni 1506, ut supra).

Leonardus Apaffi habuit has proles: Elisabetham, Ladislaum, Nicolaum, Georgium et Claram, de quibus ordine.

Elisabetha nupsit Leonardo Barabási.

Ladislai filia Drusiana, consors Ladislai Károlyi, cujus filia Anna, consors Nicolai Erdélyi; Nicolai filius Franciscus defecit.

Georgii filiae: Euphemia, consors Joannis Sigér, Clara, consors Joannis Lázár, cujus filiae Margaretha et Catharina; Margaretha Lázár consors Joannis Petki de Ders, cujus filia Anna, consors Valentini Kálnoki, de qua in deductione familiae Kálnokianae satis scripsimus.

Sed quia diximus Drusianam Kálnoki secundo fuisse conjugem Thomae Bassa, cujus Drusianae a Thoma Bassa filia Helena, consors Stephani Kún senioris de Osdola, cujus filius Lazarus, qui defecit, Nicolaus, cujus filius rursum Nicolaus. Nicolai Kún,

fili: Stephanus et Ladislaus; filia Nicolai Kún senioris Catharina, consors Caspari Kendeffi, cujus filiae: prima Helena, consors Gabrielis Bánffi, secunda Catharina. Nicolai Kún senioris filia Sophia, prius consors Michaelis Daniel de Vargyas, cujus filius Stephanus Daniel; secundo nupsit Joanni Bernáld de Alsó-Csernáton, cujus filius Georgius, filiae Christina et Clara; Christina nupsit Nicolao Mikó de Bodok.

Helenae Bassa a Stephano Kun secundus filius Stephanus Kun, cujus filia a Maria Rhédei, Barbara, consors Comitis Josephi Teleki, cujus filia Christina, consors Adami Toldi.

Filia Helena consors Comitis Nicolai de Bethlen, supr. Cancellarii Transylvaniae, cujus filius Michael, ut supra.

Joannis Lázár a conjuge Clara Apaffi filii: Stephanus et Emericus Lázár; Stephani Lázár filius Andreas, Andreae filius Stephanus, Stephani rursum Stephanus, cujus filia a prima conjuge Catharina Petki, Elisabetha Lázár, consors Comitis Samuelis Kálnoki, cujus proles in deductione familiae Kálnokianae descriptae sunt. A secunda vero conjuge, Christina Keresztúri, ejusdem Stephani Lázár junioris filius Comes Franciscus Lázár, de cujus prolibus superius scriptum est.

Frater Leonardi Apaffi Nicolaus, cujus filius Gregorius, hujus rursum Nicolaus, Nicolai Georgius, Georgii Michael Apaffi, princeps Transylvaniae, prout in deductione familiae Beczianae inferius cum fratribus suis descriptum est.

Quidam Lázár, Magnus dictus, condescendit primo in Csik Sz.-Tamás in bona filiae Silester

Magni dicti; filii hujus, Blasius, venit in Háromszék, cujus filius Petrus, Petri filia Barbara Lázár, prius consors Georgii Daczo, secundo Andreae Apor de All-Torja; item Bernald, de quo familia Bernaldiana. Blasii filius iterum Volfgangus, Volfgangi filia Juditha, uxor Stephani Damokos, de qua alibi.

Joannis Lázár senioris, ut paulo ante vidisti, filius Emericus, hujus filius Joannes, filia Elisabetha, consors Volfgangi Petki, cujus filii Stephanus et Volfgangus Petki. Volfgangus defecit, Stephani filius Joannes, cujus filius Comes David Petki, qui alibi descriptus est.

Secundus filius Lázár Magnus dicti, ut ego opinor, Emericus, Emerici Joannes, qui condescendit in Gyergyó, cujus filius rursum Joannes, qui venit in Gyalakuta, hujus filius Emericus, hujus Georgius, hujus rursum Emericus, Emerici rursum Georgius, nuper incl. sedis Maros supr. judex Reg. cujus filius a Juditha Bethlen, filia Gregorii Bethlen, Joannes Lázár, filiae vero: Maria, consors Comitissae Samuelis Bethlen, secunda Anna, consors Ladislai Korda.

Sanguine juncti per Dominicum Ugron de Csík Sz.-György.

Dominicus Ugron de Csík Sz.-György duas habuit filias; cujus primam filiam duxit Emericus Lázár Magnus dictus de Csicsó; filius Emerici Joannes, Joannis Lázár filia Elisabetha, consors Volfgangi Petki, Elisabethae Lázár filii Stephanus et

Volfgangus, Volfgangus defecit, Stephani Petki filius Joannes, Joannis filius Comes David Petki superius cum prolibus descriptus.

Dominici Ugron secundam filiam duxit Paulus Béldi Magnus dictus, cujus filius Franciscus, Francisci Joannes, Joannis Clemens, Clementis filii: Joannes, defecit, Paulus; Pauli filius Clemens, filia Susanna; utriusque posteritates superius abunde descriptae sunt.

Sanguine juncti per familiam Becz et Daczo.

Videbis, Lector [benevole, in Appendice, quod Dominici Nyujtodi filius fuerit Paulus Damokos, cujus filia Margaretha fuit consors Petri Lázár, cujus filia Barbara, consors prius Georgii Daczo, secundo Andreae Apor; praefati vero Dominici Nyujtodi secundus filius fuit Emericus Becz senior, nam nepos hujus, Emericus defecit. Unde eandem esse familiam Damokosianam et Beczianam clarum est, solum nomen mutarunt.

Hujus Emerici Becz filia fuit consors Stephani Lázár Magnus dicti; praeterea Emerici Becz filiae Clara et Elisabetha; Clarae Becz filius Georgius Andrási, Georgii Andrási filia Margaretha, consors Pauli Antal, cujus filius Emericus Antal.

Elisabetha Becz nupsit Blasio Apor, cujus filius Nicolaus, Nicolai Apor filia Elisabetha Apor, consors Mathiae Kozma, Elisabethae Apor filia Anna Kozma, uxor Balthasaris Székely.

Dictus Emericus Becz habuit duos filios, Paulum et Nicolaum Becz; Pauli filii Emericus et Tho-

mas, defecerunt. Paulus Becz sex filias habuit, cujus prima Catharina Becz, senioris Joannis Béldi consors; Catharinae Becz filius Clemens Béldi, filia Elisabetha Béldi, consors Georgii Horváth; Elisabethae Béldi et Georgii Horváth filia Barbara, consors Stephani Toroczkai.

Secunda filia vero Elisabethae Béldi Anna, consors Principis Acatii Barcsai.

Barbarae Horváth, conjugis Stephani Toroczkai filia Elisabetha Toroczkai, consors Gabrielis Szalánczi; ejusdem Barbarae Horváth secunda filia Juditha, consors Petri Huszár. Gabrielis Szalánczi filius Joannes Szalánczi.

Clementis Béldi filia Catharina, consors Francisci Keresztesi, cujus filii Paulus et Samuel, Samuelis Franciscus, sed defecerunt; filiae Francisci Keresztesi: Susanna, consors Petri Szilvási, item consors Stephani Nádudvari. Secunda filia Clementis Béldi Anna, consors Stephani Kálnoki, cujus filius Comes Samuel Kálnoki, Comitis Samuelis filius Comes Adamus Kálnoki; filiae dicti Samuelis Kálnoki: Sophia, consors Joannis Boldogfalvi, Anna, consors Francisci Lugosi, Barbara, consors Baronis Petri Apor, Susanna, monialis S. Clarae, Agnes, consors Comitis Bartholomei Ferrati. Harum proles in deductione familiae Kálnokianae descriptae sunt.

Iterum Annae Béldi filiae Catharina et Susanna.

Catharina prius consors Stephani Kún Baronis de Rosály, qui defecit, secundo consors Comitis Ladislai Csáki; Catharinae Kálnoki filii Gabriel, Nicolaus et Stephanus Csáki, Gabrielis filia Susanna, secunda consors Comitis Francisci Lázár de Szárhegy, cujus proles superius descriptae sunt. Nicolaus

Csáki sine semine defecit, Stephani filii Comites Sigismundus et Emericus Csáki.

Secunda filia Annae Béldi Susanna Kálnoki, consors Clementis Mikes; Susannae Kálnoki filius Comes Michael Mikes, Comitibus Michaelis Mikes filii Franciscus et Stephanus Mikes, Francisci filius Antonius, filia Maria.

Clementis Béldi tertia filia Juditha, consors Francisci Daniel, cujus filius Stephanus, cujus filii Michael, Franciscus, Petrus et Stephanus, filiae Juditha, Clara et Susanna, sed jam notavimus cum prolibus.

Secunda filia Pauli Becz Martha, consors Ladislai Csomortáni, nominati in Const. nationis Siculicae superius anno 1506; hujus filius Thomas, defecit, filia Catharina, consors Georgii Donáth; Catharinae hujus filiae filius Franciscus Donáth, defecit. Filia vero Martha Becz, consors Petri Mihacsa, Petri Mihacsa filius iterum Petrus Mihacsa, filia Petri Mihacsa consors Pauli Donáth, Pauli Donáth filia consors Joannis Geréb. Secundo haec conjunx Pauli Donáth nupsit Francisco Kövér.

Tertia filia Pauli Becz Anna, primo consors Nicolai Pálosi, cujus filia Sophia, consors Caspari Földvári.

Secunda filia Annae Becz Catharina, consors Stephani Lázár de Kozmás, sed defecerunt.

Dicta Anna Becz secundo nupsit Joanni Kapturi. Joannis Kapturi filiae: Margaretha, nupsit Nicolao Mikó, cujus filius iterum Nicoláus Mikó, Nicolai Mikó filii Stephanus et Gabriel. Nicolai Mikó hujus secundi filiae Clara, Catharina, Barbara et Elisabetha. Dictae vero Margarethae Kapturi filia Ju-

ditha Mikó, consors Nicolai Kászoni, Nicolai Kászoni filii Stephanus et Nicolaus; filiae Nicolai Kászoni: prima Elisabetha, consors Benedicti Szabolcsi, Benedicti Szabolcsi filii Stephanus et Samuel. Secunda vero filia Nicolai Kászoni Juditha, consors Stephani Szacsvai; Judithae filii: Franciscus, Joannes, Stephanus et Michael Szacsvai, filia Barbara. Dictae Margarethae Kapturi secunda filia Barbara Mikó, consors Stephani Szentei, cujus filius Stephanus Szentei.

Quarta filia Pauli Becz Sophia, cujus filii Mathias et Joannes Andrási; Mathiae Andrási filius rursus Mathias, filia Susanna, consors Michaelis Lorántffi, cujus filia Susanna Lorántffi, Georgii Rákóczi senioris, principis Transylvaniae conjunx, filius hujus Georgius II Rákóczi, princeps Transylvaniae, hujus a Sophia Báthori filius Franciscus princeps Rákóczi, hujus ab Helena Zrinyi filius Franciscus II princeps Rákóczi, qui in exilio est; cujus filii Franciscus et Georgius Rákóczi, et Franciscus quidem, per gratiam Caesaream Princeps a Sancto Carolo, possessionem accepit in Neapoli, Georgius vero, Princeps a Sancta Elisabetha, possessionem tenet in Sicilia.

Dicti Michaelis Lorántffi conjugis, Susannae Andrási, secunda filia fuit consors Samuelis Alia, Samuelis Alia filia consors Simonis Kemény.

Joannis Andrási superius nominati filia Catharina, primo consors Gabrielis Vas, secundo consors Michaelis Ibrányi, duos enim habuit maritos. Gabrielis Vas filius Martinus Vas.

Sed nominata Sophia Becz habuit etiam filias duas: Catharinam Andrási, cujus filii fuerunt Sigismundus et Blasius Kékedi; secunda filia Sophiae

Becz fuit Anna Andrási, cujus filii Georgius et Joannes Semsei, filia consors Adami Hoffmann, cujus probabiliter vel filius vel nepos fuit Baro Joannes Hoffmann, Cancellariae Aulico-Hungaricae consiliarius, cujus filius Pater Michael Hoffmann Soc. Jesu, nam hic P. Michael Hoffmann, vir sanctissimae vitae, cui post Deum exiguum quod scio attribuo, per cursum meum philosophicum non solum professor meus charissimus, sed a me semper loco parentis habitus, saepe mihi gloriabatur, se etiam a sanguine ungaro originem ducere.

Quinta filia Pauli Becz Barbara, cujus filia Anna, consors Michaelis Bessenyei; Michaelis Bessenyei filia Barbara, consors Gabrielis Mikes, hujus filius Benedictus Mikes; Benedicti Mikes filiae: Elisabetha, consors Francisci Henter, cujus filii Andreas, Josephus et Adamus; Andreae filius Alexander, Josephi filii: Stephanus, Daniel et Franciscus; Adami iterum Adamus. Filia Francisci Henter Sara, consors Spect. Dni Stephani Torma de Csicsó-Keresztur, cujus proles Joannes, Stephanus, ecclesiastici ordinis, Daniel, Gabriel et Franciscus Torma.

Secunda filia Benedicti Mikes Sophia, consors Thomae Csegezi, supr. capitanei sedis Aranyas, cujus filia prima Sophia, consors Joannis Geréb de Árapatak, cujus filius Joannes Geréb; secunda filia Maria, consors Samuelis Bíró, cujus filia iterum Maria, consors Francisci Ugron; tertia filia Catharina, quae defecit.

Sexta filia Pauli Becz fuit Helena, quae sine semine defecit. Considera, Lector, si haec tam fecunda fuisset ut reliquae sorores, quo adhuc potuisset haec familia pervenire.

Sed jam transeamus ad secundo genitum Emerici Becz, quem Nicolaum fuisse notavimus. Quinque habuit filias, prima fuit Julia Becz, hujus primus maritus Georgius Török, hujus filius Lazarus, hujus Mathias, defecerunt. Secundo haec Julia Becz nupsit Michaeli Cseh, hujus filia Anna, consors Petri Illés, hujus filia consors Emerici Kelemen, hujus filius Georgius Kelemen; haec familia nostris temporibus defecit in virili sexu in Joanne Kelemen, filio Stephani Kelemen et Sophiae Csintalan. Hic Stephanus Kelemen erat ab aerario principi Georgio Rákoczio II, similiter Sophia Csintalan principissae Sophiae Báthori. Felix conjunctio! Quae Sophia Csintalan secundo fuit consors Comitis Stephani Apor, cujus filius Ladislaus, et defecit. Georgii Kelemen dicta filia Anna, consors Petri Barabás.

Tertia filia Nicolai Becz Anna, consors Valentini Biró, cujus filius Andreas, Andrae filii Joannes et Georgius Biró. Horum filii transiverunt in sedem Udvarhely et habitarunt in Homorod Sz.-Márton; hinc constat, quod familia Bíró de Homorod Sz.-Márton ex Csik exiverit. Filia vero Annae Becz . . . fuit mater Francisci Gál de Kénos.

Quarta filia Nicolai Becz Margaretha, consors Joannis Lacz de Csík Sz.-Márton, cujus filius Andreas Lacz, filia Margaretha Lacz, consors Francisci Agaston, hujus filia consors Stephani Potyó de Kászon.

Quinta filia, Ursula, consors Michaelis Kos, cujus filia Anna.

Superius nominati Pauli Becz consors fuit Catharina Daczo, soror germana Pauli, Francisci et Georgii Daczo.

Pauli Daczo filia Margaretha, consors Michaelis Petki, cujus filius Joannes Petki, filiae vero Joannis Petki: prima Barbara, consors Georgii Apaffi, secunda consors Petri Gávai. Filii Georgii Apaffi: Stephanus, Balthasar et princeps Transylvaniae Michael Apaffi, cujus filius rursum Michael, S. Rom. Imperii Princeps Apaffi, defecit. Filiae Georgii Apaffi: prima consors Francisci Tolalagi, secunda . . . consors Georgii Lázár de Gyalakuta, tertia consors Joannis Henter, quarta consors Joannis Gyeröffi, cujus filius Georgius Gyeröffi, qui in semine virili defecit, filia vero dicti Georgii Gyeröffi Barbara, prius consors Illrmi Dni Comitis Ladislai Gyulaffi de Rátóth, consiliarii exc. Reg. Transylvaniae Gubernii, electi Generalis Transylvaniae, Cottus Colosiensis Comitis nec non sedis Maros capitanei utrobique supremi, cujus filius Comes Ladislaus Gyulaffi, modernus sedis Udvarhely supr. iudex Reg.

Secundo Barbara Gyeröffi nupsit Illrmo Dno Comiti Stephano Kornis de Göncz-Ruszka, cujus titulus superius abunde descriptus est. A Comite Stephano Kornis filius Barbarae Gyeröffi Comes Antonius Kornis, filiae: Eva et Christina.

Superius nominati Petri Gávai filius Nicolaus Gávai.

Secunda filia Pauli Daczo Barbara, consors Michaelis Mikes de Zabola, cujus filius Sigismundus, Sigismundi a Barbara Imecs filii: Michael, Joannes, Paulus, Clemens, Thomas et Sigismundus, omnes defecerunt praeter Clementem; Clementis ergo filius a Susanna Kálnoki Comes Michael Mikes, Comitis Michaelis Mikes a Drusiana Bethlen, filia Volfgangi

Bethlen, filii: Comites Franciscus et Stephanus, Francisci filius a Comitissa Catharina Eszterházi, Comitiss Ladislai Eszterházi filia, Antonius, filia Maria; Stephanus duxit in uxorem Comitissam Rosaliam Petki, Comitiss Davidis Petki filiam, cujus filius Michael.

Sigismundus Mikes ab Helena Imecs habuit tres filias: Barbaram, quae defecit, Annam, consortem Stephani Székely, cujus filia Eva, consors Michaelis Henter de Sepsi Sz.-Ivány, cujus filii: Alexius, Clemens (hujus Clementis filius Michael), David et Joannes Henter, filia prima Clara, consors Samuelis Torma de Csicsó-Keresztur, Tabulae Regiae assessoris; secunda filia Christina Henter, consors Clementis Béldi de Uzon, cujus filii Michael, Ladislaus et Josephus Béldi, filia Clara Béldi.

Dicti Sigismundi Mikes tertia filia a Barbara Imecs, Helena Mikes, consors Joannis Thordai, cujus filius iterum Joannes, cujus filii a Maria Budai: Nicolaus, Franciscus (hujus filius a Barbara Apor, filia Francisci, Franciscus); filiae Joannis Thordai a Maria Budai: prima Maria, consors Petri Száva, cujus filius iterum Petrus Száva. Secunda filia dicti Joannis Thordai Barbara, consors Michaelis Dósa de Makfalva, cujus rursum filius Michael Dósa.

Tertia filia Pauli Daczo Helena, consors Michaelis Tóth, a secundo marito vero filii: Paulus et Georgius Horváth. Helenae Daczo filiae: Drusiana, consors Petri Torma, secunda filia Helenae Daczo Juditha, consors Thomae Szilágyi.

Drusianae Horváth a Petro Torma filius Michael Torma, filia Martha. Judithae Daczo a Thoma Szilágyi filius Thomas Szilágyi, filia Barbara.

Francisci Daczo filius Ladislaus, Ladislai filii: Joannes, Petrus et Franciscus Daczo. Filiae Francisci Daczo: Margaretha, consors Stephani Donáth, et Helena, consors Georgii Bodoni. Joannis Daczo filius Paulus, Pauli filii: Franciscus et Paulus, filiae Anna et Maria; Francisci filius Josephus. Anna nupsit Josepho Henter, cujus filii Stephanus, Daniel et Franciscus Henter, filia Barbara. Secunda filia Pauli Daczo Maria, consors Ladislai Gyulai, cujus filius Franciscus.

Georgii Daczo a conjuge sua Barbara Lázár (quae fuit consors Andreae Apor) filius Thomas, filia prima Barbara, Melchioris Török consors, quae defecit, secunda filia Adviga, consors Michaelis Angyalosi, cujus filius Joannes, Joannis rursum Michael Angyalosi de Lázárfalva; Michaelis Angyalosi senioris filia Elisabetha, consors Joannis Sándor de Csik Sz.-Mihály, cujus filii Stephanus, Petrus et Paulus; filiae: Clara, consors Moisis Imecs, cujus filii: Ladislaus, Antonius, Dominicus et Thomas Imecs, filia Eva Imecs, consors Stephani Dittine vulgo Pivoda, caesarei tribuni. Secunda filia Joannis Sándor Susanna, consors Alexandri Biró.

Thomae Daczo filius Stephanus, Stephani filii: Gregorius, Mathaeus, Sigismundus, Georgius, Franciscus et Ladislaus Daczo, filia Catharina.

Ludit in humanis Divina potentia rebus.

Sta, Lector! vide lusum et actum scenicum mundi; quid videbis? Prius tamen ante visum terge palpebras, accipe tubum specillarem dioptricum,

etiam per hunc bene vide; sed antequam et per hunc videre velles, quaeso, considera hanc deductionem familiae Becz, perlege deductionem in appendice familiae Dominici Nyujtódi, cujus leges filium primum Paulum Damokos, secundum Emericum Becz, et dum utramque hanc deductionem attente perlegeris, tunc primo incipe videre. Quid videbis? Videbis a Dominico Nyujtódi descendere principes, videbis Comites, videbis Barones, videbis praenobiles, videbis nobiles. Applica tubum dioptricum, quid amplius videbis? Videbis ab uno eodem primipilos, videbis pixidarios, videbis hodie et colonos sive jobbagyones, videbis et mendicos. En lusum, en actum scenicum mundi! I nunc, quisquis es, jacta familiam tuam, deduc ab Adamo, gloriare in sanguine, ita tamen cuncta haec fac, ut non obliviscaris in Dominici Nyujtódi familia te vidisse lusum et actum scenicum mundi.

A P P E N D I X.

Sanguine juncti per Dominicum Nyujtódi.

Quia usque ad quartum gradum, in quantum potui, praedecessores meos deduxi, superius vero notavi Simonem Nyujtódi cognatum nostrum fuisse, et simul Barbaram Lázár, Petri Lázár filiam, fuisse conjugem Andreae Apor, quae cognatio ad quos descendat, laconice explicabo. Etquidem genealogia docet, Paulum Nyujtódi vixisse in sede Udvarhely, Dominicus vero Nyujtódi remansit in sede Kézdi, cujus filius Paulus Damokos et Emericus Becz. Et

Emerici Becz quidem genealogia praecedenti titulo abunde descripta est, restat genealogia Pauli Damokos. Cujus filius Michael Damokos, Michaelis Damokos filii Thomas et Dominicus Damokos, defecit. Dicti Pauli Damokos prima filia Margaretha Damokos, prius consors Petri Lázár, secundo Georgii Petki; secunda filia Pauli Damokos Anna, prius consors Stephani Mikes, secundo Petri Benedekffi, defecit; tertia filia Pauli Damokos Catharina, consors Demetrii Bessenyei. Thomae Damokos filii: Franciscus et Stephanus Damokos; Stephani Damokos a Juditha Lázár, Volfgangi Lázár filia, filius Thomas Damokos; filia prima Stephani Damokos Margaretha, consors Nicolai Ozdi, secunda ejusdem filia Catharina Damokos, consors Michaelis Kálnoki, tertia ejusdem filia Helena Damokos, consors Gabrielis Simén, defecit.

Francisci Damokos filii: Joannes et Petrus Damokos, filia Susanna Damokos, consors Balthasaris Szörcei.

Joannis Damokos filius a Juditha Petki, Joannes Damokos, cujus filii: Alexius, Joannes, Antonius et Franciscus Damokos, filia Barbara.

Dicti Joannis Damokos senioris filiae: prima Susanna, consors Petri Jankó de Zágón, cujus filii Franciscus, saecularis, Stephanus, factus Dominicanus et vocatur Casimirus, Petrus, factus religiosus Soc. Jesu, Alexius Jankó, Abele fors innocentior, noctis sub silentio a sicariis in propria domo occisus.

Secunda filia dicti Joannis Damokos senioris Catharina, consors Stephani Boér de Nagy-Nyujtód, cujus filius Stephanus Boér, filia Anna, consors Joannis Szeredai de Sz.-Rontás.

Petri Damokos filii: Stephanus, Petrus, Gabriel et Franciscus; hi duo ultimi defecerunt. Stephani Damokos filii a Clara Saládi: Franciscus, Sigismundus, Ladislaus, Stephanus, Gabriel, defecit, Alexius et Josephus, filia Susanna.

Petri Damokos filii: Petrus, Joannes, defecit, et Samuel, filiae: prima Catharina, consors Francisci Benkő de Árkos, secunda Anna.

Superius nominati Thomae Damokos, filii Stephani senioris Damokos, filius Gabriel, defecit, filia Juditha Damokos, consors Francisci Fekete, cujus filia Clara, prius consors Georgii Szegedi, secundo Stephani Rác de Galgó, defecit.

Dictum est Margaretham Damokos, filiam Pauli Damokos, nupsisse Petro Lázár, cujus filia Barbara Lázár, nupsit primo Georgio Daczo de Sepsi Sz.-György, cujus proles a Georgio Daczo: prima filia Barbara, consors Melchioris Török, et defecit, secunda filia Adviga, consors Michaelis Angyalosi, cujus filius Joannes, Joannis Michael Angyalosi de Lázárfalva; filia vero Michaelis Angyalosi senioris Elisabetha, consors Joannis Sándor de Csik Sz.-Mihály, cujus filii Stephanus, Petrus et Paulus Sándor; filia prima Clara Sándor, consors Moisis Imecs, secunda Susanna Sándor, consors Alexandri Biró de Homorod Sz.-Márton.

Superius nominata Barbara Lázár secundo nupsit Andreae Apor de All-Torja, cujus filius Lazarus Apor, Lazari Apor a prima conjuge Frusiana Nagy, Melchioris Nagy de Bibarczfalva filia, Andreas et Franciscus, defecit. Andreae filius Franciscus Apor, Francisci filii Volfgangus et Lazarus Apor, Volfgangus mansit coelebs, Lazari filii a Theresia Kapi

Emericus, Stephanus, Lazarus et Gabriel Apor, filia Elisabetha.

Dicti Francisci Apor filiae: prima Catharina, quae nupsit primo Gabrieli Abaffi, cujus filius Casparus Abaffi; secundo nupsit Gabrieli Vajna. Secunda filia dicti Francisci Apor Barbara, primo consors Francisci Thordai de Somolyom, cujus filius Franciscus, secundo consors Sigismundi Horváth.

Filiae vero Lazari Apor senioris a Frusiana Nagy: prima Catharina, quae nupsit Georgio Pünkösti de Uzon, cujus filius Michael, Michaelis filius Georgius Pünkösti. Secunda filia Helena Apor, consors Michaelis Cserei de Csik-Rákos, cujus filia Juditha Cserei, quae nupsit Joanni Cserei de Nagy-Ajta, cujus filii Michael et Joannes Cserei de Nagy-Ajta; Michaelis filius Georgius.

Lazarus Apor, ut saepe dictum est, secundo duxit in uxorem Juditham Imecs, cujus filii: Lazarus, Petrus, comes Stephanus, Joannes, Volfgangus et Sigismundus Apor, filiae: prima Barbara, consors Francisci Thordai de Somolyom, secunda filia Sophia. Sed hae proles omnes defecerunt, praeter Joannem; Joannis filius Baro Petrus Apor, Baronis Petri Apor a comitissa Barbara Kálnoki filii: Josephus, Joannes et Ladislaus, filiae: Susanna, consors comitis Joannis Haller, quae defecit, et Anna.

Margaretha Damokos, consors prius Petri Lázár, secundo nupsit Georgio Petki, cujus filia Catharina, consors Balthazaris Széki, filius Balthazaris Stephanus, filia Margaretha Széki, consors Joannis Pribék.

Demetrii Bessenyei ab Anna Damokos, Michaelis filia, filius Michael Bessenyei, filia Barbara,

prius consors Gabrielis Mikes, secundo Stephani Bassa. Gabrielis Mikes ex Barbara Bessenyei filius Benedictus Mikes, cujus filia Elisabetha Mikes, consors Francisci Henter, ut supra cum reliquis.

Nicolai Ozdi ex conjuge sua Margaretha, Stephani Damokos filia, filius Petrus Ozdi, filiae Petri Ozdi: prima consors Emerici Botos, secunda Juditha, consors Petri Mikó de Söögöd, tertia filia Catharina, consors Martini Berzenczei. Petri Mikó a Juditha Ozdi filius Joannes Mikó, filiae: prima Anna, primo consors Lazari Apor junioris de All-Torja, secundo consors Sigismundi Haranglábi, quae defecit; secunda filia Petri Mikó Juditha, prius consors Michaelis Sándor, secundo Michaelis Bors, et defecit. Filii Joannis Mikó: Adam, defecit, Josephus et Lazarus; filiae Joannis Mikó: prima Eva, consors Michaelis Mihalcz de All-Torja, secunda Susanna Mikó, prius consors Stephani Folta, cujus filia Juditha Folta, consors Clementis Köncezi de Karatna, secundo Susanna Mikó nupsit Gregorio Köncezi de Karatna.

(Hic deducenda est genealogia Martini Berzenczei, quam prae manibus non habeo.)

Michaelis Kálnoki a Catharina Damokos, Stephani filia, filii: Valentinus, Petrus, Thomas et Michael Kálnoki; reliqui defecerunt praeter Thomam, cujus filius Michael et Joannes, filiae: prima Catharina, consors Pauli Fekete, secunda Elisabetha, consors Sigismundi Székely de Kilyén, tertia Christina, prius consors Petri Barabás de Kézdi-Vásárhely, secundo consors caesarei centurionis Zamblon; quarta filia Anna, consors Davidis Henter de Csik-Sz.-Imre.

Balthasaris Szörcei a Susanna Damokos, filia Francisci Damokos, filiae: Barbara Szörcei, consors Thomae Imecs, cujus filii: Moises, Stephanus, Mathias et Thomas Imecs; Stephanus et Thomas defecerunt. Filiae dicti Thomae Imecs senioris: Barbara Imecs, consors Stephani Sándor de Csik-Sz.-Mihály, secunda Elisabetha, prius consors Michaelis Székely de Kilyén, secundo Gabrielis Boér de Kövesd; tertia filia Thomae Imecs Anna, prius consors Ladislai Thúri de Tamásfalva, secundo Josephi Mihálcz de Polyán.

Filii Moisis Imecs: Ladislaus, Antonius, Dominicus et Thomas Imecs, filia Eva, consors Stephani Dittine vulgo Pivoda, caes. supr. tribunus. Mathiae filius Emericus, filiae Susanna et Rachel; Susanna nupsit Josepho Csernátoni, Rachel nupsit Blasio Mihálcz.

Barbarae Imecs a Stephano Sándor filiae: Agnes et Susanna; Agnes nupsit Mathiae Kun de Kál, Susanna nupsit Joanni Bialis ex Genua oriundo, modo in Illyefalva habitanti. Elisabethae Imecs a Michaele Székely filius Alexius, filiae: prima Julia, Petri Sándor de Sz.-Mihály consors, secunda Elisabetha, consors Georgii Barabás de Kézdi-Vásárhely, tertia Maria, consors Joannis Geréb de Illyefalva; ejusdem a Gabriele Boér filius Franciscus.

Annae Imecs filii a Ladislao Thúri: Franciscus, Ladislaus et Alexander Thúri.

Ad benevolum lectorem.

Vidisti, lector benevole, non solum florentem, sed et marcescentem familiam meam me descripsisse,

sanguine junctorum prout aulas ita et caulas notavisse, nec Irum, nec Codrum praetermisisse, ut advertas me in omnibus processisse opere et veritate. Vale et hoc observa

Axioma:

Virtus posterorum confirmat gloriosa acta majorum; jactatio sanguinis sine virtute inficit sanguinem antecessorum; gloria vero posteritatum virtus erigentis et fundantis familiam.

N. B. In nomine quorundum procerum solus video in diversis locis discrepantiam; sed prout ex historiis variis et manuscriptis hanc deductionem composui, dubius haesi, cui magis credendum sit; placuit ergo prout quivis notavit, eam notationem fideliter imitari. Sunt etiam aliqui errores scribae, quos ut potui correxi quidem, quos non adverti, scias, non meum sed scribae errorem fuisse, cum mea scriptura ad legendum sit utcunque difficilis.

Compendium totius operis,
sive descriptio synoptica familiarum,
quarum de sanguine sunt proles meae.

Per Apor.

Opor dux, fundator arcis Bálványos. Comes Joannes Opor anno 1311. Stephanus Opor. Petrus Opor. Alexander Opor. Mathaeus Apor. Stephanus Apor. Ladislaus Apor. Alexander Apor. Michael Apor. Andreas Apor. Lazarus Apor. Joannes Apor. B. Petrus Apor. Barones Josephus, Joannes et Ladislaus Apor, ut et Anna Apor.

Per Kálnoki.

Andreas Nemes de Kálnok, Stephanus Nemes de Kálnok, Mathaeus Kálnoki, Demetrius Kálnoki, Valentinus Kálnoki, Petrus Kálnoki, Valentinus Kálnoki, Joannes Kálnoki, Stephanus Kálnoki, Comes Samuel Kálnoki, Comitissa Barbara Kálnoki, Barones Josephus, Joannes et Ladislaus Apor, ut et Anna Apor.

Per Báthori.

Nicolaus Báthori, Barbara Báthori, Petronella Czire, Elisabetha Valkai, Petronella Thomori, Juditha Imecs, Joannes Apor, B. Petrus Apor, Barones Josephus, Joannes et Ladislaus Apor, ut et Anna Apor.

Per Thomori.

Stephanus Thomori, Demetrius Thomori, Nicolaus Thomori, Laurentius Thomori, Petronella Thomori, et sic per consequens ut in familia Báthoriana.

Per Bánffi.

Balthasar Bánffi, Margaretha Bánffi, consors Clementis Béldi, Anna Béldi, C. Samuel Kálnoki, et per consequens ut in familia Kálnokiana.

Per Béldi.

Albertus Béldi, Paulus Béldi, Franciscus Béldi, Joannes Béldi, Clemens Béldi, Anna Béldi, C. Samuel Kálnoki, et per consequens.

Per Bethlen.

Volfgangus Bethlen, Sara Bethlen, Catharina Károlyi, Stephanus Kálnoki, C. Samuel Kálnoki et per consequens.

Per Apaffi.

Leonardus Apaffi, Clara Apaffi, Margaretha

Lázár, Anna Petki de Ders, Joannes Kálnoki, Stephanus Kálnoki, C. Samuel Kálnoki, ut supra.

Per Lázár.

Et quidem haec familia a Toxo duce durat, ut ostendi. Andreas Lázár, totius Transylvaniae Cancellarius, Stephanus Lázár, Andreas Lázár, Stephanus Lázár, Stephanus Lázár alter, Comitissa Elisabetha Lázár, Comitissa Barbara Kálnoki, Barones Josephus, Joannes et Ladislaus Apor, ut et Anna Apor.

Item per Lázár in Petki.

Joannes Lázár senior, Emericus Lázár, Joannes Lázár, Elisabetha Lázár, Stephanus Petki, Catharina Petki, Comitissa Elisabetha Lázár, Comitissa Barbara Kálnoki cum prolibus.

Per Ugron de Cs.-Sz.-György in Petki et Lázár.

Dominicus Ugron, cujus filia prima consors Emerici Lázár, Joannes Lázár, Elisabetha Lázár, Stephanus Petki, Catharina Petki, ut supra.

Per Ugron eundem in Béldi.

Secunda filia Dominici Ugron fuit consors Pauli Béldi, cujus filius Franciscus, cujus Joannes, Joannis Clemens, filia Anna Béldi, mater Comitissae Samuelis Kálnoki, ut in familia Kálnokiana.

Per Becz.

Pauli Becz filia Catharina Becz, consors Joannis Béldi; Joannis Béldi filius Clemens, Clementis Béldi filia Anna Béldi, mater Comitissae Samuelis Kálnoki, unde superius.

Item per Becz in Andrási.

Joannis Andrási filia Barbara, consors Michaelis Apor, cujus filius Andreas, Andreae Laza-

rus, Lazari Joannes, Joannis B. Petrus Apor cum suis prolibus.

Per Dominicum Nyujtódi.

Dominici Nyujtódi, avi Pauli Becz, filius Paulus Damokos, cujus filia Margaretha, consors Petri Lázár, cujus filia Barbara, consors Andreae Apor, cujus filius Lazarus, cujus Joannes, Joannis Baro Petrus Apor cum suis prolibus, ut supra.

Nos requisitores litterarum et literalium instrumentorum in sacristia sive conservatorio Capituli Ecclesiae Albensis Transylvaniae repositarum et locatorum, ac aliarum quarumlibet judiciariarum deliberationum legitimorumque mandatorum regio-principalium executores, damus pro memoria. Quod nos litteras Suae Mattis Ssimae requisitorias pro parte Spectabilis ac Magnifici Domini Petri Apor Liberi Baronis de All-Torja confectas et emanatas, nobisque praeceptorie sonantes et directas, honore et obedientia quibus decuit receperimus in haec verba.

Carolus VI. Dei gratia electus Romanorum Imperator semper augustus, ac Germaniae, Hispaniarum, Hungariae, Bohemiaeque etc. Rex, archidux Austriae et princeps Transylvaniae. Fidelibus nostris egregiis et nobilibus requisitoribus litterarum et literalium instrumentorum in sacristia sive conservatorio Capituli ecclesiae Albensis Transylvaniae repositarum et locatorum, ac aliarum quarumlibet judiciariarum deliberationum, legitimorumque mandatorum nostrorum regio-principalium executoribus gratiam nostram caesareo-regiam. Exponitur Majestati Nostrae in persona Spectabilis ac Magnifici

Petri Apor Liberi Baronis de All-Torja, qualiter idem paribus universarum litterarum donationalium, inscriptionalium, consensualium, confirmationalium, introductionalium, statutorialium, superinde relatoriarum, fassionalium, venditionalium, emptionalium, exemptionalium, concambialium, compositionalium sive transactionalium, admonitorialium, certificatarum, adjudicatoriarum, sententionalium, absolutionalium, inhibitorialium, prohibitorialium, contradictorialium, metalium, metarum reambulationalium, metarum rectificationalium, superinde relatoriarum, ac aliarum quarumlibet totalium et integrarum causalium, factum videlicet integrarum possessionum ac portionum possessionariarum, ubivis in Comitatibus Sedibusque Siculicalibus et districtibus Principatus Transylvaniae et partibus regni Hungariae eidem adnexis existentium, habitarum, in annis Domini Millesimo Tercentesimo undecimo vigesimo primo, vigesimo quarto, item millesimo quadringentesimo septuagesimo nono, et millesimo quingentesimo, saeculis nimirum tunc currentibus, jam vero diu transactis, praeteritis sub regiminum divorum quondam regni nostri Hungariae regum et felicitis recordationis Transylvaniae Principum, praedecessorum nostrorum, ut et Vajvodarum et Gubernatorum regni praedicti Hungariae et partium Hungariae eidem subjectarum, pro parte familiae ejusdem exponentis Aporianae legitime confectarum et emanatarum, eundem exponentem familiamque suam memoratam Aporianam tangentes et concernentes, in sacristia seu conservatorio vestro repositae et locatae esse perhibeantur: proinde vobis harum serie committimus et mandamus firmiter, quatenus acceptis praesentibus,

statim vos litteras praescriptas in conservatorio vestro repositas et locatas, diligenter requirere, requisitarumque et reinventarum tenorem in transumpto litterarum vestrarum sub sigillo vestro capitulari et authentico Exponenti praefato extradare modis omnibus debeatis et teneamini, caventes tamen, ne dolum aut fraus hac in parte eveniat aliqualis. Secus non facturi. Datum in Libera Regiaque Civitate nostra Claudiopolitana, die vigesima secunda mensis currentis Septembris, anno Domini millesimo septingentesimo vigesimo quinto. Erantque sigillo ejusdem SSmae Suae Majestatis authentico super cera rubra ductili impressivae communitae clauseque confectae, et emanatae, et infra sigillum erat subscriptum: Lecta. Quibus receptis nos mandato SSmae Suae Mattis per omnia ut tenemur obedire, et satisfacere volentes, universas litteras et literalia instrumenta, matricas et scrinia diligenter investigantes et impendentes, tandem post diligentem hujus modi requisitionem nostram reinvenimus quasdam litteras, quarum etquidem primarum tenor et verbalis contentia talis est. Nos Capitulum Ecclesiae Transylvaniae memoriae commendantes praesentium per tenorem significamus quibus expedit universis, quod constiterit coram nobis Stephanus, filius Joannis, filii Opor de Siculis de Kizdy pro se et Nicolao, Demetrio et Petro fratribus suis, exhibuit nobis patentes litteras religiosi viri fratris Stephani, procuratoris Religiosarum Dominarum in Insula Beatae Virginis Mariae Deo famulantium, super testamento condito Blasii filii Olcy proximi sui, super diversis articulis, ut inferius in eisdem litteris contentis patebit, et specialiter super manumissione quorundam servorum

et ancillarum suarum, et legatione et commissione terrae suae Szárazpatak vocatae praedictis Stephano, Nicolao, Demetrio et Petro, filiis ipsius Comitiss Joannis, filii Opor facta confectas, petens nos idem Stephanus cum instantia, ut ipsas litteras ad cautelam majoremque firmitatem nostris inseri litteris faceremus, et sigillo nostro communiri Quarum litterarum tenor talis est: Nos frater Stephanus, procurator Religiosarum Dominarum in Insula Beatae Virginis Mariae Deo famulantium, memoriae commendantes significamus universis quibus expedit praesentium per tenorem, quod cum Comes Blasius, filius Olcy de Kizdy, in territorio Domini Regis constitutus, gravi fuisset infirmitate deceptus, decumbens in villa Olcha vocata, praesentibus nobis et aliis viris idoneis per ipsum illic vocatis, sentiens se de hac valle miseriae decessurum, tale condidit testamentum: Quod corpus suum in coemeterio praedictae ecclesiae B. Virginis Mariae de Insula commisit sepeliri; item dictae ecclesiae commisit pro remedio animae suae unum equum, unum scyphum argenteum, et unum cingulum argenteum; item ecclesiae Beatae Clarae, in qua Fratres minores Deo famulantes, legavit unum equum; item ecclesiae Beatae V. Mariae de Olcha unum equum; item servos et ancillas suas, videlicet Annam Cartaneam, cum filio suo, Chihurcam, similiter cum filio suo, item parvum Joannem, item Urchek, item Custa et Mathe cum pueris suis legavit ob salutem suam frui perpetua libertate, ratione pristinae conditionis tam per proprios suos, quam per alios nunquam ab hodie, et deinceps molestandos; item terram suam Szárazpatak vocatam legavit Stephano, Nicolao, Demetrio et

Petro, filiis Comitis Joannis, filii Opor, fratris sui, perpetualiter possidendam, computando circa praemissa omnem materiam quaestionis ulterius procedendi; in cuius rei memoriam et soliditatis testimonium praesentes litteras sigillo nostro fecimus roborari. Datum in Vigilia Beati Jacobi Apostoli anno Domini millesimo trecentesimo undecimo. Nos igitur petitionibus ipsius justis et licitis ac legitimis annuentes, quia ipsas litteras cepimus integras in charta et sigillo, et non cancellatas, non abrasas, non abolitas, nec in aliqua sui parte vitiatas, tenorem ipsarum litterarum de verbo ad verbum praesentibus transcribi fecimus, et sigillo nostro authentico communiri. Datum in quindenis Purificationis B. Mariae Virginis anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo, Andrea praeposito, Sauto cantore, Vincentio custode, Nicolao Archidiacono, de Corda decano ecclesiae nostrae existentibus. Cujus sigillum erat laceratum.

Secundarum autem litterarum tenor sequitur in hunc modum. Magnifico Domino Thomae Vajvodae Transylvano et Comiti de Zonouk et de Cibinio, amico suo Capitulum Ecclesiae amicitiam paratam supremo cum honore. Litteras Magnitudinis Vestrae noveritis nos recepisse in haec verba. Discretis viris, et honestis dominis et amicis suis reverendis, Capitulo Ecclesiae Albensis Transylvaniae, Thomas vajvoda transylvanus, comes de Zonuk et de Cibinio, amicitiam paratam et se totum cum honore. Conqueritur nobis Stephanus, filius Joannis nobilis de Szárazpatak, quod Sandrinus filius Opour, et Opour frater ejusdem Sandrini, ac Egidius filius Stephani, fratres sui pactum et ordinationem super ipsa possessione

Szárázpatak mediantibus literis nostris inter ipsos habitam et ordinatam minime observassent, sed ipsam possessionem Szárázpatak sine homine nostro et testimonio Capituli aut Conventus inter se divisissent absque sua voluntate, et in ipsa divisione curias sororum suarum propriarum sibi pro debita portione potentialiter tradidissent, et ipsi pro se homines liberos et curias liberorum hominum in portione ipsorum elegissent et recepissent, insuper autem quosdam Bicenos suos, a fratre suo sibi commissos, salvis rebus et personis occupassent, et nunc detinent occupatos, et utilitates ejusdem possessionis potentialiter in ipsius praejudicium et gravem jacturam perciperent et perceperissent usque modo. Caeterum etiam quandam possessionem ipsorum Fel-Torja vocatam, quae Opour, filium Opour, in aliqua parte non attingit, praefati Sandrinus et Egidius absque sua similiter voluntate divisissent, et sibi portionem pro habitationibus per omnia destructam assignassent, et pro se ipsis partes populorum multitudine decoratas accepissent. Super quo amicitiam Discretionis Vestrae praesentibus requirimus diligenter, quatenus cum Ladislao de Pech, juvene aulae nostrae vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, coram quo idem homo noster de omnibus praemissis et singulis praemissorum sciat et inquirat omnimodam veritatem, et scita veritate, ipsos Sandrinum, Opour et Egidium ad nostram videlicet (?) praesentiam ad terminum competentem contra Stephanum praenotatum, et post haec prout vobis de praemissis veritas constiterit, nobis cum die citationis termino assignato, et nominibus citatorum, ac cum totius facti serie in vestris literis nostri gratia nobis rescribatis. Datum

in Déva, secundo die octavarum ecclesiae Domini, anno ejusdem millesimo trecentesimo vigesimo quarto. Nos igitur petitionibus vestris acquiescentes, cum ipso Ladislao homine vestro ad exequendam continentiam ipsarum literarum nostrarum unum ex nobis, magistrum Paulum, concanonicum nostrum misimus vice nostra pro testimonio; qui quidem homo noster et praefatus Ladislaus homo vester demum ad nos reversi, concorditer dixerunt nobis requisiti, quod idem homo vester una cum ipso homine nostro feria quinta proxima post festum Conversionis Beati Pauli Apostoli ad terram seu possessionem Szárazpatak vocatam accessissent, et praefatus homo vester sub testimonio dicti hominis nostri diligenti inquisitione habita, tam secrete, quam manifeste ab hominibus, a quibus decuit et licuit in praemissis veritatem sci-
vissent et scire potuissent, invenissent, quod praefata divisio dictae possessionis Szárazpatak inter ipsos indebite et injuste facta exstitisset, in eo videlicet, quod ipsi Stephano filio Joannis et fratribus suis praeter decem domos sororum suarum quatuordecim curias hominum liberorum, in quibus quidam Biceni essent, assignassent, et idem Sandrinus, Opor et Egidius de ipsa possessione Szárazpatak octuaginta quinque mansiones hominum liberorum bicenorum et aliorum pro eorum portione recepissent; praeterea in praefata quinta feria post festum Conversionis Beati Pauli Apostoli dictus Ladislaus homo vester simul cum ipso homine nostro accessissent ad villam seu possessionem Fel-Torja vocatam habitam indebite et injuste factam, in eo videlicet, quod ipsi Stephano et fratribus suis portionem terrae habitationibus fere destitutam, in qua nunc tantum-

modo triginta mansiones essent, assignassent, in portione vero Egidii centum et triginta quinque forent mansiones in eadem Fel-Torja existe Uti visa et inventa hujusmodi divisione in possessionibus supradictis. saepe fatus homo noster in facie ipsarum terrarum in praedicta die citasset ipsos Sandrinum, Opor et Egidium ad vestram praesentiam contra Stephanum filium Joannis praelibatum responsuros, octavas purificationis Beatae Virginis proxime venturas eisdem pro termino assignando coram vobis comparendi. Datum in festo Beatae Agathae Virginis et Martyris, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo quarto. Item non hoc praetermittimus quod retulerunt, et quod quosdam Bicenos a patre suo filii commissos idem Sandrinus, Egidius et Opor pro portione sua in Szárazpatak occuparunt. — Terti-
arum autem literarum verbalis continentia haec est. Carolus Dei Gratia Rex Hungariae. Fidelibus suis Capitulo Ecclesiae Beati Michaelis Archangeli Transylvaniae, salutem et gratiam. Noveritis quod cum possessiones Dok Kaszun vocatas petitas novem possessionum hominum sine haerede decedentium Sandur filio Opor fideli nostro pro fidelibus suis servitiis contulissemus, per Stephanum filium Pauli hominem nostrum sub testimonio hominis nostri jam bis eidem Sandur et Egidio filio Stephani fratris ejusdem statui mandantes, et Siculi de Czyk, et notatum ex iisdem Ladislaus major uxoratus, Petrus et Paulus, filii Jacobi. Bene filius Irgus, Stephanus filius Johelend, Stephanus filius Eltus, Belus, Valentinus filius Sandur, Buruch filius Marcus, Mathe filius Bank, Jacobus filius Chumburd, et Nicolaus filius Andreae, et ipsam possessionum statutionem,

asserendo easdem fore terras eorum, contradictores exstitissent, licet ab hoc contra eosdem Sandur filium Opor et Egidium ad nostram vocati praesentiam ad prosequendam hujus modi citationis causam non venissent, nec aliquem misissent, sic in vestris citatoriis et nostris judicialibus literis vidimus continere, tamen ad majorem justitiae evidentiam easdem possessiones iterato eisdem Sandur filio Opor, et Egidio statui mandavimus, fidelitati vestrae praecipientes, Quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, coram quo praedictus Stephanus filius Paulus homo noster dictas possessiones reambulet juxta veras metas, et statuatur eidem Sandur ac Egidio filio Stephani, fratri ejus perpetuo possidendas, si non fuerit contradictum, contradictores vero si qui fuerint, contra ipsos ad nostram specialem citet praesentiam, ad terminum competentem, et praeter haec facti seriem nobis rescribatis. Datum prope castrum Déva in quindenis Pentecostes anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo quarto. — Quartarum autem literarum tenor sequitur in hunc modum. Amicis suis reverendis Capitulo Albensi Transylvano Antonius de Kend vice Vajvoda Transylvanus amicitiam paratam cum honore. Dicitur nobis in personis nobilium Laurentii filii Mikó de Hidvég, ac Pauli filii quondam Valentini Therek de Szent-Miklós Torja, nec non Dominarum relictæ quondam Stephani Apor de Szent-Márton, et Elenae, consortis Benedicti Mihacz de Doboly, filiae ejusdem Stephani Apor: Quod in anno nimirum secundo instaret revolutio, Egregius Sandrinus Kyzdi de Dicső Szent-Márton quandam possessionem ipsorum exponentium Torja vocatam in Comitatu Albensi existentem habi-

tam ipsos omnis juris titulo concernentem, injuste et indebite via juris sine omni pro se occupasset, occupatamque teneret et conservaret, ac eadem uteretur etiam ad praesens, in quibus eisdem exponentibus centum flor. auri damna intulisset. Caeterum in anno nimirum fere octavo vel citra praeteriisset revolutio, idem Sandrinus Kyzdi, ignoratur quo motivo ductus, quod nobilem Benedictum Priny dictum de Zázfalu, tunc familiarem suum, fratrem eorundem exponentium, in domo habitationis suae captivasset, captivoque unum lapidem ad collum ejusdem ligans in aquam Küköllö projici fecisset, universasque res et bona ducentorum flor. auri valentia, protunc erga ipsum Benedictum familiarem suum repertas et inventa auferri fecisset potentia mediante in praejudicium dictorum exponentium valde magnum. Super quo vestram amicitiam petimus diligenter, Quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, quo praesente Martinus de Bæld, vel Ambrosius de Moha, seu Thomas, sive Osvaldus Forró dicti de Haporton, sive Pancratius de Sárd, nec non Michael Nemes de Hidvég, aliis absentibus homo noster, scita prius praemissorum mera veritate, evocet praefatum Sandrinum Kyzdi contra annotatos exponentes ad octavas festi Beati Georgii Martyris nunc venturas nostram in praesentiam, rationem praemissorum redditurum, litis pendentia, si quae foret inter ipsos, non obstante, insinuantes ibidem eidem, ut sive ipsis octavis in praedictis coram nobis compareat, sive non, nos ad partis comparentis instantiam id faciemus in praemissis, quod juri videbitur expediri, et post haec hujusmodi inquisitionis, evocationis et insinuationis seriem, ut fuerit expedita, nobis amicabi-

liter rescribatis. Datum Thordae, in festo Conversionis Beati Pauli Apostoli, anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo nono. In dorso vero harum, istius mandati exequutio describitur tali modo. Egregio Antonio de Kend, vice Vajvodae Transylvano, Capitulum ecclesiae Transylvaniae amicitiam paratam cum honore. Vestra noverit Egregietas, nos literas vestras inquisitorias, evocatorias et insinuatorias honore quo decuit recepisse in haec verba: Amicis suis etc. Nos vestris amicabilibus petitionibus gratum praebentes consensum, magistro praefato Osvaldo Forró de Haporton unum ex nobis videlicet hominem, dominum Thomam de Lippha, socium et concanonicum ac decanum nostrum nostro pro testimonio ad praemissa fideliter exequenda duximus transmittendum. Qui tamen exinde ad nos reversi, nobis pariformiter retulerunt, quomodo ipsi in die Conversionis Beati Pauli Apostoli Thordae in Congregatione Generali nobilium partium Transylvanarum celebrata, sic procedens (?), tam ab omnibus nobilibus et ignobilibus praescripti Cottus de Küköllő palam et occulte diligenter inquirendo, omnia et singula praemissa exequuta fuisse rescivissent, qualiter Vestrae dictum exstitisset Egregietati, dempto praedicto centum flor. auri. Tandem una cum praenotato Osvaldo homine vestro, iterum unum ex nobis scilicet hominem dominum Mathaeum de Kolosvár ad executionem evocationis et insinuationis transmittent similiter nobis concorditer retulerunt, quomodo isto sabbatho proximo ante festum Purificationis Virginis Gloriosae ad possessionem Váradgya pergentes, memoratum Sandrinum de portione sua possessionaria in dicta Váradgya in Cottu Al-

bensi existente habita ad octavas festi Beati Georgii Martyris nunc proxime venturas in vestram evocassent praesentiam, rationem praemissarum redditurum, insinuassentque eidem ibidem, ut sive ipse dictis in octavis coram Vestra Egregietate compareat, sive non, nos ad partium ipsarum instantiam id faciemus in praemissis, quod juri videbitur expediri. Datum sexto die dictae evocationis et insinuationis praenotat. anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo nono. — Quintarum et ultimarum literarum continentia talis est: Nos Sigismundus Báthori de Somlyó, Vajvoda Transylvaniae et Siculorum Comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod nominibus et in personis Egregiorum Emerici, filii quondam Stephani Apor de Torja, ac Nicolai et Francisci, filiorum quondam Blasii, filii jam fati olim Stephani Apor, nec non Petri, Stephani et Alexandri, filiorum quondam Ladislai Apor de dicta Torja, item Stephani et Andreae, filiorum quondam Michaelis Apor de praefata Torja, exhibitae sunt nobis et praesentatae quaedam literae donationales illustris olim Joannis de Zápolya, Comitis perpetui Terrae Scepusiensis, Vajvodaque Transylvaniae et Siculorum Comitis etc. super portionibus possessionariis in possessionibus Szárazpatak et Szent-János, nec non quadam particula terrae Árokközi vocatae in Comitatu Albensi Transylvaniae existentibus infra denotatis et declaratis, in duplici papyro majori regali patenter confectae sigilloque ejusdem Domini Vajvoda majori et authentico impressivae communitae, tenoris infrascripti, supplicans nobis humillime, ut nos eandem literam ac omnia et singula in eisdem con-

tenta ratas, gratas et accepta habentes, praesentibus literis nostris verbotenus inseri et inscribi facientes, pro eisdem Emerico, Nicolao. Francisco, Petro, utroque Stephano, Alexandro et Andrea Apor benevole confirmare, consensum nostrum superinde praebere dignaremur. Quarum tenor talis est. Nos Joannes de Zápolya, Comes perpetuus Terrae Scypusiensis, Vajvodaque Transylvaniae et Siculorum Comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod nos debitum habentes respectum ad praeclara agiliū Stephani, Ladislai et Michaelis Apor de Torja servitiorum merita, quibus ipsi in plerisque rebus et factis debitisque locis et temporibus, non parcentes corpori et rebus suis, semper indefesse nobis gratos se reddere studuerunt et acceptos, volentes propterea nos quoque eisdem aliquo munificentiae antidoto occurrere atque subvenire, totales portiones possessionarias nobilium et agiliū Joannis et Emerici Blasko, nec non alterius Emerici Becz, in possessionibus Szárazpatak et Szent-János, nec non quandam particulam terrae Árokközi vocatas in Comitatu Albensi Transylvaniae existentes habitas, quarum ut puta certa pars, ex inscriptione et obligatione progenitorum praefatorum Stephani, Ladislai et Michaelis Apor, erga manus dictorum Joannis et Emerici Blasko ac alterius Emerici Becz titulo pignoris existisset, quae ex eo, quod iidem Joannes et Emericus Blasko, ac alter Emericus Becz ratione praesertim incinerationis atque combustionis domorum quorundam siculorum atque insurrectionis contra majestatem regiam nostramque personam, ubi scilicet ipsi universitatem Siculorum commovere, exstructisque

bellicis machinis, conflatis in unum viribus manus ipsorum violentas jacere, et more hostili contra nos animose aggredi et bella attentari veriti non fuissent, et ex eo in nota perpetuae infidelitatis condemnati exstitissent, universa bona, et quaelibet jura ipsorum possessionaria in sacram regni coronam, consequenterque majestatem regiam et nostras, tamquam manus judicarias devolvi debuissent et condescendi, riteque et legitime devolutae essent et redactae, simul cum omni jure nostro, si quid in eisdem portionibus possessionariis et praetacta particula terrae qualitercunque haberemus, aut nos ex quibuscunque causis, viis, modis et rationibus concernere viderentur, pariter cum cunctis earum utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus, cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, foenetis, sylvis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis, vinearumque promontoriis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum earundem integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis, sub suis veris metis et antiquis existentibus, memoratis Stephano, Ladislao et Michaeli Apor, ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis dedimus, donavimus et contulimus, imo damus, donamus et conferimus jure perpetuo et irrevocabiliter tenendas, possidendas, pariter et habendas, salvo jure alieno, harumstrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in Civitate Segesvariensi, feria quarta proxima ante festum Beati Gregorii Papae, anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo primo. Inferius autem in calce literarum scriptum erat: Ad relationem Francisci

Cherey, cubicularii Domini Comititis. Nos igitur praemissa supplicatione eorundem nobis modo quo supra porrecta benigne exaudita et admissa, praescriptas dicti domini Joannis Comititis et Vajvodae literas donationales, non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio et suspicione carentes praesentibus literis nostris de verbo ad verbum sine diminutione et augmento aliquali insertas et inscriptas quoad omnes earundem continentias, articulos, clausulas et puncta, eatenus, quatenus eadem rite et legitime existunt emanata, viribusque earum veritas suffragatur, acceptamus, approbamus, ratificamus, consensum nostrum eisdem praebemus, easque ac omnia et singula in eisdem contenta pro praefatis Emerico, Francisco, Nicolao, Petro, utroque Stephano, Alexandro et Andrea Apor, ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis perpetuo valituras confirmamus, et nihilominus attentis et consideratis fidelitati et fidelibus servitiis eorundem Emerici filii quondam Stephani Apor, ac Nicolai et Francisci, filiorum quondam Blasii, filii praefati olim Stephani Apor, nec non Petri, Stephani et Alexandri, filiorum quondam Ladislai Apor, item Stephani et Andreae, filiorum quondam Michaelis Apor, nobis et huic regno, pro locorum et temporum diversitate exhibitis et impensis ac in futurum quoque exhibendis et impendendis, totum et omne jus regium, si quod in praescriptis portionibus possessionariis in annotata Szent-János, alias possessione, nunc vero (ut perhibetur) in praedium redacta, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus, cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, foe-

netis, sylvis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis, vinearumque promontoriis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis ad easdem portiones possessionarias seu praediales in dicta Sz.-János existentibus, jusque regium in eisdem qualitercunque habitum, de jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, sub suis veris metis et antiquis limitibus existentibus, memoratis Emerico, filio quondam Stephani Apor, ac Nicolao et Francisco, filiis quondam Blasii, filii praefati olim Stephani Apor, nec non Petro, Stephano et Alexandro, filiis quondam Ladislai Apor, item Stephano et Andreae, filiis quondam praefati quondam Michaelis Apor, ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis dandas, donandas et conferendas duximus, prout damus, donamus et conferimus jure perpetuo et irrevocabiliter tenendas, possidendas pariter et habendas, salvo jure alieno, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante, quas nos in formam privilegii nostri redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportatae. Datum Albae Juliae penultima May, anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo quarto. — Nos itaque sic requisitarum et reinventarum praescriptarum literarum non abrasarum, non cancellatarum, nec in aliqua sui parte suspectarum, sed omni prorsus vitio et suspicione carentium tenorem de verbo ad verbum sine diminutione et augmento, variationeque aliquali praesentibus insertarum copiam sive paria eorundem in transumpto literarum nostrarum sub sigillo nostro Capitulari et authentico eidem

Spectabilis ac Magnifici Domini Exponentis jurium suorum uberiores futuram ad cautelam necessariorum fideliter et conscientiose extradandam duximus et concedendam, communi justitia et aequitate suadente. Datum feria tertia proxima ante festum Beati Andreae Apostoli, anno Domini millesimo septingentesimo vigesimo quinto.

Quae quidem literae sic transumptae erant patenter confectae, et in medio, loco videlicet solito, sigillo Capituli Albensis Transylvaniae authentico super cera alba impressivae communitae, inferius autem legebatur a dextra talis manuscriptio: Collata, lecta et extradata per eosdem requisitores.

Quod autem praeinsertarum literarum verbalis tenor sincere, absque omni suspitione sit descriptus, praesentibus testor

Joannes Dombi,
juratus inclitae Sedis Siculicalis
Kézdi notarius.
(p. h.)

ADMONITIO AD POSTERITATEM

sive

appendix ad Genealogiam Aporianam.

Ne te turbet, posteritas, si fors legeris in eruditissimo sui saeculi scriptore, Adm. Reverendo patre Martino Szent-Iványi e Soc. Jesu, quem dum Tyrnaviae studuissem, loco parentis semper colui: Ladislaum vajvodam illum, qui e capite Ottonis Bavari angelicam coronam excussit, et ad coronationem Caroli I restituit, fuisse ex illustrissima familia Csákiorum. Nam quod ex hac illustrissima familia plures non fuerint vajvodae Transylvaniae, non nego, quin imo scio; hunc tamen Oporium fuisse, sequentes rationes evincunt: continua traditio majorum ad hunc usque diem in hac terra; certissima majorum relatio, a quibus meis auribus audiui, quod certo certissime audiverint a majoribus, qui propriis oculis aspexerunt in lapide inciso ad frontispicium arcis Bálványos titulum Ladislai Oporii vajvodae Transylvaniae; tertio: saepissime audiui a majoribus meis, praecipue Comite Stephano Apor et Andrea, quod inter litteras, ut superius vidisti, per patruelem meum Lazarum Constantinopoli deperditas exstitisse quasdam litteras ipsius Ladislai Oporii vajvodae. Quae rationes certo evincunt, Ladislaum illum vajvodam non Csákium, sed Oporium fuisse. Crediderim, eruditissimus scriptor eruerit conjecturaliter ex antiquis rudibus Hungariae: sed si quis scriptores nostros varios legerit, certo videbit, quod tam in chronologia, quam in nominibus majorum inter se digladiantur, prout jam etiam aliquos legi, qui dictum eru-

ditissimum scriptorem corrigunt; an vere? lectori dijudicandum relinquo. Certiores ergo meas dictas rationes nemo ambiget.

Neque te conturbet, posteritas, quod post Ladislaum vicecastellanum Viennensem nullum altius officium gerentem ex familia tua apposuerim, sed quod neque ante illum, praeter dictum Ladislaum. Nam, ut vidisti, in omnibus opere et veritate volui procedere, monere te tamen volo solam posteritatem, ne in oblivionem deveniant ea, quae a majoribus audivi, quod nostri majores mihi certo retulerunt sequentia:

Primo: fuit quidam Ladislaus in familia nostra maximae sanctitatis, qui quotiescunque templum ingrediebatur, toties fores templi per se aperiebantur ipsi. De hujus sanctitate quamvis multa audiverim, non tamen recordari possum, cum puer audiverim. Secundo: tantarum possessionum fuisse praedecessores nostros, ut usque Budam nonnisi in duobus locis erat ipsis condescendendum in bonis alienis; hoc confirmari potest duobus argumentis. Primo: vix annus, dum quidam civis Debreceniensis mihi curavit significari, quod exstent apud illum certae literae quatuor pagorum familiam Aporianam concernentium in Hungaria, de quibus si participabitur, literas tradet; utinam has literas vita mea habere possim! Secundo: exstat in Cosmographia Ungariae Marchionis Coloredonomen oppidi cognominis. Et certo si tanta bona possederunt, certum est, quod etiam officia non minima gesserint, quae injuria temporum oblitteravit.

Sed ne hoc te conturbet, posteritas, quod post dicti Ladislai, vicecastellani Viennensis usque ad Lazarum secundum familiam tuam nullum officium supremum gessisse legas. Nam deficiente Ladislao,

Alexander juvenis mortuus est, ex post vero familiae transylvanicae plurimae (salva permanente dignitate et antiquitate plurimarum illustrissimarum familiarum) per favores Arii, Lutheri et Calvinii promotae et possessionatae fuerunt, et quidem per favores Calvinii viva nostra memoria, per Arii vero testis est Istvanffius, Libr. XXIV. folio 337. Cum vero omnes nostri majores in apostolica fide sancte permanserint, favores eorundum non sunt consecuti; Michael vix vitam servare poterat sub Joanne II de Zapolya, sub quo occultissime divina in cellariis fiebant, ut superius.

Andreas, vir ferocis genii, quamvis honestissimo matrimonio junctus, ut verum fatear, ad officia minus aptus fuit; habuit tamen quosdam fratres, inter quos vidisti superius inter duces Bekesio adhaerentes contra Stephanum Báthorem fuisse et Nicolaum Apor; sed praeterea videbis inter literas nostras relatorias antiquas, reliquos Aporios plenis turmis (literae ponunt: exercitibus) insurrexisse contra fideles Báthorios, hinc propria culpa sub principibus catholicis caruerunt officiis, nam crediderim, quod Christophorus et Sigismundus Bathorei, successores Stephani, acta Apriorum mente revolvebant. Pereunt quinque Aporii, ut in cathalogo vides, cum Moyse Siculo in campis Barzensibus; avus vero meus, Lazarus, natus anno 1595, ad officia nondum aptus usque ad tempora Gabrielis Báthori inclusive; sed etsi aptus fuisset, quam crudeliter cum catholicis egerit princeps Gabriel Báthori, lege libellum Claudiopoli anno 1780 impressum sub titulo: „Gabriel Báthori,“ sub quo et sacerdotes catholici Transylvaniam intrare vetiti, et magnates Transylvaniae falsi criminis insinuati, injustis-

sime gladiis feriebantur, quin imo per eundem idem cruentus gladius Superintendenti calviniano transmissus, ut eodem saeviat adversus catholicos. Ubi ergo spes promotionis catholicorum sub hoc principe? Nullibi. Felicior paulisper dies catholicis illuxit sub principe Gabriele Bethlen, sub quo, et sub sequente principe Georgio Rákóczi, avus meus cum Sigismundo Mikes, Stephano et Ladislao Kálnoki vice officium gessit; cur? videbis superius in deductione familiae; dum tamen cum Sigismundo Mikes, qui ad magna evaserat, et hic promotionem sperat, mors intempestiva eundem rapuit. Illuxit tamen dies Aporiis serena in duobus ejus filiis, Lazaro et Stephano, reliqui enim in juniore aetate mortui sunt, qui qualia gesserint officia, superius videre poteris. Nec mihi quidem sol plane Aporianus in nubem abiit; luxisset fors clarius, ni peccatum primi hominis in aliquorum cordibus regnasset. Age ergo, posteritas, orto jam tantisper sole rursum Aporiano, ne patiaris eundem iterum eclipsim pati.

Nota valde bene.

Observa hic posteritas: legas omnes historias gentis hungaricae, quas ego (quos tamen ego historicos inveni, omnes perlegi), et observabimus: antiquissimas familias, et de republica quondam optime meritas, hodie jacere sub cineribus, aliquas humiliatas iterum elevatas sub principe quovis aut rege, novas iterum per virtutes erectas. Miraberis, quare? noli mirari. Opus hoc Excelsi est. Magnatum filii spem collocant in divitiis et sanguine majorum, hinc desides in arduis, otiosi, negligentes, laborum contemptores. rerum suarum imperiti, litterarum inscii, inter fustum

et coelum torpent, ante tempus se conjugio implicant, lectione librorum non delectantur, studia honestarum artium contemnunt, conversationes cum se majoribus non exercent, sed cum nauci flocci hominibus tota illorum conversatio est, et proh pudor! more Sardana-pali, tota talium recreatio et conversatio inter gynae-caei consilia, foemellarum et puellarum quasi captivi, frigoris, aestus et inediae intolerantissimi, tamquam cincinnati trossuli se ornant, vestium luxus, famulorum non necessaria multitudo, comessationes ferculorum varietatibus, potationes diversi vini generibus, cum parasitis et helluonibus frequentia convivia, choreae crebrae, verba obscoenissima, musicorum varietas, canum quasi nec numerus, equorum sine necessitate copia, uno verbo divitiis apponunt cor, ita, ut etiam Dei obliviscantur. Observant enim sancte verba Scripturae Sacrae: „Venite, fruamur bonis quae sunt, et utamur creatura, tamquam in juventute celeriter; vino pretioso et unguentis nos impleamus, et non praetereat nos flos temporis; coronemus nos rosis, antequam marcescant; nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra; nemo vestrum exsors sit luxuriae nostrae, ubique relinquamus signa laetitiae, quoniam haec est pars nostra et haec sors.“ (Libr. Sapientiae I. v. 6—9). Secundo: Pretiosa tempora, quibus oeconomia exercenda esset, inanibus venationibus consumunt, nec introitum, nec exitum proventuum considerant, rident dum monentur communi illo proverbio: sumptus ne superet census; non solum non observant illud Senecae: „Emas non quod opus, sed quod necesse“, sed praeter id etiam, quod opus: opes ipsorum et pecunia, tamquam ex cribro aqua, effluit, et ultimo posteritas ipsorum sic ad ultimam miseriam

redigitur. Lege, lege Bonfinium sub gloriosissimo Marte Ungarico Matthia Corvino: non sic, non sic praedecessores nostri agebant; leges ibi virtutem gentis Ungaricae, a qua, proh dolor! quantum recessimus. Et quia qui ex humili sorte et hodie eluctantur, antiquorum praedecessorum vestigia observant et omnia contraria agunt Magnatum filiis, sicut superius recensui, non mireris, si ex infimo statu in summum evehantur, ab alto vero Magnatum filii deprimantur, ita, ut jure merito Magnatum filiis insultare possint: familia mea in me incipit, in te deficit. Possem plurimas familias recensere antiquissimas, quarum majores prudentia, scientia, arte militari, divitiisque inter Magnates Hungariae ut sidera claruerunt, hodie quasi in centro terrae obscurantur; possem familias enumerare, quae proxime praeteritis duobus seculis et arte et Marte claruerunt, et sic ad summa exaltatae sunt; possem quae per haereses, fraudes, aliorum oppressiones, vulpino more se extulerunt; possem quae humiliatae iterum revixerunt: sed consulto praetereo, ne quibusdam adulari, aliis injurius esse appaream. Sufficit meae posteritati videre in deductione genealogiae et nostram familiam subinde humiliatam, subinde erectam fuisse, nobilitatem tamen, quam ex Scythia extulerunt, nunquam hactenus amisisse, nec amittere, si declinabunt ea, quae superius de delicatis Magnatum filiis recensui, utque ea non sectentur posterī, paterne hortor.

P. S. Ego Ladislaum Csáki primo anno 1424 sub Sigismundo imperatore (patet ex Decreto ejusdem in Jure Hungarico) invenio vajvodam Transylvaniae fuisse, Ladislaum vero Oporium² sub Othone et Carolo I, ad annum 1308 vajvodam fuisse notavi. Et

certo qui B. Mauritium, ordinis Praedicatorum in Insula Leporum anno 1308 floruisse scribunt, scribunt eum fuisse ex illustrissima familia Csákiorum, Mauritium Csáki nuncupantes. Certum est inter reliquos vitae suae annos annis 1308, 9 et 10 floruisse et Ladislaum vajvodam; ostende ergo saltem ex unico analium ungaricorum scriptore, quod iisdem annis Ladislao vajvodae additum fuisset cognomen illustrissimum Csáki; nec repone: neque additum fuisse cognomen Opor, nam evincunt rationes superius allatae alium non fuisse.

Haec de Familia Aporiana recenter habeo.

Hoc anno 1731, die 12-a Decembr. vidi antiquissimas litteras annorum quingentorum, lectu quidem difficillimas, ast labore tandem adhibito a me lectas, in quibus vidi ante annos jam quingentos pagum Bodola cum annexis in Cottu Albensi, processu superiori, Aporios possedissee, et inter reliqua haec apponi de Siculis de Kizdi, de Torja, omisso nomine Opor, et tantum nobis tribuisse nomen: Siculide Kizdi, de Torja, prout etiam in litteris ex Capitulo Albensi exceptis ad annum 1311 videre poteris. Haec ideo, quod si alicubi, vel apud antiquos historicos vel scriptores, aut in litteris videris quempiam poni de Siculis de Kizdi: scias illum, posteritas, de familia nostra Aporiana fuisse, nam alicubi nec apponitur Torja. Sic ergo ex hac ratione et Petrus ille, in genealogia nominatus progenitor noster, ex hac ratione omisso cognomine a Bonfinio nominatur Petrus Siculus, vel, ut habet: „Petrum et Ladislaum Siculos mortem oppetiisse.“

II.

SYNOPSIS

MUTATIONUM NOTABILIORUM

AETATE MEA IN TRANSYLVANIA,

ET

PROGRESSUS VITAE MEAE.

**Ipse mutat tempora et aetates, transfert regna,
atque constituit.**

Daniel 2. v. 21.

Anno 1676 (in quo 3-a Junii hora 12 meridiana natus sum) serenitate existente orientem inter et occidentem, Transylvania etiam sub principe Michaelē Apaffi visa erat pace frui, si tamen pace frui ibi posset, ubi est gemitus sub jugo turcico, sub quo et Transylvania tunc gemebat; hostis tamen domesticus, scilicet immissa a Deo pestis, mirum in modum grassari coepit, et eodem anno 2-a Decembris parentem, Joannem Apor peste extinctum amisi; amisi praeterea mox aviam, Lazari Apor senioris viduam, Juditham Imecs; mortuus similiter Comitis Stephani Apor filiolus Ladislaus, quatuor annorum.

Anno 1677. Eadem pestis vastabat Transylvaniam. Eodem anno mors rapit tutorem meum, Wolfgangum Apor et Franciscum, Francisci Apor senioris filium.

Anno 1678. Paulus Béldi de Uzon, videns extraneos prae indigenis in majori pretio esse apud Michaelē Principem Apaffi seniore, eosdemque promoveri, primo querelis pulsat principem, et accipit resolutionem annualis carceris, ex quo erga fidejussores liberatus, dum se purgare per testium fassiones nititur, adversariorum minas subodorans, assurgit, et praecipue Sedium Siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai ut et Miklósvár incolas sibi associat, qui tamen

officii admoniti a dicto principe, arma deponunt, Paulus Béldi ad portam Otomannicam confugit, quem inter reliquos sequuntur : C. Ladislaus Csáki, Lazarus Apor, Christophorus Pasko, Valentinus Kálnoki. Sed cum indignitate rei moti, plures Magnates Béldio consensissent, aliqui carcere et bonis mulctati sunt, inter quos Nicolaus Bethlen, Samuel Keresztesi, qui tamen postliminio erga obsides liberati sunt. Baro Joannes Haller, quamvis Béldio non adhaesit, quia tamen minus decenter de Principe scripsisse visus sit, Fogarasini quatuor annorum carcerem sustinuit; Baro Georgius Kapi vero et Stephanus Lázár (indignum auditu christiano), compedibus ferreis vincti, in carcere mortui, in iisdem compedibus sepeliuntur. Sequebantur Béldium plures ex nobilitate transylvanica, quos enumerare longum esset. Paulus ergo Béldi querelas quidem in Porta promovere non cessabat, quia vero contra eundem a Principe missierant Constantinopolim Wolfgangus Bethlen, Clemens Mikes et Stephanus Apor, purpuratosque devinctos auro et argento in Divanum cogunt, in quo Paulus Béldi cum sociis in Septem-turres condemnatur, unico Lazaro Apor tunc ope Clementis Mikes, sui consanguinei, et fratris Stephani Apor, rerum futurarum consciis, per stratagema liberato. Successu temporis Paulus Béldi a Ladislao Székely, Principis ablegato ad Portam, intoxicatur, in Septem-turribus moritur. C. Ladislaus Csáki, ex industria quorundam christianorum, beneficio navis christianae occultatus, liberatur; arx Pauli Béldi Bodola, disjicitur, bona amplissima Fisco cedunt, ex quibus fere omnes Magnates, sed vel praecipue familia Bethleniana, participant, vix aliqua parte bonorum haeredibus relicta.

Stephanus Apor fit supr. tricesimarum Transylvanicarum arendator.

Anno 1679. Paulo Bældio a Porta Ottomannica promittitur principatus Transylvaniae, si augeret tributum certosque dies populationi in Transylvania concederet : sed ille memor patriae suae, maluit in carcere mori, quam cum hac perpetua nominis sui ignominia principatum adire et patriam suam perdere.

Anno 1680. Visus est ingens cometa, quem et ego puer vidi. Transylvani exeunt adversus Caesarem sub Generale Michaele Teleki, et prope Szathmarinum ad pagum Batiz vapulant a Germanis, vix Telekio se salvante.

Anno 1681. Princeps Michael Apaffi a Porta Otomannica constituitur exercitus Szerdar, idest supremus belli ductor, et Böszörmény, in Hungaria oppidum Hajdonicale, obsidet, expugnat, loci gubernatore, Gabriele Nagyszegi secum in Transylvaniam deducente. Coronae ad terrae motum campanae sonum ediderunt. Ego initium alphabeti feci.

Anno 1682. Revocavit Porta Athnamesive privilegium, in quo princeps Apaffi constitutus fuit szerdar ; et szerdar constituitur purpuratus Budensis, qui una cum dicto principe Apaffio et Emerico Tököllo arcem Filek obsident, quam praeter voluntatem loci gubernatoris C. Stephani Kohári praesidiarii dedunt, quos turca liberos permittit, gubernator tamen trium annorum carceris squallore punitur, quod Tököllo solum Comitibus, non Principibus Hungariae titulum tribuerit ; arx disjicitur.

Anno 1683. Mahumet VI, turcarum imperator supremum purpuratorum principem ad expugnandam urbem Viennam Austriae Kara Mustafa passam expedit cum aliquot centenis millibus hominum, Transylvanis etiam ut adsint cum suo principe, mandat, qui tamen ad custodiendum pontes, Arabonem majorem inter et minorem, disponuntur, et postquam Princeps paucis suorum stipatus, vezirium ad Viennam visitasset, redivit. Et postquam immanis haec barbaries a christiano exercitu profligata fuisset, transylvani salvi in patriam redeunt.

Lazarus Apor fit supr. capitaneus sedium siculicalium Csík, Gyergyó et Kászón, ut et regni protonotarius. Ego legere incipio.

Anno 1684. Michael II Apaffi in principem Transylvaniae eligitur, a Porta confirmatur, et per passam eidem vexillum et sceptrum mittitur, quae sinistro omine sunt adducta. Nam ipso die pompae, quo haec insignia tradi debuisset passa inter reboatus tormentorum, unum de novo fusum a vi pulveris nitriati rumpitur, magistrumque tormenti interimit.

Hoc anno erat summa fames in Moldavia, moldavi turmatim exhibant in Transylvaniam; cubulus tritici per quatuor metretas valebat 8 florenos; sed in hac patria fames non erat. Ego declinationes inchoo.

Anno 1685. Nascitur Augustissimus imperator Carolus VI, qui primus principis Transylvaniae titulum assumere jure haereditario non est dedignatus. Exmittuntur a principe Michael Apaffi seniore ad conscribendos sículos commissarii Michael Teleki et Clemens Mikes, aguntque transylvani cum augustis-

simo imperatore Leopoldo, ut Transylvania, excusso jugo turcico, redeat ad coronam Hungariae. Stephanus Apor fit Supr. Judex Reg. Sedium siculicalium Csík, Gyergyó et Kászon.

Anno 1686. Generalis caesareus C. Schaffenberg cum militia aestivat ad Claudiopolim; Princeps cum magnatibus Cibinium se recipit; advenit legatus turcarum imperatoris. Sedis Marus et Aranyas militia, sub commendo B. Ladislai Gyulaffi et Stephani Toroczkaï, per C. Ladislaum Csáki caes. Generalem vapulat sub Cibinio, quae actio ex professo fuit instituta, ut ostenderent, non posse resistere militiae caesareae; quod videns turca, et prout fuit res subodorans, exprobrat transylvanis. Expost Generalis Schaffenberg cum militia exit sub Budam. Buda eo anno capta, etquidem ea die, 2-a Septembris quo die anno 1541 turca a christianis subdole occupavit, notatu dignum. Generalis vero Fridericus Comes Veterani ad hibernandum venit in Máramaros, cui ex parte Transylvaniae adjunguntur commissarii: Samuel Kálnoki et Paulus Mikes de Zágon. Cibinii vero ob correspondentiam cum Tökölö arestantur compedibusque vinciuntur Laurentius Pekri et Joannes Daczo, supr. capitaneus Sedium siculicalium Csík utriusque Gyergyó et Kászon.

Hoc anno missus sum Claudiopolim ad scholas, et inchoavi a minori parva. Stephanus Apor fit Tabulae Reg. Judiciariae assessor. Mittitur Viennam extraordinarius legatus ad Caesarem B. Joannes Haller, qui de re-unionem Transylvaniae cum corona Hungariae certis legibus ageret; qui in tanta aestimatione fuit ante imperatorem Leopoldum, ut idem praefatus

Augustissimus etiam postquam in Transylvaniam redivisset, propriis manibus eidem scribere non sit dignatus, quas litteras soli vidimus. Michael Teleki senior creatur Comes Sacri Rom. Imperii.

Anno 1687. Militia caesarea, duce serenissimo Lotharingiae Duce Carolo, in Transylvaniam ingreditur. Princeps Michael Apaffi cum regnicolis Cibinium se confert, ex consensu tamen Principis omnes urbes militiam caesaream pro praesidio recipiunt, excepta Corona, quae etsi tributum pendere se promiserat, recipere tamen praesidium recusavit; quibus ad persuadendum a Principe missus Stephanus Apor, cum quo et ego, puer undecim annorum praesens fui, egit, et multis rationibus ad obediendum Principi stimulabat; verum nihil profecit, sed obstinati in proposito persistebant, famuli vero Stephani Apor, qui propius domum consultoriam accesserant, in praesenti vitae periculo versabantur, nisi a fidis amicis admoniti, in tempore fuga salutem quaesivissent.

Curiosum quid tunc contigerat. In domo tricesimatoria a catulo servabatur lupus totus cicuratus (dictus Stephanus Apor existens omnium tricesimarum supremus arendator), cum quo ut cum cane ludebamus, et ut canis blandiebatur; contigit quodam die dominico, dum dictus Stephanus Apor ex missae sacrificio exivisset, lupus proprio instinctu ingreditur templum majus urbicum, sedetque ad altare, in quo supra modum ejulare incipit; descendens ex altari, ac si rabidus canis, pergit contra cathedram, in qua praedicans actu concionabatur, qui lupum se aggredientem conspicatus, ex cathedra, reliqui vero auditores ex templo fugere incipiunt, eo strepitu, ut alter ab alltero vix

non conculcaretur, quod nos videntes, magnam aliquam larmam adesse cogitabamus. Quod pro malo omine interpretabatur, ut paulo inferius evenit. Sed et militia dicta caesarea ingressa in tantum famelica, ut sepeliendis sociis vix sufficerent; multorum cadauera canibus exposita conspiciebamus.

Hoc anno Transylvania per Michaellem Teleki, Nicolaum Bethlen et Stephanum Apor, legatos coram Generale caesareo Josepho Comite a Karaffa, augustissimam domum Austriacam, juxta articulum Hungariae hujus anni, haereditariam recipit.

Anno 1688. Temeritatem obstinati animi solvit Corona; nam dum obedire non vult, armis caesareis, duce Friderico Comite Veterani, armisque Principis, duce Michaelle Teleki, obsidetur, dumque ad arcem ignitae aliquae bombae injectae fuissent, se dedunt, primariorumque obstinatorum capita deponuntur, aliqua ad portam arcis, unum in foro palo infigitur, quod non ita pridem est inde depositum. B. Ladislaus Gyulaffi cum stipendiariis Transylvaniae militibus expeditur contra turcam, et se conjungit Generali caesareo Comiti Heisler ad Orsovam. Mittuntur a principe Michaelle Apaffi seniore legati Viennam Gregorius Bethlen et B. Ladislaus Gyulaffi, ad homagiale obsequium Augustissimo imperatori Leopoldo deponendum.

Anno 1689. Tota urbs Corona conflamat, excepto moderno templo Soc. Jesu, una alterave domo. Supposito igne incendium ortum suspicantur, cum pluribus in locis simul ignis eruperit, et nunc vaticinium de supra fato lupo impletum dicebant. — Hoc

quoque anno similiter expeditur B. Ladislaus Gyulaffi.

Anno 1690. 15-a Aprilis regnans princeps Transylvaniae I. Michael Apaffi moritur Fogarasini. Eodem anno Emericus Tököli, ungaris, turcis et tartaris stipatus invadit Transylvaniam, cui 20-a Augusti cum exigua Germanorum et Transylvanorum manu occurrit caesareus Generalis Donatus C. ab Haisler, item Michael Teleki Generalis Transylvaniae, sed a multitudine obruuntur. Generalis Haisler, colonellus Marchio Doria captivantur, Generalis Teleki et Generalis Norquer in loco caeduntur, et Generalis caesareus Magni in vulnere usque pagum Hermány Districtus Barczensis se salvat, sed ibi quo mortis genere mortuus, varii varia narrant. Manse-
runt praeterea in loco tam officiales caesarei, quam proceres et nobiles Transylvaniae plurimi. Post conflictum magna pars Transylvaniae adhaeret Tököl-
lio, juvenis tamen princeps Transylvaniae II Michael Apaffi se confert Claudiopolim, et ibi in fidelitate Augustissimi imperatoris substitit. Cum quo hi proceres erant : Georgius Bánffi, ex post Gubernator, B. Joannes Haller, Nicolaus Bethlen, Alexius Bethlen, Gregorius Bethlen (arcem Fogaras a Tököl-
lio conservaverat), Stephanus Nalácz, Ladislaus Székely, consiliarii, B. Ladislaus Gyulaffi, Stephanus Apor, B. Stephanus Haller, Michael Mikes, Ladislaus Mikola, Georgius Gyeröffi, Benedictus Serédi, Emericus Jósika, Ludovicus Nalácz, Paulus Rhédei, Sigismundus Korda, Ladislaus Gyulai de Várad, et aliquot alii. Ego, puer 14 annorum, in periculosa infirmitate decumbebam Claudiopoli. A fidelibus ergo his, qui

Claudiopoli fidem regi servabant, pro suppetiis Vienne nam missus erat ad Augustissimum imperatorem Leopoldum Nicolaus Bethlen, qui non solum succursum, verum, defuncto principe, et Diploma patriae impetravit (quod tamen ex post Petro Alvinczi ablegato fuit interpretatum Viennae, qui et instructiones cardinalium officialium, puta gubernatoris generalis, cancellarii, thesaurarii, et praesidentis secum attulit). Impetrato ergo auxilio, ordinibusque datis serenissimo principi Ludovico Badensi, eidem obviam mittitur Michael Mikes, qui praefatum principem cum succursu in Transylvaniam comitatus est, per eundemque principem Tökölus ex Transylvania expulsus, secum abducit plurimos dominorum et viduarum, quorum aliqui post 5, 6 annos et plures patriam videre potuerunt.

Eodem anno Galga Szultan a partibus Váradensis Transylvaniam cum 80 millibus invadit; magnam partem Transylvaniae comburit, depopulatur, ad Claudiopolim considet, et in velitationibus multos Claudiopolitanorum caedit. Verum et is expulsus est per dictum serenissimum principem Ludovicum.

Hoc anno primo ingrediuntur Patres Conventuales in Transylvaniam, et primo sub nomine Missionariorum ponunt se ad pagum Esztelnek, mox se conferunt in Kanta, et monasterium incorporant provinciae S. Elisabeth in Hungaria.

Anno 1691. Status Transylvaniae homagium fidelitatis deponunt Augustissimo imperatori Leopoldo Claudiopoli juxta pacta anni 1687, coram Josepho Comite Karaffa. Locustae plurima damna faciunt in Transylvania. B Josephus Haller Tergovistiae in

Valachia ex mandato Tökölíi indigne trajicitur, quare et turca ideo Tökölío indignatur.

Anno 1692. Augustissimus imperator Leopoldus erigit Gubernium in Transylvania, constituto Gubernatore B. Georgio Bánffi de Lossonecz; consilarii creantur : idem Georgius Bánffi, B. Joannes Haller, simul et thesaurarius, Stephanus Naláczí, quondam principis Michaelis Apaffi aulae magister, Gregorius Bethlen, simul et Generalis, Nicolaus Bethlen, simul et cancellarius, Alexius Bethlen, B. Ladislaus Gyulaffi, Ladislaus Székely de Boros-Jenő, simul et praesidens, Georgius Gyerőffi, Joannes Toldalagi, Joannes Sárosi, Valentinus Frank, judex Reg. Cibiniensis et nationis saxonicae comes.

Dum hi Cibinii constituuntur, variae disputationes etiam fiunt circa religionis apostolicae romano-catholicae pristinam libertatem restituendam, cui dum a tribus aliis Transylvaniae religionibus offerretur templum Claudiopopolitanum in veteri civitate cum adjecto monasterio, et Albae tunc Juliae nunc Carolinae templum a Christophoro principe Báthori aedificatum, responderunt catholici : hoc ultimum praeterea etiam ipsorum est, quod etsi desolatum sit, aedificatum tamen a principe catholico propriis sumptibus, nullus adhuc ipsis rapuit; primum etiam acceptare noluerunt, nolentes juri suo cedere, quod vi Diplomatis prima fronte videbatur conculcari, in quo dum de religionum negotio fit mentio, additur : *Contradictionibus nunquam valituris*. Hinc in hac parte re infecta discedunt, sed pro explicatione Diplomatis delegatur Viennam Petrus Alvinczi regni protonotarius.

Notatu dignum : Ladislaus dictus Székely Regni Praesidens eodem anno moritur, cui ad umbilicum, miro Dei judicio a stomacho foramen aperitur, per quod (salvo omnium legentium respectu) omnia excrementa exhibant, et quamvis variis unionibus aliisque pretiosis medicamentis satis superque fuit provissum, moriendum tamen illi fuit. Multi illo tempore poenam Dei fuisse narrabant, ut qui Byzantii Paulum Béldi intoxicaverat, etiam miserabili morte periret. Audivi tunc puer, dum ipsi objiciebatur, cur veneno sustulerit Paulum Béldi, negativam non dabat, sed respondebat : quacunque arte possum mei clementis principis inimicos perdere, certo perdam. Successit illi praesidens regni Alexius Bethlen, et in consiliariatu Samuel Keresztesi. Laurentius Pekri fit Comes. Locustae rursum plurima damna faciunt.

Anno 1692. Per captum a Christianis 5-a Junii Váradinum, magna securitas Transylvaniae redditur.

Anno 1693. Hoc anno moritur Joannes Toldalagi, cui in consiliariatu succedit Michael Toroczkai. Jam tandem accepta Diplomatis interpretatione, acceptat status catholicus templum cum monasterio Claudiopoli, jam a seculo fere privatus templo publico, et occupat. Similiter acceptat templum Báthoreum Albae Juliae nunc Carolinae, Suaeque Mattas SSmae Academiae Claudiopolitanae restituit foundationem regis Stephani et Christophori Báthoreorum, quin imo certis bonis et decimis auget non solum Claudiopolitanos, verum Albenses et Udvarhelyienses, ad facilius instruendam juventutem, simulque vicario generali Transylvaniae et monasterio Kantensi a Stephano

Apor fundato donat decimas pagi Kacza. B. Ladislaus Gyulaffi creatur Comes, Stephanus vero Apor et Michael Mikes fiunt Barones sub augustissimo imperatore Leopoldo. Ego absolutis Claudiopoli humanioribus, ascendi Tyrnaviam ad studia philosophica et iuridica. Jam dictus Baro Stephanus Apor hoc anno installatur supr. etiam capitaneus sedium siculicalium Csík, Gyergyó et Kászon. Locustae, prout et anno superiori, magna damna causant. Hoc anno 1693. incidit pascha in diem 22-am Martii, quo termino citius celebrari non potest. Anno 1693, fors nunquam antea, hoc anno in templo Kolosmonostoriensi fuit producta proemialis comoedia, praesentibus magnatibus et statibus regni, in qua, in rhetorica, duo prima proemia accepi.

Anno 1694. Tartari irrumpunt in sedem Csík, eam vastant, depopulantur, comburunt, duabusque subsequentibus diebus alii aliis succedentes; plurimos, tam ex nobilitate, quam ex plebe, captivos abducunt. Moritur Georgius Gyerőffi, consiliarius, cui succedit B. Stephanus Apor.

Anno 1695. Generalis caesareus Fridericus Comes Veterani ad Lugos et Karánsebes vix cum septem millibus christianis configit cum tota potentia Orientis, praesente ipso imperatore turcarum, solus aggressus turcam, cum quo dum aliquot horis pugnasset, octiesque viriliter repulisset duodecimque millia turcarum occidisset, in nono assultu lethale vulnus accipit et capitur, apudque turcas moritur. Generalis vero Truchses, vix mille quingentis ex caesareanis desideratis, exercitum in Transylvaniam reducit. Sed

tamen in Transylvania ob imminentes turcas magna fit trepidatio.

Hoc anno Samuel Kálnoki a statibus Transylvaniae mittitur Viennensem ad aulam, et fit primus cancellarius Transylvanicus. Ego vero ero primus baccalaureus philosophiae Tyrnaviae. Visitavi Viennam. Michael Száva fit Baro.

Anno 1696. Magnus metus in Transylvania ob intensionem Sultani eam ingredi volentis, qui tamen, confligens cum duce Saxoniae et Donato Comite ab Haisler, recedit. Hoc anno Georgius Bánffy fit Comes. Tota familia Bethleniana de Bethlen Barones, item Stephanus Apor et Michael Mikes fiunt Comites. B. Joannes Haller, transacta sancte et pie vita, in bona senectute renunciat officiis thesaurariatus et consiliariatus. In thesaurariatu succedit C. Stephanus Apor, in consiliariatu ejusdem filius B. Stephanus Haller. Ego absolvo philosophiam Tyrnaviae, creor primus magister; per triennium utrique juri studui, et hoc anno in Transylvaniam redivi. Moritur Alexius de Bethlen, praesidens, apoplexia tactus Carolinae, cujus officium supplet Samuel Keresztesi; sed mox a Sua Matte praesidens regni constituitur B. Stephanus Haller. Moritur et Stephanus Nalácz. C. Stephanus Apor fit supr. comes Cottus Thordensis.

Anno 1697. Duplex metus in Transylvania; alter ob Francisci Tokaji rebellionem in Hungaria, qui clam aliquot fortalitia ceperat, et multos sibi conciliaverat, alter ob imminensem turcam, qui certo erat una cum Sultano intensionatus Transylvaniam invadere. Sed utroque mox liberati sumus; nam et Fran-

ciscus Tokaji per milites caesareanos et aliquot Comitatus dissipatus est, et turca ad Zentam a serenissimo principe Sabaudiae Eugenio profligatus est, amissis 24000 millibus janicserorum. Hoc anno cum quatuor templis, duobus collegiis et magna etiam exterorum bonorum jactura conflagravit Claudiopolis. Samuel Kálnoki fit Comes. Eodem hoc anno C. Georgius Bánffi gubernator, C. Nicolaus Bethlen cancellarius, et C. Stephanus Apor citantur Viennam ad negotia regni tractanda. Hoc anno primum ingreditur in Transylvaniam episcopus Transylvaniae Andreas Illyés, et moritur B. Joannes Haller senior.

Anno 1698. Praefati domini redeunt Vienna circa festa pentecostalia. Moritur Gregorius Bethlen regni Generalis, cui succedit C. Ladislaus Gyulaffi.

Anno 1699. Fiunt comitia Schesburgi, in quibus B. Emericus Jósika, ob quandam suspicionem, ex mandato Generalis C. Rabutin capitur, ex qua tamen se purgavit. Ero regalista. Redditur tranquillitas Transylvaniae per pacem Carloviczensem inter augustissimum imperatorem Leopoldum et turcarum sultanum. Moritur C. Ladislaus Gyulaffi Generalis, cui succedit C. Stephanus Apor. Contraho matrimonium, infeliciter, voluntate magis aliorum quam mea, quamvis in nuptiis meis Viennae celebratis delegatus Suae SSmae Mattis Leopoldi praesens fuerit Cardinalis Kollonicz, ex parte vero Reg. Mattis Josephi episcopus Nytriae, Matthasovszki, regni Hungariae cancellarius, quinque principes, et totum fere ministerium caesareum intimum aderat, prout et musici Suae SSmae Mattis. Item eodem anno incipit studium phi-

losophicum Claudiopoli sub primo professore Joanne Dévai e Soc. Jesu. Resolvor hoc anno die 5-a Septembris pro supr. comite Cottus de Küköllő. Imago Beatissimae Virginis Mariae in pago S. Nicolai ad Szamos-Ujvárinum lacrimas emisit, praenuntius calamitatum Transylvaniae, quae per insurrectionem Rákóczianam secutae sunt. Imago haec devote servatur in templo academico Soc. Jesu Claudiopoli.

Anno 1700. Celebrantur solennes nuptiae B. Stephani Vesselényi cum Comitissa Catharina Bánffi, Comitissae Georgii Bánffi Transylvaniae Gubernatoris filia, ad quas Suae quoque Mattes, Leopoldus et Josephus, dignatae erant suos ablegatos designare: Comitem Rabutin, Generalem Commendantem, et Generalem Leving, Commendantem confiniorum ad Coronam, quos tamen infirmitas impedivit quin comparerent. Hoc anno nata est filiola mea Rosalia. Baro Tavonat et Eckler consiliarii Camerae aulicae ad Transylvaniam veniunt ad res cameraticas investigandas, thesaurarioque transylvano multas molestias causant, et hinc fit initium directionis cameraticae per Camerae aulicae consiliarios. Item Societatis Jesu patres in propriis vestibis hoc anno primum ingrediuntur in Transylvaniam. Restaurat quoque C. Stephanus Apor Carolinae templum Soc. Jesu a Christophoro quondam Báthori aedificatum, quod prioribus annis jam inchoaverat, sed valde desolatum, ultimam ruinam minabatur; et illud reconciliavit Rev. Pater Franciscus Fogelmayer Soc. Jesu per provinciam Austriae praepositus Provincialis, qui cum patre Stephano Csákány, aequae Soc. Jesu, primi in vestibis societatis visitaverunt loca Societatis Jesu in Transylvania. Fiunt comitia Al-

bae Juliae, Comes Seau existens commissarius regius, proponit nomine Suae Mattis tributum unius millionis florenorum Rhenensium solvendum, quod difficillime fuit solutum. Et hoc erat maximum tributum Transylvaniae.

Anno 1701. Commissio Cameralis in locum Stephani Gyárfás Thordae constituit inspectorem seu praefectum salis Ignatium ab Haan (qui postea factus Camerae consiliarius et per Transylvaniam supremus rei cameralis director). Et in hoc irrepserunt germani ad salis praefecturam, ita, ut hodie in nulla salis fodina praefectus sit hungarus. Franciscus Princeps Rákóczi II (ex cujus motu plurimae calamitates affligerunt Transylvaniam, ut infra) arestatur ob correspondentiam (ut dicebatur) cum rege Galliarum, ducitur ad Novam-Arcem Austriae, cum quo et aliquot procures Hungariae. Et ex Transylvania educitur arestatum Michael Vay. Comes Ladislaus Bercsényi salvat se in Poloniam. Introducor ut supr. comes in Cottum de Küköllő, introductoribus C. Laurentio Pekri et Sigismundo Korda. Nascitur filia Susanna.

Anno 1702. Dictus princeps Franciscus Rákóczi ex aresto liberatur opera uxoris suae, corrupto multo auro arcis praefecto; se recipit in Poloniam, prospicit de futuris motibus. In Transylvania, Albae tunc Juliae, nunc Carolinae inchoantur comitia die 15-a Januarii, et terminantur circa dies ultimos Maji, adeoque mea vita longissima. In his comitiis Joannes Sárosi consiliarius regni et protonotarius regni arestatum, quod fuerit accusatus crimine falsi. Nimirum dum an-

no superiori Athanasius, ritus graeci episcopus, uni-
ens se cum ecclesia romano-catholica, introductus
fuisset, ut a SSma Sua Matte Leopoldo confirmatus
ejusdem ritus episcopus, in templum valachicum Ca-
rolinense ex mandato praefatae Suae Mattis per C.
Stephanum Apor, illique introductioni graeci contra-
dixissent et protestati fuissent, quod scilicet illam
contradictionem et protestationem contra praefatae
Suae Mattis intentionem authentice sub sigillo Suae
Mattis extradidisset; qui tamen Viennae per dictam
Mattem absolutus est. Visi hoc anno sub specie praedo-
num hinc inde aliqui in rubris indusiis, qui tamen
nullum damnum inferebant. Natus est filius meus
Stephanus primus. Gliscit fama motus Rákócziani;
praesidia magasinis augentur. Apparent Carolinae
volatiles insolitae, majores passeribus.

Anno 1703. Franciscus Princeps Rákóczi et
Comes Ladislaus Bercsényi egrediuntur ex Polonia,
incipiunt hostilitates, perveniunt usque Debreczinum,
inde obsident Szathmarinum, et capiunt fame. C. Sa-
muel Bethlen cum 1000 Siculis ad invigilandum moti-
bus inimici mittitur circa Válaszút, et a maleconten-
tis hungaris dissipatur; cujus in locum ad Bonczida
mittitur Stephanus Toroczkai aequè cum 1000 Sicu-
lis, quos invadit Paulus Olosz, malecontentorum
Generalis, et Toroczkai, viribus impar, dissipatur.
Cujus in auxilium dum advolat caesareus supremus
vigiliarum praefectus regiminis cataphractorum Stein-
villiani, Baro Sellein cum 400 germanis, certa hunga-
rorum manu, duce Gregorio Hatházi, et certis rasci-
anis sub centurione Ráczy Gyurka dicto, maleconten-
torum multitudine obruitur, cum paucis germanis se

salvans Claudiopolim; levioris armaturae hungari et rasciani, ut plurimum, se salvarunt. B. Michael Száva cum caesareo subtribuno regiminis desultoriorum Comitibus Ulfeld Comite a Kosta mittitur in Cottum de Zaránd, sed ibi dictus Comes Kosta a malecontentorum insidiis trajicitur et occumbit; militia reddit. Generalis Commendans C. Rabutin cum tota militia sub commando suo existente victualia infert Kővárinum feliciter. Comes Laurentius Pekri cum Comitatus disponsitur Balásfalvam, unde a malecontentis extrahitur et ad Rákóczium ducitur. Hoc anno proceribus et nobilibus solvenda imponuntur 100,000 florenorum; qui vel solvendo morosi, vel impotentes fuerant, contra illos executio militaris adhibita; multi vel preciosioribus mobilibus, vel certa bonorum parte vendita satisfecerunt impositioni. In Cottu de Küköllő et in Sede Udvarhely cum C. Laurentio Pekri ego eram perceptor dispositus. Multarum nequitiarum et occultae rebellionis poenas jure merito luit capitis diminutione in publico foro cum duobus famulis, tam ab universitate saxonica, quam a statibus regni condemnatus Joannes Zabanius, regius cibiniensis iudex et nationis saxonicae comes. Restauratio templi Tővissiensis et residentiae per Stephanum Comitem Apor consummatur, ibique ab eodem patres ordinis S. Pauli primi Eremitae fundantur, datis ipsis quinque millibus florenorum, mola et in territorio Carolinensi magno promontorio. Generalis Klikisperg cum 600 commendatis militibus caesareis a Generale Rabutin mittitur ad succurrendum Szathmarino, et a malecontentis ungaris includitur. Moritur Joannes Sárosi, Gubernii consiliarius, supr. provincialis commissarius et protonotarius, Carolinae.

Anno 1704. Accipio mandatum Gubernii, ut jam dissipato C. Laurentio Pekri, pergerem vel Medgyesinum vel Ebesfalvinum ad motus patriae observandos. Sed dum pro ordinibus et instructione mitto, et adhuc tabellarius abest, ante malecontentos debeo me salvare Coronam 15-a Januarii. Nam Stephanus Gúti, malecontentorum unus capitaneus, invadens Sedem Udvarhely, ad arma cogit; similiter Ladislaus Kereskényi, ejusdem farinae, in Csík et Három-Szék penetrat, ambas ad arma capienda concitat, et ad Coronam pagumque Hermány considerare facit; Udvarhelyienses vero cum fato Gúti ponunt se ad pagum Holdvilág, quos Baro tunc de Tige ex ordinibus Generalis Commendantis Comitis de Rabutin armis dissipat, et quia arcis Udvarhely commendans caesareus ante tempus tradiderat arcem Rákóczianis, praesens in hoc conflictu solus quidem evasit, ast multi praesidiarii capti, vario tormentorum genere Cibinii occisi sunt. Hoc nuncio sedes Háromszék et Csík arma deponunt, et fidelitatem jurant, rursum, tribus septimanis evolutis, insurgunt, et se ad pagum Hermány ponunt, in vere, superveniente caesarea militia, ad pagum Feketehalom caeduntur, plurimis desideratis. Confecto proelio et pontem Dobolyiensem superato, obvius quivis vir deprehensus a casareanis occiditur, quamvis paucissimi inventi sint, combustisque plurimis pagis in Sede Sepsi et Maxa, in reditu castellum Prásmár expilant, in quo pretiosissimis hungarorum rebus inventis, Cibinium militia onusta praedis redit. B. Tige cum caesareanis, toróczkaienses et enyedienses expilat, comburit et redit. Claudiopolim Generalis Stephanus Thoroczkai obsidet, tormentis quatit, Generalis C. Rabutin in subsidium venit, ma-

lecontentos in valle salinaria fundit et fugat, militiam caesareanam Claudiopoli educit, et secum Cibinium ducit; sed fideles caesarei per hanc militiae eductionem plurima damna in depositis patiuntur, et vel maxime domus Aporiana potest deplorare. Claudipolis malecontentis cedit, cedunt praeterea arces Görgény, Kövár, Déva, Hunyad, Bethlen; saxonicales civitates jam prius deditionem fecerant; remanserunt in fide caesaris solum Cibinium, Corona, Fogaras et Szamos-Ujvár. In autumno vice-colonellus Graven expeditur contra háromszékienses, et csikienses, sed illi non expectant, sed se recipiunt in Csík, incolae quoque hinc inde diffugiunt. Ascendunt caesareani usque ad Kezdi-Szentlélek, nulloque invento redeunt, transeunt per sylvam Sárkány, impedimenta permittunt, quae Siculi expilant, et caesareanos persequuntur, assequunturque ad pagum Sárkány, cum quibus configunt ductore Joanne Komlósi cum certa manu militum Hungariae, victoria incerta relictæ. Caesareani Cibinium, Siculi ad pagos Hermány et Szentpéter redeunt. Comes Nicolaus Bethlen regni Cancellarius projectum concipit; quod dum ad legatos Angliae et Hollandiae, mediatores pacis inter caes. Mattem et hungaros, gallico idiomate exaratum per quendam graecum Pano Stephan Posonium transmittere nitebatur, cujus summa haec erat: Ut augustissima Domus Austriaca, et Franciscus Princeps Rákóczi regno Transylvaniae cedant, creeturque in Transylvania princeps reformatus vulgo calvinista, qui ducat ex augustissima domo Austriaca uxorem catholicam, verum dictum projectum fatus Stephanus Pano non Posonium ad legatos refert, sed Generali Comiti Rabutin tradit, hinc C. Nicolaus Bethlen arestat, a regni Statibus Cibinii.

existentibus nota infidelitatis condemnatur, verum sententia executioni non mandatur, sed Cibinii, in quartirio Commendantis civitatis, nullo ad ipsum permissio, in strictissimo aresto servatur usque ad annum 1708, quo eundem dictus Generalis Commendans Viennam ducit. Expost Viennae cum eodem ductore suo eodem anno et septimana in aresto moritur. Moritur hoc eodem anno C. Stephanus Apor regni Generalis, cum quo officium Generalatus regni requievit in pace. Audita morte ipsius, ego me Corona per Valachiam Cibinium confero. Moritur similiter consiliarius Gubernii Samuel Keresztesi, in quo familia Keresztesiana defecit. Moritur filius meus primus Stephanus Coronae, et ibidem nascitur filia Barbara. Ob insurrectionem primam penes Rákóczium sedis Háromszék, per Generalis Commendantis Comitibus Rabutin mandatum Michael Székely sedis Sepsi, Stephanus Boér sedis Kezdi, Moyses Imecs sedis Orbai vice-judices Reg. quamvis ipsi inculpati, in arestum civitatis Coronensis ducuntur, et primo evolutionis duobus annis dimittuntur. Oppidi quoque Bereczk multi arestati ad eandem arcem deducuntur, eo, quod militum caesareanorum ad passum Bereczk excubantium interfectores haberentur. Similiter innocentes occisi sunt milites excubantes in passu Borza et in passu ad Csik-Gymes. Caeduntur a caesareanis sub Cibinio sedis Marus Siculi sub commando B. Samuelis Jósika. Ad Cibinium et Coronam malecontenti segetes satagunt comburere; Veterem civitatem Coronensem in exteriori parte, nec non suburbium Bolya fere totum exurant.

Anno 1705. Moritur 5-a Maji Augustissimus

potentissimus et invictissimus imperator Leopoldus. Medgyesinum a malecontentis hungaris sub Generale ipsorum C. Simone Forgáč obsidetur; Medgyesino praest caesarei regiminis Pálfiani centurio Kercz. C. Forgáč a duabus partibus tormentis urbem quatit, igneis globis, vulgo bombis, in urbe non exigua damna facit, assultus ex duabus partibus reiterat, sed a caesareanis viriliter repellitur. Ultimo, dum urbis praefectus Kercz in munimentis, ex qua parte urbs tormentis verberabatur, dum incautius agit, globo tormenti discerpitur, cui propositum erat ad ultimum spiritum urbem defendere. Mortuo ergo urbis praefecto, jamque in muris magno hiato existente, caesarei regiminis Neupergiani centurio Sleis sub certis conditionibus malecontentis urbem tradit, caesarea militia Váradinum versus discedit, cujus magna pars ad malecontentos transit. Malecontentorum equitatus ponit se ad Harság sub commando C. Laurentii Pekri, peditatus vero ad Szászsebes; hinc frequentes velitationes inter caesareanos cibinienses et malecontentos. Oppidum saxoniale Szeredahely a colonello Graven exuritur, expilatur. Rubra Turris ad Cibinium expugnatur a malecontentis, caesis caesareanis et loci tricesimatore Sinkai.

Cibinio circa finem Februarii moveo Coronam versus, sed Generalis C. Rabutin nec argentum nec pecuniam efferre mihi permittit, majorem partem argenteriae meae vi accipit ob metum malecontentorum. Post dies 15 per Valachiam plenus periculi Coronam pervenio, ubi ex ejusdem mandato 900 florenos meos rapi audio; quos dum repeto, aut ut aliquam argenteriam Cibinio ad sustentationem mei curem, neutrum mihi permittit; dum remonstro, non ergo amplius me-

día me habere ad sustentationem, succurrat, respondit: posse me sequi eos ungaros, qui me praecesserant in Valachiam. Ad quam 4-a Aprilis me moveo, et ad principem Constantinum Brankovan, cum majoribus boeronibus salutandum, Bukurestum pergo. Salutatis his redeo ad Ploestum, oppidum Valachiae, in quo subsisto. Moritur filia mea Barbara. Defectu mediorum vitae reliqui omnes Corona exeuntes hungari in patriam veniunt, ego, cum Francisco Henter regni protonotario, in loco permaneo, cum quo, tanquam cum emerito sene, frequentius consultabamus, ne quid temere aggredieremur. Consulto consulturus vado Bukurestum ad principem Brankovan, nec non Comites Constantinum et Michaellem Kantakuzenos accedo, remonstro me huc usque etiam ex gratia principis vixisse in Valachia, et ulterius perseverare cum dicto Francisco Henter in fidelitate nostri legitimi regis persistere parati sumus, num audiant famam succursus caesarei: in formam crucis ad pectus junctis manibus sic fati sunt: Juramus Deum, nullam audivimus. Hoc dicto, repraesento, aliquo adhuc tempore posse nos subsistere, non tamen diu; dent ergo christiani christianis consilium; ad quod princeps et dicti duo comites: Judicamus, ut vestrae Dominationes accommodent se tempori, et redeant in patriam; simul addiderunt, in tempore testes nobis futuros, non ex praesumpta malitia, sed ex necessitate coactos redivisse in patriam; quod et sancte praestiterunt, ut infra patebit; addebant simul: nec posse hic et nunc sperari succursus germanorum, cum germani actu infortunium sint passi a gallis. Totum hoc negotium perscribo Generali Comiti Rabutin, et per pecunia conductum expressum transmitto, et consilium peto

Redux expressus ducit signum, quod litteras tradiderit, sed responsum nullum, quid ergo faciendum. His ita actis, convasatis rebus ad finem Julii in patriam venimus, nam duobus hungaris nec erat plene tutum in loco illo remoto subsistere, frequenterque minae a malecontentis veniebant, nisi in tempore rediverimus, nunquam bona nostra nobis reddi, quas tamen flocci habuissemus, si de succursu quid vel minime certi habere potuissemus. In patria accipio mandatum Comitum Forgács, ut subito ipsum accedam; accessi, a quo remissus cum mandato, ut quantocumque principem Rákóczi accedam; tempus tamen protrahere, ut adhuc aliquid de succursu audirem, ut interim domi meae continerem. Interim volat fama Rákóczi intraturum Transylvaniam; nulla mentione audita succursus, moveo me ex Csík-Somlyó 4-a Octobris, venio Medgyesin, ibi a Barone Gabriele seniore Jósika (occulte etiam caesareanis partibus favente) audio succursum germanicum per Danubium transivisse. Ibi ambo, quid facto opus esset, per duos dies consultamus; ultimo concludimus, ut non redirem in Somlyó, sed accederem ad principem Rákóczi, interim geramus nos ne vel in minimo nocere videamur partibus caesareanis (cum et praefatus B. Gabriel Jósika per deditionem arcis Hunyad coactus fuerit se tempori accommodare). In via moras trahens, non prius ad principem venio, quam ipsum ad Egregy aliquot diebus substitisse audirem; ad quem dum venio, benigne me excipit, tertia statim die occulte ut ad se venirem, mandat. Accedens, interrogat, quid testamento legasset pie defunctus patruelis meus, exposuissemque ipsi, ad quae ille: Dicimus Vestrae Dominationi in verbo principali, si Deus arma nostra secundaverit,

multo plus his adjiciemus, tantum nobis sit fidelis, nam nos de vestra Dnaone in bono supposito sumus, audivimus de ipso multa bona, praecipue studiorum. His dictis et a me gratiis actis redeo. Disponit me pro vigile ad viam Vártelek; excusationibus, ut potui, usus, parere tamen debebam; ibi pacifice substiti, donec tandem 11-ma Novembris, S. Martino episcopo sacro permittente vallo in Karika fortissimo per malecontentos erecto, ad vallum Sibó caesareus miles, duce Excellmo Dno Comite de Erbeville cum caesareanis et Daniae regis copiis, configit, malecontentos caedit et fugat, ut tunc fama ferebat, deletis ex malecontentis quatuor millibus. Sed nec caesareanis incruenta fuit victoria, ut enim tunc narrabatur, etiam ex caesareanis desiderati fuerunt duo millia quingenti. Pugna peracta non principem Rákóczium sequor, sed redeo iu domum meam in Csík-Somlyó, ubi rursum mandatum principis Rákóczi per Georgium Horváth in scriptis accipio, ut me ad se conferam, et quousque frustum panis habebit, et me habiturum. Interim fama volat, germanum militem in Csík penetrare; quo audito, malecontenti tumultuari coeperunt. Cum vero tali in casu a longe tutius sit se innocentem demonstrare, quam per sinistras informationes in praesentia sinistri quid pati: convasatis rebus in tempore in Moldaviam penetrare volebam, ut inde res innocentiae meae cefirmarem. Interim praecedente nocte, dum discessum moliebar, in somniis ter venerabilis senex mihi dicebat: Impius fugit nemine persequente; tertio addit: per parvam tribulationem magna consolatio, ad repetitas vices, ac si insomni haec verba dicta fuissent, semper excitatus. Et ecce dum hora 4-a matutina pulsatur ad Roē

rate, conparet quidam in veste peregrini, et me ad privatum cubiculum vocat, ibi juramentum a me excipit; excepto, ex pera arripit panem subimericeum, ex quo excipit schedam nomine Comitum de Rabutin mihi scriptam, porrigit, in qua sub cavallerica parola mihi scribit, quod non me immisceam (formalibus his verbis) rebus rebellium, scit me ex necessitate inter illos esse, agam quae fidelis debet, contineam incolas domi: non ut aliquid sinistri accideret, verum a Sua Matte praemium reportaturus. Dirigo virum versus Kászón, ne suspicioni redderetur, ut ea via pergeret qua germani veniebant; res secretissima, nihilominus malecontenti aliquid subodorati, monasterium Patrum Franciscanorum in Csík-Somlyó circumdant, et inter spem vitae et metum mortis expectabam caesareos, nihil tamen mittebam mihi commissorum. Adveniunt ergo caesarei, die innocentibus Martyribus sacra, obviam procedo, et videor cum honore excipi.

Arx Szamos-Ujvár traditur Rákóczi a vice colonello Musburg ob famem.

Anno 1706. Fatalis hic mihi, in omni enim sexto debuit quid novi mihi contingere. Dum duo regimina, Rabutinianum et Parajdianum, ut dictum est, intrassent in Csík, et ea quae caesaris essent agerem, nec opinanti quidem, innocentiae fulcro nix, et cavallericae parolae Generalis Commendantis confiso, in propria domo in Csík-Somlyó per colonellum Graven nomine Generalis Commendantis indicitur arrestum; post duos dies, honeste quidem, ducor in Csík-Szent-Imre, quo et duo regimina condescenderant. Ibi altero die proponitur, ut sive eques, sive proprio curru eam. Sed cum jam quidam centurio, Mill no-

mine, Rabutinianus, omnibus equis, curribus et suppellectilibus, uno verbo omnibus praeter ea quae in corpore ego, conjunx et quinque annorum filiola Susanna habuimus, spoliasset, imponor curru rusticano, et ducor Coronam, ubi Generalis Marchio Chusani, perspectam habens meam innocentiam, rescribit Generali Commendanti C. Rabutin. Omni tamen humanitatis officio, tam a praedicto Generale, quam a regiminis Neipergiani vice colonello, tunc Barone Wellenstein, tum ab omnibus ejusdem inclyti regiminis Dnis officialibus eo sincero affectu animi acceptus sum (noverant enim jam meum sincerum animum, dum medio secundo anno ipsis Coronae convixissem), ut ab eo die, quo ad arcem Coronensem deductus sum, non in aresto, sed in convivio fuisse me reputarem, quidquid enim humanitatis officium fuit, nihil praetermiserunt. Dum quidem ad arcem ductus fuisset, erat arcis Coronensis commendans centurio Neipergianus Veismiller dictus, vir omni conscientia plenus, miles nulli secundus; qui me statim ad prandium invitavit, et a prima die ingressus arcis tunc in cubiculo meo edebam, quando certis rationibus me excusavi. Convivio, lusibus, confabulationibus in tantum me recreabant, ut subinde molestum fuerit mihi non posse legere, scribere. Et hoc duravit usque ad finem aresti mei; quin imo etiam gregarii (cum quibus ut potèram bene faciebam) uti parentem diligebant. Erant tres centuriones, qui successive arci in commando succedebant, quartus capitaneus leitinantius; centurionum nomina haec sunt: Ebner, Baro Formetin, Veismiller, capitaneus leitinantius Bukovszki, bohemus. Vivant in aeternitate et lux perpetua luceat eis, et omnibus mortuis inclyti regiminis Neipergiani, qui innocentis

patientiam tam praeclara humanitate recrearunt; prout vero ego, sic posteritas mea in aeternum sit obligata nomini Neiperghiano et ejus inclyto regimini.

Tertio aresti mei die concipio memoriale, quod inter acta mea in aresto videre est, nam omnia ad litteram servantur. Exprobrio Generali Rabutin cavalericam parolam, adduco testes innocentiae meae principem Valachiae et duos dictos ejus consiliarios. Transmitto ad transmittendum Generali Commendanti vice-colonello Wellenstein; sed is, ne tam duris ad Generalem Commendantem uterer terminis, mihi remittit; verum persisto in sententia, memoriale transmitti cupio. Transmittitur, et quia a malevolis et rebus meis inhiantibus falsissime delatus fui, aliud nihil obtinui praeter commissum vice-colonello Baroni Wellenstein examen. Examinor, et examinor, et rursum pro et contra examinor. Examen transmissum Generali Rabutin. Interim per Nicolaum Pater tricesimatorem Coronensem B. Wellenstein mihi significari curat, me abunde innocentem invenisse, quin imo benemeritum, sperem, quam primum responsum accipiet, me liberaturum. Nihil tamen obtinui, nisi ut in arce ubi liberet ambulare, ibi liceret. Interim supellex mea argentea Cibinii diripitur et distrahitur. Hoc etiam additum, ut dum necesse habui, cum vigiliarum praefecto civitatem adire, et ibi sine ulla vigilia tota die morari mihi licuit. Et sic dum me innocentem in aresto relinquit C. Rabutin, fit armistitium, sub quo pater patriae Generalis Klikisperg, Ditrig prius nominatus, qui Commendans Generalis manere debebat, magno meo infortunio Claudiopoli moritur. Mortuo ergo illo, cum quo quinque regimina pro securitate Transylvaniae manere debebant, assumpta tota mi-

litia, Generalis C. Rabutin ex Transylvania eggre-ditur, obsidet Cassoviam, sed irritum, perditis suis plu-rimis; quin imo subsidium Danicum, tam ad Casso-viam, quam ante et post, fame, variisque morbis to-tum fere periit.

Relicta Cassovia Rabutin peragratum partes Hungariae, redit Debreczinum, inde colonellum B. a Tige Cibinium immittit, qui feliciter intrat.

Moritur hoc anno 6-a Octobr. C. Samuel Kálnoki, et quod nomen thesaurarius in ipso reman-serat, in ipso extinctum est, in rebus cameraticis diri-gendis Comite a Seau in Transylvania existente; nec amplius ungarus transylvanus thesaurarius comparuit.

Natus est filius meus Josephus intra 24 et 25-am Aprilis.

Sed quia dictus C. Rabutin militia equestri vacuam reliquerat Transylvaniam, a malecontentis variae fiunt velitationes et depopulationes. Comes Pekri cum aliquot millibus in campos Barczenses venit, et in vico Bothfalva se occultat, praemittit paucos ad vi-cum S. Petri, quorum paucitas dum relata fuisset Commendanti Coronensi Baroni Wellenstein, mox ad eos dissipandos cum equitatu excurrit. Accurrit sub-sidio suorum C. Pekri, Wellenstein a multitudine obruitur, et amissis 35 suorum, equo sauciato, rever-titur, educit subito duas centurias peditum, ponit ad fluvium Tömös; sed has aggredi malecontenti non tentarunt. Erat haec actio festo Innocentibus sacro, quem actum ex aresto arcis aspiciebam. Dani, prae-cipue hybernantes in Transylvania, sed et reliqua militia licentius in quartiriis vivebat; sed siculi pluri-mum patiebantur. Hinc dimidia pars quanti patriae sicutis imposita, cui dum impares fuissent, variis exe-

cutionibus corporisque mortificationibus vexati. Omnia quae poterat, hospes vendebat, nec sic par solvendo, miles quidquid rerum domesticarum, quidquid pecorum inveniebat, vilissimo praetio vendebat, ita, ut juvenus unius anni floreno ungaricali, ovis una tribus-quatuor grossis, porcus unius anni etiam poltura vendebatur Coronae; miseria denique tanta, quanta a tempore Bastae in Transylvania non fuit. Omnes nobiles et siculi armis spoliantur.

Anno 1707. Franciscus princeps Rákóczi, quem anno 1705 transylvani, qui extra fidelitatem caesaris tunc erant, in principem Transylvaniae elegerant (quamvis saxones partibus Emerici Tökölíi favere viderentur ob religionis lutheranae respectum), cum splendido etsat copioso exercitu ad comitia a se indicta Marosvásárhelyinum venit, ibi consuetum et solenne juramentum deponit, consiliarios sibi, Tabulae Iudiciariae assessores et reliquos officiales creat; princeps Michael II Apaffi, prout et alii fideles Suae Mattis SSmae Caes. et Regiae nota infidelitatis condemnantur. Finitis comitiis in Hungariam redit, Comiti Laurentio Pekri, ut suo Generali, Transylvania relicta. Erat intentionis Baronis Tige, quem anno superiori a Comite Rabutin Cibinium immissum scripsimus, turbare hanc pompam Rákóczii, verum equites caesareani, ob non solutum stipendium tumultuari coeperunt, ita ut pedestrem vigiliam duplicare necesse fuerit. Ad hos sedandos, B. Tige, ac si aliquid contra hostem moliturus, militem extra urbem ducit, antesignanis in urbe permissis, mox clausis portis, ex antesignanis duos in infami ligno in foro pendere jubet. Quos ubi jam pendere intellexit, alios in ur-

bem reducit; qui videntes antesignanorum casum, sedati sunt. Generalis C. Rabutin cum 8 regiminibus per angustum passum Körös in Transylvaniam ingreditur, cui obviam procedit C. Pekri, jactans in via, nullum se passurum germanum in Transylvaniam ingredi; non intrabit Rabutin (inquit) quousque vivam. Et certo in illis angustiis poterat solis lapidibus moram facere, verum nec Comiti Rabutin in conspectum ire vel mittere ausus, revertitur, C. Rabutin salvus cum militia Cibinium ingreditur, militia in hyberna dimissa. Verum sedes Gyergyó, clausis undique viis, sedisque aditibus oclclusis, hyberna admittere recusat; contra quos cum certa commendata germanorum et rascianorum manu colonellum Acton Generalis C. Rabutin expedit, qui primo in Csík ingreditur nulla fama praecedente. Ibi in pago Csicsó nihil tale metuentes Georgium Bálintith et Michaellem Baranyai vivos capit, quosdam eorum servos occidit, inde recta in Háromszék contendit, cujus adventum Comites Michael Mikes et David Petki prandentes in Kászon intelligunt (qui tunc sedibus Háromszék et Csík praecerant), et subito in Háromszék descendunt, perque passum Ojtoz in Moldaviam ingrediuntur; quos sequebantur plurimi incolarum, cum omnibus rebus pretiosioribus curru imponitis. Colonellus Acton nihil in Csík moratur, subito in Háromszék descendit, arestatos secum ducens, quos prius Coronam, inde Cibinium mittit; intelligens vero dictos Comites in Moldaviam discesisse, certam manum rascianorum ad persequendum expedit, Comites quidem in pace discedunt, sed currus incolarum assequuntur, occisis aliquibus, currus expilant, magnaue praeda onusti redeunt, incolis ut redirent ad sua, amnistia promissa. His per-

ractis, nihil moratus colonellus Acton, praemissa admonitione ut se subderent Gyergyóienses, supr. vigiliarum praefectum Schram Preineriani regiminis in Szent-Lélek permittit, certam militum manum ipsi attribuens, Acton vero ponit se ad Dánfalva, inde iteratis Gyergyóienses, ut se subdere velint, admonet, minatur necem et omnia crudelitatis genera; sed dum nihil efficit, ope opilionis per viam occultissimam simul difficillimam militiam in Gyergyó inducit non obstantibus profundis nivibus, ita, ut Gyergyóienses primo tunc resciant, dum miles in Gyergyó est. Hinc incolae, faeminae qua quis potuit, fugit, miles caesareus quos assequitur caedit (inter reliquos praeclarum Andream Both, quondam V. Judicem Regium, quem ipse Acton et reliqui officiales dolebant), pagos exurit, quidquid deprehendit, populatur, nec sacris templi rebus parcens. Dum saevitum satis, Acton praeda onustus commendatos 200 milites in Csík permittit cum centurione Paselli, solus in Háromszék descendit, et ponit se cum militia Altorjam, solus occupat domum meam. Huc Gyergyóienses quendam ludimagistrum pro gratia et amnistia supplicanda mittunt, quibus ut expedirem, praefatus Acton me rogat; expeditio hoc tenore: ut omnibus sub parola sua gratia et amnistia, ponant se ad habitacula sua, sint fideles, addidit: excusatum se esse coram Deo, qui, postquam iteratis admonitionibus suis parere noluerunt, invitatus ad suos ordines exequendos descendit. In Háromszék vero et Csík partes Rákócziánas sequentium domos disjici curat, dictum vigiliarum praefectum supremum à Schram cum certa germanorum, hungarorum et rascianorum manu in Léczfalva disponit, pagum circumvallari curat et Schesburgum redit.

Dum vero viderem nulla mea excusatione a Comite Rabutin libertatem meam assequi me valere, confugi per certos patronos ad pedes clementissimos Augustissimi imperatoris Josephi, qui benigne exauditis meis precibus humillimis, in conferentiaque ministeriali causa mea discussa, 11-a Julii puncto 11-mo cum vita, bonis, honoribus prioribus absolvor; quod mihi subito Vienna perscriptum. Dum repraesento jam colonello regiminis Neipergiani Viennense rescriptum, paucos post dies gravius arestum imponitur, ne scilicet domo egrederer, quamvis nec tunc, nec unquam Coronae vigilia mihi fuerit imposita. Eadem die 11-a Julii dictus Comes Rabutin Vienna dat ordines Baroni Wellenstein, ut me libertati restituat, verum sic disponit, ut priusquam ille in Transylvaniam veniret, dicti ordines in manus Baronis Wellenstein non devenirent. Nec devenerunt ante 9-am Novembris horamque 10 noctis. Affulsit tandem dies 10 Novembris pridem exspectatus; summo mane dictus B. Wellenstein per vigiliarum praefectum leitinantium equum ornatum pro me mittit, et equitantem in urbem deduci curat. Cui dum gratias agerem, arripit ordines dicti Generalis Rabutin, me deprecatur, adducit testes, hora primo 10-ma noctis hos ordines accepisse. Cur autem mihi innocenti ita offensus fuerit C. Rabutin, nec hodie capio, nisi fuisset vindicta aliquorum. Sed ego ipsi parco et dico: requiem aeternam et sempiternam dona ei Domine, me vero, meosque posteros a simili casu libera in perpetuum.

Omnes arces et urbes Transylvaniae a Rákóczianis recuperatae; etquidem Görgény, post longam obsidionem et oppugnationem egregie se defendentibus praesidiariis; ultimo trajectus loci gubernator,

praesidiariorum magna pars fuga se salvat; similiter Déva diu obsessa. Sed sub Görgény magni nominis officiales caesarei et multi gregarii perierunt.

Anno 1708. Generalis C. Rabutin ex Transylvania egreditur; omnes ipsi quotquot scio, felicem viam precabamur. Substituatur cum gaudio Transylvanorum Marchio Chusani, amor omnium; incipiunt aperiri carceres. Verum paulo post advenit actualis Comendans Generalis B. Krichpaumb, summus iustitarius, pater patriae futurus, si fata non denegassent. Qui ex innata clementia augustissimae domus Austriae aperit carceres, et quos furor Rabutinianus carceri mancipaverat, benignitas augustissimi Josephi I, per favorem dicti Baronis Krichpaumb libertati restituit. Quos prout omnes innocentes asserere non ausim, aliquos tamen culpaе insontes probe scio. Invehit praedictus B. Krichpaumb victualia caesareis Váradinum; in reditu obsistentes habet malecontentos, cum quibus acerrimo praelio configit, vincit et fugat, incolumisque reducit exercitum.

Hoc anno constitutus sum supr. Index Reg. sedium siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai, iuramentumque deposui in Léczfalva. Moritur filia mea Rosalia in Bolonya. Moritur Excellmus Dnus C. Georgius Bánffi Gubernator Transylvaniae 15-a Novembris Cibinii. Natus est filius meus Joannes.

Anno 1709. Pestis ex Moldavia inficit sedem Gyergyó, et mox totam patriam, paucis locis exceptis. Ex mandato caesareo fiunt comitia regni Cibinii, eliguntur personae pro Deputatione Regia, quae omnia politica ad interim dirigeret; etiam ego eram inter

primos candidatos, placuit tamen 16 has personas confirmare Suae Matti, primo quidem qui reliqui erant consiliarii ex Gubernio : B. Stephanum Haller, Samuelem Conrad judicem Reg. Medgyesiensem, et Petrum Veber judicem Reg. Cibiniensem; item ex parte catholicorum: B. Sigismundum Kornis, modo Comitem (qui Viennam qua cancellarius discedens, locum ejus obtinuit B. Stephanus Kornis, modo Comes), B. Georgium Haller et B. Gabrielem Jósika. Ex parte reformatorum sive calvinistarum: B. Stephanum Vesselényi, C. Ladislaum Teleki, C. Ladislaum Bethlen et Ludovicum Nalácsi. Ex parte unitariorum sive arianorum: Samuelem Biró, Gregorium Sándor, Gabrielem Maurer et Gabrielem Gidófalvi vice Judicem Reg. sedis Sepsi. Et ex parte lutheranorum praeter duos specificatos, Joannem Hozman consulem Cibiniensem et Georgium Drauth judicem Coronensem, cum addito salario singillatim 500 florenorum. In comitatibus modo provisorio sunt constituti officiales. In sedibus siculicalibus vi privilegii electi et a Sua Matte confirmati erant supr. Judices Reg. actuales, etquidem: in sede Udvarhely Sigismundus Korda, in sedibus siculicalibus Sepsi, Kezdi et Orbai ut et Miklósvár Petrus Ápor, in sedibus Csík, Gyergyó et Kászon Joannes Kászoni nunc Borne misza, in sede Marus Georgius Lázár de Gyalakuta, in sede Aranyas jam ante triginta fere annos constitutus Andreas Szilágyi.

Baro Krichpaumb ponit se ad campum, sed praeter aliquas velitationes nullam facit actionem, vult visitare passus valachicos, venit Coronam, ibi infirmatur, redit Cibinium, et moritur, longiori vita dignissimus.

Nascitur filia mea Sophia.

Anno 1710. Generalis C. Stephanus Steinvile succedit Generalis Commendans. Pestis grassatur, inchoatur etiam lues pecorum, ob locustas plurima damna. C. Steinvile procedit ad campum, fiunt solum velitationes. Moritur filia mea Sophia. Moritur etiam B. Stephanus Haller regni praesidens.

Anno 1711. 17-ma Aprilis Augustissimus potentissimus et invictissimus imperator Josephus I moritur. Ex ejusdem benignissima innuentia fit pax inter malecontentos hungaros per plenipotentarios Excellum Dnum C. Generalem Mareschallum Joannem Pálffi, regnorum Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae Banum, nec non Illrmum Dnum Carolum a Lochner. Transylvani etiam domum redeunt.

Nascitur filia mea Anna. Domus mea Al-Torjae fulmine percutitur 22-a May. Annus hic minus fertilis erat.

Anno 1712. Augustissimus potentissimus ac invictissimus imperator Carolus VI, relicta Hispania, coronatur rex Hungariae Posonii 22-a May. Idem Augustissimus imperator mandat comitia Transylvaniae, litteras regales omnes sua manu subscribit. Celebrantur comitia Medgyesini, eliguntur guberniales personae, Tabulae Judiciariae assessores; pro proto-notariatu ego habui plurima vota. Ingentes exundationes aquarum fiunt, hinc et inde iterum pestis, et locustae rursum damna faciunt. Nascitur filia mea Drusiana. Hoc anno B. Sigmundus Kornis, B. Stephanus Kornis, B. Gabriel Haller, B. Joannes Hal-

ler, B. Ladislaus Haller comites, et Petrus Apor baro creantur.

Anno 1713. Excellmus Dnus C. Sigismundus Kornis installatur Gubernator Transylvaniae; restauratur Gubernium. Ingrediuntur personae hae: ex parte catholicorum dictus C. Sigismundus Kornis, C. Michael Mikes, B. Georgius Haller. Ex parte reformatorum: B. Stephanus Vesselényi, C. Ladislaus Teleki, Andreas Szent-Kereszti. Ex parte unitariorum sive arianorum: Samuel Biró, Michael Simon, Ex parte nationis saxonicae manet Samuel Conrad, judex Reg. Medgyesiensis, jam anno 1696 factus consiliarius, item Andreas Teics, judex Reg. cibiniensis, nec non Samuel Fest, civis cibiniensis. Unus consiliarius non erat resolutus, sed mox resolvitur B. Georgius Mártonfi episcopus Transylvaniae. Secretarii Gubernii: Sigismundus Kún de Csapó, catholicus, Samuel Köleséri de Keresér, calvinista. Registratores Gubernii: Alexius Henter, catholicus, Gabriel Alvinczi, calvinista. Eodem anno protonotarii creati: dictus Andreas Szent-Kereszti calv. Michael Olasz cath. Gregorius Sándor arianus sive unitarius.

Tabulae Reg. assessores, catholici: B. Ladislaus Mikola, C. David Petki, C. Martinus Keresztes de Sárpatak, C. Franciscus Lázár, Joannes Toroczka; calvinistae sive reformati: C. Joannes Bethlen, C. Ladislaus Bethlen, Andreas Nalácz jam antiquus; unitarii sive ariani: Franciscus Daniel de Vargyas, Sigismundus Balog et Gabriel Maurer.

Director: Blasius Literáti-Szabó de Csik Szent-Márton.

Supr. Judices Reg. jam nominati sunt. Supr.

ergo comites: in Cottu Albensi B. Georgius Mártonffi episcopus; in Cottu Kolosiensi C. Stephanus Csáki; in Cottu de Küköllő C. Stephanus Kornis; in Cottu Dobocensi C. Georgius Bánffi; in Cottu Thordensi B. Emericus Jósika; in Cottu Szolnokiensi Nicolaus Torma; in Cottu Máramaros C. Josephus Bethlen; in Cottu Szolnok Mediocri B. Stephanus Vesselényi jam pridem; in Cottu Krasznensi Franciscus Boér; in Cottu Hunyadiensi Ludovicus Nalácz; in Cottu Zárándiensi B. Michael Száva; in Cottu Aradiensi paucos post annos Paulus C. Conspurg; in districtu Kővár capitaneus supr. C. Michael Teleki, sed paucos post annos moritur, succedit loco ejus filius C. Joannes Teleki, factus catholicus. In Districtu Terrae Fogaras jam antiquus Simon Boér capitaneus supr.

Hoc anno pauca et miserabilia vina creverunt.

1714. Alba Julia incipit erigi in fortalitium. Temporibus nostris inaudita multitudo erucarum plurima damna facit. Rex Sveciae Carolus XII, postquam perdidisset armadam ad Pultavam, et recepisset se Benderum, hoc anno occulte transit per Transylvaniam Viennam versus, et inde it in Sveciam. Publicatur meus baronatus. Nascitur filius meus Ladislaus. Conscribitur Transylvania. Moritur C. Ladislaus Teleki, succedit C. Ladislaus Bethlen consiliarius. Mittitur Viennam Joannes Kászoni pro cancellario; ejus referendarii Georgius Bálintith et Samuel Alvinczi.

Anno 1715. Alba Julia jam utcunque fortificata denominatur Carolina, et ponitur fundamentalis lapis per C. Stephanum Steinville Generalem Commendan-

tem et Sigismundum C. Kornis Gubernatorem. Arx Claudiopolitana et arx Csík-Szereda aedificantur. Episcopus Transylvaniae B. Georgius Martonffi in Transylvaniam ingreditur. Natus est filius meus Stephanus alter.

Anno 1716. Triplex gaudium in Transylvania, sed primum paulo post versum in luctum. Nam dum 13-a Aprilis nascitur serenissimus archidux Leopoldus Joannes Josephus Franciscus Antonius Hermenegildus Rudolphus Ignatius Balthasar, ipso augustissimi parentis tutelari die 4-a Novemb. denascitur. Secundum: profligatus turca ad Petrováradinum cadente ipso supr. vezirio, ductore supremo exercitus caesarei Serenissimo principe Eugenio duce Sabaudiae 5-a Augusti. Tertio: eripitur porta Transylvaniae turcis, h. e. capitur Temesvarinum ab eodem serenissimo duce 12-a Octobris.

Hoc anno inordinati sicci venti et frigidi causarunt ne in vineis botri maturescerent, prout et reliqui fructus, ideoque luridissimum vinum provenerat.

Stephanus Dittine vice colonellus caesareus nationalis militiae principem Valachiae Nicolaum Maurocordatum capit Bukuresti, et captivum ducit in Transylvaniam Cibinium. Moritur C. Ladislaus Bethlen consiliarius Gubernii, cui succedit B. Ladislaus Kemény. Nuptui trado filiam meam Susannam C. Joanni Haller. Occupatur templum majus S. Michaelis in foro Claudiopoli a Generale Commendante Stephano Comite Steinville, et episcopo Transylvaniae Georgio Martonffi, quod postquam a nobis rapuerant, saeculo et quod excedit possederant ariani sive uni-

tarii, fundatum ab augustissimo quondam imperatore et rege Hungariae Sigismundo.

Aestate et vere vix duobus mensibus calorem sensimus, hinc propter septemtrionales ventos in vere, et occidentales in aestate incrementum omnium fructuum impeditum est, quatuor septimanis tunc crescere retardarunt. Hinc segetes, fructus immaturi manserunt, vinum luridissimum provenit ex immaturis botris ob frigus autumnale, ut acetum dixisses potius non vinum. Tempus tale fluxisse mirabile prout hoc anno, nec in historiis legitur.

Claudiopoli ad templum majus cathedrale receptum ab arianis, constituitur primus plebanus Pater Michael Szabó Altorjensis. Aedificavi sacellum S. Josephi Altorjæ (Dictus P. Michael Szabó mortuus 1739).

Anno 1717. In hyeme tartari insidiabantur sedi Háromszék, veniunt ad confinia, et aliqui vix non ad arcem Ojtoz, sedula tamen vigilia mea recesserunt. Belgradum a serenissimo principe duce Sabaudiae obsidetur 1-a Augusti, superveniens armata turcica 16-a Augusti profligatur, et Belgradum capitur 22-a Augusti.

Interim in Transylvania metus magnus ob tartaros, nam filius chami tartarorum transiens per Pruth, ponit se in Moldavia ad pulchrum oppidum (nomen oppidi est), inde incertum quo tendat; verum sedula mea vigilia et vice Judicis Reg. mei, Stephani Boér, factum est, ut per fidissimos exploratores omnes ipsius motus observaverim. Et primo disposuimus ad passus 300 bene armatos, cum propius accedere voluisset, disponimus 700, mittimus ad altiorem montes tria tympana pedestrium, addimus stratagemam, 1000

pedites germanos venire ad passus, disponimus exploratores sic, ut stratagema hoc perveniat in aures tartarorum. Caesarea interea militia sedulo vigilabat in campis, quod dum in aures tartarorum pervenisset, permissis sicut 22-a Aug. dictus filius chami tartarorum cum Kolcsak bassa hutteniensi (hic non pridem factus ex christiano hungaro turca; qua christianus vocabatur Ladislaus Okolicsányi) et vajvoda Moldaviae, Michaela Rakovicza, per passum Bistriciensem in Transylvaniam penetrant, sed audientes profligatum esse exercitum turcarum ad Belgradum, bassa hutteniensis cum vajvoda recedunt in Moldaviam, filius vero chami tartarorum, cum quindecim fere millibus tartarorum depopulatur districtum bistriciensem, Comitatum Szolnok Interiorem, partem Cottus Dobocensis et partem Cottus Colosiensis, item districtum Kővár, partem Cottus Szathmáriensis et partem Cottus Ugocsiensis, plurimos captivos et praedam secum ducens. Dum vero in Cottum Máramaros venissent tartari, ab incolis ejusdem Cottus aggressi, plurimos eorum occiderunt, maximam partem captivorum liberarunt, prout et praedae sat bonam partem recuperarunt. Hinc aliquot regimina ex magna armada in Transylvaniam commendantur.

Pestis in terra Fogaras, similiter in Medgyes et ejusdem sede recrudescebat, prout et Cibinii. Via Carolina in Valachiam erigitur et paratur. Joannes Kászoni fit Baro, et accipit nomen Bornemisza, scribitque se jam Joannes Bornemisza L. B. Kászoni; a puero enim non bibebat vinum.

Anno 1718. Securitas Transylvaniae et totius christianitatis redditur, dum post gloriosas victorias

augustissimi imperatoris Caroli VI pax Passaroviczii concluditur cum turca per annos 24.

Hoc anno inaudita siccitas, inauditus calor ita dominabantur, ut non contemnendi fluvii, scaturigines exsiccarentur, neque autumnales, neque vernaes segetes crescunt; fames inaudita, ita ut unus alterum comederit, prout et in Osdola contigit; homines cortices arborum, semina variarum herbarum, et quasi inaudita edulia comederunt; a saeculis fames similis audita non est; vinum tamen bonum et generosum provenit; herbae nullae creverunt: incolae pecora ad exoticas partes abegerunt. Hinc radices herbarum accensae, acsi terra arsisset, et in multis locis ubi antiquitus lacus, nunc foenilia apparent. Pestis Coronae et in Hâromszék incipit; vix me salvare potui per montem Torjae, quin pestis circumdedisset, et primo eo ad Korod-Szent-Márton, inde ad Tövis; sed ut propius sim officio meo, ex mandato Gubernii confero me ad Kövesd, inde ad initium anni futuri pergo Claudiopolim ad comitia.

Pars Coronae, Rosnyó vero in districtu Corónensi totaliter comburuntur.

Nascitur filius meus Sigismundus, et moritur Stephanus filius alter.

Anno 1719. Inaudita pestis (praeter Bistricium et districtum ejus) per Transylvaniam ultra centum millia animarum exstinguit; in solis sedibus Sepsi, Kezdi et Orbai ut et Miklósvár supra novemdecim millia et aliquot centenas personas mortuae sunt. Ego, ex omnibus bonis exclusus, medio anno substiti in Noszoly; eram vero a die 25-a Julii usque ad Majum sequentis anni infirmus, ita, ut paucam spem vi-

tae habuerim. Mortuus est filius meus Sigismundus, nou in peste, nam a peste Deus domum meam conseruauerat. Apparet ignis meteoricus mirabilis ad Claudiopolim. Hoc anno cubulus tritici vendebatur 7, subinde 8 florenis, cubulus vero siliginis emebatur 4, et aliquando 5 florenis, quin imo pro solo victu aliqui pro subditis sive jobbagyonibus obligabant. Annus tamen hic suo tempore fertilis secutus est.

Anno 1720. Mures, sorices plurima damna faciunt in segetibus et acervis. Generalis Commendans C. Stephanus Steinvile moritur. Moritur filia mea Drusiana. Tandem cessat pestis, quae hic vel ibi per decennium durauerat in Transylvania. Moritur C. Stephanus Csáki supr. Comes Cottus Kolosiensis.

Anno 1721. C. Damianus Hugo Virmond fit Generalis Commendans Transylvaniae. Ob frigus et grandines luridissimum vinum prouenit. Moritur C. Michael Mikes 6-a Ianuarii, Reg. Gubernii consiliarius, cui succedit Joannes B. Bornemisza de Kászón. Moritur Samuel Biró, aequae Gubernii consiliarius, cui succedit C. Stephanus Kornis. Moritur 5-a Septembris B. Georgius Mártonffi episcopus Transylvaniae et Reg. Gubernii consiliarius, cui succedit in omnibus B. Joannes Antalffi. C. David Petki fit supr. Comes Cottus Kolosiensis. Receptum Medgyesini antiquum templum Patrum Franciscanorum, et traditum est Patribus Franciscanis Reformatis. Item Bistricium intrarunt Patres Minoritae, et traditum est eis templum. Item Patres Piarum Scholarum.

Anno 1722. Serenissima Archi-Ducissa Maria

Theresia, filia augustissimi imperatoris Caroli VI, in haereditariam Principissam recepta est Cibinii. Ita augustissimae domus Austriacae foemineus sexus pro haereditariis Principibus acceptatus est. Generalis Commendans C. Virmond moritur, succedit C. Lotharius Josephus Kinigszeg. 2-a Aprilis et 14-a Maji frigus insolitum destruit fructus et vineas. 1-a Januarii post mediam noctem hora tertia occulte incendiarii incendunt domum meam in Galacz, vix nos in indusiis salvantes, ubi ad 12 millium florenorum damnum passus sum in clenodiis, argenteria, vestibus et rebus ex plumbo. Similiter C. Joannes Haller cum conjuge sua Susanna Apor sic se salvant. Horologia etiam pretiosa amisi. Servus unus C. Joannis Haller, dum rebus salvandis incumbit, fumo suffocatur, alter similiter meus, et mihi valde charus, Franciscus Sopronyi comburitur, et post tres dies expirat. Post tres rursum hebdomadas similiter incendiarii post mediam noctem domum meam in Ohába accendunt, comburunt, et quae pro reparatione vestium Cibinio allatae erant, flamma comburit, ad 500 florenorum damnum ibi passus.

Anno 1723. Mortuus Michael Simon Gubernii consiliarius, cui succedit Georgius Bálintith. Assignatum est templum Patribus Franciscanis Reformatis Sesburgii; item P. Minoritae acceperunt possessionem templi SS. Petri et Pauli Claudiopoli in suburbio.

Anno 1724. 23-a Augusti inter septimam et octavam matutinam videtur mirabilis ignis meteoricus, qui et draco volans dicitur, uno tempore in pluribus locis Transylvaniae. 4-a Septembris Claudiopoli in-

spiratus ignis magnam ruinam causat in domibus combustis. Filii mei Josephus et Joannes, absolutis studiis humanioribus Claudiopoli, pergunt ad philosophiam Tyrnaviam. Moritur Andreas Szilágyi supr. Judex Reg. sedis Aranyas. Accipiunt P. Franciscani Reformati possessionem templi Óvár Claudiopoli. Templum academicum Societatis Jesu Claudiopoli anno 1718 inchoatum, hoc anno finitum, in quod solennis introitus fuit 10-ma Septembris, praesente Excellmo Dno Comite a Kinigszeg et Statu catholico.

Anno 1725. Comes Kinigszeg mittitur a Sua Matte in Hispaniam pro extraordinario legato, succedit Generalis Commendans C. Carolus de Tige. C. Joannes Haller fit supr. Judex Reg. sedium siculicalium Csík, Gyergyó et Kászon. Moritur Sigismundus Korda, supr. Judex Reg. sedis Udvarhely.

Anno 1726. Ingentes calores in Transylvania causant charistiam frumenti et foeni, adeoque in certa parte Transylvaniae iterum magna fames, vel maxime in Cottu Szolnokiensi Interiiori. Certis in locis incipit lues pecorum.

Redit filius meus Josephus Tyrnavia.

Anno 1727. Certa in parte Transylvaniae summa charistia frumenti, unde plurimi fame moriuntur. Lues pecorum certa in parte Transylvaniae continuat. Redit filius meus Joannes Tyrnavia, qui ibi primus magister philosophiae creatus erat. Moritur C. Martinus Josephus Keresztes de Sárpaták, Cottus de Küköllő Comes supr. C. Ladislaus Gyulaffi de Rátóth installatur supr. Judex Reg. sedis Udvarhely;

item Josephus C. Teleki fit Comes supr. Cottus Alben-
sis, B. Ignatius Bornemisza creatur supr. Comes
Cottus Thordensis, Josephus Daniel fit supr. Judex
Reg. sedis Aranyas.

Anno 1728. In vere et aestate summus calor et
summa siccitas, ita, ut in magna parte Transylvaniae
fluvii et lacus exsiccantur, unde etiam penuria in
frumento et foeno maxima.

Moritur 5-a Septembris dilecta mea filia Susanna,
consors C. Joannis Haller in Réten, et sepelitur 31-a
Octobris in Medgyes. Moritur Joannes Antalffi epi-
scopus Transylvaniae. Venit decretum ob correctio-
nem juris et remoratae justitiae. Fiunt comitia Ci-
binii. Delegantur personae, scilicet protonotarii : B.
Andreas Szent-Kereszti, Gregorius Sándor. Item
Andreas Szent-Kereszti fit Baro, diploma ejus publi-
catur, et se incipit scribere de Zágony. Item ad cor-
rectionem juris a Statibus Transylvaniae delegantur
personae, etquidem ex parte Comitatum : Joannes
Torockkai de Torockzó-Szent-György, Daniel Vas
de Czege, uterque Tabulae Reg. assessor, Josephus
Boér de Kucsuláta. Procurator ex parte Comitatum
Michael Halmágyi, procurator fiscalis. Item ex parte
nationis Siculicae : Nicolaus Keresztúri, supr. Judex
Reg. sedis Marus, Stephanus Daniel de Vargyas,
David Henter de Sepsi-Szent-Ivány; item procurator
Michael Váró ex sede Aranyas. Ex natione saxo-
nica : Jacobus Szász ab Hartenek, civis cibiniensis,
Michael Brekner, judex Reg. sedis Újegyház, Ste-
phanus Zeivert, notarius bistriciensis; item procura-
tor nationis saxonicae Petrus Kisvárdai. Medio vero
tempore deficiente Gregorio Sándor protonotario, in

locum ejus substituitur Stephanus Gidófalvi de Sepsi-Szent-Király.

Cibinii quondam templum Patrum Dominicanorum receptum est a lutheranis, et pro interim Patres e Soc. Jesu eodem utuntur ut templo parochiali. Moritur Simon Boér, arcis et districtus Terrae Fogaras supr. capitaneus, cum quo probabiliter et nomen capitanei requiescet. B. Andreas Szent-Kereszti junior fit Tab. Reg. Judiciariae assessor. Item C. Adamus Bethlen, nec non Blasius Literati-Szabó de Csík-Szent-Márton.

Anno 1729. Gregorius Sorger ex Canonico agriensi et suffraganeo succedit episcopus Transylvaniae. C. Franciscus Kornis de Göncz-Ruszká fit Comes supr. Cottus de Küköllum. Sigismundus Kun de Csapó installatur protonotarius regni. Praecedentia tam in Gubernio, quam Tabula Reg. ut inter supremos officiales nec non regalistas determinatur a caesare juxta senium officii, et quidem primo aequaliter inter comites et barones. Conscriptio ad onera publica supportanda patriae, jam bis tentata frustra, de novo demandatur a Sua Matte, et quidem ut per Generalatum, Cameraticam administrationem, supremi belli Commissarium a Vogel et delegatos Gubernii novae rubricae elaborentur, Suae Matti pro ratificatione repraesentandae. Samuel Köleséri de Keresér, per solam gratiam caesaream, ob praeclara merita installatur consiliarius Gubernii, et quamvis natio saxonica per defectum Samuelis Conrád judicis Reg. Mediensis hanc vacantiam praetendebat, asserebatque occulte, quod sine candidature sit resolutus, non tamen contradixit, et sic primo absque candida-

tionem, clementiam caesaream adeptus, factus est consiliarius. Demandaturque a Sua Matte, ut ratio publicarum expensarum patriae exigatur.

25-a Junii jure impetebat a Fisco Reg. ob medietatem pagi Galacz, sed Fiscus fiscalem esse comprobare nequivit; pars media pagi Galacz, vulgo Apaffiana portio, quam hactenus possedi, die 30-a Junii pro fiscali adjudicata est, ubi tamen jam adhuc anno 1514 in perpetuum jus Regium fuit sublatum. Quali quidem iudicio, capere non possum, videat conscientia judicantium, dum haec portio jure sanguinis, per veram genealogiam authenticam remonstrabilem, me concernebat.

Moneta polonica devalvatur, poltura in duos et medium nummum, 4 polturarum, vulgo susták in 10 denarios; zlotones, vulgo valachici dicti, annihilantur, aurei cremnicenses in 5 florenos ungaricales, reliqui vero in 4 flor. et 92 nummos devalvantur. Aurei turcici absolute sublatis sunt.

12-a Julii nemo ex Statibus permittebatur foras per portam Cibiniensem, unde inter Status magna confusio; 13-a tandem solvuntur Comitiae. Excellmus Dnus C. Sigismundus Kornis Transylvaniae Gubernator, fit actualis intimus consiliarius Status Suae Mattis SSmae. Item Barones Stephanus Vesselényi, Georgius Haller, et Joannes, Josephus Bornemisza de Kászon declarantur decretales consilarii Status ejusdem Suae Mattis.

Custodia Patrum Franciscanorum Reformatorum S. Stephani Regis in Transylvania erecta est in Provincialatum primum, primo Provinciale constituto Patre Alexio Csató, Custode Patre Paulo Györffi. Excellmus Dnus Franciscus Paulus Comes a Vallis

resolvitur in Commendantem Generalem Transylvaniae. In Háromszék incipit lues pecorum.

Annus hic fertilissimus erat excepta Sede Háromszék; praecipue Sede Sepsi vina in magna copia provenerunt, sed valde acria et acida. Hoc anno plurimae pluviae, grandines et tonitrua fuerunt, nec non multa fulmina cadebant, varii generis morbi grassati sunt, praecipue catharus cum tussi. Ego etiam a 20-ma Octobris eram in continua alteratione et infirmitate.

Moritur Josephus Daniel de Vargyas supr. Judex Reg. sedis Aranyas. Moritur B. Michael Száva, supr. Comes Cottus de Zaránd, cum quo et familia defecit.

Anno 1730. 2-a Januarii, moritur B. Georgius Haller, Suae Mattis Status et Gubernii consiliarius. Die 15-a Februarii ab oriente ad occidentem vergebat nubes tota rubra per bonam partem coeli in ea forma, prout de nocte incendium in aëre de longe visitur, hora 6-a vespertina. Item tres parelii solis apparuerunt eodem tempore.

Anno superiore resolutus episcopus Transylvaniae Gregorius Sorger die 11-a Februarii Claudiopolim advenit, die 26-a installatus Carolinae. Intrat simul anno eodem resolutus Generalis Commendans Franciscus Paulus Comes a Vallis in Martio. Pro 5-a Junii indicitur congregatio sive diaeta regni Claudiopolim, quo ob continuas pluvias et summam copiam luti, inter ingentes inundationes aquarum, cum summo periculo per octo dies vix pervenire potui. Catalogus regni primo 9-a Junii perlegitur. Post perlectionem subito publicatur Baronatus totius familiae Bánffianae in personis duorum Sigismundorum,

Ladislai, Volfgangi et Petri Bánffiorum. Leguntur simul litterae Generalis Commendantis Comitum Francisci a Vallis ad Gubernatorem datae, ut nova devaluatio pecuniae, jam a Generalatu et Administratione Cameratica publicata, etiam per Gubernium, vi decreti caesarei publicetur, et quidem talis : aureus cremnicensis, venetianus pro interim, et communes aurei in 5 flor. ungaricales, reliqui aurei in 4 flor. ung. et denarios 92; aureus turcicus tollatur. Imperialis caesareus Ludovici XIV regis Galliae, et reliqui in Imperio cussi, prioribus similes, in flor. ung. 2 et nummos 40. Polonici imperialis valor exposit determinabitur. Imperiales hollandici, burgundienses et his similes in flor. ung. 2 et 28 nummos. Leoninus imperialis in flor. ung. 1 et denarios 88. Medius imperialis caesareus Ludovici XIV. regis Galliae et reliqui his similes in Imperio cussi in flor. ung. et denarios 20. Turcici imperiales integri, medii, quadrans nullius erunt valoris. Florenarius quanti veniat, modo datur informatio; zlotones, valachici medii, quadrantes absolute tollantur. Mediorum florenorum caes. et Ludovici XIV, et in Imperio cussa moneta in denarios ung. 60, reliqua nihil valebit. Quadrans imperialis burgundici valebit denarios 57. Ortones polonici, qui modo valebant 50 denarios, constabunt exposit in denarios 44, brandenburgici in 40. Ortones turcici tolluntur. 6 grossorum polonica moneta manet in suo esse, scilicet 36 denariis, Mariani similiter manent in denariis 34; lütterburgici, ragusiani et bavarici 5 grossorum tolluntur. Manet similiter peták in valore hactenus usitato in 14 nummis; similiter 2 grossorum, vulgo susták, valebit denarios 11, grossus caesareus denarios 6; alii grossi tolluntur, sed grossus

polonicus valebit denarios 5; turcicus grossus, uti et medius tollitur. Caesarea et polonica poltura denarios 3. Ragusianus Marianus tollitur. Cruciger caesareus manet in suo esse, reliqui tolluntur. Polonicus cruciger in denario 1 et $\frac{1}{2}$ prout et grossi. Nummus valachicus similiter 2 nummorum valebit in nummo 1.

5-a Junii Comes Vallis caes. Commissarius proposita regia regno proponit.

Subito installatur Gregorius Sorger episcopus Transylvaniae in Gubernii consiliarium, publicatur ejus baronatus, prout resolvitur consiliarius Status. Eodem die baronatus Georgii Vitéz. Installatur David Henter in protonotarium, David Maxai in secretarium Gubernii. Ex parte catholicorum: C. Stephanus Kornis, C. David Petki, C. Joannes Haller, C. Sigmundus Csáki. Ex parte reformatorum vulgo calvinistarum: B. Ladislaus Kemény, C. Georgius Bánffi et C. Adamus Bethlen creantur Camerarii Suae Mattis. Gregorius Barcsai resolvitur supr. Comes Cottus de Zaránd, Josephus Boér de Kucsuláta dum accepit resolutionem in capitaneum supr. Terrae Fogaras, ante installationem vita ejus resolvitur, praesente Dno Nicolao Torma supr. Comite Cottus Szolnok Interioris. Ex relatione ejusdem mihi facta, in pago ejusdem Cottus Ilosva dicto, ubi idem supr., Comes cum plurimis aliis, tam catholicae quam reformatae religionis, interfuisset, absoluto sacro missae sacrificio, uti templum valachicum ingressi fuissent, viderunt iconem Beatissimae Virginis Mariae et Jesuli in sudoribus esse; post exiguum tempus in magna quantitate inceperunt sudare tam Jesuli quam Beatissimae Matris imagines; ex Jesuli imagine exiguus humor

decidebat, in imagine pupillae Beatissimae Matris erant duae guttulae, sed in imaginibus copiosus humor et sudor; praeterea supra imaginis B. Virginis oculos erant duae magnae guttae. Superveniens archidiaconus catholicus Pater Laurentius Menesági, deterisit ex ambabus imaginibus sudorem. Sequenti etiam die in eodem sudore erant imagines. Hoc miraculum incepit die 25-a Februarii, testes sunt catholici, calvinistae et valachi; sed haec imago observata est etiam miraculum edidisse ante irruptionem Tartarorum in Transylvaniam anno 1717.

B. Sigismundus Kemény fit Tabulae Reg. assessor.

Tandem conscriptione patriae posthabita, tres nationes inter se conveniunt ratione contributionis caesareae sic, ut posuerint fundamentum in numeris 100, quos sic repartiti sunt: Comitantes assumserunt in se calculos 37, siculi 17, saxones 38 loca taxalia 8; et durabit haec conventio per annos 3. — Publicatur Baronatus Josephi Boér de Kövesd, et nomen ipsius Boér mutatur in Huszár.

De clementia et benignitate augustissimi imperatoris Caroli VI, regis Hungariae Caroli III, Principis Transylvaniae haereditarii I-mi accipio munus regium et principale, torquem aureum superans in pondere aureos 100; et quia tot benignitates augustissimae Domus, eadem regnante gloriose in Transylvania, domus Aporiana percepit: dignum, ut haeredes Aporiani in perpetuum fideles existant ad ultimam guttam sanguinis augustissimae Domui austriacae.

Similiter accipiunt ejusdem benignissimi imperatoris clementiam in nummismate adamantibus circumdato ejusdemque clementissimi imperatoris interme-

dia imagine: B. Andreas Szent-Kereszti senior, Gubernii consiliarius et regni protonotarius, Andreas Teics, nationis saxonicae comes et iudex Reg. Cibiniensis, Samuel Fest, saxo et consiliarius Gubernii. Item accipiunt monile C. Josephus Teleki, comes supr. Cottus Albensis, Nicolaus Torma, comes supr. Cottus Szolnok Interioris, Sigismundus Kun de Csapó, regni protonotarius, et Georgius Verder, consul Cibiniensis.

Tandem post multorum annorum disceptationes consenserunt acatholici, ut confoederatio Transylvaniae cum Porta Ottomanica in legibus fundata expungatur, et pro illa sanctio pragmatica sanciantur pro haereditaria successione augustissimae Domus austriacae.

Item ut omnes articuli, tam ex Approbatis, quam Compilatis constitutionibus, qui tempore principum acatholicorum quoquo modo contra religionem catholicam sanciti erant, et vel praecipue ut episcopus catholicus abesset, religiosi Soc. Jesu in perpetuum ex Transylvania excederent, quin imo fautores eorum in notam incurrerent, hi, inquam et reliqui, catholicam religionem ferientes legales articuli expungantur, et loco illorum e diametro contrarii sanciantur.

Moritur Andreas Teics, consiliarius Gubernii, nationis saxonicae comes, iudex Reg. Cibiniensis, homo humilis, mansuetus et affabilis; dolendum, quod non solum sectae lutheranae fuerit, sed et haeresi pietistarum clam faverit.

Die 26-a Novembris a fulminis ictu novem domus sunt combustae in Márton-Telke.

Annus hic plane mirabilis erat, et a saeculis vix auditus. Ab initio enim veris usque ad finem fere

autumni extraordinariae pluviae cadebant, hinc inauditae inundationes aquarum multos tam homines, quam jumenta absorpserunt, pluviarum vehementia colles plurimos submersit, molas integras confregit vel usum impedivit, hinc homines ad 5—6 milliaria frumentum ad molas portarunt, quin imo ob defectum molarum vix non publica fames secuta est. Triticum in stramine habuimus, sed ex quo vix de gelima metreta provenit, imo alicubi ex tribus quatuorve gelimis una metreta vix provenit; segetes vernales fere in tota patria nullae fuerant, similiter fructus nulli; ob continuas aquas uvae ad maturitatem pervenire non poterant, immaturasque dum frigus validum invenisset, congelavit, ita, ut fere nullum vinum habuimus, et quod habuimus, aceto deterius erat, si excipias paucula loca, in quibus quasi mediocri vinum provenit. Foenilia aquae obruerunt, hinc foenum et quod fuit, pessimum erat.

Anno 1731. Coronae supra quarundam domorum tectum, prout et supra tectum templi pagi Sárkány in Districtu Terrae Fogaras, sanguinem pluit. Sed hoc fit naturaliter secundum Aristotelem. In nocte quae praecedit diem 27-am Junii, div^{us} Ladislai Hungariae regi sacrum, luna totaliter obscurata est, et lumen absolute perdidit, quod primo circa auroram resumpsit, ubi 26-a Junii hora 6, minuta 5 fuisset in ultimo quadrante. Tempore hoc nullum calendarium lunam ecclipticam notavit, nam quae exigua contigit 20-a Junii, illa visa fuit. Praeterea etiam eclipsis lunae juxta plenilunium solet contingere juxta observationem astrologorum, prout solis ad novilunium.

Annus hic miserabilis, durus et arduus erat, nec

segetes, nec vinum habuimus, et quidem vinum tam in exigua quantitate, ut provectissimae aetatis homines etiam tam exigui vini non recordentur, et quamvis botri nec ad perfectam maturitatem pervenerint, tamen vel luridum mustum tempore vindemiarum floreno vendebatur. Praeterea pluvias habuimus in copia, tempestates plurimas, semper cum ictu fulminum gravia damna causantium, non solum in Transylvania, verum per totam fere Europam; grandines tamen ex misericordia Dei erant pauciores; nubifragia, aquarum exundationes non erant rarae; fuerunt etiam infirmitates variae, variolae, dissenteriae, rheumatismi et insvetae scorbuticae affectiones; accessit ad calamitates has publicas et lues pecorum variis in locis in summo.

Excellmus Dnus C. Sigimundus Kornis de Göncz-Ruszká, Regni Transylvaniae Gubernator, Sacrae Caes. Regiaeque Catholicae Mattis consiliarius actualis Status intimus, prout tota vita sua verus et devotus Marianus, ita in octava immaculae conceptionis Beatissimae Virginis Mariae, 15-a nempe Decembris, ad eandem clementissimam matrem et dominam pietissime in coelos (ut spe firma credo) discessit Claudiopoli. Conquisivit undique per Transylvaniam statuas antiquissimas, haereseos manibus commaculatas, ejusdem patronae Hungariae, quas splendori pristino restituit, et ad devotionem populi ad varia loca sacra collocavit; fuit tota vita humillimus, mansvetissimus, cuique honorem suum condignum reddens, nullum odio, rancore vel ira persequabatur, ad nullius bona adspirabat, et ut haec acquirere possit, nullum vexabat; injuriarum patientissimus, interessentiae nullius, liberalis, praeterea magnanimus cum avavitate,

justitiae amans. Praedico · sancte recordabitur adhuc Transylvania hujus humillimi, de religione catholica et de patria optime meriti viri.

Anno 1732. Fatalis desiit praeteritus annus in morte Gubernatoris Transylvaniae, fatalis incipit iste in morte Palatini Hungariae Nicolai Comitis Pálffy ab Erdőd 20-a Februarii defuncti.

Aurei rursum elewantur, et quidem cremnicenses in 5 florenos ung. et 4 denarios, reliqui in 4 florenos et 98 denarios.

Quamvis subjectum miraculum extra fines Transylvaniae nostrae acciderit, quia tamen etiam patria haec nostra a tempore divi protoregis Stephani semper suos habuit Marianophilos acerrimosque honoris Mariae etiam sub maxima rabie heterodoxorum propugnatores, habetque actu, habebitque, ut spero, ad consummationem saeculi, ideoque tam ad praesentiae, quam futurorum, posterorum nempe nostrorum, verorum magnae Matris nostrae clientum solatium, non fecte, neque ex incerto auditu, sed prout dictum miraculum Admod. R. P. Joannes Kazi e Soc. Jesu, SS. Theologiae doctor jubilatus et actualis Collegii Soc. Jesu Posoniensis rector, adeoque tempore editi miraculi in eadem urbe Posoniensi praesens, perscripsit Admod. R. P. Francisco Csernovics e Soc. Collegii Soc. Jesu Claudiopolitani actuali rectori, qui propriis manibus totam rei seriem mihi perscripsit, eadem et ego fide posteritati transcribo. Quod sic se habet.

In festo S. Georgii Posonii eligendus erat iudex, etquidem lutheranus, pro more in ea civitate alternativo inter haereticos et catholicos recepto; com-

missariis constitutis missa est Vienna informatio, in qua inter caetera puncta erat, ut si constituendus iudex legalem formulam expresso nomine Beatae Mariae Virginis et Sanctorum pronunciare nolle, moneretur a commissariis, placitum rem futurum iudicem, si pronunciaret B. Virginem et Sanctos; si nec sic moveretur, admoneatur secundo, minus placitum caesari, si ad integram pronunciandam formulam se non resolverit; si post hoc etiam obstinatus esse pergeret, dissimuletur pro hoc actu. Eligitur iudex Dnus Mikos; in jurando ad B. Virginem et Sanctos subticuerat; monetur primo et secundo juxta instructionem (praevis nimirum lutheranis communicatam), recusat, et id se propter dogma suum facere non posse profitetur. Absoluta reliqua iuramenti formula constituitur iudex. Post caerimonias peractas rediturus domum, rogatur ab amico, cur tam obstinatus fuisset ad admonitiones caesarei commissarii? reposuit: paratum fuisse, etiam praemissa confessione, communionem et professionem fidei catholicae, jurare expressis omnibus, si rem serio caesar demandasset. Sequenti die, dum praesidet senatui, adsunt duo e Reg. Consilio, et iubent scripto reddi rationem, cur legalem formulam integram non pronunciasset? Annuit ille, et ecce dum calamus in atramentum intingit, et ad scribendum se inclinat, apoplexia tangitur, eademque die sub vespere hora sexta expirat. Eligitur post illum Dnus Purgstall, pariter lutheranus, atque ideo sicut prior ad exprimendum nomen B. Virginis et Sanctorum obstinatus, nihil moratus iteratas admonitiones commissarii caesarei. At dum praetergreditur in exprimendo B. Virginem cum Sanctis, tantus tremor invasit elevatam tempore

juramenti manum dexteram, ut illam sinistra manu succollare debuerit, usque ad finem formulae juramenti. Horum duorum casui lutheranus senator, nomine Maternus, et prae turbatione in Dni Purgstall casu, fulmine apoplectico ictus, statim obiit; alter item electus tribunus plebis, qui pariter aderat, eodem fulmine prostratus apoplectico, domum alienis manibus relatus est, morti quam vitae producendae proximior. A morte primi judicis, scilicet Dni Mikos, statim caput ejus adeo monstrose intumuit, ut reliquum obesi alias corporis facile aequaverit, tanto emissio foetore, ut vix e numero acatholicorum reperti fuerint, qui funeri efferendo suffecerint.

Casus iste ingentem motum tum Viennae, tum Posonii fecit.

Discite Anti-Mariani, et videte, quia unigenitus Mariae filius vindex sit honoris Matris suae.

Mancipium Mariae, persecutorem Mariae, subitanea morte sublatum judicem Posoniensem hoc epitaphio comitatus est :

Qui Christi matrem vesano carpserrat ore,
Vindicis hinc nati dextera justa necat,
Et qui mordaci contempsit voce Mariam,
Elinguis subito Ditis ad antra ruit.
Si sapit, hinc discat Lutheri falsa propago,
Quid Deus ac rex, lex, quidve Maria velint.

Excellmus Dnus Generalis Commendans Franciscus Paulus a Vallis decretaliter constituitur praeses Gubernii Reg. Miraberis forte posteritas, cur non ungarus aliquis? noli mirari, neque optimum principem nostrum haereditarium futuro tempore culpes, sed considera, de occasione domini acquirendi reliquas inter causas quod hanc apponat Campanella Cap. 11. Aphorismo 2: „Item, divisio provinciae

occupandae in regulos plures et respublicas discordes, magis autem in sectas varias.“ Bone Deus! qualis modo discordia et quot sectae in nostra Transylvania! Haec, haec sententia praecipitavit, praecipitat et praecipitabit semper nos ungaros. Quia vero moesto corde, lacrymantibus oculis video hanc discordiam et tot sectas, quae sit modo discordia inter nostram rempublicam et magnates nostros, ne etiam posteritati patriam diligenti moerori ansam praebeam, consulto omitto.

Eidem Excellmo Dno Generali Comiti Francisco Paulo a Vallis 15-a Septembris a Reg. Gubernio, supremis trium nationum officialibus, nec non deputatis, item praesentibus Tabulae Reg. assessoribus et regalistis, tempore anticipationis Cibinii congregatis oblatus est indigenatus; etquidem ex parte Gubernii per B. Ladislaum Kemény et Georgium Bálinti, ex parte Comitatum per C. Davidem Petki supr. comitem Cottus Colosiensis, ex parte siculica per B. Petrum Apor supr. iudicem Reg. trium sedium siculicalium Sepsi, Kezdi et Orbai ut et Miklósvár, ex parte nationis saxonicae per Jacobum Sacz villicum cibiniensem, denique ex parte procerum per Adamum Radák, quem etiam acceptavit, offerendo se ad omne bonum patriae procurandum. Hoc est initium; credo, plures poteris notare ex post, posteritas.

Marchio Visconti impetrat a Sua Matte dominium Devense et simul diploma indigenatus. Hic etiam primus alienigena possessor est in Transylvania; plures certo videbis, posteritas.

Rursum Generali Commendanti et praesidi Gubernii a Sua Matte confertur Dominium Küköllöváriense, nimirum Comiti Francisco Paulo a Vallis.

Moritur Josephus Teleki Comes Sacri Rom. Imperii, supr. Comes Cottus Albensis Transylvaniae, comitatensibus parum gratus, alias vir summus, et quasi admirabilis oeconomus.

Ceres hoc anno exulabat, tam quoad autumnalia, quam vernalia, Bacchus medium dominium habebat sed bonum, tempestates, fulmina et grandines dominabantur; mures, a memoria hominum non auditi in tanta copia, exiguas etiam segetes depascebant. Lues pecorum continuat.

Moritur Samuel Köleséri de Keresér, gubernialis consiliarius, medicus excellentissimus, adeoque per fortunam promotus, cujus tanta erat in re medica aestimatio, ut qui malesanus ejus praescriptionibus uti poterat, benesanus jam etiam se putabat.

Anno 1733 10-ma Januarii quadrante tertio ad 10-mam matutinam erat terrae motus.

Diaeta regni celebratur Cibinii 26-a Februarii, ad quam primo regalibus vocatur filius meus Josephus Apor, quo ob viarum difficultatem 27-a pervenio. Sed 26-a statim legitur catalogus regni, eademque die publicatur resolutio caesarea, quod quondam tempore principum hungarorum quae partes Hungariae pertinebant ad Transylvaniam, ex iis certa pars Cottus de Zaránd, Cottus Szolnok Mediocris, Cottus Kraszna et Districtus Kőváriensis tam in juridicis, quam in politicis et quoad contributionem manebunt sub directione Transylvanica, altera vero pars Cottus de Zaránd, nec non Cottus Arad et Máramaros redibunt ad corpus regni Hungariae. 27-a vero Februarii publicatur Baronatus Sigismundi Korda, nec non Josephi et filiorum Georgii Naláczii. Resolvuntur of-

ficiales supremi: pro Districtu Terrae Fogaras Joannes Toroczkai de Toroczkó-Szent-György, pro supr. vero judice Reg. sedis Aranyas Alexius Orbán de Lengyelfalva. 2-a Martii publicatur Baronatus Joannis Klein, episcopi ritus graeci; dicto die publicatus fuit Baronatus Joannis Lázár de Gyalakuta. 27-a Sabesio concessas nundinas pro 29-a Januarii publicarunt. 2-a Martii publicarunt privilegium nundinarum C. Emerici Bethlen pro diebus 4-a et 31-a Martii in Alsó-Rákos. Item nundinae concessae sunt oppido Szász-Régen pro 23-a Octobris. Die 3-a Martii publicatur diploma indigenatus Excellmi Dni Comitis Generalis Commendantis Francisci Pauli a Vallis, nec non ad ejus instantiam apud Suam Matrem factam ejusdem fratris Georgii Oliveri, similiter nepotis ejusdem Francisci Venceslai a Vallis. Subito vero inclyti Status eidem congratulantur solenni legatione per B. Petrum Apor, qui vicissim et sanguine suo, si occasio sic tulerit, patriae huic servituum se promisit. 5-a vero Martii in concursu omnium Statuum Comites Franciscus Paulus et nepos ejus Franciscus Venceslaus a Vallis, unius legionis pedestris ordinis supremus tribunus, consuetum et solenne juramentum deponunt, et Paulus Franciscus, tam nomine suo, quam fratris et nepotis, in scriptis per protonotarium Davidem Henter lectis gratias Statibus agit, quod in indigenam receptus sit. Cui e contra nomine Statuum laconica dictione congratulatur B. Georgius Sorger episcopus Transylvaniae. 9-a Martii publicatur diploma indigenatus Julii Borromaei Aresii Comitis Visconti, a quo Status taxam indigenatus praetendebant. Item publicatum est privilegium confirmatum auctorum Fogarasiensium. 10-a Martii comparuit inter

Status Commissarius Reg. Excellmus Dnus C. Paulus Franciscus a Vallis, qui nomine Suae Mattis proposita regia regno proposuit: 1) ut loco Gubernatoris defuncti C. Sigismundi Kornis libere per vota tres personae e religione catholica, et tres ab acatholica candidentur, sed ut candidatio tam occulte fiat, ut quivis per schedam candidet, non appposito nomine, eamque candelationem excipiant occultissime episcopus catholicus B. Georgius Sorger et tres regni protonotarii, hi tamen ad secretum observandum fide sint obstricti; 2) denominati sunt in locum defunctorum neoresoluti officiales, et C. Joannes Haller subito deposuit juramentum solenne pro consiliario Gubernii, similiter Simon Bauszner, qui etiam est resolutus Comes nationis saxonicae; publicatur etiam Franciscus Cziko de Csik-Mind-Szent pro Tabulae Reg. assessore; mandatur quoque, ut in locum promotorum et vacantiarum nova candidatio fiat. Episcopus ritus graeci B. Joannes Klein decretaliter cum voto in numerum Statuum recipitur. 12-a Martii fit votisatio pro candelatione officii vacantis Gubernatoris. 13-a Martii publicantur vota pro officio Gubernatoris inter Status, etquidem ex parte catholicorum electi sunt pro Gubernatore: C. Paulus Franciscus a Vallis, modernus Generalis Commendans, votis 92, C. Stephanus Kornis, votis 79, C. David Petki, votis 71. Ex parte vero calvinistarum: B. Stephanus Veselényi votis 141, Ladislaus Kemény votis 149, C. Georgius Bánffy 121. Publicatur privilegium cerdonum thordensium confirmatum, item nundinae in pagum Trisztia districtus Hátszegiensis pro 2-a Februarii et festo S. Jacobi 25-a Julii incidentis stylo veteri, ad instantiam Dni Directoris fiscalis Emerici Csulai. Die 26-a Martii

fit votisatio pro supplemento vacantiae consiliarii Gubernialis. Publicatur Baronatus defuncti Ladislai Korda pro filio ejus Georgio. Joannis Steinhilbert indigenatus, prout fuit suspensus ob non depositionem taxae, per decretum caesareum taxa est relaxata, et in indigenam receptus est. Proponit Fiscus Reg., ut ubicumque sales caesareos portantes currus a teloniis sint exempti, secus qui telonium exigeret, sale nobilitari carebit. 17-a Martii ad vacans officium consiliariatus gubernialis in locum Samuelis Köleséri electi sunt ex catholicis : C. David Petki, votis 65, B. Petrus Apor, votis 35, C. Ladislaus Gyulaffi, votis 29; ex reformatis vulgo calvinistis : C. Alexander Teleki, votis 61, C. Adamus Bethlen, votis 51, C. Georgius Bánffi, votis 41; ex natione saxonica Dnus Michael Zekelius. consul cibiniensis, Dnus Stephanus Flistich, pro-judex coronensis, Dnus Joannes Kinder, primarius consul cibiniensis, votis totius almae nationis saxonicae. Joannes Georgius Steinhilbert incorporatus, more et stylo solito juramentum deposuit. Ad instantiam Dnorum Sigismundi Edelpacher, Antonii item Pauer a Drauth, ut et Antonii Peschini, Nicolai Frankovich et Michaelis Drentich, ratione publicationis indigenatus eorum factam, in eo consensere Status, ut considerata Suae Mattis ipsis, intuitu privatorum suorum meritorum, indulta indigenatus collatione, indisputabiliter recipiantur quidem pro indigenis, suo modo et tempore interim sollicite-tur Suae Mattis SSmae super resolutione taxae indigenatus benigna determinatio, qua obtenta, exposit indigenatus ipsorum publicetur, ac tandem deposito juramento, et determinanda a Sua Matte SSma taxa exoluta. inaugurentur. 18-a Martii Antonii Pauer a

Drauth indigenatus taxa in gratiam Excellmi Dni Generalis Commendantis C. Pauli a Vallis relaxatur, et privilegium ejus publicatur. Publicantur item nundinae ad instantiam Dni C. Michaelis Teleki in Districtu Kőváriensi in pagum Hagymás-Lápos pro 31-a Martii. 19-a Martii moritur B. Sigismundus Jósika Cottus Hunyadiensis supr. Comes, a pueritia meus addictissimus et sincerissimus amicus. 21-a Martii moritur Joannes Drauth, villicus coronensis, sub diaeta, ex primaria familia incolarum ejusdem urbis, qui primus reversus est ad fidem salvificam romanam; uterque vero sepultus est in templo Societatis Jesu hic Cibinii. 23-a Martii Franciscus Czikó deponit juramentum pro assessoratu Tabulae Judiciariae Reg. Hic Franciscus Czikó ex infimo statu assumptus est, nam et armales nobilitares solus impetravit, sed quia duxerat in uxorem sororem Cancellarii B. Joannis Bornemisza de Kászón a patre germanam, per ejusdem intercessionem impetravit hanc clementiam caesaream; hinc inter Status varii discursus et magnus disgustus contra praedictum Cancellarium, quod summis familiis praeposuerit ¹⁾. Alias Dnus Czikó est bonae eruditionis. Publicatur item decretum caesareum, ut B. Joannes Klein pro episcopo ritus graeci ab omnibus agnoscatur sub titulo Fogarasiensis, et debita assistentia ipsi detur pro munere suo effectuando. 26-a Martii nomine sui mandatarii Excellmi Dni superius nominati C. a Visconti Joannes Kok deposuit solenne juramentum indigenatus. Similiter eadem die relaxata fuit taxa indigenatus Andreae Heisz, germani, sed jurati assessoris sedis Udvarhely. 27-a Martii An-

¹⁾ Némely példányban: Nulla tam modesta est felicitas, quae malignantis invidiae dentes vitare possit, commune axioma.

dreas Heisz juramentum indigenatus deposuit. Solvitur diaeta, et hoc ipso die Cibinio exeo.

5-a May cum Dno C. Joanne Haller installavi Dnum Joannem Toroczkai. in capitaneum supr. arcis et Districtus Fogarasiensis, in porta interiori arcis Fogaras, anno aetatis suae 58, qui ob varias animi corporisque dotes et plurima servitia patriae huic facta, pridem officio supremo et etiam majori dignus erat, sed quia fortuna ei non favit, non virtus, sed fortuna novercabatur. Idem Dnus Joannes Toroczkai ab infantia quasi erat meus singularissimus et addictissimus amicus et condiscipulus quondam in syntaxi Claudiopoli anno 1690, et in studiis concertator acerrimus, cum quo convixi quatuor annis in convictu Claudiopoli, et ab eo tempore semper eramus amicissimi.

Moniales Sanctae Ursulae in Transylvaniam intrant, et se locant ad templum quondam Patrum Dominicanorum Cibinii. Nomina autem monialium quae intrarunt sunt haec: Comitissa Mater Josepha Kéri abbatissa, Comitissa Mater Maria Christina Zichi, Comitissa Mater Petronella Barkóczi, perillustis Mater Francisca Randis, Baronissa Rosalia Morocz, Baronissa Mater Josepha Péterffi, nobilis Mater Theresia; item honesta puella Segefrida Maria Elisabetha, quae 8-a Septembris habitum induit.

Rndiss. Dnus Joannes Theodorus Ponczin, proto-notarius apostolicus, capellanus Excellmi Dni Generalis Commendantis Transylvaniae Comitum Francisci Pauli a Vallis, fit canonicus Albae-Carolinensis. Et in hoc primo intrant germani ad Capitulum.

Eodem hoc anno moritur monialis prima Mater Baronissa Josepha Péterffi,

Anno hoc et Bacchus et Ceres in coronis comparuissent, si pruina in Majo vineas non vastasset — hinc exiguus vini proventus — item grando 17 pagorum territoria sedis Sepsî non conquastasset.

Anno 1734. Circa horam 11-mam ante mediam noctem die 25-a Januarii apparuit quidam ignis a septemtrione emergens in coelo instar fulguris, ast multo clarior et lucidior fulgure, ad cujus claritatem et pecunia dignosci poterat; vergebat versus austrum in linea gracili, pergebat non ut fulgur; erat tempus nubilum.

Observe posteritas: me duos tropicos paschales, hoc est duos extremos terminos paschales attigisse; nam anno 1693, ut superius videre est, dum Claudio-poli in secundo anno rhetoricae fuisset, pascha incidebat in diem 22-am Martii, quo citius incidere non potest; hoc vero anno incidit in diem 25-am Aprilis, ultra quem incidere non potest; attigi praeterea etiam omnes intermedios paschales dies praeter 24-am Martii et 23-am Aprilis. Sed ut ex epactis observo, nec potest dari uni aetati hominis, ut omnes omnino dies, tam extremos quam intermedios, paschales ad unicum supervivat. Dies vero haec paschalis 25-a Aprilis vehementi et frigidissimo vento occidentali, subinde pura, subinde nivibus intermixta pluvia, subinde puris nivibus per totam diem infestabatur.

Die 28-a Aprilis moritur Excellmus ac Illrimus Dnus L. B. Stephanus Veselényi de Hadad, Sacrae Caes. Reg.que catholicae Mattis Status et Exc. Reg. Transylvaniae Gubernii consiliarius intimus, bis a Statibus Transylvaniae in Gubernatorem electus, vir alias mitis genii et mansuetus, sed Calvinismi fortis pro-

pugnator, qui fuit simul Cottus Szolnok Mediocris supr. Comes et Statuum praesidens.

Moritur Samuel Fest, saxo, senator cibiniensis et Reg. Transylvaniae Gubernii consiliarius, qui primus ex senatoribus cibiniensibus agnovit errores pestiferos Lutheri, et transivit ad fidem salvificam romano-catholicam.

Moritur B. Ladislaus Kemény, principis quondam Transylvaniae regnantis Joannis Kemény ultimus nepos, Reg. Transylvaniae Gubernii consiliarius, vir humillimus, affabilissimus et omnibus patriae filiis acceptissimus, qui nunquam aliquod officium sollicitavit, etiam consiliarius Gubernii factus est absque ulla sollicitatione, solum ex innata clementia augustissimi imperatoris Caroli VI; qui vir ex merito multa merebatur officia, nam etiam anno 1733 a Statibus Transylvaniae erat candidatus pro officio Gubernatoris votis 149.

In superiori Austria domini terrestres subditos suos lutheranos, eo, quod ab haeresi converti noluerunt ad fidem salvificam catholicam, expulerunt, quos tamen Sua Caes. Reg. Mattas tanquam haereditarios suos subditos noluit ut ad alterius regis vel principis terras migrarent, sed disposuit eos in Transylvaniam; qui quia volebant ad hanc patriam venire, vincti, multi in compedibus ex illis ducti sunt ad naves, et Danubio mediante deportati, expositi venerunt in Transylvaniam familiae numero 47, personae 263, quos saxones transylvanici, tanquam fortissimos Lutheri athletas, sed vel praecipue cibinienses, cum tripudio exceperunt, varia esculenta et poculenta ipsis obviam portantes, exceperunt concione lutherana praevia, in qua praedicans ipsos animabat, quod

ob talem religionem patiuntur, in qua solus damnetur si damnabuntur. Et verum dixit, nam de fide est, quod si manserit lutheranus, certo damnabitur, ergo et illi, quos sua concione non damnandos animabat. Verum quales illas personas video, nec angeli multum perdiderunt, nec diaboli multum lucrati sunt.

De mandato caesareo-regio indicitur diaeta Cibirium pro 22-a Novembris, sed quia nondum advenerat decretum caesareum, usque ad 2-am Decembris Status absque ullo labore manebant in suis hospitibus. Et quia placuit Caes. Matti, nullum ex candidatis anno superiore pro vacante officio Gubernatoris resolvere, verum C. Joannem Haller confirmare: ideo eadem die, praefatus Dnus Comes, lecto prius catalogo regni, per Excellmum Dnum C. Paulum Franciscum a Vallis, Generalem Commendantem Transylvaniae, tanquam Commissarium Reg. fuit installatus, solenneque juramentum deposuit. Explosa sunt tormenta sex vicibus tribus, primo dum advenit inter Status, secundo dum juramentum deposuit, tertio dum ad hospitium regressus, ad illud pervenit. Expost Excellmus Dnus Generalis fatus potiore partem Status lautissimo excepit prandio, subito vero Status solenni legatione congratulati sunt neo Excellmo Dno Gubernatori per B. Petrum Apor supr. judicem Reg. sedium siculicalium Sepsi, Kezdi et Orbai ut et Miklós-vár, C. Franciscum Kornis, Comitem supr. Cottus de Küköllő, et Michaellem Zekelium consulem cibiniensem, et Comitatum ac Sedium quosdam deputatos. Expost tam Reg. Gubernium, quam Status comitati sunt Dnum neo-Gubernatorem ad suam domum.

Die 3-a Decembris publicatur Baronatus Dni Joannis Toroczkaï, supr. capitanei Terrae Fogaras;

legitur decretum caesareum, ut in locum vacantiae gubernialium personarum, nempe B. Stephani Vese-lényi simul et praesidentis, B. Ladislai Kemény, et in modo in Gubernatorem confirmati C. Joannis Hal-ler nova fiat candidatio. Oritur quaestio inter Status, num non existente et mortuo praeside, juridica diae-talia possint tractari, et deciditur per Status: minime, nulla enim substitutio praesidis valet, nisi idem in vivis sit et actu in diaeta praesens sit.

Die 5-a Decembris novus Gubernator lauto ex-cipit convivio Generalem Commendantem, multos officiales germanos, item magnatum hungarorum pri-mam planam; in altero vero hypocausto simili fere convivio excipiuntur Comitatum, Sedium et locorum taxalium ablegati; sequentibus autem diebus reliqui magnates et regalistae convivantur apud dictum Dnum Gubernatorem.

Die 7-a et 9-a etiam Decembris fit electio et vo-tisatio pro Praeside Regni et tribus deficientibus Gubernii consiliariis.

David Maxai secretarius gubernialis mediante diplomate mutavit nomen Maxai in Máriaffi de Maxa.

Die 14-a Decembris publicantur privilegio-funda-tionales Imperatorio-Regiae Mattis Monialium cibini-ensium. Has Dnus consul cibiniensis Michael Zekelius in paribus expetebat, sed a Statibus est denegatum. Eadem die publicatus absque ulla contradictione in-digenatus Dni C. Nicolai Rosseti, natu moldavi, quondam principis Valachiae Constantini Brankovani generi, solenneque juramentum deposuit. Die 15-a Decembris publicantur per vota electae personae; pro Praesidente, ex parte catholicorum: Dnus Can-cellarius B. Joannes Bornemisza, modo Viennae re-

sidens, votis 54, C. Stephanus Kornis, votis 90, C. David Petki votis 60; ex parte reformatorum vulgo calvinistarum: B. Andreas Szent-Kereszti, votis 81, C. Georgius Bánffi, votis 72, C. Adamus Bethlen, votis 62. Pro vacante officio gubernialis consilarii, ad unam vacantiam ex parte catholicorum: C. David Petki, votis 102, C. Ladislaus Gyulaffi, votis 93, C. Franciscus Lázár, votis 78; ad alteram vacantiam B. Petrus Apor, votis 72, B. Joannes Toroczkaï, votis 73, B. Ignatius Bornemisza, votis 57; ad tertiam vacantiam C. Sigismundus Csáki, votis 73, B. Franciscus Haller, votis 39, Dnus Nicolaus Keresztúri, votis 45. Ex parte vero reformatorum vulgo calvinistarum, pro una vacantia: C. Georgius Bánffi, votis 64, C. Adamus Bethlen, votis 66, Sacri Rom. Imp. Comes Alexander Teleki, votis 56; ad alteram vacantiam: B. Samuel Kemény, votis 52, B. Sigismundus Bánffi junior, votis 43, B. Daniel Jósika, votis 46; ad tertiam vacantiam: Dnus Daniel Vas de Czege, votis 35, C. Josephus Bethlen, votis 32, Dnus Gabriel Alvinczi, votis 32.

Hac eadem die 15-a Decembris solvitur diaeta, et ego exeo Cibinio.

De anno praesenti 1734 antiquissimum tale existit prognosticon:

Quando Georgius crux clamabit,
 Et si Marcus pascha dabit,
 Anton pentecosten celebrabit,
 Corpus in Joanne stabit:
 Totus mundus vae clamabit,
 Et Europa sanguinabit;

hoc est: dum dicta festa mobilia in dictis festis immobilibus celebrabuntur, tunc totus mundus vae clamabit etc. Et certo prognosticon utcunque impletum

est. Nam anno 1733 mortuo augusto rege Poloniae, mox Polonia in dupplicem factionem descendit; pars una elegit in regem Stanislaum (jam antea etiam electum contra legitimum regem Augustum, qui tamen legitimo regi tandem debuit cedere, et vitam in exilio ducere hactenus), Stanislai hujus filiam duxerat Ludovicus XV rex Galliae, adeoque socer regis erat. Pars altera elegit in regem Fridericum Augustum Electorem Saxoniae, filium defuncti regis Poloniae Augusti, qui duxerat in uxorem filiam majorem piae reminiscentiae augustissimi imperatoris Josephi I, Mariam Josepham, adeoque augustissimo imperatori Carolo VI affinem. Verum audita electione Stanislai, autocratrix Moschoviae subito contra ipsum formidabilem in Poloniam expedit exercitum. Hinc inter regum assecclas et hodie non exigua sanguinis christiani effusio, ita, ut respublica etiam Dantiscana armis moschoviticiis adacta fuit deditionem facere regi Augusto, quae hactenus mordicus adhaeserat regi Stanislao. Hinc quamvis augustissimus noster Carolus VI nullam hostilitatem contra electionem Stanislai ostenderit, et tres ante annos ad 45 millia militum a signis suis dimitti jussisset, tamen rex Galliae Ludovicus XV, cum alliantia regum Hispaniae et Sardiniae, adhuc anno 1733 Jussubiam invadit, Kehlense fortalitium et Ducatum Mediolanensem cum aliis praesidiis occupat. Caesareus hoc anno miles ad Parmam fortissimum Gallorum vallum gloriose aggreditur, ubi post octo horarum atrocissimum proelium caesarei recedunt, in ipso assultu gloriose occumbente caesareo polemarcho Comite de Mersi, Comes vero Kinigszeg caesareus polemarchus vicem reddidit Gallo. Praeterea in Imperio Philisburgum

Gallus expugnat, ita similiter in regno Neapolis aliquot fortalitia. Hinc in Imperio, Italia, Neapoli, Sicilia ingens christiani sanguinis effusio, sed ubique militia caesarea hungarica gloriosos et heroicos actus praestitit, semper mastix Gallorum. Hungariam et Transylvaniam Deus hoc anno a sanguinis effusione custodivit, quamvis nos transylvani non sine metu tartarico fuerimus, tota enim hieme chamus tartarorum erat in Bucsák loco Kausan dicto, in aestate vero ad Huttinum. Sed et Turcia et Persia effundebat sanguinem humanum contra invicem in abundantia, et Sinenses cum Magno Mogolio congressi, atrocia praelia committebant. Luctuosius tristissima persecutio catholicorum in Sinis, quos hollandi, more haereticis solito, mille calumniis Sinis deferebant. Talis est haeresis, quae quia propriam etiam salutem parum curat, mavult, ut gentes in gentilismo et idololatria permaneant, quam ut ad cognitionem veri Dei perveniant.

In Transylvania fere tota, excepta sede Háromszék, in vino et frumento copia. Interim talia tonitrua, qualia mea vita non audivi, fulminum creberimi casus, grandines tantae magnitudinis, quantae nux major, plurima territoria vastavit, venti tam potentes, ut integra et fortissima etiam aedificia confregerint; infirmi vero, praecipue in febribus et dysenteria tot, ut fere sanos aequaverint. Hinc apparet non vanum fuisse prognosticon de praesenti anno. Etiam ego per octo septimanas valetudinarius fueram in autumno. Hiems erat sicca, similiter ver, aestas vero tota pluviosa, quin imo subinde ad horae unius cadentis pluviae tales sequebantur inextinctiones, quales vix imaginari potest. Autumnus iterum

totus siccus, nisi circa festum Omnium SS. pluvius, finis vero Novembris prout et Decembris frigidissimus et siccissimus. In sede saxonica Rupensi (vulgo Köhalom), pago Halmágy tam gravis infirmitas calida fuit, ut aeger semper debuerit sedere in aqua frigidissima aut plane glaciale, nec quidquam quiescere potuit, nisi in indusio madido et frigidissimo. Ultimi tamen dies Decembris calidi, hinc nocte quae 30-am Decembris antecedit, erat fulgur et tonitru.

Anno 1735. Nicolaus Márton, dudum natus in Al-Torja, qui quondam me a primo A iustruere cepit, prius quidem per duos annos ludimagister in Sz. Kátolna, quinquaginta vero septem continuis annis ludimagister in dicta Al-Torja, moritur 14-a Februarii, homo piissimus et zelosissimus. Observa posteritas, an tuo tempore tot annos complebit in una parochia unus ludimagister.

Praeclarae personae obiverunt: C. Sigismundus Csáki de Keresztszeg, Sacrae Caes. Regue Catholicae Mattis camerarius, ad magnam spem patriae natus, si fata tulissent, mortuus enim anno aetatis 44; item Daniel Vas de Czege, Tabulae Reg. assessor, in bona senectute.

In initio veris magnus metus in Transylvania, nam ad Gyulam quidam rascianus Pero nomine, quondam capitaneus Rákóczianus, vir alioquin militaris et circiter octogenarius, concitavit primo pagum S. Andreae, ex post alios duos ad rebellionem, qui insurgentes 1700 erant congregati, et nisi in herba fuissent suffocati, metuendum erat, ne malum ultra serperet. Verum congregati aliquot Comitatus et militia Aradiensis in tempore eos dissiparunt, primoque

Aradiensis militia hos nebulones 9-a Maji aggressa, partim interfecerunt, partim captivarunt. Primores ducti Viennam, inferiores armis spoliati, ad stivam remissi. Et sic nos Deus a metu liberavit.

Moritur tempore anticipationis Cibinii C. Georgius Bánffi de Losoncz, morte repentina, an suffocatione, an apoplexia, ignotum; sumpta caena, dum vesperi se posuisset ad lectum, circa crepusculum magnos habebat raucos, quibus cessantibus, dum famulus cum notario accurrisset, jam vix spirantem invenit. Fuit homo mitis et placidus, in suam religionem Helveticae confessionis mire beneficus, caesareus camerarius, incl. Cottus Dobocensis supr. Comes, C. Georgii Bánffi, quondam Gubernatoris Transylvaniae, et Clarae Bethlen, C. Gregorii Bethlen Transylvaniae Generalis filiae, filius; qui 26-a Septembris cum solenni pompa eductus est Cibinio, praesentibus proceribus Transylvaniae et plurimis officialibus caesareis militaribus.

Una canissa sagax (vulgo vizsla) Diana nuncupata, circa finem Augusti in domo mea nobilitari in pago Kis-Nyujtód quinque catulos praecise per os suum edidit, contra naturam.

Die 9-a Novembris C. Adamus de Bethlen installatur in supr. Comitem Cottus Albensis in Mártonfalva.

Die 28-a Novembris C. Antonius Kornis installatur supr. comes Cottus Hunyadiensis. Die eodem 28-a Novemb. resoluti guberniales personae, utpote: B. Sigismundus Bánffi junior, B. Josephus Nalácz, Stephanus Flistik iudex coronensis, nec non Dnus Herbst coronensis, in guberniales personas installantur. C. vero David l'etki, qui primus inter hos est, ob infirmitatem absens, proxime installabitur.

Die . . . Novembris quoddam meteorum igneum globi instar ab austro in sede Háromszék vergebat ad boream cum summo fulgure, ubique tonitrua et fulgura post se relinquens, et dum clima superaret, apparebat ac si presbyteri sacris induti funeralibus vestibus procederent.

In anno hoc continuæ pluviae per totam Transylvaniam tam in vineis, quam in segetibus non exigua damna causarunt, præcipue ingentes pruinae et gelu certis in locis ante vindemiam vineas vastarunt, cum exiguo proventu vini; certis tamen in locis plurimum de vino et dulcissimum fuit; ex tritici gelima vix metreta provenit; vernalia fere nulla fuerunt.

Anno 1736. Die 31-a Januarii moritur B. Andreas Szent-Kereszti senior Cibinii, qui ut lutheranus ex oppido Hungariae Szent-Kereszt in Transylvaniam veniens, prius organistam egit apud Patres Claudiopolitanos, ex post factus calvinista, minora officia obibat in urbe Claudiopolitana, factus denique Tabulae Reg. procurator, ob eruditionem anno 1695 a calvinistis missus Viennam pro referendario secretario, ibi usque ad annum 1713 dexterrime se gerens, plurima bona, tam pecunia a Camera, quam ex gratia Suae Mattis acquisivit, denique ex innata benignitate augustissimi imperatoris Caroli VI factus Baro, regni protonotarius et consiliarius Gubernii. Vir bonus, jurista et expeditor excellentissimus; hic bona etiam in Zágony, in sede Orbai, procuravit. Nota posteritas, quod per mortem hujus Baronis Szent-Kereszti supervixerim omnes consiliarios, qui fuerunt sub regnante principe Michaele Apaffi, item qui erant

sub duobus Gubernatoribus, Comitibus scilicet Georgio Bánffi et Sigismundo Kornis.

Occasione nuptiarum serenissimae archiducissae primogenitae Theresiae augustissimi imperatoris Caroli VI cum serenissimo duce Lotharingiae Excellmus Dnus Gubernator Transylvaniae C. Joannes Haller creatus est consiliarius Status intimus actualis Suae Mattis; similiter consiliarii Status cum titulo Excellentiae creati sunt C. Stephanus Kornis et C. Adamus de Bethlen.

Eadem occasione C. Ladislaus Gyulaffi, C. Stephanus Gyulai, B. Franciscus Haller et B. Franciscus Vesselényi creati sunt camerarii Suae Mattis actuales.

In hyeme et vere varia mirabilia, et plura meteora ignea apparuerunt in coelis; crux candida apparuit in coelis ad Deés.

Sigismundus Csató de Delne mittitur Viennam pro consiliario Cancellariae Aulico-Transylvanicae.

Indicitur diaeta pro 11-a Maji Cibinium. 12-a legitur catalogus. 14-a Commissarius Reg. propositiones proponit. 23-a Maji tentarunt per deputatos tres nationes, si ratione contributionis convenire potuissent, sed non potuerunt. 24-a Maji cum placuerit Suae Matti Continuum Tabulam Judiciariam erigere, distinctumque praesidem Statuum et Tabulae constituere, sic pro praeside Tabulae installatus est Dnus B. Georgius Pongrácz. Eodem die pro Tabulae Reg. assessoribus iuramentum deposuerunt: DD. BB. Franciscus Haller et Joannes Lázár de Gyalakuta. 28-a Maji erat summa disceptatio inter Status prout et in Gubernio, an pro officio pro-cancellarii Viennam debeat ne votisatio fieri in secreto per schedulas, aut

per voces expressas; et per majora vota in Gubernio decisum est, per voces. 29-a fit votisatio pro pro-cancellario Viennam mittendo in locum B. Joannis Bornemisza, in praesidem Status evecti, item pro consiliario Gubernii et distinctim pro protonotario in locum defuncti B. Andreae Szent-Kereszti. Hesterna disceptatio ratione votisationis sic est decisa, ut qui per voces voluerit, per voces, qui per schedas, per schedas votiset. 30-a continuatur votisatio. 1-a Junii publicatur votisatio, etquidem pro pro-cancellario electi sunt: Georgius Bálintith, votis 68, C. Ladislaus Gyulaffi, votis 82, B. Ignatius Bornemisza, votis 125, B. Petrus Apor votis 59, B. Georgius Pongrácz votis 45. Pro consiliario, ex parte catholicorum: B. Petrus Apor, votis 37, B. Joannes Torocz-kai, votis 30, C. Franciscus Lázár, votis 17; ex parte reformationum sive calvinistarum: C. Adamus Bethlen, votis 128, C. Alexander Teleki, votis 70, Stephanus Daniel, votis 62. Pro protonotario, ex parte catholicorum: Alexius Henter, votis 31, David Máriaffi, votis 31, Andreas Boér, votis 28; ex parte reformationum sive calvinistarum: Gabriel Alvinczi, votis 120, Josephus Inczédi, votis 100, Joannes Cserei senior, votis 65. Ut instructionem componerent, qua methodo procedat Continua Tabula, hae personae sunt electae, etquidem primo ipse Dnus B. Georgius Pongrácz, ex parte Tabulae Reg. duo protonotarii, Sigismundus Kún et David Henter, duo assessores Tabulae, B. Andreas Szent-Kereszti et Franciscus Czikó; ex parte Comitatum: C. Michael Teleki, B. Volfgangus Bánffi, B. Josephus Huszár, Joannes Béldi, Petrus Köblös; ex parte nationis siculicae B. Josephus Apor, Stephanus Daniel, Joannes Cserei

senior, Stephanus Berzenczei, Joannes Gálffalvi, Michael Halmágyi, Franciscus Hunyadi; ex parte nationis saxonicae Andreas Hán, consul medgyesien-sis et notarius szász-sebesiensis.

Item 28-a Maji a memoria hominum inaudita tempestas fuit in Toroczkó et Toroczkó-Szent-György, tonitrua, crebri fulminum ictus, fulgura, imber inef-fabilis, ita, ut in angusta via, quae ducit Enyedi-num, integra rupes ceciderit, quae fluxum rivi inter-turbavit, viam imperviam effecit, ita, ut nec equiti amplius via sit pervia. Tanta praeterea erat inun-datio rivi, ut integros oneratos currus cum hominibus rapuerit, per partem pontis lapidei enyediensis trans-ire nequiverit, quin ipsum pontem destruxisset, si vehementia aquae aliquid adhuc durasset; dicunt vix a provincia reparabilem viam a rupe.

11-a Junii Dnus Joannes Nagy de Csátár pro-mulgatus est administrator bonorum Apaffio-fiscalium cum titulo consiliarii. 15-a Junii offertur nuptiale subsidium serenissimo duci Lotharingiae Francisco Stephano, et serenissimae conjugii ejusdem Mariae Theresiae, in 50 millibus florenorum hungaricalium constans, etquidem ut septem millia ducatorum Status inter se repartiantur, tria vero millia ducatorum ex restantiis solvantur, verum mox ex communi est so-lutum. 18-a Junii, ut ad indulgentias possim ire ad festum S. Joannis Baptistae in Dobó, ex eo Cibinio ex favore Reg. Commissarii; et posteaquam Tabula Judiciaria inchoasset in quinque causis processum Jud. Tabulae, die 26-a Junii solvitur diaeta.

Qui rebellionis motus ad Gyulam ante annum excitatus metum incusserat etiam Transylvaniae, hoc anno ejus motores primarii morte mulctati sunt Budae,

nempe Petrus Szegedinecz vulgo Pero dictus, alias nationalis militiae in Pécska capitaneus, Joannes Sebestyén, Andreas Pásztor, Stephanus Szilasi, primo quidem a partibus superioribus rota fracti sunt, ca-davera eorum quadrifariam secta, patibulis circa Aradinum et Magno-Váradinum, item Sarkad et Szent-András rotis superposita sunt; aliqui capita amittentes, similiter in quatuor partes divisi, rotis sunt eorum corpora imposita, aliqui solum capite plectebantur; tamen justitiam superante misericordia, plurimi gratia etiam donati sunt a Sua Matte et libere dimissi, aliqui tamen militiam pedestrem hun-garicam sequi coacti sunt.

Die 31-a Julii resolvuntur officiales Viennae: C. Alexander Teleki pro guberniali persona, C. Francisus Lázár de Szárhegy, pro supr. judice Reg. sedium siculicalium Csík, Gyergyó et Kászon, B. Samuel Kemény, pro supr. comite Cottus Dobocensis, David Máriaffi de Maxa, qui hactenus fuit Gubernii secretarius, pro supr. comite Cottus Kolosiensis, Gabriel Alvinczi pro secretario guberniali, Josephus Inczédi pro protonotario, C. Samuel Bethlen et Emericus Caulai pro assessoribus Tabulae Reg., Petrus Dobra pro fiscali direttore. Resolutio vacantiae Cancellarii suspensa est ob plurimas contradictiones et protestationes. Item ex parte DD. saxonum facti sunt consiliarii titulares: DD. Michael Zekelius, consul cibiniensis, Joannes Kinder, senator cibiniensis et D. Klein, resolvuntur titulares simplices consiliarii.

Pro hujus anni hibernio 6 regimina equestria et 6 pedestria intraverunt ad quartiria in Transylvaniam.

Anno hoc et Ceres et Bacchus in luctu compa-

ruerunt, nam nec vernaes, nec autumnales segetes, prout et vinum plane in minima quantitate habuimus, et vinum quidem et illud exiguum, nullius plane erat valoris, copiosae tamen erant tempestates et grandines.

Die 31-a Decembris mortuus est Viennae C. Arivabene, consiliarius Camerae aulicae, supr. administrator rerum cameralium in Transylvania, vita longiori dignissimus; nam praeterquam fuerit conscientiae inculpatae, procurabat ita bonum hujus patriae, ut si natus transylvanus fuisset, studiosius bonum patriae non potuisset procurare.

Anno 1737. In Januario moritur Nicolaus Torma supr. Comes Cottus Szolnok Interioris, homo bonus, catholicus devotus, bonae conscientiae sed scrupulosae, in victu et praecipue in vino delicatus, omnibus acceptus, et dum modice ad hilaritatem bibit, plane graciosus et jocosus. Hic est ille, qui etiam ab augustissimo imperatore Carolo VI torque aureo est donatus.

Die 22-a Januarii tam vehemens ventus erat ab occidente hyemali, cujus parem moderna aetas non sensit, durabat quasi tribus diebus, hinc plurima aedificia conquassavit, etiam domus meae Tövisiensis totum tectum cum camino dejecit. Praeterea tota hyeme lupi plurimi de sylvis descendebant, quos in tanto numero grassatos fuisse, nullus est qui recorderetur.

Die 1-a Februarii plane mirabile coeleste meteorum apparuit horis 6, 7, 8, 9 et circa auroram; apparebat enim coelum ad ortum fere aequinoctialem tam rubrum et tam igneum, quale tempore magni in-

cendii apparere solet, quin imo apparebat ac si flammæ evomeret et scintillas, quod solus aspexi. Apparuit exiguus cometa ad occidentem quasi sub Venere, quem ego primo 17-a Februarii observavi.

7-a et 8-a Aprilis genuum tenuis cecidit nix, durabatque ad 12-am ejusdem; iterum 13-a Aprilis nives usque ad crura hominis ceciderunt, et durarunt tota die; 14-a rursum. 24-a et 25-a Aprilis nives erant crurum tenuis, quin imo totus Aprilis et Majus usque ad 14-am diem ita erant pluviosi, ut primo de potiori 15-a Maji poterant inchoare seminaturam vernalem.

Pro hoc anno erga solutionem cameraticam præter ordinarium quantum impositi sunt Transylvaniæ currus foeni viginti octo millia sexcenti et quatuor id est currus 28604, qui sic sunt repartiti: ad Bereczk currus foeni duo millia octingenti viginti quatuor id est 2824, ad Bodza quatuor millia trecenti quadraginta sex id est 3046, ad Rubram Turrim ter mille id est 3000, ad Bistricium quater mille trecenti septuaginta sex id est 4376, ad Deés quater mille trecenti septuaginta sex id est 4376, ad Maros-Vásárhely sex mille quingenti octuaginta octo id est 6588. Hoc foenum portarunt in vere, in via lutosissima, nihil tamen hactenus solutum.

Die 12-a Maji C. Ladislaus Gyulaffi et B. Josephus Apor installaverunt C. Franciscum Lázár in supr. judicem Reg. sedium Csík, Gyergyó et Kászón in mea domo in Csík--Somlyó; et ego eram præsens.

Nota bene posteritas: hoc anno nullæ arbores, quin imo nec ipsæ salices ad 1-um Maji vel minimas emisérunt frondes.

Militia caesarea hoc anno sic se disposuit ad

castra : in Csík regimen Kohárianum equitum et 4 compagniae pedestres Venceslai Vallis; ad Bereczk 5 compagniae pedestres ex regimine Fürstenbussiano; ad Tüzed penes Hatolyka 6 compagniae equestres ex regimine Posztaczkiano; ad Bozza 5 compagniae ex regimine Hottoviano, et integrum regimen Pestvár-megyeanum equestre; ad Törösvár integrum regimen Gilányianum equitum et 5 compagniae pedestres ex regimine Müfflingiano. Hos omnes commendat Generalis Campi Mareschalli Locumtenens Marchio Guadányi. Item ad Bistricium positae sunt 3 compagniae equestres ex regimine Posztaczkiano, quos commendat ejusdem regiminis colonellus C. Oliveri. Militia vero haec circa 12-am Julii penetravit in Valachiam et Moldaviam.

Indicatur Congregatio regni pro 2-a Septembris, in qua de Continua Tabula, de conscriptione patriae, de exactoratu, de quanto militari actum, et quia praeter quantum ordinarium 500000 florenorum, et suspensos anno elapso 57000 florenos, nomine subsidii petiti sunt floreni Rh. 200000, et ut hi a Sua Matte deprecentur per stafetam, concluderunt regnicolae. Item C. Samuel Bethlen fit Tabulae Reg. assessor, Josephus vero Inczédi deponit juramentum pro protonotariatu. Die vero 20-a Septembris C. Alexander Teleki installatur in consiliarium Gubernii. Die 18-a Septembris nostri milites infortunium passi sunt a turcis et moldavis in Moldavia ad pagum Komaneșt, desideratis circiter 60 militibus, et honestissimo praeclaroque viro Comite Orseti, vice-colonello regiminis Comitum a Posztaczki.

Die 28-a Octobris moritur C. Franciscus Paulus a Vallis, Transylvaniae Generalis Commendans, vir

transylvanis utcumque gratus. Succedit interimaliter Generalis Commendans Serenissimus princeps Christianus Lobkovicz, bohaemus.

Pestis incepit in districtu Coronensi pagis Zernyest et Tohány, quae pululavit ad aliquot pagos, prout et in Terram Fogaras; suspicio etiam orta in Málnás et Papolecz.

Nostri infortunium acceperunt in Valachia Krajovae, desideratis circiter 400 peditibus et 300 equitibus, et etiam Ribnikio deserto, receperunt se in Valachia in pagum Perisan.

Item lucus pecorum tanta fuit fere per Transylvaniam totam, cui ut similis aliquando fuisset, memoriam hominum excedit, vix etiam alicubi aliqua exigua cornuta pecora remanserunt.

Erucae omnes caules depastae sunt; 100 capita caulium 4 florenis emebamus.

Die 16-a Decembris ingens et a me nunquam observatum meteorum coeleste; prius ab occidente aestivo, exposit a septemtrione totus aër erat tam ruber, ac si accensus fuisset, et a septemtrione vergebat occidentem versus. Erat vero horis vespertinis 7, 8, 9 et 10-a.

Die 14-a Decembris vesperi sub horam 9-am vespertinam in sede Miklósvár pagoque Nagy-Ajta auditus est ingens prodigiosus ejulatus per Vae, vae (jaj, jaj) per omnes ejus pagi plateas, diligenterque examinatum, an ab aliquo homine provenisset, sed quod prodigium non ab homine profectum, inventum est.

Annus hic utcumque infaustus christianis erat; saepe multi timoris causa ob metum incursionis turcarum et tartarorum. Alias autumnalia in quibusdam

locis large provenerunt, mediocriter in quibusdam, vernalia fere ubique parce, vinum in tertialitate, sed bonum; annus utcumque mitis, siccus, calidus, et absque grandine et gravibus tempestatibus.

Anno 1738. 7-a Februarii ab accenso camino (ut refertur) arx Csík-Szereda conflagravit.

Quae diaeta indicta fuit anno superiori pro 2-a Septembris Cibinium, eadem in Octobri interrupta fuit, rursum 6-a Novembris resumpta, et iterum circa finem Decembris intermissa, resuscitata rursum 1-a Februarii et terminata ad 31-am Martii. Huic diaetae paris adhuc nulla memoria meminit, cujus quia et prologus, morte Generalis Comitum Francisci Pauli Vallis, fuit tristis, sed epilogus plane tristissimus: arestati sunt plurimi magnates, praenobiles, ecclesiastici, nobiles, omnes Helveticae confessionis, quorum syllabum, ut habere potui, sic habe: ipse Superintendens Helveticae confessionis, duo professores et duo academici, C. Samuel Bethlen, C. Samuel Teleki, B. Joannes Lázár de Gyalakuta, B. Ladislaus Kemény, Gregorius et Joannes Barcsai, Sigismundus Toroczkai, Franciscus et Ladislaus Rhédei, N. Szent-Páli, Daniel Vas de Gerend, Michael Tholdalagi, N. Bogáti, Michael Jenei.

26-a Martii hic Torjae erat terrae motus.

Die 11-a Maji nix et ingens noctis frigus vineas nec non flores fructuum et glandium quassavit, item 19-a Maji fuit quasi inaudita tempestas, grando aliquorum pagorum segetes autumnales vastavit, praecipue hic Torjae; ego majorem damni partem in segetibus passus sum.

Die 11-a Junii intra 11 et 12 matutinam ingens

terrae motus fuit, similis nunquam recordor, ita, ut nec in cubiculis subsistere audebamus, fugiebamus unus post alterum ex cubiculis, ingenti enim cum mugitu veniebat, homines in patulo cadebant, muri et fornices findebantur, campanae sonum dederunt, plurima aedificia, templa, castella ruinavit.

Die 19-a Junii in aëre venerunt vermes flavi et nigri in albis crustis, in similitudine erucarum, sed delicatissimarum albarum crustarum, habuerunt duo cornua longe extensa et quatuor cristas, sub cornibus quasi corona erat, superficies aquarum et terrae cooperuerant, erant foetidi valde, ita, ut et ipsi boves prae foetore incedere non poterant, caudas habebant in duplicem ramum extensas in longum, verum quo vesperi venerunt, eadem nocte evanuerunt, solas cristas albas permittentes. Ipse etiam oculis meis vidi; hi autem vermes erant circa Oroszfalu, Sárfalva, Szászfalu et Nyujtód.

Die 30-a Junii iterum fuit exiguus terrae motus.

Lues pecorum et hoc anno in summo grassatur.

Qui terrae motus contigit 11-a Junii, ex concussione terrae ex duabus partibus fluvii Bozza circa finem territorii nostri duae petrae ruptae sunt, et dicti fluvii alveum impleverunt, ne aqua cursum suum persequi valeret, hinc in tantum excrevit aqua, ut altissimarum etiam pinuum cacumina vix videri possent.

In eodem terrae motu Jassiis in Moldavia undecim monasteria, una turris, quae actu a 15 murariis aedificabatur, corruerunt, et omnes 15 murarios turris cadens oppressit.

Militia caesarea per totam fere aestatem aestivavit in Cottu Hunyadiensi, cum principe Lobkovicz;

hinc summa vastitas illi Comitatus et vicinis est. De longinquo etiam debebant ad eam summa molestia portare triticum, avenam et toenum.

Periculosissima pestis Cibinii, Carolinae, Claudiopoli, Dévae, et hinc inde in pagis diversis, ita, ut in quibusdam pagis vix aliqui homines remanserint, et forte in quibusdam nullus.

Annus etiam iste utcunque infelix fuit christianis; amisimus enim Orsovam, Mehádiam, Új-Pálánkam et aliqua minoris considerationis loca. Praeterea vinum in tam exigua quantitate provenit, ut mea vita tam exiguum vini proventum non sciam. Jam tempore nativitatis Christi vinum novum 40 urnarum vendebatur etiam 50 florenis hung., antiquum vero 96 flor.; in educillis mensura vini novi vendebatur 7—8 polturis. Triticum non in magna copia habuimus, sed nec ex gelima ultra metretam acquisivimus, in vernalibus abundabamus, sed et in foeno deficiebamus.

Anno 1739. Quos dominos arestatos anno superiori notavimus, innocentes inventi, una cum Superintendente calviniano in Januario libertati restituti sunt; publicata etiam per totam patriam ex mandato caesareo ipsorum innocentia; Josephus vero Thordai de Csapó in aresto detentus est, eo, quod anonymo scripto innocenter detulisset Joannem Thuróczi de Csapó, propter quod et is arestatus erat, sed innocens inventus, dimissus, agere porro jure poterit contra Thordaium.

Die 14-a Februarii turris major cibiniensis fulmine tacta fuit.

Die 25-a Martii moritur dilectissimus nepos Wolfgangus Apor de Al-Torja, cujus avus Andreas,

et parens meus Joannes, erant fratres carnales, et vel ideo mihi cum moerore memorandus, quod semper vixerimus in amore, quod nunquam inter nos triduae dissidia fuerint. Fuit coelebs tota vita.

Die 29-a Martii vesperi hora 8-a apparuit meteorum quoddam coeleste; ad dextram enim occasus aestivi totum coelum rubescebat.

In Martio hinc et inde magnae tempestates, tonitrua et fulminum ictus.

Diebus 9, 10, 11, 12-a Aprilis nives usque ad crura, 13-a vero fuit valde congelata terra.

Resolutus est pro consiliario Gubernii Michael Zekelius consul cibiniensis; C. Stephanus Mikes de Zabola factus est supr. Comes Cottus Szolnok Interioris; pro actuali Tabulae Reg. assessore definitus est Emericus Csulai; secretarius gubernialis ex parte catholicorum electus est Alexius Henter de Sepsiszentivány; pro registratore Gubernii assumptus est C. Franciscus Bethlen.

18-a Junii in montibus ceciderunt nives; item 16-a ejusdem erat magna pruina; occasione vero harum nivium et pruinae non solum pulli, verum et grandiores hirundines, prout et apes a potiori sunt mortuae.

Turcae expilant et comburunt Oknam in Valachia ditionis nostrae; vicem reddunt nostri Springe-riani levioris armaturae, comburentes et expilantes Kimpulung et vicinos pagos ditionis turcicae aequae in Valachia, in Julio per passum Törösváriensem intrantes.

Feliciter nostri se gesserunt in propugnatione vallis Perisaniensis in confinibus Valachiae, quod dum sub commendo duorum bassarum tria millia tur-

carum oppugnassent, a nostris viriliter repressi sunt; per stratagema circumientes, potiore partem turcae deleverunt, quinque tormenta, complura vexilla et aliquot tympana acquisiverunt, magnamque in turcis stragem addiderunt, praeterea castra cum omnibus curribus nostri acquisiverunt.

Copiae auxiliares Regii Electoris Saxoniae, reduces ex Valachia, pulchro et splendido ordine, primo quidem equitatus cataphractus, exposit duobus tribusque diebus elapsis pedites transiverunt per urbem cibiniensem, ad 5200 universim.

Pax etsi non gloriosa, certo necessaria conclusa est inter christianos et turcas ad 24 annos, et quod maxime dolendum, tanto sanguine saepius amissum et recuperatum fortalitium Belgradense funditus cum omnibus aedificiis ex compactatione pacis deletum est, turcicoque jugo permissum, una cum Servia et Valachia Austriaca.

Balásfalvae aedificatur residentia episcopi Fogarasiensis, item monasterium graeci ritus, nec non gymnasium pro juventute valachica, ad quae Caesar contulit 25000 flor. Rhen., totidemque debent contribuere popae valachici per Transylvaniam.

Recte sub ipsa anticipatione circa festum S. Michaelis, dum Gubernium, supremi officiales ac deputati congregati fuerant, incepit pestis Cibinii; hinc tumultuarie qua qui poterant, omnes Cibinio exhibant.

Die 7-a Octob. sepelivimus Albae-Carolinae ad S. Michaellem cum solenni pompa Baronem Gregorium Sorger episcopum Transylvaniae, die 16-a Septemb. mortuum.

Die 13-a Octob. intra 10 et 11-am noctis horam summum tonitru et fulgur.

Die 30-a Octobris 4250 muscovitae, kalmuki, tartari et cosaci, inter quos 250 erant regulati muscovitae, etquidem cosaci flintis, pistolis erant provisi, tartari vero pharetris et sagittis, qui praedatum venerant in Valachiam Transalpinam, sed quorum redditum (ut fama fert) intercluserat turca, multa praeda onusti, praecipue equis, equabus et cornutis pecoribus, exeunt per passum Bozza versus Zágón, et primam noctem egerunt in prato papolcziensi, secundam noctem egerunt extra passum Ojtoz, in loco Magyarostető vocato, et inde in Moldaviam intrarunt. Commendarunt hos unus brigaderus generalis moscovita vel potius cosacus, quatuor colonelli de propria natione. Volebant quidem hi transire ob metum turcae per Máramaros, sed a Serenissimo principe Commendante Generali principe Christiano a Lobkovicz non sunt permisi. Hi parata pecunia debebant vivere, panis quidem et avena ex magazino dabatur, sed parum acceptarunt, tartari enim recentibus carnibus equinis vescebantur.

Scriptores hungarici et moscovitici sufficientem pro hoc anno scribendi habebunt materiam, ego, qui solum res transylvanicas prosequor, manebo in Transylvania. Cum 20 itaque regiminibus dum aliquo tempore princeps Christianus Lobkovicz mansisset in Cottu Hunyadiensi, intravit in Valachiam Austriacam, ibi nihil memoratu dignum operando, per passum Rubrae Turris in Transylvaniam egreditur ad finem Septembris, et omnia 20 regimina in Octobri, non sine aggravio patriae, commorantur in hac patria, prout et 13 regimina pro quartirio disposita sunt in Transylvaniam. Praeterea annus hic valde novercatur, plurima tonitrua, fulminum ictus, grandines

non exigua damna causabant; ob continuas pluvias et rubiginem, si aliqua loca excipias, paucissima tam autumnalia, quam vernalia provenerunt, et ubi etiam in stramine aliquod triticum fuit, vix ex gelima, quin imo in quibusdam locis ex tribus quatuor gelimis vix metreta provenit; continuæ pluviae maturitatem uvarum impederunt, et maxime pruina in Octobri uvas congelavit, hinc vinum in perfecta qualitate non habuimus, imo quibusdam in locis vix aliquid provenit. Pestis hoc anno etiam, præcipue circa Claudiopolim, grassatur.

Intra 5-am et 6-am Decembris circa horam undecimam noctis fuit tempestas cum fulgure et tonitru.

Anno 1740. Circa dies 12-mi Januarii a rigore frigoris intensissimi et a saevitie insolita venti Boreae (vulgo Nemere szele dicti) nivibus mixti, aliquot personae interfectae sunt in campis Hâromszékiensibus. Denique erat hyems diutina, frigidissima, ventosissima; hinc idem Boreas nivibus mixtus intra diem 23 et 24 Febr. interfecit Andream Szeredai de Szent-Rontás, generum Michaelis Mihálcz, ad Mártonfalva Sedis Kezdi. Denique etiam post festum Annunciationis Beatae Mariae Virginis frigus saeviebat, et nives vix solvebantur, nisi circa 2-am Aprilis. Ex Moldavia vero ex certa relatione refertur, quod Pontus Euxinus ad bonam partem congelatus sit, quod inauditum est; nives extraordinariae, pecora et oves cum pastoribus grande frigus et saevus ventus in campis interfecerunt.

5-a Aprilis, intra horam 8 et 9 vespertinam tolerabilis terrae motus.

10-a Aprilis crurum tenuis cecidit nix et duravit usque ad 12-am ejusdem.

6-a Maji nix unius spitanae cecidit, quae eadem die quidem soluta est, sed ad hanc diem nec salices frondes emiserunt, primo circa 12-um Maji incep-
erunt emittere; denique etiam Majus frigidus usque ad 15-um exclusive.

Pro 28-a Martii indicitur congregatio Regni, quo ob aetatis senium, valetudinem sinistram, ingens lutum et extraordinarias exundationes ire non poteram. 29-a legitur catalogus, die 31-a Martii Commissarius Reg. serenissimus princeps Christianus a Lobkovicz proposita regia proponit. 5-a Aprilis a dicto principe quantum annum resolutum aperitum est in 537806 flor. et 30 xr. 5-a Aprilis publicatur consiliarius Comitum Adami Teleki. 6-a Aprilis publicatur forum hebdomadale diplomaticum pro Balásfalva ad diem Jovis. 11-a Aprilis ad metas determinandas inter nostrum et turcicum territorium et ex parte patriae determinantur commissarii; ex parte Comitatum C. Antonius Kornis, supr. comes Cottus Hunyadiensis, ex parte siculorum Alexius Székely de Kilény, ex parte saxonum Stephanus Zevald. 25-a Patres Societatis Jesu urgent incorporationem et articulorum quondam contra ipsos latorum abolitionem, sed acatholici excipiunt in paribus. Denique ultimam conveniunt nationes, ut Comitatus contribuant a 37 calculis, siculi a 17, saxones a 37, loca taxalia a 7 et medio; medius calculus aequaliter repartitur, et durabit haec conventio per triennium.

1-a et 2-a Julii ingens nubifragium in montibus tantam causavit exundationem, qualis nec senissimi homines recordantur; hinc aquae plurimas molas,

pontes destruxerunt, prata et quorundam pagorum jugera inundaverunt, ut verbo quasi incredibile est, quam procul se ab alveis extenderint, unde et aliquot homines extra alveos submersi sunt. Pluebat quasi sine intermissione a die 23-a Maji usque ad diem 10-am Julii inclusive.

Posteaquam ex domo Sérenissima Habsburgica anno Domini 1272 Rudolphus I in imperatorem fuisset evectus, devicissitque gloriose Ottocarum regem Bohemiae in praelio interfectum, Austriamque hac gloriosa victoria sibi appropriasset: ex post ab eodem augustissimo imperatore descendentes, dicti de domo Austriaca, et a Ferdinando I ab anno 1527 ad praesentem usque annum 1740, annis scilicet 213 apostolica mariana corona coronatis sacris verticibus Hungariam gloriosissime felicissimeque gubernassent, usque ad modernum augustissimum Carolum VI, qui etiam augustissimus imperator, dubius haeredis masculini, clementissima sua auctoritate effecit, ut ex eadem augustissima domo Austriaca foemineus sexus etiam sponte et libere a Statibus in successionem haereditariam dictorum regnorum acceptaretur; sed proh dolor, complorante universa ecclesia, attonito prae maerore orbe christiano, fatali et luctuosissimo, coronae apostolico-hungaricae ineffabili luctu, postquam eadem augustissima domus Austriaca meritis in Deum, in universam christianitatem, et vel maxime in Hungariam et eidem adjunctas provincias implevisset, in fato augustissimo imperatore Carolo VI die 20-a Octobris defuncto in virili defecit semine, cujus ut foemineus sexus virtutes virilis sexus sequi, et ad huc superare valeat, sincerè opto.

Annus hic ingratisimam sui memoriam reliquit.

Nam erat charistia summa, ita, ut incolae ob intolerabilem famem ad exoticas partes se recipere haberint necesse, triticum in magna parte Transylvaniae vel nullum vel exiguum, triticum saracenicum et panicum tempestiva pruina decoxit, avena utcumque provenit, sed immatura, vinum, ob tempestivum frigus et nives, nullum, grandines hinc inde in vineis et segetibus non exigua damna causarunt. Inaudita inundatio aquarum multis in locis segetes et foenilia sepelivit, quae contigit 2-a et 3-a Julii; ubi a memoria hominum aquae visae non sunt, insolita inundatio pluviarum et illa loca inutilia reddidit. 5-a Septembris Torjae fulmen unum meum acervum tritici percussit; disjiciendo ab igne salvare potui. Similiter in festo S. Michaelis in Comitatu Hunyadiensi horreum Dni Alexii Orbán in pago Benczencz simul et semel in quatuor partibus quatuor, et quintum fulmen unum acervum percusserunt, erant tamen fulmina sicca. Caules exiguas habuimus, pisa in multis locis ab eruca consumpta sunt, milium per totam patriam fere nullum. A 10-a Julii usque ad festum S. Michaelis continua siccitas, unde seminatura autumnalis de potiori a festo S. Michaelis est inchoata, ab eo vero tempore copiosae pluviae et nives. Triticum 7, de ordinario tamen 8, siligo 5—6, panicum hordeum, triticum saracenicum tribus et medio quarto, avena uno et medio floreno vendebatur, vinum unius anni jam tempore vindemiarum 60 ung. florenis veniebat. Messem tritici hic Torjae primo 26-a Augusti incipere potui.

Anno 1741. Indicitur Diaeta pro 20-a Februarii Cibinium. 22-a legitur catalogus. 23-a Sacri Rom. Imp.

Princeps Christianus a Lobkovicz, tamquam commissarius Reg. proponit postulata reginae Mariae Theresiae, nempe: ut Sacrae reginae ab omnibus consuetum homagium deponatur, item ut articuli in legibus patriae Societati Jesu praejudiciosi, necnon articuli quicunque contra angustam domum Austriacam viderentur, deleantur, nec non ut delegati mittantur Viennam ad obedientiam deponendam; item ut absente Praesidente actuali, pro his comitiis novus Praesidens eligatur, coram quo negotia regni tractentur. 27-a Februarii non consenserunt Status ut novus praesidens eligatur, sed secundum Resolutionem Leopoldinam, ut in absentia actualis Praesidentis senissimus consiliarius praesideat, coram quo negotia regni tractentur. 28-a Februarii resolutum est, ne exposit regalistae fiant deputati Comitatum et Sedium. Die 2-a Martii consuetum homagium fidelitatis ab omnibus Statibus depositum est, cum hac cerimonia: in domo regnicolarum ad occasum super scabellum erat mensa una cum scabello, peristromatibus ornata, super mensam sub canapaeo stabat imago serenissimae reginae Mariae Theresiae, penes sedes praeparata pro Commissario Regio. His positis, ab omnibus Ordinibus invitatus est Commissarius Reg. serenissimus princeps Christianus Lobkovicz, qui etiam subito ascendit in veste aurea vellera gestare solita, in collo pendebat vellus aureum; qui ascendens, ad dictam sedem se posuit, et in sua praesentia dum deponebatur homagium praesens aedit; quousque vero homagii depositio durabat, duae aquilae super tectum domus regnicolarum ludebant.

A die 12-a Martii inclusive usque ad diem

26-um ejusdem aequae vehemens ventus africanus nivibus mixtus cum magno gelu.

Die 13-a Martii natus est serenissimus archidux Austriae, Josephus, Benedictus, Fridericus, Augustus, et quod curiosum est, eadem hora, qua anno superiori 20-a Octobris augustissimus avus Carolus VI imperator decessit, hora nempe 2-da matutina.

Quantum, tam ordinarium, quam extraordinarium, hujus anni consistit in florenis Rhen. 587806 30 xr.

Die 6-a Maji quadrante secundo ad primam Excellmus ac Illrimus Comes Stephanus Kornis de Göncz-Ruszká moritur, S. C. R. A. Mattis camerarius, Status et Exc. R. Transylvaniae Gubernii consiliarius intimus, Generalis Commissarius Provincialis, primo Cottus de Küköllő, secundo Cottus Albensis Transylvaniae emeritus Comes supr. profecto magno sui desiderio relicto, non sine moerore etiam meo, mihi namque semper fuit addictissimus.

Pro neonato Serenissimo archiduce Status determinarunt donum quindecim millia Rhenensia id est fl. Rhen. 15000. Salaristas eos declaravit esse Gubernium, qui gaudent regio salario.

Occasione mortis Excellmi C. Stephani Kornis, anno superiori electus quidem filius Antonius Kornis ad reambulandas metas occasione pacis cum turca, se excusavit, et in locum ejus electus est B. Andreas Szent-Kereszti de Zágon. In locum etiam Dni Schüller saxones debebant alium determinare. Secundum superius dictum decretum ablegati Viennam electi sunt Excellmus Gubernator C. Joannes Haller votis 29, a parte catholicorum; ex parte Comitatum et calvinistarum: C. Michael Teleki votis 50; ex parte

siculatorum : catholicus C. Ladislaus Gyulaffi de Rátóth, votis 63, B. Joannes Lázár de Gyalakuta, calvinista, votis 67; ex natione saxonica, lutherani: Petrus Binder, senator cibiniensis, votis 55, Michael Schüller, consul medgyesiensis, votis 81; ex unitariis sive arianis : Joannes Simon, votis 31. Si vero Excellmus Gubernator licentiam non haberet Vienne eundi, loco ipsius qui plura post ipsum vota habuit, supplebit; habuit vero praeses Tabulae B. Georgius Pongrácz. Si vero Excellmus Gubernator ascendet Viennam, habebit pro honorario 1000 ducatos, omnes vero diurnum habebunt 16 Rhen. florenos, praeter arianum, qui habebit 8. Expunctio articulo- rum augustae domui Austriacae praejudiciosorum nec- non Societati Jesu ex Approbatis, Compilatis legibus, et modo indecisa mansit, causantes absentiam actualis praesidentis. Denique comitia haec erant valde turbulenta, in quibus variae disputationes, factiones et discordiae dominabantur, et primo soluta sunt die 18-a Maji.

Alexius Csató, filius quondam Joannis Csató de Delne, vice-judicis Regii sedis superioris Csík, Ordinis S. Francisci strictioris observantiae, bis hujus provinciae sancti regis Stephani Provincialis, nondum terminato secundo provinciatus moritur; vir eximiae doctrinae, sapientiae et prudentiae, omnibus patriae filiis charus ob svavem et affabilem sui accommodationem, ita, ut ab inclyto Statu catholico Transylvaniae meruerit eligi in episcopum Transylvaniae. Vix spero, quod viro huic incomparabili per saeculum similem sint habituri Patres Franciscani in Transylvania.

Die 7-a Augusti Springeriani milites trajiciendo Petrum László ex Zágou occiderunt.

Reginalis Majestas resolvit in camerarios suos Comites Antonium Kornis, Stephanum Mikes, Franciscum Gyulai, Josephum Bethlen, Gabrielem Bethlen, Ladislaum Teleki, item Barones Paulum Haller, Ladislaum Kemény; in decretalem camerarium Comitem Dionysium Bánffi.

C. Ladislaus Gyulaffi de Rátóth resolutus in Cancellarium aulicum.

Ex electis in superioribus comitiis ad salutandam et homagiale obsequium deponendum reginae juxta resolutionem fatae Suae Mattis pergunt ad eandem, ex parte Comitatum: B. Georgius Pongrácz, Tabulae Reg. praeses, catholicus, Michael Teleki, calvinista; a parte siculorum: C. Ladislaus Gyulaffi, neoresolutus Cancellarius et Sedis Udvarhely supr. judex Reg. catholicus, B. Joannes Lázár, calvinista; a parte saxonum: Petrus Binder, senator cibiniensis, Michael Schüller, consul medgyesiensis, qui in Octobri se moverunt. Arianus sive unitarius admissus non est.

Resolutus est in episcopum Transylvaniae B. Franciscus Klobusiczki.

Pro 15-a Novembris supremi officiales et deputati congregati sunt Cibinium ad decretum reginae, in quo mandat, ut 5 millia equitum bene armatorum assistantur ad servitia ejusdem. Verum dicti supremi officiales et deputati, ut de praeliminariis quidem fiat discursus, concluderunt, meritum vero hujus rei rejecerunt ad communem congregationem regnicolarum, pro qua impetranda die 24-a Novembris per celerem staffetam humillimam transmiserunt Regiae Matti in-

stantiam, Cibinii praestolantes resolutionem; cum vero usque ad diem 15-am Decembris nulla resolutio venerit, pro interim dissoluti sunt.

Per quosdam zingaros pestis in sedem Háromszék e Moldavia allata, pululare cepit in Dálnok, Albis et Osdola.

Annus etiam hic, a festo S. Michaelis usque ad novum annum fere totus siccus, miserabilem sui memoriam reliquit, nam praeterquam quod nec senissimi homines recordantur, etiam nulla historia meminit, quod sic absolute nullum vinum in Transylvania provenisset — nam paucillum illud, quod, aceto deterius, provenit, pro nihilo reputandum est — sed nec Ceres per totum florida comparuit si paucula loca excipias, nam triticum saracenicum circa finem Septembris ex magna parte pruina decoxit. In praedicta siccitate infiniti quasi mures maxima damna fecerunt tam in pagis quam in campis.

C. Ladislaus Gyulaffi de Rátóth, ascendit Vienne, ad munus Cancellarii aulici transylvanici obeundum.

Theobaldus Sacri Rom. Imp. Comes a Csernin, bohaemus, interimalis Generalis Commendans.

Anno 1742. Die 22-a Januarii in festo S. Vincentii tam potens erat sol in calore, ut hic Torjæ coaxationem ranarum audiverimus.

Quam staffetam die 24-a Novembris scripsimus superius discessisse ad reginam ratione 5000 militum, eadem a regina cum resolutione redivit 29-a Januarii; hinc pro die 27-a Februarii generalis confluxus est indictus Cibinium. 1-a ergo Martii lectus est catalogus, quo perlecto, invitatus Reg. Commis-

sarius Theobaldus Comes a Csernin comparuit inter regnicolas, et nomine reginae resolutionem publicavit, quod nempe nonnisi 1000 equites sumptibus Principatus desideret regina: duo vero millia peditum sine sumptu Principatus pro supplemento aliorum regiminum velit habere. Huic propositioni simile decretum reginae est publicatum inter Status, verum Status non consenserunt ut duo millia peditum pro supplemento regiminum dentur, sed maluerunt offerre integrum pedestre regimen.

Eodem die 1-a Martii publicatus est tam per decretum, quam diploma episcopatus Transylvaniae Excellmi ac Rndissimi Dni Francisci Nepomuceni Klobusiezky, et penes dictum diploma etiam instalatus est in consiliarium Gubernii.

13-a Martii fit votisatio pro consiliario et supr. Provinciali commissario, 14-a vero ejusdem publicatur candidatio, sic: ex parte catholicorum pro consiliario: B. Petrus Apor, votis 70, B. Joannes Torozkai, votis 63, B. Franciscus Haller, votis 30; ex parte reformatorum sive calvinistarum: C. Adamus Bethlen, votis 62, B. Stephanus Daniel, votis 38, Gabriel Alvinczi, votis 32. Pro Commissario provinciali, ex parte catholicorum: C. Antonius Kornis, votis 68, C. Stephanus Mikes, votis 64, B. Ignatius Bornemisza, votis 37; ex parte reformatorum sive calvinistarum: C. Emericens Bethlen, votis 53, B. Wolfgangus Bánffi, votis 47, C. Michael Teleki, votis 39.

De praefatis vero 3000 militibus inclyti Status talem fecerunt subrepartitionem, ut nempe repartiantur juxta calculos contributionales, sic ergo inclytis comitatibus a calculis 37 obveniunt milites in uni-

versum personae 1056, ex quibus equites 352, pedites 704; inclytae nationi siculicae a calculis 17, personae in universum 486, ex quibus equites 162, pedites 324; Comitatibus readplicatis a calculis 7, personae in universum 201, ex quibus equites 67, pedites 134; almae nationi saxonicae a calculis 37, personae universim 1056, ex quibus equites 352, pedites 704; locis taxalibus a calculis 7, in universum personae 201, ex quibus equites 67, pedites 134. Summa summarum 3000, ex quibus equites 1000, pedites 2000.

In Martio cometa apparuit, qui non diu duravit.

Hyems utcunque sine nivibus transiit, in Martio subinde abundans nix; 1-a vero Aprilis et 2-da ad mediam quasi diem nungebat, et copiosa nix decidit, a prandiis pura aura, 3-a demum Aprilis intensum frigus mane. Die 9-a Martii fluvius Aluta ita defecerat, ut in alveo per aquam quivis pedes unum passum faciendo facile transiverit; in quo loco inceperit aqua deficere, nullus relationem certam adfert; certum quidem est, superius molas in Gidófalva, et inferius in Kilyén suum cursum tenuisse, in Sepsi-Szent-György vero et in Bedőháza intermediis molis aquam fere totam defecisse, ita, ut hae molae cursum suum tenere non valuerint.

6-ta Aprilis quadrante ad tertiam erat sensibilis terrae motus. 13-a Aprilis nix duorum digitorum et magnum frigus. 16-a Aprilis crurum tenuis cecidit nix, et eodem die per trahas ivi ad templum, sed ipaissima die iterum liquefacta est.

Nota posteritas: Joannes Kászoni, modo dictus Joannes Bornemisza L. B. de Kászon, nam cognomen ipsius prius solum erat Kászoni, sed per clementiam

angustissimi Caroli VI addidit Bornemisza, cuius progenitores ex Nagy-Káson oriundi, ibique cognomine Csutak vocati, nobiles unius sessionis, per matrimonium acquisiverant aliquam possessionariam portionem in Cottu Albensi, pago Váradgya, penes Albam Carolinam, ibique in portu salinario minora gerebant officia. Modo vero dictus Joannes Bornemisza, tum Kászoni, anno 1687 Claudiopolim ad studia venit, cui ego puer convixi tribus annis, nam eodem anno inchoavit sua studia a poësi, altero anno continuavit rhetoricam, tertio demum anno didascalus minimistarum, seu docuit parvam scholam. Expost penes Lib. Baronem Michaellem Száva scribae officio functus, ab eodem, tanquam salisfodinarum inspectore, constitutus fuit magulator salisfodinarum Kolosiensium, per Comitem vero Stephanum Apor, tanquam thesaurarium, earundem salisfodinarum supremus inspector nominatus est; quo officio aliquot annis dextere functus, dum Franciscus Balog de Radnót cessisset sponte officio perceptoratus thesaurarius, per dictum Stephanum Apor in ejusdem officium successit. Quo officio per totum tempus Rákócziani motus functus, cum Benedictus Henter de Sepsi-Szent-Ivány, supr. iudex Reg. sedium siculicorum Csík utriusque Gyergyó et Káson, partes Rákóczianas sequeretur et in Moldavia delitesceret, per recommendationes varias, anno 1708 earum incl. sedium supr. iudex Reg. electus et confirmatus fuit. Mortuo vero augustissimo imperatore Josepho, dum piissimae memoriae imperator Carolus VI felix regimen auspicaretur, cum C. Ladislao de Bethlen, Reg. deputationis membro ex parte comitatum, et Joanne Hozman, aequae deputationis membro et consule

cibiniensi, hic ex parte nationis siculicae, ad salutandum ethomagiale obsequium deponendum ex parte Principatus Viennam missus, ibi magnos sibi patronos conciliavit. Redux in patriam, non more consueto per Status (nam per vota Statuum vix acquisisset), sed solum ex candidature Status catholici in pro-cancellarium Viennam eligitur, et tam benignum expertus est praefatum augustissimum imperatorem Carolum VI, ut ad illam solum candidaturem in officio cancellariatus confirmaret. Jam per aliquot annos installatus cancellarius, dum anno 1721 C. Michael Mikes, consiliarius Gubernii, e vivis excessisset, se in consiliarium Gubernii confirmari fecit absque electione Statuum; occasione vero Pragmaticae Sanctionis, dum anno 1722 Status Transylvaniae serenissimam tunc archiducissam Mariam Theresiam in haereditariam principem receperunt, in Transylvaniam reversus, persuasit augustissimo Carolo VI, ipsum fuisse ex primariis, qui Status induxisset ad eandem Sanctionem sanctiendam, unde praefatus augustissimus Imperator honoravit illum titulo consilarii Status, adeoque Excellentissimi, cum addito 22000 florenorum Rhen. grationali. Superaddidit quidem aliquid, verum etiam in hac summa possidet dominium Görgényiense, prout et multas possessiones pecunia coemit, ad quas consensuales regias impetravit. Sed et matrimonia ipsius fuerunt fausta; nam prius duxerat Claram Bodoni, Spectabilis Blasii Bodonis filiam, a qua suscepit duos filios modo superstites, Ignatium primum, cui procuravit officium supr. Comitum Cottus Thordensis, secundum Joannem, quem militem esse voluit, et eousque egit, ut in regimine Havoriano factus fuerit supremus tribunus

Mortua vero Clara Bodoni Viennae, secundam uxorem accepit Barbaram Haller, Comitis Stephani Csáki, supr. Comitis Cottus Kolosiensis viduam, filiam vero magni illius Baronis Stephani Haller, praesidentis regni et Comitis supr. Cottus Thordensis, a qua suscepit Paulum Bornemisza, modo rhetoricae studiosum. Per mortem vero Baronis Stephani Vesselényi, praesidentis Statuum, a Statibus regni inter tres candidatos fuit etiam unus ex candidatis pro praeside Statuum, et ex tribus ipse fuit confirmatus ab augustissimo Carolo VI. Varias quidem erant regnicolarum contra hunc Dnum Cancellarium quaerelae, quod quosdam, antiquae prosapiae aequae dignis, si non dignioribus personis praeposuerit, similiter indigniores et incapaciores prae capacioribus et dignioribus, multos absque ulla candidature Statuum, et eorum, quorum intererat, ad officia confirmari curaverit, quod utique ideo fecit, quod toto suo cancellariatus tempore nullum promoverit, nisi ipsi vel magnam summam pecuniae, vel pagos, vel possessionarias portiones, vel promontoria, vel notabilem argenteam au clenodium dedisset. Hac arte facile fuerat ipsi ditescere, ut fidedigni, qui ad officia promovebantur, retulerunt. Ad ultimum tamen collusionem facta cum principe Christiano a Lobkovicz, Generale Commendante Transylvaniae coram augustissima regina Hungariae Maria Theresia multa dictus princeps ipsi ad oculos objicit; post objecta, inter electos per Status pro Cancellario regina C. Ladislaum Gyulaffi de Rátóth confirmavit. Dum vero haec scribo in rei purissima veritate, nolim, posteritas putet haec me ex aliquo livore scripsisse, cum mihi, saltem ad faciem, semper se ostenderit amicum, sed scribo, ut

in ipso ostenderem posteritati lusum mundi et fortunae, quomodo quis fidat fortunae, cum et hic cancellarius exemplo omnium fere praedecessorum cancellariorum (si paucos excipias) in seopulos impegerit. Quamvis filium suum Ignatium viis, modis et artibus omnibus successorem cancellarium tam in Transylvania, quam Viennae laboraverit, et ideo etiam ad obeundum officium suum Praesidentis regni in Transylvaniam regressus non fuerit: verum omnis ipsius labor erat inanis et frustraneus; unde casum hunc bene notet posteritas. Ultimo hoc anno, sponte aut per insinuationem, omnibus suis officiis cessit, et per decretum mandatum est Statibus, ut loco ipsius tam praesidens regni, quam gubernialis consiliarius alii eligantur.

In locum ergo ejus ut praesidentis ex parte catholicorum electi sunt: Georgius Bálintith, votis 67, C. David Petki, votis 58, B. Joannes Toroczkai, votis 46; ex parte reformatorum sive calvinistarum: C. Adamus Bethlen, votis 70, C. Alexander Teleki, votis 54, B. Sigismundus Bánffi, votis 54.

Similiter in locum ipsius ut consilarii ex parte catholicorum: C. Ladislaus Gyulaffi, votis 76, C. Stephanus Mikes, votis 27, B. Paulus Haller, votis 27; ex parte reformatorum sive calvinistarum: C. Michael Teleki, votis 28, B. Andreas Szent-Kereszti, votis 27, B. Samuel Kemény, votis 24, B. Joannes Lázár, votis 24.

Etiam hoc anno nullae arbores, quin imo nec ipsae salices ad 1-mum Maji emiserunt frondes.

Tam ordinarium quam extraordinarium quantum totius patriae consistit hoc anno in flor. Rhen. 671376 xr. 50.

Baro Ladislaus Mikola de Szamosfalva, Tabulae Reg. assessor, antiquae prosapiae, a Desmir, ex primis ungarorum ducibus descendens, cujus progenitores maximarum palmarum viri, et veri patriae patres et cives, hoc anno 28-a Aprilis, tam familia in ipso in virili semine, quam vero ipse in persona, annorum 82 senecio, defecit.

Serenissima regina Maria Theresia decretaliter indixit diaetam pro 21-a Maji, quo die et catalogus regni perlectus est, absentibus fere omnibus Statibus, nonnisi tempore lectionis catalogi praesentibus unico solo comite supremo, duobus regalistis et sedium sicculicalium Udvarhely et Háromszék deputatis, tribus vero expressis locorum taxalium, sed neque prototarii, neque guberniales secretarii fuerunt praesentes. Hinc catalogum regni necessitabatur legere Excellmi Dni episcopi secretarius; neque more solito absentes, sed praesentes notati sunt. Nunquam similis catalogi regni lectio observata est, nota posteritas.

26-a Maji perlectum est decretum regium, in quo materna teneritudine agnoscit regina promptitudinem Statuum in erigendo equestri regimine, cujus stabiles officiales per Consilium Bellicum denominabuntur, reliquos vero officiales cum consensu tribuni patria seliget, ita, ut legio haec sit cum Rhanh; durante bello, praeter naturalia (quae regina subministrari curabit extra patriam), sumptus patria subministret; facta autem pace totum stipendium regina administrari curabit, durabitque finito bello legio haec annis 15.

Legionem vero pedestrem privatam regina non admittit, sed ex promissis 2000 capitibus veteranae legiones tanquam per tyrones supplebit, ita, ut quin-

que novae centuriae, quaelibet centuria constans ex 140 capitibus, applicabuntur regimini Gyulaiano, quarum aequae officiales aptos cum cointelligentia tribuni patriae denominabit; utrumque hoc regimen denominationem habebit legionis transylvanicae.

Die 24-a Maji vesperi hora 11-a obdormivit in Domino C. Franciscus Lázár de Szárhegy, inclytorum sedium aicalicalium Csík utriusque Gyergyó et Kásson supr. judex Reg. prius Tabulae Judiciariae Reg. assessor, meus consobrinus, affinis, et quondam in rhetorica condiscipulus, amicusque sincerissimus, dilectissimus.

C. Josephus de Bethlen, supr. Comes Cottus Máramarosiensis moritur, ut dicitur, in peste.

Natio saxonica in sumptu militiae equestris difficilem se praebuit, causans insufficientiam suam, unde etiam per Consilium Bellicum reginam supplicavit, quae Serenissima decreto insinuavit sublevationem ejusdem nationis. Hoc decretum lectum est die 28-a Maji, verum Status reliqui inhaeserunt semel factae subrepartitioni; sed et natio saxonica postremo consensit, ea conditione, ut si in augusta Aula gravata agnosceretur, reliquae duae nationes eandem sublevant; verum et aliae duae nationes Suae Regiae Majestati transmittent, modo vero ad capitulationem descenderunt. Sed quia regina desiderabat, ut legio equestris usque ad finem belli sumptibus patriae, praeter ordinarium quantum contributionale, sustentetur, defectusque si qui fuerint, ex post patriae per recrutas resarciat: ad quod desiderium reginae dum Status non consensissent, eidem serenissimae reginae rescripserunt.

Regina diaetam pro 21-a Maji indictam per de-

cretum solvi jubet, et 20-a Augusti rursum réassumendam mandat, tamen ut ante solutionem diaetae personae aptae eligantur pro Cancellario provinciali et Thesaurario. Suae Matti pro confirmatione quantocumque transmittendae. Electae ergo sunt personae, pro Cancellario ex parte catholicorum : B. Georgius Bálintith, votis 57, B. Franciscus Klobusiczki, episcopus Transylvaniae, votis 39, B. Georgius Pongrácz, votis 36; ex parte reformatorum : C. Michael Teleki, votis 47, C. Adamus Bethlen, votis 37, Gabriel Alvinczi, votis 32. Pro thesaurario, ex parte catholicorum : B. Joannes Toroczkai, votis 57, C. Stephanus Mikes, votis 33, C. Antonius Kornis, votis 32; ex parte reformatorum : B. Sigismundus Bánffi, votis 39, C. Adamus Bethlen, votis 27, B. Josephus Nalácz, C. Michael Teleki, B. Stephanus Daniel, votis 22.

Die 26-a Junii exeo Cibinio.

Cibinium pro 20-a itaque Augusti rursum Status congregantur, sed Commissarius regius Theobaldus Comes a Csernin primo 13-a Septembris proponit propositiones regias; cujus synopsis haec est : 1-o juridica sub hac diaeta tractentur; 2-o ut inarticuletur successio haereditaria domus Austriacae, et contrarii articuli domui Austriacae e juribus eliminantur, similiter ut articuli religioni catholicae contrarii, necnon proscriptionem Patrum Societatis et eorundem fautorum concernentes deleantur, iidemque Patres solenniter acceptentur, bonaque eorundem a nomine fiscalitatis absolvantur; 3-o ut contributionum certa norma et methodus figatur conscriptione mediante; 4-o ut tam supremis quam vice-officialibus instructiones dentur, et certa iisdem solutio determinetur; 5-o ut in elocatione pecuniae quam naturalium interesse

sex per centum ne superet; 6-o ut jobbagyones quatuor, inquilinos tribus diebus domini terrestres ad labores compellant; 7-o resolvit Sua Mattas pro vacantibus officiis sequentes: pro Praeside Statuum C. Adamum Bethlen, ad officium consiliariatus et thesaurariatus B. Joannem Toroczkai, ad cancellarium provincialem simul et consiliarium B. Georgium Pongrácz, pro Tabulae Reg. praesidente B. Georgium Bálintih; ad vacantias Tabulae Reg. resoluti sunt: B. Josephus Huszár, Samuel Bethlen de Iktar, Joannes Béldi, Alexius Székely et Stephanus Berzenczei.

Pro supr. commissario provinciali resolutus est C. Antonius Kornis.

Ad novum exactoratus officium resoluti sunt: pro supr. exactore: Sacri R. Imp. C. Michael Teleki, pro adjunctis: Stephanus Gáborffi, Georgius Antos et saxo Petrus Binder; item penes hos resoluti sunt unus protocollista, tres cancellistae et unus officii servus. Solutionem habebunt ex cassa provinciali.

Pro registratore resolutus est Adalbertus Geczö: pro requisitore litterarum penes Capitulum Albense Gabriel Nagy, penes Conventum Kolosmonostriensem Petrus Endes et Stephanus Pataki, civis Claudiopolitanus.

17-ma Septembris B. Joannes Toroczkai in thesaurariatum et consiliariatum installatus est.

Die 24-a Septembris publicatur diploma Samuelis Bethlen de Iktar, in quo creatur Comes.

Ut legio equestris transylvanica a provincia erigenda toto belli tempore a Principatu alimentetur, regina volebat, secus tyrones in alia regimina distribuendi; verum Status non consenserunt, sed ut legio

absolute erigatur, et semel pro semper loco alimentationis patria obtulit 100000 flor.

Intra 29-am et 30-am Septembris hora noctis 12-a moritur sub diaeta Simon Bauzner, judex Reg. cibiniensis et nationis saxonicae Comes.

Quia vero C. Adamus Bethlen noluit deponere juramentum pro Praeside Statuum, praetendens, praesidem simul esse debere consiliarium Gubernii, certa vero pars Statuum censebat non esse de necesse esse consiliarium Gubernii, sed distincte posse esse praesidentem : hinc, tam ratione formae juramenti, quam vero de conjunctione duorum dictorum officiorum res transmissa pro decisione ad aulam regiam. Sed quia interim pestis severissime pluribus in locis pululare cepit, ex hoc metu die 8-a Octobris Status dissolvuntur, ea conditione, ut nisi pestis impediatur, pro die 15-a Novembris rursum congregentur huc Cibinium.

Moritur in Julio Alexius Orbán, sedis Aranyas supr. judex Reg.

5-a Novembris vehementissime nungebat, et tamen ad Cibinium tonitru et fulgur fuit.

Quoniam vero pestis jam in tantum saeviat, ut 130 pagi circum cum urbe Claudiopolitana infecti numerantur, quae vero persona peste inficitur, intra 6, ad summum 12 horas mori necesse habeat, rarissimi usque in diem tertium perveniant, quam vero domum inficit, ex ea domo omnes fere ad unum moriantur : sic ex hac ratione diaeta, quae 15-a Novembris continuari debebat, in tempus sanius et commodius differri debuit.

Jam etiam ratione legionis equestris Transylvaniae multarum disputationum finis est, et brevi erigetur, cum conditione superius declarata, cujus

stabales officiales creati sunt a regina colonellus C. Antonius Kálnoki de Köröspatak. vice-colonellus Volfgangus Macskási.

21-a Novembris rursum tonitru auditum. Annus vero hic mediocris sperabatur in fertilitate, verum multis in locis in autumnalibus deficit, uvae ad perfectam maturitatem pervenire non potuerunt, hinc vina acida et valde pauca; fulminum ictus sunt frequentissimi, plurimos homines, jumenta et aedificia conquassaverunt. Die 8-a Augusti Torjae cujusdam juvenis caput per medium percussit, unde pileus ipsius petasus in plurima frustra laceratus est, juvenis tamen vivus et absque notabili alteratione remansit, quamvis penes juvenem ex ejusdem fulminis ictu tres boves crepuerint.

Dicta die 21-a Novembris summa claritas in coelo ac si fulgur, circa horam 6 vespertinam, ita, ut quosdam etiam terruerit, et duravit per unum Ave Maria.

Superius notatus Joannes Bornemisza L. B. de Kászón moritur Viennae et sepelitur in Cellis in Styria.

Superius inscripti ad aulam regiam ex parte nationis saxonicae delegati: Petrus Binder, senator cibiniensis, et Michael Schüller, consul medgyesiensis, creati sunt consiliarii honorarii.

C. Ladislaus Gyulaffi, cancellarius Viennensis declaratur consiliarius Status intimus.

Resoluti sunt Viennae pro capitaneo Terrae Fogaras B. Andreas Szent-Kereszti; pro supr. judice Reg. sedis Csik C. Franciscus Kálnoki, uterque sine candidature, per commutationem; pro supr. Comite Cottus Albensis C. Stephanus Mikes; pro supr. Co-

mite Cottus Hunyadiensis Petrus Macskási; pro Tabulae assessore C. Lazarus Apor; pro secretario Gubernii Stephanus Boér de Nagy-Nyujtód. Supremis officialibus in locis majoribus salarium dabitur 1000 Rhen. flor., in mediocribus 800, in minoribus 600, vice-officialibus 150, notariis 80.

Anno 1743. Luctuosissimum initium hujus novi anni mihi, nam mea dilectissima conthoralis, Barbara Kálnoki, cum qua ab anno 1699 convixi, die 7-a Januarii hora 7-a vespertina placidissime obdormivit. Tumbae imposita 10-a Januarii, cum solenni pompa vero sepulta Al-Torjae in crypta Aporiana 27-a Januarii; cujus tumbae Dnus Joannes Dombi de Ika-falva, actualis vice-judex Reg. sedis Kézdi, idiomate hungarico hoc epitaphium apposuit :

A méltóságos gróf Kálnoki Borbára .

Liber Báró Apor Péter úr hiv társa ,

Jó gazdasszonyságnak mutatópéldája .

Itt fekszik bészárva örökös házába.

Hatvankét esztendőt töltött e világban ,

Negyvennegyed felet a szent házasságban :

Midőn ezerhét-száz negyvenharmadikban

Irnának , múlt ki : nyugodjék az Úrban.

Pater Michael Cseh, 33 annorum plebanus Al-torjensis et archidiaconus Háromszékiensis, et Mathias Szálpek creati sunt actuales canonici Carolinenses; item Martinus Szépvízi, plebanus Csík-Somlyóiensis et archidiaconus Csíkiensis, Adalbertus Antal. neocreatus archidiaconus Háromszékiensis et plebanus Polyániensis, Joannes Bíró, plebanus Claudiopolitanus facti sunt titulares canonici Carolinenses.

Georgius Keszler, judex Reg. Szeredahelyszékiensis, denominatus est consiliarius honorarius.

Hactenus tam supremis quam vice-officialibus

comitatuum et sedium siculicalium, quasi in salarium, dabantur in aestate, etquidem supremis officialibus ab integris comitatibus et sedibus, vice-officialibus vero certi mессores et falcatores, qui modo per regnam sublati sunt, cum quocunque titulo nuncupato quaestu. salvis remanentibus juridicis proventibus; sed loco laboratorum dabitur certa summa pecuniae a locis desumenda; etquidem supremis officialibus comitatuum in Cottibus Albensi, Thordensi, Küköl-löiensi, Hunyadiensi et Zarándiensi, sedibus Udvarhely et Háromszék 1000 rhen. flor.; vice autem officialibus, supremis iudicibus nobilium, vice-judicibus Reg. singillatim rhen. flor. 150, notariis in hac prima classe 80. In Comitatus vero Szolnok Mediocri et Interiori, Dobocensi, nec non Sedibus Siculicalibus Csík et Maros, nec non districtibus Fogaras, Kövár supremi officiales habebunt 800 flor. rhen.; in Cottu Kraszna et Sede Siculicali Aranyas supremi officiales desument flor. rhen. 600. In his ultimis duabus classibus supremi iudices nobilium et vice-judices Reg. siculi nec non vice-capitanei in Districtibus habebunt flor. rhen. 100, vice-comites 80, notarii secundae et tertiae classis 60, vice-judices nobilium in tribus classibus distinctim rhen. flor. 20.

Deputatis ex omnibus locis ad dietam proficiscentibus dabuntur rhen. flor. 50 singulis deputatis; ad anticipationem flor. rhen. 30.

Pro expensis ad celebrandas Generales Sedes judiciarias, in Cottu Albensi flor. rhen. 30, in Cottu Kraszna et sede Aranyas flor. rhen. 100.

In reliquis comitatibus, sedibus siculicalibus et districtibus separatim flor. 200.

Pro celebrandis Partialibus Sedibus flor. rhen. 20; pro Filialibus flor. rhen. 10.

Baro Joannes Lázár resolutus est pro supr. Comite Cottus Szolnok Interioris.

Pro 21-a Augusti diaeta est publica Cibinium, eadem die catalogus est lectus, et installatus in praesidem regni juramentumque deposuit C. Adamus de Bethlen; 22-a idem deposuit juramentum pro consiliario Gubernii. 23-a allatae resolutiones per Vienneenses delegatos lectae sunt. 26-a Commissarius Reg. Theobaldus Comes a Csernin proposita regia proposuit; collationes vero regiae sub hac diaeta publicatae sunt: 30-a Augusti Baronatus Georgii Barcsai; armales, signanter 30-a Augusti Joannis Vizi tricesimatoris Zilaiensis, Joannis Drágus, postarum magistri Carolinensis, Danielis Löffler, Nicolai Ivaskó; verum contradictum est Joanni Drágus per Status, eo, quod indigena non sit. 31-a Augusti installati sunt in Tabulae Reg. assessores B. Josephus Huszár, C. Samuel Bethlen de Iktar, Joannes Béldi, Lazarus Apor, Alexius Székely et Stephanus Berzenczei. 1-a Septembris Valentinus Theophilus Kising publicatur honorarius consiliarius. 2-a Septembris armales Francisci Hunyadi procuratoris et civis Claudiopolitani, 2-a Sept. Thomae Monos cancellistae, item armales Samuelis Halmágyi licentiati; Illrmi Joannis Michaelis Moringer baronatus et indigenatus. 4-a Septembris armales Samuelis Bene alias Kászoni, tricesimatoris Somlyaiensis, item armales Andreae Wolfgangi Vieland, civis et mercatoris Cibiniensis. 7-a Septembris Illrimi Dni C. Antonii Kornis super officio supr. Commissariatus, 9-a Septembris Petri Binder de Saxenfels, senatoris Cibiniensis exactoratus pro-

vincialis. Item 9-a Septembris armales Michaelis Schüller de Sonnenberg, consulis mediensis, Andreae Haan, judicis Reg. mediensis de Harmenstein, Andreae Waldhütter de Waldburg, consulis schaesburgiensis, Joannis Georgii Klep de Starenburg, judicis Reg. schaesburgiensis, Stephani Seivert, judicis bistriciensis de Rosenberg, Georgii Keffler de Kefflern, judicis Reg. mercuriensis; 10-a Septembris armales Danielis Ritter, senatoris cibiniensis de Ritttern.

13-a Septembr. Quia Nicolaus Pujj, ex Cottu Hunyadiensi, trajiciendo Stephanum Buda occidit, fugit inter Turcas, adeoque principem Josephum Rákóczi, ideo 13-a Septembris a Statibus nota infidelitatis condemnatus est.

Sub hac diaeta maximae discordiae et altercationes inter catholicos et acatholicos. In hoc quidem omnes consenserunt, ut articuli Portae Ottomanicae faventes deleantur, novique articuli condantur ad haereditariam successionem augustissimae domus Austriacae, verum catholici volebant mentionem fieri in articulis illis de articulis etiam praejudiciosis religioni catholicae, acatholici nullo modo consenserunt, sed volebant, ut separati articuli de praejudiciosis illis articulis suo tempore scribantur. Cum prolixè disputatum fuisset, ne coram regina catholici culparentur, remiserunt hanc suam praetensionem; vice versa, ad eosdem articulos acatholici volebant inserere diploma, quod catholici nullo modo admiserunt; et postquam per aliquot dies fuisset disputatum, nec convenire potuissent, res perscripta est ad aulam cum rationibus utriusque partis

Decretum venit: ne Patres Franciscani Reformati sua monasteria et residentias, prout etiam per-

sonas augeant, cum sit aggravio populo pluralitas ipsorum; de moderno etiam eorum statu regina informetur.

Nicolaus Keresztúri incl. sedis Marus supr. iudex Reg. optimus catholicus, optimae conscientiae, optimus jurista, meus optimus amicus, cui ab anno 1686 usque ad annum 1690 in scholis Claudiopoli convixi, et etiam conjunx ipsius mea consobrina fuit, moritur 1-a Novembris.

Annus hic quoad autumnalia infelix fuit, siligo quidem utcunque serviebat, verum ubi purum triticum seminatum fuit, ibi de potiori herbae inutiles provenerunt, ex 4 et 5 gelimis etiam vix metreta provenit; vernalia utcunque habuimus, vinum plane exiguum, et illud acidum.

C. Antonius Kornis in consiliarium gubernialem cum praecedentia, absque tamen sessione et voto; in Districtu Kőváriensi supr. capitaneus B. Paulus Haller; in sede Aranyas pro supr. iudice Reg. Alexius Orbán; et pro Tabulae Reg. assessore B. Franciscus Bánffi resolvuntur.

Hoc anno primo augustissima regina Maria Theresia dignata est assumere titulum Comitum Siculorum.

Anno 1744. 15-a Januarii circa mediam nonam matutinam tribus repetitis vicibus utcunque magnus terrae motus erat.

Item in Januario comparuit cometa ad occidentem, Coronae quidem tres visos scribunt, ad orientem et septemtrionem, et hunc ad occidentem.

C. David Petki de Királyhalma, prius Comes supr. Cottus Kolosiensis, ex post Regius Gubernii consiliarius, vir vere mitis, humilis, conscientiosus,

justitiae amantissimus, omnibus charus, omnibus acceptus, affabilis, maximo apud omnes sui desiderio relicto, sed vel maxime ineffabili moerore meo, nam a puero diligebamus ita invicem, ut fratres carnales uterini majori dilectione se diligere non poterant, 6-a Februarii moritur.

Hyems erat saevissima, frigidissima, sine intermissione, Boreas etiam quosdam in campo occidit iterum; nives non erant copiosae.

B. Samuel Kemény, Cottus Dobocensis supr. Comes, vir mitis et moderati genii, moritur Cibinii 19-a Martii sub diaeta.

Quae diaeta publicata fuit anno superiori pro 21-a Augusti Cibinium, et interrupta die 10-a Octobris, eadem hoc anno 7-a Januarii reassumpta fuit. In hac continuatione disceptabatur de inarticulationibus, prout superius notavimus, item de limitatione, verum nihil est decisum. Interim Bacchanalia sumptuosa quasi ad nauseam celebrabantur, cum exquisitis conviviis, musicis, choreis et potationibus. Simul varia portenta narrabantur quae Cibinii contigissent, scilicet quod supra turrim majoris templi saxonici apparuerit sepulchrum cui assidebat angelus, equus in aëre visus, et quod lamiae supra cujusdam domus cacumen choreas duxerint, et musicus quidem se musicum inter illas egisse fatebatur consuli Cibiniensi; item quod Coronae quidam aquaeductus sanguine manaverit.

7-a Februarii Aronis Baka de Kurtapatak armatae publicatae sunt.

In locum superius laudati defuncti C. Davidis Petki pro consiliario guberniali electae sunt personae, ex parte catholicorum: Cancellarius aulicus C.

Ladislaus Gyulaffi, votis 50, B. Petrus Apor, votis 34, B. Franciscus Haller, votis 28; ex parte acatholicorum: B. Stephanus Daniel, votis 71, C. Emericus Bethlen, votis 33, B. Volfgangus Bánffi, votis 37.

Sub hac continuatione diaetae variae quidem res disceptabantur, sed quia nulla decisio facta est, ideo nec notatione in particulari dignae.

Sed diaeta iterum ad ferias paschales interrupta, rursum 20-a Aprilis inchoata.

Iterum in fine Martii, et ad initium Aprilis visus est cometa, cujus cauda vergebat ad meridiem.

Nota posteritas, quod mea aetate in hac terra frigida Háromszékiensi non contigit: ad finem Aprilis quaedam arbores flores emisérunt.

Prout adhuc anno 1730 Status et Ordines Transylvaniae consenserant Claudiopoli, ut articuli praejudiciosi augustissimae domui Austriacae et religioni catholicae delerentur: sub hac diaeta illi articuli articulatim sublatis sunt.

Quidam monachus schismaticus, vulgo Kaluger, Bessarion nomine, ficta hypocritica sanctitate, nonnisi aliquot ficuum et fabarum esu superque lapides cubando, sibi apud valachos transylvanos falso sanctitatis nomen obtinuit, qui etiam multos seduxit, ut valachi ab unione cum romano-catholicis resilirent: dumque omnes fere valachi decepti eundem sequi viderentur, arestatus, Cibinii, et inde Dévam ductus fuit, ubi ex aresto per vim 600 valachi eripere volebant, ita ut commendans Dévensis tormenta contra ipsos dirigere habuerit necesse, et sic sedati sunt. Duodecimque tales in Transylvaniam venisse fama fert, quodve jam octo captivi detinentur, ut nempe

valachos ab unione catholica redire intenderent, duodecim hi a ficto et hypocrita dependentiam habent.

Quamvis ante diem 19-am Junii nocte praecesserat tempestas. 19-a tamen vesperi incepit nova et duravit tota nocte et tota die 20-a; erant fulgura maxima ut et tonitrua, plurima fulmina cadebant, grando ad instar ovi columbini, inaudita praeterea exundatio aquarum, cui similem moderna aetas non vidit, multas molas confregit, et in ipsis pagis exundatio maxima damna causavit, prout et multa foenilia et agros destruxit.

1-a Julii dissoluta est diaeta.

Ex Moldavia lues pecorum elata, pecora in copia crepare inceperunt.

Siquidem rex Borussiae regnum Bohemiae invasit, Pragamque expugnavit, hinc venit decretum reginae, ut et Transylvania viritim insurgeret, metus enim esset. ne idem rex etiam regnum Hungariae invaderet. Hinc magnates Tabulae Reg. et deputati tempore anticipationis Cibinii congregati, resolverunt: omnino insurgendum esse viritim, praeterea a quibusvis 30 subditis in Comitatibus, in Siculia vero a 40 unus bonus armatus eques miles sistatur.

Regina sola indicit diaetam pro 12-a Novembris Cibinium, in qua, sicut in praecedenti diaeta, articuli praejudiciosi augustae domui Austriacae necnon religioni catholicae, praecipue sacrae Jesu Societati, e legibus patriae deleti sunt, et loco illorum e diametro contrarii sanciti, sub hac diaeta per augustissimam reginam confirmati sunt.

Resolutus est in Gubernialem consiliarium cum salario C. Adamus Bethlen, qui hactenus erat supernumerarius, ejusdem vero filius Gabriel assumptus

est in supr. Comitum Cottus Dobocensis. Stephanus Berzenczei confirmatus est supr. iudex Reg. Sedis Siculicalis Maros. Michael Diószegi autem fit assessor Tabulae Judiciariae Reg.

Nota posteritas. Videbis superius, quoties ego fuerim electus in Gubernialem consiliarium. sed quia sorte mea semper contentus fui, nunquam sollicitavi; modo vero magna pars patriae, sed praecipue inclyta natio siculica absolute volebat, ut ego gubernialis persona fierem; sed quia jam ultima aetas advenit, in viribus valde debilitatus sum, sanitasque jam mea nimie mutata est, ideo humillime debui me excusare.

Annus hic in frumento mediocris erat, vinum in tertialitate provenit, sed bonum; grandines et tempestates non deerant. Ego vero Torjae plane defui in tritico.

In recompensationem capitalis insurrectionis, patria promisit reginae unum regimen equestre, quod debebant erigere magnates et omnes nobiles. qui a contributione erant immunes.

1-a Februarii natus est serenissimus archidux Carolus Josephus. Vivat.

Anno 1745.5-a Januarii erat exiguus terrae motus.

B. Joannes Toroczkai de Toroczkó-Szent-György, jam actualis thesaurarius, moritur die 25-a Januarii circa auroram intra secundam et tertiam horam Cibinii, qui qualis meus amicus fuerit, descripsi superius ad annum 1733, ubi ipsum installaveram in supr. capitaneum Fogarasiensem, adeoque mortem ipsius magno cum moerore intellexi.

Installantur supremi officiales in Cottu Dobocensi pro supr. Comite C. Gabriel Bethlen, in Sede

Marus pro supr. iudice Reg. Stephanus Berzenczei, denique in Sede Aranyas aeque pro supr. iudice Reg. Alexius Orbán.

Anno superiori mandaverat regina secundum leges patrias generalem insurrectionem ad bellum; unde etiam circa 28-a Octobr. generalis lustra instituta fuit per totam patriam, verum Status et Ordines in diacta ante nativitatem in redemptionem personalis insurrectionis promiserant reginae 1000 equites milites, quibus regina contenta non fuit, verum formale regimen, quod in finem moderni belli militaret, desideravit; hinc modo incumbunt comitatus et sedes, ut voluntati reginae satisfiat.

Hyems erat frigidissima utcunque nivibus mixta.

Stephanus Valdchircer, hactenus consul cibiniensis, resolutus est comes nationis saxonicae, qui conversus fecit professionem religionis catholicae. Michael vero Zekelius factus est iudex Reg. cibiniensis.

28-a Aprilis nix crurum tenuis cecidit, quae tamen 29-a ejusdem soluta est.

Anno superiori nominatum regimen equestre per magnates et nobiles erectum, debuit se sistere ad Válaszút, et ibi assentati, habuerunt lustram die 15-a Maji.

Super quantum hactenus patriae inflictum iterate mandavit regina patriae titulo surrogati in necessitatem moderni belli fl. rhen. 73564 in cassam bellicam spatio unius mensis administrandos; hinc, ut tempore anticipationis solet, supremi officiales et deputati 1-a Junii debebunt comparere Cibinii.

Ubi vero comparuissent, praefatam summam denegarunt pro hic et nunc, sed distulerunt ad comitia generalia regni.

Sacri R. Imp. Comes Michael Teleki, exactoratus provincialis praeses moritur in Héviz die 10-a mensis Septembris, cui in eruditione et humanitate vix modo par dabatur.

Regimen a magnatibus et nobilibus erectum in Majo se movet versus Bohemiam, cujus constitutus supremus colonellus B. Andreas Szent-Kereszti in Bohemia mense Septembri placida morte obiit.

Iterum plurimis in locis summa lues pecorum, quin imo canes circa autumnum plurimi fiunt rabiosi, sed certis in locis et sues.

Anno hoc autumnalia de potiori parce provenerunt, vernalia utcunque, vinum paucissimum sed bonum. Annus transiit sat quietus, absque notabilibus tempestatibus, rarisque grandinibus.

28-a Novembris in initio aurorae fuit fulgur et tonitru.

B. Georgius Bálintith de Tövis, Reg. Transylvaniae Gubernii consiliarius, et Tabulae Reg. praeses moritur Medgyesini 20-a Decembris, hora 4 matutina.

B. Stephanus Daniel de Vargyas resolvitur in supr. judicem Reg. Sedis Udvarhely.

Anno 1746. Quam legionem equestrem nobilitas anno superiore crexerat sub tribuno Barone Andrea Szent-Kereszti, qui etiam dum in Moraviam venisset, cito fatis functus est, pro-tribuo Nicolao Macskási, supremo vigiliarum praefecto Comite Francisco Bethlen, illam regina ad initium hujus anni solvit et dimisit ¹⁾.

Indicetur diaeta pro 15-a Febr. et subito publica-

¹⁾ Egy újabb példányban : quia praedicti stabiles nullius frugis homines erant.

tur Baronatus: Alexii Orbán supr. judicis Reg. sedis Aranyas, Davidis Henter protonotarii regni, et Gabrielis Alvinczi secretarii gubernialis; paulo post vero publicatur titulus Comitis familiarum Rhédai, Vas et Tholdalagi, nec non Baronatus Michaelis Diószegi.

Regina in propositione desiderat pro ordinario a regno rhen. fl. 700000, verum fixe ultimatim quantum determinatum est in fl. rhen. 609940 et xr. 30, surrogati titulo pro anno 1745, 73564, pro extraordinario quanto provinciae 120000, pro donario novi caesaris floreni 33333, xr. 20, item surrogatum pro anno 1746 fl. rh. 111892; quantum ergo hujus anni constabit in fl. rh. 948729, xr. 50.

Electi sunt pro thesaurario, ex catholicis: C. Stephanus Mikes, votis 70, C. Antonius Kornis, votis 59, B. Ignatius Bornemisza, votis 33; ex reformatis: B. Sigismundus Bánffi, votis 72, B. Joannes Lázár, votis 57, B. Volfgangus Bánffi, votis 53; ex natione saxonica: Michael Rosenfeld, Stephanus Vantitter et Michael Schüller.

Sub hac diaeta magna fuit dissensio inter Gubernium et Status. Hyems transit absque nivibus cum mediocri frigore, verum circa medium Martii ingens nivis copia cecidit.

Sub hac ipsa diaeta pro consiliariis electi sunt, ex catholicis: C. Franciscus Kornis, votis 39, B. David Henter, votis 34, C. Antonius Kornis, votis 33; ex reformatis: B. Gabriel Alvinczi, votis 50, B. Stephanus Daniel, votis 41, B. Volfgangus Bánffi, votis 39, B. Joannes Lázár, votis 39.

Pro praeside Tabulae Regiae: B. Franciscus Haller, votis 68, B. David Henter, votis 59, B. Igna-

tius Bornemisza, votis 41; ex reformatis: B. Wolfgangus Bánffi, votis 58, B. Josephus Inczédi, votis 46, B. Joannes Lázár, votis 40.

Pro praeside exactoratus: B. Paulus Haller, votis 49, B. Ladislaus Kemény, votis 48, C. Franciscus Kálnoki, votis 32, C. Emericus Bethlen, votis 61, B. Wolfgangus Bánffi, votis 52, B. Joannes Lázár, votis 30.

Cibinii in templo Societatis Jesu solenne Te Deum Laudamus celebratum est quod augustissimus Franciscus I Dux Lotharingiae et de Barri in imperatorem fuerit electus; non solum vero Cibinii, sed per totam patriam dominica quinquagesimae idem hymnus Ambrosianus fuit decantatus, Status vero tractati sunt in domo Halleriana Cibinii.

Prout superius scripsimus, quod militiam insurgentem regina dimiserit, equos tamen eorum et arma patria haec donavit reginae, absque tamen consequentia.

Nodariorum enyediensium cehae privilegium Sua Mattas confirmavit, et publicatum est.

Neo-electo augustissimo imperatori, ad instar reliquarum provinciarum haereditariarum, obtulit dono et haec patria in grati animi tesseram 8 millia aureorum.

Publicatur etiam Comititis titulus Baronis Ladislai Kemény, qui in tantum acceptus est serenissimo puero archiduci Josepho, ut sine ipso quasi esse non possit; simul idem Dnus Kemény factus est catholicus, filios vero ejus vestit, instrui curat Viennae in collegio Pázmániano regina.

Publicatae sunt armales Francisci Abos de Csik-Borsova, et Thomae Puskás de Gyergyó-Gyitró.

Emericus Miske installatus est Tabulae Reg. assessor.

Inter duas nationes, ungaricam videlicet et siculicam, ex parte altera vero nationem saxonicam, magna dissensio fuit circa candelationem cardinalium officiorum, neque praedictae duae nationes consenserunt, ut ex natione saxonica candidentur pro cardinali officio, unde superius nominatas personas saxonicas neque duae nationes, sed sola natio saxonica candidavit.

Duo incendiarii sunt combusti, scilicet maritus cum uxore, in Al-Doboly, quorum quidem corpora ab igne resoluta sunt, utriusque tamen cor intactum remansit.

Resoluti sunt Viennae pro thesaurario B. Ignatius Bornemisza, pro praeside Tabulae C. Ladislaus Kemény, et simul hi duo pro consiliariis Gubernii; pro praeside exactoratus B. Joannes Lázár, et etiam installati sunt.

Comes Theobaldus a Csernin, qui fuit hactenus Commendans Generalis interimalis, mutatus est, in cuius locum successit C. Josephus a Platz.

Lues pecorum et hoc anno in quibusdam partibus patriae grassabatur.

Hic annus fuisset felicissimus, nisi pruina 10-a May flores arborum decoxisset, hinc certis in locis nullus fructus. Benedictio tamen Dei fuit majori ex parte tam in frumento quam vero in vino in tota fere patria, et vinum quidem generosum provenit. Annus mitis absque notabilibus tempestatibus et grandinibus.

Nocte quae praecessit festum immaculae conceptionis, 8-a Decembris Medgyesini ingens terrae motus fuit, unde etiam duo camini corruerunt, gali-

nae ex cubili cadebant; etiam alibi senserunt, sed non tam notabiliter.

Anno 1747. Ante diem 23-am Januarii noctu fulgurabat. Pro eodem die 23-a Januarii indicitur diaeta Cibinium, et catalogus in ipso termino perlectus est. Quia vero iudex armenorum Ebesfalviensium donarium suorum armenorum in pecunia tulit Viennam Suae Caesariae Regiae Matti, etiam Sua Mattas litteris armalibus eundem nobilitavit, quae etiam 27-a die Januarii publicatae sunt, nemine contradicente; interrim tamen loquela erat, ne per adeptionem armalium esset plane talis, qualis est antiquus indigena.

Super hac diaeta moritur Joannes L. B. Bornemisza, generalis vigiliarum praefectus, Cibinii 13-a Februarii, et sepelitur ibi cum pompa 5-a Martii. De hujus genitore facta est mentio superius ad annum 1742.

Societas Jesu, ante annum in indigenam recepta, hoc anno penes decretum regium regalibus litteris vocatur ad diaetam habebitque locum inter magnates.

1-a Martii hora 7-a vespertina maximum fulgur ex maximum tonitru.

Lues pecorum in certis partibus patriae hujus in summo grassatur.

Locustae anno superiori omne frumentum in Tartaria depastae sunt, hinc fame urgente plurimi tartari transierunt fluvium Pruth, et venerunt in Moldaviam, et plurimi illorum mendicant.

1-a Martii superius descriptum tonitru et fulgur universaliter per totam patriam fuit, unde in multis locis plurima fulmina ceciderunt. Tempestatem illam excepit saevissimus ventus boreas nivibus mixtus, cum intensissimo frigore, et durabat quasi per 15

16*

dies. Glacies jam erant solutae per totum, sed per hoc frigus aquae de novo ita fuerunt congelatae, ut glaciem pro hac aestate ex hac nova congelatione posuerimus.

22-a Martii hora 7-a vespertina iterum fulgur, quod subsecutae sunt nives, et durarunt fere ad 28-am Martii super segetes, sed segetibus non nocuerunt.

Rndiss. Dnus Michael Cseh, ex ejusdem nominis nobili familia in Szent-Kátolna, de quo superius ad annum 1743, ubi notavimus, quod ad aetatem plenitudinis Christi fuerit plebanus al-torjensis, expleto suo praesbyteriatus anno jubilaeo, id est quinquagesimo, 2-a Aprilis, idest in festo Paschatis celebravit solenniter secundas primitias, quod rarum est in Transylvania.

Nota. Superius specificatus armenorum ebesfalviensium iudex, nomine Joannes Lázár, non solum armalibus, sed etiam torque aureo fuit a Sua Matte Reginali donatus.

Publicatae sunt privilegiales oppidi armeni Ebesfalviensis, cui Illrima familia Bethleniana contradixit.

Quantum hujus anni militare in summa constat in flor. rhen. 609940.

Moritur Franciscus Daniel de Vargyas, Tabulae Jud. Reg. assessor, vir humanissimus, mitis et humilis; dolendum quod in vita sua Arium honoraverit.

Totus Aprilis frigidissimus cum frigido vento boreali, aliquoties congelata terra, sed praecipue 25, 26 et 27-a Aprilis nives iterum.

2-a Maji mane, hora 4-a videlicet, bis repetitis vicibus terrae motus, sed secundarius erat vehementior.

Resoluti sunt officiales pro supr. Comitibus, et-
quidem pro Cottu Thordensi B. Josephus Huszár,
pro Cottu Szolnok Interiori B. Paulus Haller, pro
Districtu Kőváriensi C. Emericus Bethlen; Tabulae
Reg. assessores: senior Franciscus C. Bethlen et C.
Paulus Haller; registrator Gubernii Samuel Récsei;
pro cancellista Cancellariae aulico-Transylvanicae
Josephus Kozma junior de Kézdi-Szentlélek.

Die 5-a Maji natus est serenissimus archidux
Petrus Josephus Joachimus Gothardus Antonius;
vivat.

Diaeta quae inchoata fuit 23-a Januarii, termi-
nata est 17-a Junii, sub qua fere nihil fixi conclusum.

Cibinii armamentarii praefectus seu Feldleiti-
nantius, quia ex armamentario plurima dilapidavit, ut
refertur, circiter ad 30000 florenorum aestimata, jure
convictus, 23-a Junii suspendio vitam finivit.

2-a Julii ad instar ovi gallinacei, et etiam major
grando cecidit cum summo tonitru, aliquot pagorum
segetes conquassavit, in sylvis nives cadebant, ex-
post quatuor diebus insolitum frigus fuit.

Innumera multitudo locustarum exivit ex Molda-
via, ubi vero condescendit, omnem avenam, milium
et saracenicum triticum in nihilum redegit.

Maxima siccitas in autumno, ita, ut primo post
festum S. Michaelis inceperint seminare.

Annus hic dives erat in grandinibus et tempe-
statibus, vernalia plane parce provenerunt, autumn-
alia utcunque in stramine, sed in granis parce, vinum
in mediocritate, sed bonum.

Excellmus Dnus Comes Campi Marschallus a
Traun resolutus est actualis Generalis Commendans
Transylvaniae.

Hoc anno visum oculorum in tantum amisi, ut nec scribere, nec legere possim, hinc excusatum me habebis posteritas, si res patriae, prout hactenus feci, tam exacte describere non potero.

Anno 1748. Ut vidisti superius, posteritas, visum plane amisi, res ergo patriae laconice per alios describi sic curavi.

Moritur B. Josephus Nalácz Gubernii consiliarius. Item: anno superiori in Transylvaniam ingressus Generalis Commendans Comes a Traun moritur.

Hyems erat durissima, frigidissima, pluribus nivibus mixta, quae insoluta mansit usque ad circiter 1-mum Aprilis, tunc visae sunt tantisper solvi; stramen et foenum pecorum utcunque defecit, hinc arduum erat oves et pecora sustentare.

Ver usque ad festum S. Antonii siccissimum. Vigesima autem tertia Maji Cibinii et Coronae magnus terrae motus.

31-a Julii Enyedini ingens nubifragium; ita inundaverat fluvius, ut pontem lapideum aqua destruxerit.

Eadem die Claudiopoli summa tempestas, creberrimi fulminum ictus, in solo Monostor quatuor domus a fulmine combustae sunt, grando maxima, conquassavit vineam et campum, nubifragium tale, ut ita inundaverat Samusius, ut aquam duo montes clauserint.

Locustae plurimis in locis maxima damna fecerunt, praecipue in Cottu Hunyadiensi et circa Albam-Carolinam et Sabesium.

Indicetur diaeta pro 20-a Augusti Claudiopolim. 21-a hujus lectus est cata'ogus.

23-a Augusti Samuel Szilágyi installatur in Tabulae Reg. Judiciariae assessorem.

Comes Adamus de Bethlen Statuum Regni Praesidens sub hac diaeta moritur.

Lues pecorum in certis locis in summa vastat pecora.

Dum 8-a Septembris moritur praefatus C. Adamus Bethlen, 30-a Septembris Claudiopoli in platea Lupi in templo calvinistarum summa pompa funebris peragitur, et inde educitur in Keresd, ad locum sepulchralem familiae.

In hujus locum tam praesidentis, quam consilarii gubernialis ex omnibus religionibus et nationibus a Statibus dignae personae eliguntur, sed quia ob amissum visum brevitatis studemus, dabimus suo tempore nomina eorum, qui confirmabuntur.

Annus hic quoad autumnalia erat infelix, felicior quoad vernalia, felicissimus quoad vinum etquidem optimum.

Indicetur diaeta pro 6-a Januarii anni sequentis.

Anno 1749

OBSERVATIONES.

Observa 1-o) Posteritas: me a tribus augustissimis imperatoribus tres speciales benignitates et clementias accepisse. A Leopoldo confirmatus fui supr. Comes Cottus de Küköllö, a Josepho Sedium siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai ut et Miklósvára supr. iudex Reg., denique a moderno augustissimo Carolo VI baronatu et torque aureo donatus sum. Cur vero debuerim cedere Cottum de Küköllö, ratio haec est: ob rationem infra in Synopsi anno 1706 descriptam, tantisper ab eo officio suspensus fui, ubi tamen meam innocentiam abunde in augustissima aula comprobassem, meum honorem recepi quidem omnem in Conferentiali Ministerio una cum bonis et dignitatibus, sed vix hanc clementiam augustissimi Josephi accepi, cum subito temporis illius Generalis Commendans Joannes Ludovicus Comes de Rabutin proposuit illius temporis Gubernio Regio Transylvaniae, velle augustissimam aulam, ut ego constituerer supr. iudex Reg. trium Sedium siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai ut et Miklósvára; crediderim ob consolationem, quod innocenter viginti duobus mensibus in arce Coronensi arestum sustinuerim. Ad propositionem ergo Generalis Commendantis a praefato Gubernio citor Cibinium, venio per Valachiam ob motus patriae: proponit Gubernator Comes Georgius Bánffi, ego me honeste excuso, quod de clementia

augustissimi imperatoris Leopoldi jam ego habeam officium supremum, ad quod Gubernator: quid nocet si duo habuero? Ad hoc verbum subduco me Cibinio, redeo Coronam, nolens properanter agere in rebus meis, sed prius experire volui, num de augustae aulae voluntate volunt me constituere supremum judicem. Quod ubi ab amicis rescivissem, rursum vocor Cibinium, quo iterum per dictam Valachiam venio. Exprobrat Gubernator, cur discesserim sine scitu, excuso me rursum honeste, et jam mandato obtempero, ea tamen conditione, ut libertas nationis siculicae non turbetur, sed penes recommendationem maneat electio articularis libera, ita, ut si per voces electus non fuero, libenter cedam. Praesento commissionem inclytis Sedibus in Maxa, et mox unanimi quasi voto eligor. Sub ipsa electione adsunt deputati sedium siculicalium Csík- Gyergyó et Kászón, referentes, me unanimi earum inclyt. Sedium voce esse electum supr. judicem Reg., quinimo et alia loca me expetebant, placuit tamen juxta resolutionem augustae aulae hic me confirmare. Mox ex instinctu amicorum per humillimum memoriale ab augustissimo imperatore Josepho repeto et officium supremi comitis Comitatus de Küköllő, sed maximo meo infortunio placuit divinae voluntati eundem augustissimum imperatorem e terrestri regno ad coeleste evocare. Remisit ergo augustissima imperatrix vidua Leopoldi Eleonora meum memoriale Regiae suae Deputationi ad informandum, quae Reg. Deputatio informationem dedit, me commutasse dictum officium supr. Comitatus moderno cum officio; qua informatione non modice contra me fuit offensa augusta aula, quod ego benignitatem augustissimi commutaverim, et ubi

modernus Excellmus Gubernator Comes Sigismundus Kornis, tunc cancellarius aulicus, cum certis propositionibus aulae in patriam hanc expeditus fuisset, simul in mandatis habuit, ut de negotio hoc meo plenariam ferret informationem. Citor ergo ad congregationem Deputationis Medgyesinum; ibi dictus Excellmus Dnus Gubernator, tunc cancellarius, in informationem Deputationis mihi aperit, ad quam ego simplicem do negativam; quam dictus cancellarius reportat Deputationi Regiae; ad quam meam negativam rursum reponit Deputatio Regia, se quidem non scire certo quod mutassem, sed duo fide digni referunt ex membris Deputationis, se audivisse a B. Stephano Haller Regni praesidente, jam tunc mortuo, quod ego dictum officium mutavissem; sed ego rursum reposui: cum mortuis litigare non possum, si in vivis esset, jam ipsi responderem. Cum qua informatione dum cancellarius Viennam ascendisset, proposuissetque, responsum accepi, quod ubi aliis officia restituentur (nam multorum officia erant suspensa), et mihi restituetur. Hanc meam resolutionem dum malevoli rescivissent, rursum augustam aulam informarunt: esse duo contraria, gerere officium comitatense et officium siculicum. Cum hac sua informatione hoc effecerunt, quod et me quidem ab uno officio amoverunt, sed simul apud augustam aulam hoc sunt lucrati, quod ab illo tempore augusta aula nulli duo stabilia officia conferat, ubi praedecessores nostri etiam tria, subinde quatuor officia gerebant. Cancellarius tamen modernus, B. Joannes Bornemizza de Kásson rescribit mihi, ut eligam ex duobus, quodve mihi magis placuerit, illud dabitur; sed ego

clementiae augustae aulae me commisi, et augusta aula permisit hoc in officio.

Sed et ad alia officia saepe patria haec me elegit, et quia ad alia etiam officia pervenire non potui, non ita malevolorum informationi attribuo, quam quod Deus ita voluerit. Fiat itaque semper voluntas Dei in me, Domini enim voluntas est mea voluptas.

Hinc observandum 2-o): Ante motus Rákóczianos, de quibus infra ad annum 1703 et consequenter: in Transylvania in quolibet Comitatu, excepto Cottu Hunyadiensi et Comitatus in Partibus Hungariae sitis et a Transylvania in iuridicis dependentibus, quilibet Comitatus, prout et inter siculos quaelibet Sedes, duos habuerunt supremos officiales, qui binarius numerus terminatus est sub ipsa revolutione Rákócziana, etquidem in Cottu Albensi in Samuele Keresztesi de Nagy-Megyer, et Comite Laurentio Pekri de Pekrovina, et in his duobus etiam familia in virili semine defecit, quamvis Pekri in alia linea etiam hodie dentur; in Cottu de Kükölli in Comite Samuele de Bethlen, et Barone Petro Apor de Al-Torja; in Cottu Kolosiensi in Comite Georgio Bánffi de Losoncz, Transylvaniae Gubernatore, et Comite Stephano Csáki de Keresztzeg; in Cottu Dobocensi in jam fato Gubernatore Georgio Bánffi et Volfgango Bánffi utroque de Losoncz; in Cottu Szolnokiensi in Comite Michaeli Mikes et Comite Francisco de Bethlen; in Cottu Thordensi in Comite Stephano Apor de Al-Torja et Barone Stephano Haller; in Cottu Hunyadiensi circa illud tempus erat supr. Comes Stephanus Náláczy senissimus, in Comitatus vero partium Regni Hungariae, etquidem in Cottu Máramaros C. Nicolaus de Bethlen, in Cottu Szolnokiensi Mediocri

Baro Stephanus Vesselényi, in Cottu Krasznensi Franciscus Boér de Kövesd supr. Comites; in Districtu Köváriensi supr. capitaneus C. Michael Teleki de Szék, in Districtu vero Fogarasiensi supr. capitaneus Simon Boér de Kövesd. In sedibus siculicalibus binarius numerus terminatus est in sede Udvarhely in Comite Laurentio Pekri supr. capitaneo, et in Comite Francisco Gyulai supr. iudice Reg.; in sedibus siculicalibus Sepsi, Kézdi et Orbai ut et Miklosvára in Comite Michael Mikes de Zabola supr. capitaneo, et Comite Samuele Kálnoki de Köröspatak supr. iudice Reg.; in sedibus Csík, Gyergyó et Kászon in C. Stephano Apor de Al-Torja supr. capitaneo et in Benedicto Henter de Sepsi-Szent-Ivány, supr. iudice Reg.; denique in sede Aranyas in Stephano Toroczka de Toroczko-Szent-György supr. capitaneo et Andrea Szilágyi supr. iudice Reg.

Observe 3-o): Tempore principum ungarorum Transylvaniae nulli dabatur titulus Illustrissimi praeter solum principem, sed Comes, Baro contentus debebat esse cum Spectabili ac Magnifico; nulli dicebatur Dominus, vulgo az úr, praeter consiliarios Principis, Comites et Barones, sed Vestra Dominatio, vulgo uram. Consilarii Principis utebantur titulo Spectabilis ac Generosi; eminentiores Generosi, mediocres Egregii, denique inferiores Nobiles, quamvis video tempore principum utriusque Georgii Rákóczi etiam consiliariis principum solum titulos Generosi datos.

Observe 4-o): filiis magnatum, praeter consiliarios, Comites et Barones, prout et eorundem domicellis nulli dicebatur urfi et kisasszony, sed kisuram, kisasszonyom.

Observe hic 5-o) posteritas: quod antiquitus rari erant tituli, sed pingues vituli, hodie copiosi tituli, sed macilentissimi vituli ¹⁾).

MANTISSA.

Nota Posteritas ad annum 1704: Quod postquam Princeps Rákóczius continuasset suos motus, deficiente pecunia argentea. ut suos milites exsolvere possit, cudi fecit cupream, et quidem decem polturarum, in cujus parte una erat X, decem denotans polturas, et annus, in altera vero hoc lemma: Pro libertate; secundo et polturas cudi fecit et duarum polturarum, in cujus una parte Beatissimae Virginis effigies, in altera hoc verbum: Poltura, et annus.

Nota 2) Posteritas. Anno 1729, dum in congregatione Cottus Albensis fuisset in Monora, de nocte ex cubiculo exeo lunam contemplaturus (quae pernox fuerat), dico ad Josephum Imecs, modernum notarium Sedis Orbai: intra tres horas diescet; ad quod verbum ex uno angulo, in quo nullus homo fuit, respondetur portentose idiomate hungarico: diescet certo intra duas. Quaero: quis et tu? respondit: ego sum ego; rursum quaero: quid tibi nomen? reponit: ego sum Michael Apaffi. Sed tam ficta voce utebatur, ut homini talem vocem fingere posse non est credibile. Hoc portento audito, redivi in cubiculum.

Nota 3) Posteritas. Quod dum anno 1722, ut

¹⁾ Nota bene: Omissum est in observatione 2-a, quod in sede Marus binarius numerus terminatus sit in Comite Samuele de Bethlen, supr. capitaneo, et Joanne Sárosi de Szent-László, supr. iudice Regio.

infra, domus mea ex lignis exstructa Galacziensis tota conflagrasset, ita, ut prae vehementia ignis praeter cineres nihil remanserit, omnis argenteria, uniones, stannea et plumbea instrumenta, quid quid denique igni subjectum fuit, liquefacta: stabat cera Innocentii XI, opere monialium circumducta, affixa super mensam in qua legere solebam; haec cera cadens e loco, inter flagrantissimos et densissimos ignes decem fere horis illaesa permansit, ita, ut et hodie nisi exigua liquidatio appareat cerae in superficie, secus nullum vestigium tam in cera quam in circumferentia, quod vel minimus ignis attigisset.

Nota 4) Posteritas. Recenter inveni, quod anno 1611 Andreas Géczi fuerit supr. Capitaneus Sedium siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai.

Nota 5) Posteritas. Anno praesente 1742, 27-a Maji Spect. Dnus Petrus Dobra, Sacrae Reg. Mattis in Transylvania Causarum Fiscalium Director, inter litteras principum Apaffi invenit antiquas litteras familiam Aporianam concernentes antiqua monastica scriptura exaratas authenticas, quas mecum communicavit, quarum extractum hic subjicio.

Litterae Capituli Transylvaniensis de anno 1319, quibus possessionis Ujlak duae partes in Cottu de Küköllö adjudicantur Aporio, filio Leder, filio Comitibus Garus.

Anno 1325 item Gyakos-Telke eodem Apor. Anno 1337 statuitur, seu idem Apor, filius filii Comitibus Garus, in eandem introducitur. Anno 1373 inter eundem Ladislaum et fratrem ejusdem Balaad dictum per arbitros rectificatio ratione mediae dictae possessionis Gyakos, altera medietate Petro et Georgio, fratre ejus, nec non Ladislao et Emerico cedente.

Nota 6) Posteritas. Ex iisdem litteris clare constat, in praelatis annis familiam Apaffianam, familiam de Ebesfalva et familiam Aporianam condivisionales fuisse, Aporios tunc etiam Comitum titulo insignitos exstitisse.

Nota 7) Posteritas. Ad annum 1693 oblitus fueram notare, quod cum Tökelió, dum anno 1690 multi Transylvani intrassent in Valachiam, inter reliquos intraverat et Paulus Mikes de Zágon, qui fato anno circa finem Novembris noctis sub silentio occultissime cum sibi similibus kuruczónibus exivit in dictum pagum Zágon, sub specie quod nobilitatem ad fidelitatem Tökelií vellet inducere in Valachiam, ast revera, ut quosdam nobiles occideret, quorum bona suo tempore posset occupare, adeoque Thomam et Balthasarem Jankó curavit suspendi ad unam pomum in fine pagi, Urbanum vero Vajna Paulus Mikes in suo proprio horto ad pomum curavit suspendi, et cum his simul quendam nobilem Thomam Literáti ex Páké; Petrus Jankó vero evasit mortem, cum abfuerit in castris germanicis ad Sepsí sz. György, interim conjugem ejus, et quid quid fuit in domo, curavit una cum reliquorum bonis ex familia Jankó prout et incolarum in Zágon dispoliari. Hac tyrannide peracta, rediit in Valachiam. Verum cum hujus ipsius tyrannidis fama ad augustissimam aulam Viennam pervenisset, augusta aula subito misit ordines ad illius temporis Commendantem Generalem Fridericum Comitem a Veterani, ut ageret cum principe Valachiae Constantino Brancoviano, ut Paulum Mikes omnibus modis allaboraret, ut in Transylvaniam adducerent. Egit et effecit, et quadam nocte nihil tale opinantem Paulum Mikes, dum cum conjugé suaviter dormiret, per suos

milites capi curat; et quia dictus princeps erat etiam offensus Paulo Mikes, nam saepe scriptitabat contra principem Tökelio, fama vulgata fuit, quod eadem nocte Paulus Mikes decapitatus fuerit, et injectus in quandam fossam. Verum post horam, qui milites ipsum caeperant, eum dereliquerunt, et novis est circumdatus; similiter in quavis statione novi milites additi sunt, quousque ad Rubram Turrim deductus, ibi militibus germanis concreditus fuisset. De die semper in sylvis occultarunt se milites, et de nocte ducebatur; milites germani etiam occultissime Cibinium induxerunt; ibi etiam capitose se gerens, similiter beneficio noctis occultissime Fogarasinum est deductus, ubi in perpetuum et angustissimum carcerem est injectus, ibique tam occulte servatus, ut usque ad finem vitae nullus de ipso quidquam sciverit praeter officiales, qui ipsius curam habebant; nam neque communibus musquetariis fuit licitum ipsum accedere, officiales etiam fide erant semper obstricti, ut occultissime omnia servarent. Hinc laidinantius arcis non de die, sed de nocte ipsi ad comedendum portabat. Vixit in hac promerita poena usque ad annum 1712, quo mortuus est, et de media nocte sepultus. Tunc primo occultissime propalavit dominus laidinantius Dno Josepho Boér vice-capitaneo Fagarasiensi, et ex post res venit in apricum. Erat totus hirsutus, unguis ut ferarum. Verum principis Valachiae Brancovani etiam funestus casus. In Porta Ottomanica ex parte imputabatur, quod Paulum Mikes tradiderit Germanis, nam unde vel inde, etiam Porta hunc casum resciverat.

Umbra it, fumus abit, cape bullam, quid remanebit?

Bulla velut fumus, cernis ut umbra sumus.

In mundo paucos tantum modo vivimus annos,

Intra ortum, occasum non mora longa datur.

Breves dies hominis sunt. Job, v. 14.

Hi sunt ex quibus vita nostra comite aliquorum suspiciebamus majestatem, mirabamur potentiam, fortunam, pompam, divitias, magnanimitatem, sapientiam, thesaurum, prudentiam, formam, auctoritatem, affabilitatem, familiam. Ecce nunc in pulvere dormiunt (Job v. 7), et fugerunt velut umbra. Job. v. 14.

Mors nulli parcit honori.

Jesu Christi in terris vicarii seu Pontifices Romani aetate mea: Clemens X, Innocentius XI, Alexander VIII, Innocentius XII, Clemens XI, Innocentius XIII. Vivit Benedictus XIII (mortuus anno 1730, 15-a Februarii. Clemens XII † 1740. Benedictus XIV † 1740.)

Augustissimus, Potentissimus ac Invictissimus Imperator et Rex Hungariae, caesar Leopoldus I, sub quo quantum Luna in Hungaria per duo fere saecula crevit, per 15 annos fere tantum decrevit. Mortuus anno 1705 die 5-a Maji.

Augustissimus, potentissimus ac invictissimus imperator et primus haereditarius rex Hungariae

Josephus I., qui tumultuantes Hungaros sub capite Francisco Principe Rákóczi primum in sinum clementiae recepit, amnistia generali concessa; mortuus anno 1711 die 17-a Aprilis.

Vivit augustissimus, potentissimus et invictissimus imperator Carolus VI, cui Ungaria et Transylvania in sexu foemineo cessit haereditaria, recuperavit Hungariae Banatum Tömösiensem cum arce Tömösvár, et Belgradum cum magna parte terrae Hungariae, prout et Valachiam Cis-Alutanam.

Celsissimus regnans Transylvaniae Princeps Michael Apaffi I, mortuus anno 1690 Fogarasini 15-a Aprilis.

Celsissimus electus Transylvaniae et S. Romani Imperii Princeps Michael Apafi II, mortuus Viennae 1713.

Terrores Orientis, sive caesarei exercitus supremi Ductores, qui pro Hungaria cornua Lunae confregerunt:

Serenissimus Emanuel, Elector dux et princeps Bavariae. Serenissimus Carolus dux Lotharingiae. Serenissimus Ludovicus dux Badeniae. Serenissimus dux de Croy. Excellmus Aeneas Comes Caprara. Vivit modo nunquam victus serenissimus Princeps Sabaudiae Eugenius (mortuus 1736, 28-a Aprilis).

Defensores Transylvaniae, sive Generales Commendantes:

Excellmus Comes a Scherffenberg, mansit in assultu Belgradensi anno 1688, die 6-a Septembris. Germanus.

Excellmus Dnus Josephus Comes Karaffa. Italus.

Excellmus Dnus Fridericus Comes Veterani, qui semel cum quatuor regiminibus vires Supremi Vezirii universas dissipavit; secundo vix cum septem milli-

bus Sultani Turcarum castra universa aggressus ad Lugos et Kárán-Sebes, et postquam duodecim millia Turcarum delevisset, gloriose pro Transylvania occubuit, anno 1695. *Italus.*

Excellmus Dnus Donatus Comes ab Heisler, qui cum Tökölö, plurima Turcarum cohorte, vix quatuor millium globo stipatus ad Töröcsvár confixit, oppressusque a multitudine, in servitio Transylvaniae anno 1690, aliquot annis captivitatem Tökeli sustinuit, demum dum anno 1696, Serenissimo tunc Saxoniae duci et principi, modo vero potentissimo Poloniarum regi Friderico Augusto socius bellidux constitutus fuisset adversus in persona praesentem Orientis tyrannum, gloriose pro Christianitate occubuit. *Germanus.*

Excellmus Dnus Comes Kastelli, qui eodem anno 1690, jam captivo existente Excellmo Comite ab Heisler, ab armada, ut vocant, magna Cibinium missus, pio et sancto consilio dato Transylvanis Cibinii in fidelitate legitimi regis inclusis, non solum in persona ipsos in fidelitate defendit, verum et universa ipsorum bona externa a furore Tökölö conservavit. *Italus.*

Serenissimus et Excellmus Princeps a Vaudemont, amor Transylvanorum. *Germanus.*

Excellmus Dominus Joannes Ludovicus Comes de Rabutin. Gallus, Transylvanis parum gratus.

Excellmus Dnus Comes de Erbeville, pro interim, Lotharingus.

Excellmus Dnus Comes de Zante, pro interim.

Excellmus Dnus Marchio de Cusani, *Italus*, alter Transylvanus ob sui accommodationem.

Excellmus Dnus Baro Krikpaumb, *Austriacus*,

qui totis viribus bonum patriae allaborabat, effecissetque nisi matura mors interturbasset, factus enim erat Generalis Commendans anno 1708, et mortuus fuit anno 1710.

Excellmus Dnus Stephanus Comes Steinville, Lotharingus, vir mitis ingenii, qui Carolinam, arcem Claudiopolitanam et arcem Csik-Szereda fundavit, viamque Carolinam in Valachiam aperuit. Mortuus anno 1720, sub quo Tartari anno 1717 per passum Bistriciensem Transylvaniam invadunt, et Districtum Bistriciensem, Cottum Szolnok Inferiorem, nec non partes Cottuum Kolos et Doboka comburunt, depopulantur, multos in captivitatem abducunt, pecora abigunt; vapulant tamen iidem Tartari ab incolis Cottus Máramarosiensis, dum per ejusdem Cottus passum reditum parant, plurima parte captivorum et pecorum relicta.

Excellmus Dnus Damianus Hugo de Virmond, tractator pacis Passarovicensis, et extraordinarius legatus ad Portam Ottomanicam, denominatus anno 1721, venit Claudiopolim 14-a Junii, mortuus Cibinii anno 1722.

Vivit adhuc Excellmus Dnus Lotharius Josephus S. Rom. Imperii Comes Koenigszeg, extraordinarius in Hispaniis legatus.

Commendat modo Transylvaniam Excellmus Dnus Carolus S. Rom. Imperii Comes de Tige, omni laude dignissimus. (Mortuus anno 1729, die 14-a Septembris apoplexia tactus in Felvincz, dum Claudiopolim ad Congregationem Gubernialem tenderet). Reliquos Generales Commendantes, si qui fuerint tempore meo, vide inferius in serie annorum.

Palatini Hungariae: Celsissimus S. Rom. Imperii Princeps Paulus Eszterházi, anno 1713. Vivit

modo Excellmus Dnus Nicolaus Comes Pálffi ab Erdöd (moritur 1732. Serenissimus dux Lotharingiae Franciscus fit Locumtenens Regius loco dignitatis Palatinalis. Excellmus Comes Joannes Pálffi).

Judices Curiae Regiae in Hungaria: Adamus Comes Forgách, mortuus anno 1681; Nicolaus C. Draskovics, obiit anno 1687; Stephanus C. Csáki, mortuus anno 1700; Adamus C. Battyáni, ex Bano Croatiae; Georgius C. Erdödi, obiit anno 1712. Vivit modo Excellmus Dnus Comes Stephanus Kohári de Csábrág. (Succedit Excellmus C. Joannes Pálffi ab Erdöd, Josephus C. Eszterházy de Galantha).

Bani Regnorum Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae: Nicolaus Comes Erdödi, dictus Comes Adamus Battyáni, Alexander Comes Erdödi. Vivit modo Excellmus Dnus Joannes Comes Pálffi ab Erdöd (succedit Comes Joannes Draskovics. Josephus Comes Eszterházy de Galantha).

Gubernatores Transylvaniae: Excellmus Dnus Comes Georgius Bánffi de Losoncz. Vivit modo Excellmus Dnus Sigismundus Kornis de Göncz-Ruszka (moritur anno 1731, die 15-a Decembris. Excellmus Dnus Comes Johannes Haller, quondam gener meus, anno 1734 constituitur).

Generales Ungari Transylvaniae: Paulus Béldi, Michael Teleki, Gregorius Bethlen, Comes Ladislaus Gyulaffi, Comes Stephanus Apor. Expost nullus.

Cancellarii Transylvaniae: Joannes Bethlen, Wolfgangus Bethlen, Comes Nicolaus Bethlen, Comes Samuel Kálnoki, Comes Sigismundus Kornis, Baro Joannes Bornemisza de Kászon, C. Ladislaus Gyulaffi de Rátóth.

Thesaurarii Transylvaniae: B. Joannes Haller,

C. Stephanus Apor, C. Samuel Kálnoki. Expost nullus. (B. Joannes Toroczka 1743.)

Praesidentes Regni: Sigismundus Bánffi, Sigismundus Mikola, Clemens Mikes, Ladislaus Székely de Boros-Jenő, Alexius Bethlen, Samuel Keresztesi, B. Stephanus Haller, B. Stephanus Vesselényi, B. Joannes Josephus Bornemisza de Kászón, C. Adamus de Bethlen ¹⁾.

Protonotarii: Clemens Mikes, Martinus Sárpataki, Lazarus Apor, Joannes Sárosi, Petrus Alvinczi, Franciscus Henter, Michael Simonffi, B. Andreas Sz. Kereszti, Michael Olosz, Gregorius Sándor, Sigismundus Kun, Dávid Henter, Josephus Inczédi, (C. Adamus Nemes, Antonius Domokos, L. B. Nicolaus Endes).

Directores Fiscales: Petrus Barabás, Andreas Hegyesi, Stephanus Polus, Michael Simonffi, Gregorius Süketfalvi, Gregorius Gálfalvi, Blasius Szabó Literáti. Emericus Csulai, Petrus Dobra, Nicolaus Endes, Joannes Tolnai, Joannes Gál, factus Consiliarius, vice-director Michael Medve, Tabulae restitutus, Antonius Biró.

Archi-Episcopi Strigonienses: Georgius Comes Lippai. Georgius Szelepcsény, mortuus anno 1680. Georgius Szécseni, mortuus anno 1695. Leopoldus Comes Kollonics, Praesbyter Cardinalis S. Rom. Ecclesiae. Serenissimus dux Saxoniae neo-conversus, S. Rom. Ecclesiae Presbyter Cardinalis Christianus, obiit 1726. Vivit modo Celsissimus S. Rom. Imperii Princeps Emericus Eszterházy, Ordinis S. Pauli Primi Eremitae.

¹⁾ Újabb példányban: moritur anno 1725, 26-a Aug. Cibinii. C. Joannes Lázár de Gyalakuta, proditor patriae.

Archi-Episcopi Colocenses : dictus Georgius Szécseni, dictus Leopoldus Cardinalis Kollonics. Paulus Szécseni, Ordinis S. Pauli primi Eremitae. Vivit modo Eminentissimus S. Rom. Ecclesiae Praebyter Cardinalis Emericus C. Csáki (moritur 1732. succedit Gabriel Patatich).

Episcopi Transylvaniae: Matthaeus Sz.-Tamási, mortuus anno 1680. Andreas Sebestyén, mortuus anno 1686. Stephanus Kada, mortuus anno 1695. Andreas Illyés, defecit anno 1708. Georgius Mártonfi, obiit anno 1721. Joannes Antalffi, obiit anno 1728. Gregorius Sorger (obiit anno 1739 die 16-a Septembris. Baro Franciscus Klobusiczky, anno 1741.)

Vicarii Generales Transylvaniae: Casimirus Domokos, consecratus episcopus, Ord. S. Francisci strictioris observantiae. Bartholomaeus Szebelébi, vir suavis, omnibus acceptus, obiit anno 1707. Joannes Antalffi, postea episcopus, ut supra. Vivunt modo: Rndiss. Dnus Martinus Demeter, Cathedralis Ecclesiae Carolinensis Praepositus, Rndiss. Dnus Stephanus Léthay, actualis Vicarius et dictae ecclesiae Lector (moritur anno 1738, succedit Joannes Kastal).

Ex Capitulo Carolinensi: Franciscus Bors, Casparus Henter. Modo vero sunt in Capitulo: Rndiss. Dnus Martinus Demeter, Praepositus major. Rndiss. Dnus Stephanus Léthai, Lector et Vicarius. Rndiss. Dnus Paulus Nagy, Cantor. Rndiss. Dnus Andreas Lukács, Custos (mortuus est 1729 die 29-a Septembris, successit Stephanus Kastal. Joannes Theodorus Ponczin, germanus 1733. Novus et quintus Stephanus Torma de Csicsó-Keresztúr, 1737).

Atlantes fidei sive defensores catholicae verita-

tis, Superiores et Rectores Soc. Jesu Claudiopolitani, eo nomine, quo in Transylvania vocabantur : Pater Michael Fenesi. obiit in peste 1678. P. Paulus Adamovics, obiit anno 1690. P. Sigismundus Vizkeleti, obiit Sopronii anno 1718. P. Gabriel Kapi, obiit Tyrnaviae anno 1728. P. Andreas Horváth, obiit Tyrnaviae. P. Stephanus Kast, obiit Claudiopoli.

Vivunt vero adhuc : P. Emericus Kőrmöndi (mortuus anno 1732). P. Joannes Rajcsáni, P. Emericus Görgei, P. Andreas Sigrái. — Regit vero modo P. Adamus Fitter (Anno 1729 succedit P. Franciscus Csernovics. Anno 1732 succedit P. Georgius Rajcsáni, mortuus 1734. Anno 1734, P. Antonius Mindszenti. P. Stephanus Dobner, anno 1736. P. Andreas Patai 1739. P. Joannes Szegedi 1742.)

Vigiles ovium Christi custodes ex ordine S. Francisci Reform. : Pater Joannes Kájoni, P. Antonius Kvacsánszki, P. Petrus Hozó, P. Eleazarius Ivanovics, P. Modestus Sigrái, P. Franciscus Nizet, P. Antonius Sirmer.

Vivunt modo : P. Emericus Lamprík, P. Paulus Győrffi. Custodit actu Rndiss. Alexius Csató (et postea factus primus Provincialis). Casparus Szent-Miklósi, mortuus. Vivit P. Petrus Becze. Succedit secundus Provincialis P. Paulus Győrffi, Ladislaus Bögözi, tertius Provincialis 1735. P. Joachimus Bother, factus 1742.

Plebani Alsó-Torjenses : Adm. Rnd. P. Nicolaus Köszvényesi, qui me baptisavit ; A. R. P. Nicolaus Solnai, ARP. Ludovicus Berzeviczi, Ord. S. Pauli primi Eremitae ; Rndiss. Dnus Bartholomaeus Szébelébi, Vicarius Transylvaniae generalis ; ARP

Gregorius Úlkei, A. R. P. Michael Cseh, vivit actu.
(Adm. RD. Georgius Tamási 1743).

Instructores mei ab alpha usque ad omega : Nicolaus Márton, Georgius Lőrinczfi, Torjae hi duo; Paulus Benedek, in majori Parva Claudiopoli; Stephanus Benő et Michael Szent-Királyi, in principiis, Claudiopoli; Andreas Mindszenti, in Soc. Jesu Bohus vocatus, in grammatica, syntaxi et poesi; P. Stephanus Hedervári, in Soc. Jesu Emericus Alló, in rhetorica, Claudiopoli; P. Michael Hoffman, Soc. Jesu, in cursu philosophico Tyrnaviae; P. Joannes Duboczki, Soc. Jesu in mathesi, Tyrnaviae; P. Andreas Madocsáni, Soc. Jesu, in ethica, Tyrnaviae; Praenobilis Dnus Fridericus Sometinger et Praenobilis Dnus Bernardus Stanner, in jure imperiali Tyrnaviae; Perillustris Dnus Franciscus Koller, et Praenobilis Dnus Michael Bencsik, in jure patrio Tyrnaviae.

Sequuntur Magnates, Proceres, praenobiles, nobiles Transylvaniae et aliqui Hungariae.

Placuit vero sequi superiorem stylum, et a littera cognominis describere, ut quilibet familiae suae praedecessores invenire possit; neque vero prioritatem familiarum respicio, sed prout nomina occurrunt, vel ab aliis habere potui, sic annoto.

Nota vero : ubi hae litterae erunt : M. P. NN. et N : — M. magnatem significat, P. procerem, NN. praenobilem, N. nobilem.

LITTERA COGNOMINIS

A.

A b a f f i Joannes, Gabriel, Thomas, Casparus, ab equi percussione mortuus 1732. Ladislaus 1734. N.

A j t a i Stephanus, ex Cottu Kolosiensi, Casparus, 1733. N.

A k a i Franciscus.

A l á r d Joannes, ex Sede Udvarhely, NN.

A l m á d i Andreas, Stephanus, ex Cottu Dobocensi, N.

A l s ó Joannes, Petrus, NN.

A l v i n c z i Samuel, Cancellariae Transylv. consiliarius Viennae, NN.

A n d r á s i, Stephanus, Baro.

A n g y a l o s i de Lázárfalva, Michael, Stephanus et Franciscus 1739.

A n t a l de Csik-Mádéfalva, Franciscus, N.

A n t o s de Réty, Georgius, famosissimus procurator, Ladislaus se suspendit, Mathaeus, mortuus in peste, N.

A p o r. Comes Stephanus, cujus magnus titulus superioris notatus est. — Lazarus, supr. Capitaneus Sedium Siculicalium Csik, Gyergyó et Kászón, regni protonotarius, Joannes, Wolfgangus 1739, Andreas, Franciscus, Emericus (Lazari filius) juvenis 1740, NN. — Duo Stephani et unus Sigismundus, filii Baronis Petri Apor, omnes de Al-Torja.

Á r k o s i Adamus, Supr. Judex Nob. Cottus de Küküllő.

Á r p á s i Thomas, tricesimator Tömösvariensis, N.

A t h a n a s i u s, primus unitus episcopus graeci ritus cum catholicis.

B.

B a b o s de Sepsi-Besenyő, Georgius N.

B a c z ó Michael, ex Sede Udvarhely.

B a g o t a i Emericus, supr. Judex Cottus de Küküllő et duo ejus filii.

B a g y o n i Sigismundus, ex Cottu Albensi, N.

Bakcsi Ladislaus, senior, notarius Sedis Miklősvár, Gabriel, de Nagy-Ajta, notarius Sedis Miklősvár. — Franciscus, ephebus meus. — Gabriel, senior et junior, de Albis, N. — Alexius 1732.

Bakó, Paulus, Petrus, Stephanus, ex Sede Marus, N.

Bakosi Ladislaus, caesareus colonellus, N.

Balacsányi, Generalis Valachiae, in fidelitate caesaris periit ad Zernest.

Balásfi Sigismundus, de Cottu Küküllő, N.

Balási Joannes, ex Futásfalva, tricesimator Coronensis. — Joannes, supr. postarum provincialium Magister, Josephus, Vice-Judex Reg. Sedis Siculicalis de Káson 1734. N.

Bálintith Sigismundus, ejusdem filius Sigismundus NN. — Georgius, L. B. de Tővis, consiliarius Gubernialis et Tabulae Reg. praeses, moritur 1745. M.

Balkó Paulus, vice Capitaneus Claudiopolitanus, Franciscus occisus est in praelio cum Prussis 1745. N.

Baló de Baczon, Ladislaus, vice-magister aulae Principis; Mathias, occisus a praedonibus, Thomas, vice Judex Reg; Josephus. — Andreas (de Diód), Vincentius, ebrius vixit, ebrius mortuus est.

Balogh de Radnót, Franciscus, Balthasar, NN. Joannes, ex Sede Udvarhely, Supr. Judex Nob. Cottus Albenensis. — Georgius. supr. Judex Nob. Dobocensis 1735. Ladislaus, ex Cottu Hunyadiensi, Tabulae Reg. assessor NN.

Bálpataki Joannes occisus a praedonibus N.

Bán Michael, ex Sede Marus. — Franciscus (de Galambod) N.

Bánffi Sigismundus, consiliarius principis, Dyonisius, Baro, sine justa causa decapitatus, Dyonisius junior, Comes, C. Georgius, camerarius caesareus et Cottus Dobocensis supr. Comes. — Volfgangus, Michael P. — Georgius et Christophorus de Almás, P. — Paulus (de Maros-Szent-Király). Petrus (de Losoncz) P. Ladislaus (de Berecztelke) juvenis, N.

Bánházi de Thorda, Paulus, Stephanus, N.

Barabás, Petrus (de Albis) vice director. — Georgius junior, Petrus junior (Georgii filius). — Joannes (de

Markosfalva) 1740. — **Michael**, ephebus meus in rhetorica, exposit, per virtutem, litterarum Conventualium de Kolos-Monstra conservator.

Baranyai Georgius (de **M. Jára**) Director et electus Regni protonotarius, NN. — **Sigismundus** et **Ladislaus**, ex Sede **Marus**, N.

Barcsai. **Abrahamus**, **Michael**, P. — **Nicolaus**, M. — **Paulus senior**, **Stephanus senior**, **Sigismundus**, **Acatius**, **Sigismundus**, NN. — **Thomas senior**, **Sigismundus**, **Franciscus**, **Alexander**, **Samuel junior**, ex **Cottu Hunyadiensi**, NN. — **Josephus** (de **Kál**), NN. — **Alexander** (de **Nagy-Barcsa**) 1737. — **Joannes**, baro, 1747.

Bardocz Stephanus, ex **Futásfalva**; **Stephanus**, vice-Judex Reg. Sedis **Kézdi**.

Barát Adamus, ex **Hungaria**.

Baróthi Sigismundus ex **Ungaria**, NN.

Bartha de Borosnyó, **Andreas**, N.

Batizi Andreas, ex **Cottu Albensi**, N.

Bátori Joannes, vice Comes **Cottus Kolosiensis**, N.

Beczko de Matiszfalva, **Ladislaus**.

Béldi de Uzon. **Paulus**, consiliarius et regni Generalis, mortuus in **Constantinopoli**, M. — **David**, P. **Clemens**, nonagesimarius vel ultra, mortuus 1737. **Paulus**, quondam supr, **Judex Nob. Cottus Albensis Inferioris processus superioris**, mortuus 1739.

Belényesi Sigismundus, N.

Benczel Paulus sen. et jun. ex Sede **Udvarhely**.

Benkő Michael (de **Árkos**) notarius Sedis **Sepsi**. — **Paulus**, **Joannes** (de **Zoltán**). — **Michael senior**, **Samuel**, **Michaelis filius**, decapitatus, **Petrus**, **Samuelis filius junior**, hic ex **Torja**. — **Michael**, N.

Bereczki Andreas ex Sede **Marus**, N.

Bernárd de Alsó-Csernáton, **Joannes**, NN.

Berzenczei. **Martinus**, principis **Michaelis Apaffi senioris** Supr. **Culinae Magister**. **Joannes**, vice **Judex Reg. Sedis Marus**.

Besenyei Sigismundus, senior et junior, NN.

Bethlen, **Joannes senior**, consiliarius Principis et cancellarius Regni, M. **Volfgangus**, consiliarius et cancella-

rius M. Comes Georgius, consiliarius, Generalis regni et Cottus de Kükölliö supr. Comes. C. Alexius, consiliarius et regni praesidens. C. Nicolaus, consiliarius, cancellarius et Cottus de Máramaros supr. Comes. C. Franciscus, supr. Comes Cottus Szolnok Interioris et supr. provincialis Commissarius. C. Joannes, Tabulae Reg. assessor. C. Paulus, Tabulae Reg. assessor. C. Samuel, Tabulae Reg. assessor, Cottus de Kükölliö Comes et Sedis Marus Capitaneus ubique supremus. C. Ladislaus, consiliarius Gubernii. C. Michael. Stephanus (de Iktár) P. C. Georgius, intoxicatus. C. Josephus, supr. Comes Máramarosiensis, 1742.

Bialis Franciscus senior, supr. Capitaneus arcis Somlyó et Comes supr. Cottus Kraszna. Franciscus junior, Joannes, Jacobus, Alexander (hi quatuor Francisci senioris filii) NN. — Franciscus, ex Genua oriundus, nunc in Illyefalva habitans, 1737.

Bik Ladislaus, ex Cottu Kolosiensi, N.

Biró Stephanus, famosus procurator, Stephanus alter, Josephus, Gabriel, occisus a Tartaris, Valentinus (ex Sede Udvarhely). — Michael, ex Cottu Thordensi, occisus. — Andreas, vice Judex Reg. Zetelakiensis, N. — Samuel, Reg. Gubernii consiliarius, M. Adamus Samuelis filius, Moyses, Georgius, Ladislaus, Joannes, juvenis (de Homorod-Szent-Márton).

Biroga de Gelencze, Joannes.

Bidesküti Balthasar, N.

Bocskai Stephanus (de Kövend), ex Sede Marus, N.

Bocskor Mathias, Josephus, ex Csík, 1738. Stephanus et Clemens (de Szeretszeg), N.

Bod Joannes tricesimator in Bozza, 1735.

Bodó de Csicsó, Michael, vice Judex Reg. Sedis Superioris Csík, Sigismundus, juvenis. — Gregorius, Stephanus (ex Al-Torja) N.

Bodoni Blasius, occisus in Valachia, Georgius, Sigismundus, NN.

Bodor ex Léczfalva, Michael, Antonius, 1732, N.

Bodos de Nagy-Ajta, Stephanus, N.

Boér, de Bükkös, Sigismundus, — de Bécse: Sigismundus et Samuel senior, — de Berivoj: Stephanus, — de

Terra Fogaras: Thomas et Josephus senior, — de Kucsuláta: Josephus, resolutus supr. Capitaneus Fogarasiensis, — de Nyujtód: Stephanus senior, quasi 30 annis vice-Judex Reg. 1734, — Samuel, in Jobbágyfalva habitans, quondam tricesimator Tömösváriensis, N. — de Kövesd: Emericus, juvenis, Paulus senior, Franciscus, arcis Somlyó capitaneus et Cottus Kraszna Comes utrobique supremus, Simon, arcis et districtus Terrae Fogaras capitaneus supr. Gabriel senior 1735. Paulus, Ladislaus, 1737.

Bogáta i Emericus, supr. Judex Nob. Cottus de Küküllő, et duo ejus filii, NN.

Bojt os Georgius, auri cambsor Principis senioris Apaffi, N.

Boldogfalvi Joannes, NN.

Boldvári de Sárd, Martinus, NN.

Bölöni Sigismundus Litteratus, N.

Boné Andreas, colonellus, N.

Borbély Simon, tricesimator Tömösváriensis, N.

Borbereki de Enyed, Stephanus, N.

Bornemisza de Nagy-Káson, L. B. Joannes, moritur Cibinii 1747.

Boros Georgius, senior et junior, N.

Bors de Csik-Szent-Király, Ladislaus, Lucas, Georgius, quondam vice Judex Reg. Sedis Inferioris Csik, 1737. P. Franciscus, cathedralis ecclesiae Carolinensis Canonicus et Lector, theologiam absolvit Romae, Michael, quondam vice Judex Reg. Sedis Csik Inferioris, 1740, N.

Borsai de Veresegyháza, Georgius, supr. Judex Nob. Cottus Albensis Inferioris, Stephanus, NN.

Borvai Joannes, claudiopolitanus, N.

Both Andreas, vice Judex Reg. Sedis Gyergyó, occisus a Rascianis, Michael, Adamus de Gyergyó, juvenis, hic mens erat ephebus Viennae dum uxorem duxi, N.

Botos Emericus, vice Judex Reg. Sedis Marus, Gabriel, N.

Brankovan Constantinus, princeps Valachiae, Constantinopoli Sultani mandato occisus.

Brózer, Petrus, claudiopolitanus tricesimator, N.

Buczk u Augustinus, ex Hungaria.

B u d a Andreas senior, Nicolaus, Stephanus, occisus et tractus a Nicolao Puj 1736.

B u d a i de Alsó Rákos, Franciscus, P.

C.

C h r i s t o p h Samuel, cibiniensis, perceptor Regni.

C o n r á d Samuel, Judex Reg. Medgyesiensis et consiliarius.

C s a b a i de Czofalva, Daniel, insignis procurator, 1735.

C s á k i de Keresztzeg, C. Ladislaus, Generalis, Ladislaus junior, Gabriel, Stephanus, supr. Comes Cottus Kolosiensis, Nicolaus (omnes Ladislai senioris filii), Sigismundus, Camerarius, 1735. Emericus (occisus a suis famulis) in peste 1742. — Stephanus, Andreas, occisus (de Déva) N.

C s a p i Sigismundus, ex Görgény, N.

C s a t á r i de Somlyó, Stephanus, N.

C s e h de Sz. Kátolna, Sigismundus sen., Stephanus, N.

C s e p r e g i Samuel, claudiopolitanus, N.

C s e r e i Volfgangus senior, NN. Georgius sen. et jun. mortuus in Turcia, Joannes senior, vice Capitaneus Fogarasiensis, NN, Stephanus, ex Csik, a praedonibus occisus, Sigismundus, Samuel senior et junior, Michael senior, occisus a Tartaris, Daniel, Nicolaus, de Csik-Szent-Rákos, senior et junior, N.

C s e r m é n y i Nicolaus, ex Cottu Hunyadiensi, NN

C s e r n á t o n i Stephanus, ex Cottu Kolosiensi, N.

C s ó k á s i Franciscus, circa Várad, N.

C s o l n a k o s i Valentinus, ex Cottu Hunyadiensi.

C s o m a de Gelence, Sigismundus, 1726.

C s o n k a Georgius, provisor Szamos-Ujváriensis, N.

C s o n g r á d i Franciscus; Franciscus de Koneza, N.

C s u l a i Emericus, Fiscalis director, 1733.

C s ü r é z Michael, ex Terra Fogaras, N.

C z a k ó Dávid, supr. judex Coronensis.

C z e r j é k Joannes, ex Csik; Andreas et Ladislaus de Csik-Rákos; — Ladislaus, Thomas, Franciscus, omnes tres de Zoltán; Joannes Zoltai vel Czerjék de Zoltán, 1739, N.

C z i k ó de Csik-Szent-Mindszent, Franciscus, Tabulae Reg. assessor, 1740.

C z i r j á k de Ernye, Andreas, N.

D.

Daczo, Joannes, supr. Capitaneus Sedis Csik; — **Ladislaus**, Joannes, Paulus (de Sepsi-Szent-György); **Gabriel senior et junior**, ex Cottu Albensi, NN.

Dajka Stephanus, ex Cottu Thordensi, N.

Dallyai Franciscus Litteratus, ex Sede Udvarhely, N.

Dálnoki Michael, claudiopolitanus, perceptor regni, N.

Damokos de Alsó-Csernáton, Ladislaus 1735. — **Thomas**, de Csik. NN.

Daniel de Vargyas, Stephanus, senior, supr. Judex-Reg. Sedis Udvarhely, Michael junior, periit ad Claudiopolim, Franciscus supr. Judex Reg. Sedis Udvarhely, Joannes, Laurentius, Josephus, supr. Judex Reg. Sedis Aranyas, 1727, Ludovicus juvenis, Petrus 1741, Franciscus, Tabulae Judiciariae Reg. assessor 1747. — **Daniel** de Olosztelek, Michael, supr. Judex Reg. in Háromszék; **Gabriel**, periit ad Fogaras, Petrus senior, Joannes, NN.

Danka Petrus, ex Al-Torja, 81 annorum, 1740.

Daróczi Georgius, Andreas, colonellus, occisus a Turcis, NN. — Michael, ex Fogaras, N.

Décei Valentinus, ex Cottu Thordensi, N.

Deésfalvi de Mikeszásza, Volfgangus, N.

Déli Michael, Consul Schaesburgensis, decapitatus.

Dési Joannes, exactor fiscalis, N.

Dimen Stephanus, ex Karácsonfalva, N.

Diemen Clemens, ex Sede Udvarhely, registrator Cancellariae Viennensis, N.

Dindár Ladislaus, eques Imperii, principis Valachiae secretarius, NN.

Diósi Joannes, praefectus fiscalis, NN. Ladislaus, ejusdem filius, periit sub Várad, N. **Daniel**, ex Cottu Küküllő, Georgius, conservator litterarum capitularium Carolinae, N.

Dittine Stephanus, alias Pivoda, caesareus supr. tribunus, 1780.

Dobner Joannes, annonae Commissarius, Dévae.

Dobozi Stephanus, Judex Debrecziniensis, N.

Dobra de Topánfalva, Angelus, tricesimator. N.

Dolhai Georgius, ex Cottu Máramaros, NN.

Dobolyi Valentinus, ductor Enyediensis, homo humanus, N.

Donáth, Wolfgangus, ex Csík, Stephanus senior, Ladislaus senior de Nagy-Ajta, vice Judex Reg. Sedis Miklós-vár, Georgius de Nagy-Ajta, vice Judex Reg. Sedis Miklós-vár, Ladislaus junior, mansit in conflictu ad Sárkány, Michael de NagyAjta, apoplexia tactus; Joannes de Bürkös, vice stabuli praefectus Principis; Matthias et Josephus de Nynjtód, periit ad Coronam, NN.

Dósa, Thomas, vice Judex Reg. Sedis Marus, NN. Thomas et Andreas de Kibéd, a Kuruczonibus occisus, N. Georgius ex Sede Marus, Petrus, v. Judex Reg. Sedis Marus, NN. Michael senior de Makfalva, v. Judex quondam Reg. ex Sede Marus, homo jovialis et facetus, 1729.

Drauth, Simon, Georgius, uterque supr. Judex Coronensis, Joannes, villicus Coronensis, 1733, 21-a Martii, N.

Drencsen Michael, notarius Fogarasiensis, 1735.

E.

Ecsedi Petrus, fiscalis exactor, N.

Egerházi de Bánd, Stephanus, N.

Elekes, Stephanus, Joannes ex Gyergyó, N.

Endes, Nicolaus, notarius in Csík, Georgius, de Csík, N.

Enyedi, Georgius, de Thorda, Casparus, medicinae doctor, Franciscus, ex Enyed, N.

Eperjesi, Stephanus et Michael de Szászváros, N. Franciscus, supr. Judex Nob. Cottus Albensis, NN.

Erdélyi Andreas, N.

Erdő de M. Pravith, Joannes, NN.

Eresztevényi de Eresztevény, Andreas, Stephanus, Adamus 1738. N.

F.

Fábián Stephanus, ex Cottu Albensi, N.

Fabricius Georgius, consul Schaesburgensis.

Farkas, Franciscus, supr. Judex Nob. Cottus Alben-

sis, NN. Fabianus, ex Ungaria, NN. Paulus, v. Judex Reg. Sedis Udvarhely, Gabriel, turbatus in mente, Paulus de Moha, Judex Nob. Cottus Albensis, N.

Fekete, Petrus senior, ex Cottu Kükellő, Petrus junior, supr. Judex Nob. Cottus Kükellő, Franciscus, Laurentius, NN; — Paulus de Olosztelek, N. — Stephanus, ex Alsó-Csernáton, tricesimator Coronensis, decapitatus a Rascianis; — Stephanus, ex Sede Udvarhely, occisus; — Paulus de Bardócz, junior, se ipsum trajecit.

Felvinczi, Joannes de Csapó, Sigismundus, Joannes NN; — Josephus de Felvincz, NN.; — Sigismundus senior de Harasztón, NN.

Ferenczi, Georgius, senior, ex Sede Udvarhely, v. Judex Reg. Stephanus, v. Judex Reg. Michael, N.

Ferrati Comes Bartholomaeus, Italus Neapolitanus, 1738.

Fest Samuel, Saxo Cibiniensis, Reg. Transylv. Gubernii Consiliarius, 1734.

Fiáth Joannes, ex Hunyad, Cancellariae Transylvaniae Consiliarius Viennae, NN.

Fichor Gabriel, ex Kövesd.

Flistik, Petrus NN. Michael, supr. Judex Coronensis.

Fodor de Csik-Rákos, Joannes, N.

Földvári Georgius, ex Cottu Hunyadiensi, trajectus, NN.

Folta de Kézdi-Szent-Lélek, Stephanus, insignis procurator, Josephus, filius ejusdem, Franciscus, ultimus deficiens, 1743.

Folti Valentinus, ex Cottu Hunyadiensi, NN.

Forró de Oroszfalu, Joannes, Nicolaus, ejusdem filius; — Joannes, Stephanus, uterque ex Sede Háromszék, in peste obiit, N.

Frank Valentinus, supr. Judex Cibiniensis.

Frater, ex Cottu Máramaros, Stephanus, NN. Ladislaus, Georgius N.

Frenk Stephanus, ex Cottu Kolosiensi, N.

Fűz Valentinus, ex Al-Csik, N.

G.

Gábor, Stephanus, Petrus, ex Gyergyó; Michael de Kál, N.

Gálffalvi Gregorius, famosus procurator, N.

Gálffi, Christophorus, Michael, Georgius senior, Joannes, Stephanus, decapitatus Medgyesini (hi ex Sede Udvarhely); — Paulus, claudiopolitanus, N.

Gávai Franciscus, ex Cottu Doboka, N.

Gazda Michael, de Rety, Stephani C. Apor ab aerario.

Gazdag Balthasar, de Bölön, in peste, Joannes, notarius Sedis Miklósvár, 1732, N.

Gegő Matthias, tricesimator Coronensis, N.

Gellesti Georgius de Szászváros, N.

Geréb, Joannes, senior, Josephus de Arapataka, quondam v. Judex Reg. Incl. Sedis Sepsi, 1738. — Joannes junior de Lemhény, N. — Stephanus, Joannes, de Bethlenfalva, NN. — Antonius, de Csík-Csicsó, 1741. N.

Ghidófalvi Gabriel, junior, vir aequitatis amans, 10 annis vice Judex Reg. Sedis Sepsi, qui ultimis vitae diebus, me teste, ante mortem duobus annis occulte, exposit aperte, relicto Ario, in salvifica fide Romana baptisatus et piissime obdormivit Coronae 1720. Prius quidem erat Regiae Deputationis assessor, NN. — Gabriel de Ettfalva Litteratus, senior, N.

Gilányi, Georgius, Jacobus, P.

Glávics, Comes, Italus, post multas tribulationes mortuus Fogarasini in captivitate, M.

Görög, Petrus, tricesimator Szászvárosiensis, Joannes, ex Cottu Kolosiensi, N.

Grászai Volfgangus, N.

Gronszki Nicolaus de Szemeria, N.

Gurzó Stephanus, ex Csík, in Moldavia mortuus, N.

Gúti, Volfgangus, NN. Stephanus, primus praedator in Sede Udvarhely, merito occisus est, N.

Gyárfás de Léczfalva, Stephanus senior, nonagesimarius senex, Stephanus junior, periit ad Cibinium, Paulus, Thomas, mente captus mortuus, N.

Gyerőfi, Georgius, consiliarius Gubernii et supr. Comes Cottus Kolosiensis, Georgius, Ladislaus et Paulus, ejusdem filii, et Georgius quidem occisus a subditis.

Győrfi Josephus, vice Com. Cottus Hunyadiensis, 1737.

Gyujtó Joannes, ex Sepsi-Martonos, insignis procurator, 1746.

Gyulaffi, Comes Ladislaus, consiliarius Gubernii, electus Transylvaniae Generalis, Cottus Kolos supr. Comes et supr. Capitanus Sedis Marus; Christophorus, Ladislai filius, M.

Gyulai, Comes Franciscus senior, Sedis Udvarhelyi supr. Judex Reg.; Franciscus, praecedentis filius, Generalis Locumtenens caesareus et unius regiminis colonellus actualis; Franciscus, Stephani filius, 1732, M. — Alexander de Kövesd, N. — Stephanus de Maxa, vel potius de Várad, Ladislaus, ejusdem filius, NN. Gregorius, supr. Judex Nob. Cottus de Kükellő, 1738. — Thomas, ex Cottu Albensi.

H.

Hadadi Michael, centurio, decapitatus a Rascianis.

Hadnagy Matthias, de Dálnok.

Haller, Baro Joannes senior, cum suis titulis superius, Paulus, consiliarius Principis et Comes supr. Cottus Küküllő, Josephus, occisus a Thököli, Stephanus, Gubernii consiliarius, Praesidens regni et supr. Comes Cottus Thorodensis; Georgius, Status et Gubernii consiliarius. — Comes Gabriel, Tabulae Reg. assessor, Ladislaus, in peste, M.

Hamar Franciscus, ex Futásfalva, tricesimator Tömösváriensis, occisus a praedonibus.

Halmágyi Michael, procurator fiscalis, 1741.

Haranglábi Sigismundus, de eadem, NN.

Harczoi Abraham, ex propugnaculo Cibiniensi ad portam Kis-Toronyiensem, circa nonam vespertinam potus cecidit, et confractus mortuus est 1738 in Febr.

Harinnai Franciscus, NN.

Harkai Michael, centurio peditum, N.

Harsányi Stephanus, principis senioris Apaffi Zeugmeister.

H a t h á z i Gregorius, claudiopolitanus, caesareus colonellus, NN.

H a v a s a l j i Ladislaus, claudiopolitanus, N.

H e g y e s i, Andreas, supr. Judex Nobilium Cottus Thordensis, Michael, ex equo cadens mortuus, N.

H e n t e r, Franciscus, protonotarius regni, Benedictus, supr. Judex Reg. Sedis Csík, Gyergyó et Kászón, Michael senior, v. Capitaneus Háromszékiensis, Casparus, Michaelis filius, canonicus et lector Capituli Carolinensis, Michael junior, ejusdem Michaelis filius, Stephanus, ejusdem filius, Clemens, v. Judex Reg. Sedis Sepsi, ejusdem filius, Gabriel, Wolfgangus, Adamus de Csík-Szent-Imreh, occisus a propriis subditis, Andreas, Sigismundus, Paulus, centurio in regimine Gynlaiano, Nicolaus, Petrus, Wolfgangus (hi tres de Nagy-Ajta), Gabriel alter, Wolfgangus alter (ex Cottu Colosiensi, N.), Alexander de Sepsi-Szent-Ivány, toxico mortuus, Stephanus, Josephi filius, juvenis, Joannes, quondam Judex Reg. Sedis Sepsi, 1740. Alexius, Gubernii Secretarius, 1742. NN.

H e r m á n y Martinus, famosus medicinae doctor Coronae.

H é t f a l u s i Joannes, tricesimator Bereczkiensis, N.

H í d i Alexander, ex Cottu Szolnok Interiorem, N.

H o c h m á r Joannes, mortuus in Diód annorum 85.

H o l l a k i Joannes, auri campsor.

H o r t i Stephanus, Superintendens calvinianus, Stephanus junior, ex Cottu Máramaros, N.

H o r v á t h Petrichevich, Cosmas, Franciscus, Nicolaus, omnes tres Tabulae Reg. assessores NN.; — de Ucsa: Andreas, Franciscus senior et junior NN.; — Franciscus junior, de Széplak, NN.; — Sigismundus de Sákod; — Paulus de Telek 1739; — Franciscus, colonellus, sub Tömösvár periit a Turcis, Georgius, ex Csík, Martinus, judex claudiopolitanus et litterarum Conventualium de Kolos-Monostra conservator, Nicolaus, juratus notarius Cottus de Küköllő, N.

H o z m a n Joannes, consul Cibiniensis, N.

H u s z á r, de Nagy-Ajta, Jeremias, procurator, Geor-

gius, ex Csík N.; — Petrus junior ex Cottu Thordensi, NN.; — Michael, claudiopolitanus, N.

J.

Jabroczki, Adamus, occisus a subditis, N. Gabriel de Vicze, senior, regalista.

Jakabos Stephanus, ex Nyujtód, 1737.

Jankó de Zágon: Petrus, Michael, ejusdem filius, Alexius, ejusdem filius, noctis sub silentio ab adultero propriae uxoris occisus, Balthasar, Thomas occisus a Kuruczonibus, NN.; — Ladislaus de Maxa, turbatus in mente, NN.

Jánosi de Buzaháza, Balthasar, N.

Jármí Georgius senior, ex Cottu Kükellő.

Jeddi Petrus, ex Sede Udvarhely, N.

Iekelius Georgius, supr. Judex Coronensis.

Jenei Andreas, ductor Enyediensis.

Illyei Ladislaus, fiscalis exactor.

Imecs de Imecsfalva, Thomas senior et junior, juvenis, Matthias, in peste mortuus, NN. Moyses, quondam vice judex Sedis Orbai.

Imreh Ladislaus, ez Málnás, occisus 1740.

Incze de Delne, Andreas, Joannes, ejusdem filius, N.

Inczédi, Paulus, Tabulae Reg. assessor, Petrus senior, Michael, Georgius, Sigismundus, NN. Stephanus, ex Hungaria, N. Paulus, ut fama fert, intoxicatus, Ladislaus, periit in castris, 1745.

Jóó Michael, registrator Gubernii.

Jobbágy Benedictus, ex Sede Marus, N.

Jósika de Branyicska: Stephanus senior, B. Gabriel, supr. provincialis Commissarius, Samuel, Emericus, caesareus colonellus supr. et supr. Comes Cottus Thordensis, Stephanus, 1731, Sigismundus, supr. Comes Cottus Hunyadiensis, 1733 die 19-a Mart. Daniel junior 1734, senior 1742, M.; — Wolfgangus, ex Cottu Hunyadiensis, N.

Jövedécsi Andreas, arianus plebanus, sed vivunt filii omnes catholici, vel maxime Pater Paulus Jövedécsi, velut modo Kolosvárini Societatis Jesu, tot animarum salus.

K.

Kabos, Ladislaus, Michael, Gabriel, ex Cottu Kolosiensi, NN.

Kakas, Joannes, Petrus, ex Háromszék, N.

Kakucsi Franciscus, cum parente.

Kálnoki, Comes Samuel, cum suis titulis superius notatus, Comes Adamus, cujus titulus superius, Comes Dominicus, mortuus 1732; — Volfgangus, Tabulae Reg. assessor, Josephus, Volgangi filius, Michael senior; — fratres germani: Valentinus, Petrus, Thomas, Michael, NN.

Kapi, Baro Georgius, mortuus Dévæ in captivitate.

Kápolnási Paulus, N.

Kaposi Daniel, N.

Kapronczai Georgius, ex Carolina. N.

Karakai ex Esztelnek, Michael, N.

Károlyi, Stephanus, de Décs, tricesimator, N.; — Baro Stephanus, occisus a subditis.

Kastal Georgius, ex Gyergyó.

Kaszás Paulus, kurucz capitaneus, N.

Kászoni Joannes, ex Carolina, parens Illrimi Dni Joannis Bornemisza de Káson; Emericus Litteratus, v. Ju. Reg. Sedis de Káson.

Katona Paulus, ex Csik, N.

Keczelei Andreas, Michael, ex Cottu Kolosiensi, Stephanus, quondam supr. Judex Nob. Cottus Kolosiensis, 1730.

Kelemen de Csik-Szent-György, Joannes, privignus Comitis Stephani Apor.

Kemény, Baro, Joannes senior, Tabulae Reg. assessor, Joannes, ejusdem filius, Simeon senior et junior, mitis genii, Joannes junior, Sigismundus, Tabulae Reg. assessor, 1734, Ladislaus, consiliarius Gubernii, 1734, Samuel, supr. Comes Cottus Dobocensis, 1744; — Simeon senior, Simeon, Balthasar senior, Balthasar 1732, M.: — Alexander, Petrus, P.: — de Bükkös: Joannes, Balthasar, P.

Kende, Gabriel, Martinus, ex Hungaria, NN.

Kendeffi, Paulus, Casparus, Gabriel senior, NN.
Joannes, P.

Kendi Joannes, protonotarius, NN.

Kénosi de Városfalva, Sigismundus, Franciscus senior, N. — Franciscus, ex Sede Udvarhely, NN.

Kerekes Sigismundus, 1734.

Keresztes de Sárpatak, Comes Martinus, supr.
 Comes Cottus Kükölli, Comes Josephus, Comitis Martini filius, M.

Keresztesi, Samuel, Gubernii consiliarius, et Cottus Albensis Superioris Comes, M. Paulus, P. Franciscus de Nagy-Megyer, junior, P.

Keresztúri, Joannes, supr. Judex Reg. Sedis Marus, 1743. NN. Stephanus, ex Sede Marus, Nicolaus, supr. Judex Reg. inclytæ Sedis Marus, NN.; Michael, ex Sede Marus, NN.

Keserű, Gregorius, Petrus, Stephanus, Paulus, omnes de Úzon, N.

Keszei Joannes, Michaelis principis Apaffi junioris praeceptor, N.

Kis de Papolcz, Balthasar, trajectus, Volfgangus, vice Judex Reg. Sedis Orbai; — Gabriel de Karathna, 1739, Franciscus, Gabrielis filius, juvenis, 1739 1-a Junii, N.

Kisfaludi, Michael Litteratus, Franciscus de Peselnek, senior, Josephus, Francisci senioris filius, N.

Kis Pál de Úzon, Georgius, 1735.

Klein Joannes, supr. Judex Bistriciensis.

Klobusiczki Andreas, NN.

Köblös Joannes, ductor Enyediensis, N.

Köbölkúti Andreas.

Koczán Martinus senior et junior, Joannes, ex Sede Marus, N.

Köleséri de Keres-Ér, Samuel, Gubernialis consiliarius.

Kolosvári, Stephanus, superintendens calvinianus, Samuel ex Carolina.

Komáromi, Joannes, mortuus in Turcia, Joannes, kurucz centurio, N.

Koncz, Josephus, Gabriel senior, junior de Lőrinczréve, NN.; — Balthasar, claudiopolitanus, N.; — Balthasar, Superintendens arianus, N.

Könczei Franciscus senior, de Volál; — Gabriel de Lemhény; — Franciscus, Samuel, Michael senior et junior, Andreas, Franciscus, juvenis 1741, Josephus 1742, omnes hi de Karathna, N.

Kopacz Joannes, ex Cottu Hunyadiensi, NN.

Köpeczi Michael, famosus medicus principis senioris Apaffi, qui et me anno 1690 ex gravi infirmitate sanavit.

Korda de Boros-Jenő, Sigismundus senior, privignus Comitis Stephani Apor, Sedis Udvarhely supr. Judex Reg., Ladislaus, Sigismundus junior, 1735. NN.

Korlatovith Georgius, NN.

Kornis, Baro Casparus, Sedis Marus supr. Comes, M. Comes Stephanus, consiliarius Gubernii, 1741; — Michael de Borbánd, N.; — Petrus, tricesimator claudiopolitanus, N.

Körösi, Georgius, de Maros-Vásárhely, N. Michael, claudiopolitanus, procurator.

Kos Michael, kurucz colonellus, NN.

Kovács, Sigismundus senior et junior, Franciscus de Keresztúr; — Stephanus de Bánd; — Petrus ex Saárd; — Stephanus ex Illye, ex Cottu Thordensi; — Balthasar, ex Sede Udvarhely, N.

Kovási Petrus, claudiopolitanus, N.

Kövérf Franciscus de Peselnek, N.

Kozma de Kezdi-Szent-Lélek, Clemens, fiscalis generalis perceptor, N. — Simeon, de Felső-Torja, cum suo filio Simeone, N.

Kubuni Ladislaus, Carolinensis, famosus facetus.

Kún de Osdola, Stephanus senior, junior, periit ad Zernest, Nicolaus, Nicolaus, mortuus in Al-Gyógy, P.; — Ladislaus, Michael, ex Sede Marus, NN.; — Daniel de Csapó vel Disznójó, NN., Daniel, Sigismundi protonotarii filius; — Ladislaus junior, occisus a Rascianis in Enyed; Stephanus cum filio Ladislao, Matthias, de Kál, 1733, N.

Kurtány Stephanus, N.

L.

Lajos, Joannes, de Sepsi-Szent-Ivány, Stephanus de Szacsva, N.

László, Blasius de Hatolyka; — Ladislaus, Joannes de Czofalva, vir facetus, anno aetatis suae 15 factus Calvinii assecla, anno tamen aetatis suae centesimo rediit ad fidem salvificam Romanam, et in illa pie obdormivit; — Stephanus, Joannes, notarius, ex Gyergyó; — Joannes, Petrus de Zágon, juvenis, occisus a militibus 1741; — Andreas de Ikafalva, senior, mortuus 1739.

Lázár, Stephanus, supr. Judex Reg. Sedium Siculicium Csik, utriusque Gyergyó et Kászón, innocenter Dévae in captivitate moritur, M. Emericus, Tabulae Reg. assessor, P.; Georgius, supr. Judex Reg. Sedis Marus, P.; Comes Ladislaus de Szárhegy, 1732; C. Franciscus senior, Judex supr. Reg. Sedis Csik, 1742; C. Franciscus juvenis; — Balthasar, Franciscus de Al-Torja, vice Judex Reg. N.; Stephanus, ex Dálnok, 1746.

Léczfalvi de Bonyha, Franciscus, mente captus, N.

Lészai Stephanus, notarius Fogarasiensis, N.

Lévai Michael, centurio peditum, N.; Gabriel, ex Sede Udvarhely, occisus a kuruczonibus, N.

Lipcsei Georgius, fiscalis inspector salis, N.

Litteráti Szabó, Blasius de Csik-Szent-Márton, prius director fiscalis, nunc Tabulae Judiciariae assessor.

Literatus Stephanus, de Etfalva; — Michael, Stephanus senior, de Csik-Szent-Simon, Samuel ex Csik, mortuus in peste, N.; Michael, notarius Thordensis, Georgius, supr. Judex Nob. Cottus Albensis; Joannes de Kis-Galambfalva, N.

Lőrincz de Dálnok, Nicolaus, famosus procurator, N.

Lővei Samuel, ex Hungaria, NN.

Luczai, Servanus, tricesimator Szigethiensis, Andreas, supr. Judex Nob. Cottus Thordensis, Joannes, tricesimator claudiopolitanus, Stephanus, tricesimator, Ladislaus, provincialis Commissarius, N.

Lugosi de Magyar Pederd, Franciscus senior, prin-

cipis Apaffi senioris Secretarius, Franciscus junior, ejusdem filius, NN.

Lukács, Blasius, ex Sede Udvarhely, principis senioris Michaelis Apaffi culinae magister, Joannes, ex Cottu Hunyadiensi N.

III.

Macsesdi Nicolaus, ex Cottu Hunyadiensi, NN.

Macskási Balthasar, consiliarius et Cottus Szolnok Interioris supr. Comes, M. Franciscus, P. Ladislaus, P.; — Petrus senior et Joannes junior, de Tinkova, NN.; — Michael de Hederfája, M.; — Emericus de Szengyel, P.

Madács Petrus, colonellus, NN.

Madarász Matthias, aulici peditatus Principis Apaffi senioris capitaneus.

Mankós Joannes, supr. Judex Coronensis.

Máriási Paulus, ex Hungaria, NN.

Markó Stephanus, tricesimator claudiopolitanus, N.

Markucsán Petrus, ex Cottu Hunyadiensi, M.

Maróti David, ex Sede Udvarhely, cum filio Samuele, in peste, 1739. N.

Marton, Benedictus ex Háromszék, Stephanus ex Léczfalva, N.

Maurer de Ürmös, Michael, Franciscus, 1733, Gabriel junior, Gabrielis filius, Josephus, 1739, Stephanus, 1740, Michael periit in castris 1745, NN.

Maxai, Franciscus ex Sede Marus, Blasius senior, ex Cottu Kolos; — Josephus, sub Comitibus Cibinii, 1734.

Mihács, Michael de Al-Doboly, N. Franciscus de Egrestő, apoplexia tactus, N.

Mihálcz, Michael, senior et junior, Nicolaus senior et junior, ex Al-Torja, NN.; — Joannes de Nyujtód, NN.; — Joannes, Franciscus, Michael alter, Joannis filius, de Polyan, NN. — Joannes de Al-Doboly, N.

Miholcsa, Michael, Franciscus ex Carolina, N.

Mikes, Clemens, consiliarius, Generalis Siculorum, Regni praesidens, Comes Cottus Albensis, regni protonotarius, NN. Thomas, Paulus, qui occidi curavit nobilitatem

in Zágón, et, ut fama fert, mortuus Fogarasini. — Comes Michael cum titulis superius, Franciscus et Michael junior, ejusdem filii; Michael, Stephani filius, Josephus de Zabola, puer, 1735.

Mik há z i Stephanus, ex Csík, N.

Mik ó, Stephanus, supr. Judex Reg. Sedis Háromszék, P. — Petrus, Joannes, Adamus, Josephus in peste mortuus, de Zsögöd, NN. — Stephanus, Gabriel, ex Cottu Kolosiensi, NN. — Nicolaus, Franciscus senior, de Bodok, regalista, 1738. P.

Mik o l a, Sigismundus, consiliarius Principis et Comes supr. Cottus Kolosiensis, Joannes; Baro Joannes et Ladislaus de Szamosfalva, antiquissimae familiae, in quo et familia in virili semine defecit, Tabulae Reg. assessor, 1742.

Mik s a de Diód, Stephanus, Nicolaus. Vivit Georgius, meus bonus amicus (mortuus 1734), NN.

Miske de Ivánfalva, Emericus, vice Comes Cottus Albeusis, N.

Misk olc z i de Páva, Sigismundus, N.

Mit m a n, Augustinus, chyrurgo-medicus famosus, Coronae, Joannes, Augustini filius, caesareus centurio, periit ad Coronam, N.

Moh a i, Gabriel, ex Cottu Kükellő, N. Ladislaus de Mikeszásza.

N.

Ná d u d v a r i, Stephanus, Gabriel, Joannes, NN.

Nagy, Thomas de Héviz, consiliarius Principis; — Stephanus de Vizakna, NN.; — Balthasar et Paulus de Petek, Tabulae Reg. assessor et supr. Provincialis Commissarius, Sigismundus, Samuel, Sigismundi filius, NN.; — Laurentius, Franciscus senior, Stephanus, ex Sede Marus; — Stephanus, ex Cottu Kükellő, N.; — Nicolaus, Franciscus, Sigismundus de Kál, moriuntur in peste, N.; — Franciscus de Demeterfalva, in peste.

Nag y a r i Josephus, principis senioris Apaffi famosus concionator, qui reprehendere non solum magnates, sed et principem in publica concione audebat.

Nagyszegi Michael, famosissimus miles, N.

Naláczi, Stephanus, consiliarius Principis et Gubernii, supr. Principis praefectus, et Cottus Hunyadiensis supr. Comes, M. Ludovicus, supr. Comes Cottus Hunyad, M. Joannes, P. Andreas, Tabulae Reg. assessor, NN. Georgius, juvenis, Georgius senior, 1732, NN.

Naményi Samuel, quondam supr. Judex Nob. Cottus Thordensis.

Nápolyi, Petrus, Georgius, NN.

Nemes, Joannes, supr. Capitaneus Sedis Háromszék et consiliarius, M. Joannes, filius ejusdem, Gabriel, Georgius, Thomas; Alexius et Thomas, Thomae filii, Michael, NN., — Joannes de Kibéd, N.; — Petrus, ex Thorda, Samuel, quondam supr. Judex Nobilium Cottus Thordensis; — Baro Joannes, ecclesiae ritus graeci episcopus catholicus.

Nemesányi Valentinus, ex Hungaria, NN.

Noack Matthias, 1734.

Nyakas Stephanus, ex Cottu Thordensi, N.

Nyúzó Michael, kuruczonibus colonellus, N.

O.

Oklocsányi Paulus, ex Cottu Albensi.

Olosz Andreas, claudiopolitanus, N.; Michael, regni protonotarius, NN.

Ölyvedi Daniel, ex Cottu Thordensi, N.

Orbai, Joannes, senior et junior, ex Kezdi-Sz.-Lélek, N.

Orbán de Lengyelfalva, Paulus, Sigismundus, Simeon, socius meus dum ad studia Tyrnaviam pergerem, quondam novicius Societatis Jesu, sed dimissus; Alexius, supr. Judex Reg. Sedis Aranyas, 1742, NN.

Orosz Paulus, ex Hungaria, NN.

Orlai Nicolaus, Baro.

Osztrozoczki Andreas, nobilis polonus. in Nagyaajta mortuus.

Osváth de Bibarczfalva, Stephanus, N.

Ötvös David, ex Sede Udvarhely, N.

Ozdi Georgius, ex Sede Marus, N.

P.

Palátkai Stephanus, supr. Judex Nob. Cottus Kólosiensis, N.

Pálffi, Franciscus, ex Sede Udvarhely, Cancellariae Transylvanicae secretarius, NN. — **Michael** de Gágy.

Pallós Gabriel, ex Cottu Albensi, N.

Pápai, Ladislaus, Paulus, supr. Judex Nob. Cottus de Kükölld, NN. — **Sigismundus**, supr. Judex Nob. Cottus Thordensis.

Párizpápai Franciscus, professor calvin. Enyediensis et medicus excellens, qui suis scriptis multum nationi Hungaricae profuit.

Paskó Christophorus, NN.

Pataki Franciscus, ex Cottu Kükölld, apoplexia tactus, N.

Pater, Joannes, arendator salis, N. **Nicolaus**, graecus, quondam tricesimator Coronensis.

Patkós Joannes, ex Sede Marus, famosus procurator, N.

Pécsi, Andreas, celeberrimus et famosissimus medicinae doctor; dolendum quod arianus fuerit; — **Gabriel**, ex Ungaria, N.

Pekri, Laurentius, Comes Cottus Albensis Comes et Sedis Udvarhely capitaneus, utrobique supremus.

Petki Joannes, supr. Judex Reg. Sedium Siculicallium Csík, utriusque Gyergyó et Kászón, M. **Stephanus**. ejusdem Joannis filius, M. **Stephanus** junior de Királyhalma, Joannis filius, M. Comes **Michael**, Comitibus **Davidis** filius, M. **C. David**, consiliarius Gubernialis, 1742.

Petróczy Stephanus, Baro, M.

Pócsa de Hatolyka, Joannes senior, notarius Sedis Orbai, Franciscus senior, notarius Sedis Kézdi, Thomas, Matthias, 1738, N.

Pogádi Joannes, ex Hungaria oriundus, in variis locis tricesimator in Transylvania, 1735.

Pogány, Sigismundus, aulae capitaneus Thökölyi,

Sigismundus, *supr.* Judex Nob. Cottus Thordensis, Melchior, ex Cottu Máramaros, NN.

Pókai Nicolaus, ex Cottu Thordensi, N.

Polus de Kezdi-Szent-Kátolna, Stephanus, famosus procurator, Stephanus et Joannes, filii ejusdem, N.

Pongrácz Andreas, *supr.* Judex Nob. Cottus Szolnokiensis Interioris.

Porsolt de Köpecz, Georgius, N.

Prelukai Michael, ex Cottu Kolosiensi, N.

Pribék Franciscus, ex Petek, uxor curavit occidi, N.

Pünkösti de Úzon, Michael, N.

Püspöki Petrus, *supr.* Judex Nob. Cottus Albensis.

R.

Rácz Stephanus de Galgó, NN. — Stephanus, notarius claudiopolitanus, N. — Abrahamus de Bölön, procurator, N. — Michael, de Bölön, N.

Ráczkövi Stephanus, ex Cottu Albensi, N.

Radák de Mikeszásza, Emericus, Stephanus, Adamus, 1736, NN.

Radás Stephanus, ex Cottu Thordensi, N.

Rákosi Joannes, tricesimator Coronensis, N.

Rápolti, Andreas, Stephanus senior et junior, Andrae filius, Stephanus, quondam vice Judex Nob. Cottus Albensis, 1741. Sigismundus, *supr.* Judex Nob. Cottus Albensis, omnes de Peselnek, N.

Récsesi de Sárd, Stephanus, quondam tricesimator Cibiniensis, postarum magister provincialis, ultimo praefectus bonorum Apaffianorum, 1735.

Redmecz Martinus, salis inspector in Szék, N.

Rejner Martinus, ductor claudiopolitanus, NN.

Réty Michael senior, de Fogaras, Petrus, ex Fogaras, N.

Révai baro Adamus.

Rhédei, Franciscus senior, consiliarius, M. Stephanus, P. Joannes, P. Michael, P. Paulus, Tabulae Reg. assessor, apoplexia tactus, NN. Ladislaus, NN. Adamus, NN.

Ribiczei Andreas, ex Cottu Zaránd, N.

Ritter Andreas, supr. Judex Coronensis, N.

Rosnyai David, interpres turcicus, N.

Ruszkai Andreas, ex Hungaria, N.

S.

Salánki Moyses, supr. Judex Nob. Cottus Szolnokiensis, 1733.

Sándor, Joannes, vice capitaneus Csikiensis, mortuus in Moldavia, NN. Gregorius, laudatissimus regni protonotarius, NN. Michael et Paulus 1732, de Csík-Szent-Mihály, NN. — Paulus, 1733, et Sigismundus de Kénos, N. — Paulus et Michael, de Galambfalva, mortuus Constantinopoli, N. — Casparus, Generalis Thökölyi, postea rediens ad gratiam, modo posterii sunt barones, M. — Michael de Szent-Domokos, notarius, N. — Franciscus, ex Sede Udvarhely.

Sáradi Sigismundus, ex Cottu de Kükölld, ebrius inter choreas ebrius se salvavit, Deus scit quo, N.

Sárdi de Nagy Enyed, Stephanus, N.

Sárközi de Nagy-Enyed, Stephanus, N.

Sarmasági Stephanus, NN.

Sárosi, Joannes, consiliarius Gubernii, protonotarius et supr. provincialis Commissarius; Joannes de Szent-László, supr. Judex Reg. Sedis Marus, Stephanus, Georgius et Josephus, ex Sede Marus, NN. Stephanus de Fogaras, N.

Sárpataki, Martinus, regni protonotarius, NN. Comes Martinus Keresztes de Sárpatak, Martini Sárpataki filius, Comes Cottus de Kükölld supr. cum filio Josepho, alpha et omega familiae, M.

Sebessi, Job de Ders, Benjamin de Abrukbánya, Melchior de Sárd Albensi, N.

Sebestyén de Köpecz, Joannes, notarius, N.

Semsei Andreas, colonellus caesareus, NN.

Sepsi (Szepesi?) Paulus, ex Ungaria, NN.

Séra de Zalány, Stephanus senior, Thomas, 1739. N.

Serédi, Baro, Benedictus, supr. Comes Cottus Szolnok Mediocris, Casparus, Stephanus, M.

Servanus ex Kopacsel, morio senioris Principis Apaffi.

Sigmond de Lemhény, Georgius, Samuel 1734.

Siketfalvi Gregorius Litteratus, director, N.

Sikó Petrus de Bölön, N.

Sinándi duo fratres.

Simén Joannes senior, de Kelementelke, Petrus, Joannis filius; Joannes de Hyasfalva, Georgius, ex Cottu Küköllő, N. Gabriel, ex Sede Udvarhely, N. Michael, Reg. Gubernii Consiliarius, M.

Simonffi Michael, regni protonotarius.

Sólyom Thomas, vice judex Reg. Sedis Gyergyó, occisus a Rascianis, Stephanus, vice judex Reg. Sedis Gyergyó.

Solnai Georgius, insignis procurator et homo facetus.

Sombori Ladislaus senior, ex Cottu Szolnok Interiori, NN.

Somorai Petrus, junior, ex Cottu Albensi, NN.

Soós Franciscus, superintendens calvinianus N.

Stenczel Franciscus, claudiopolitanus, N.

Stepán de Várád, Stephanus senior et junior, N.

'Suki de Suk, Paulus, Tabulae Reg. assessor, NN.

Michael.

Szabó Litteratus: Thomas, vice Judex Reg. Sedis Inferioris Csík, Martinus, ex Csík, tricesimator, Clemens, ex Csík, mortuus in peste, Michael, notarius Inferioris Csík, N. — Andreas de Vacsárcsi, occisus a Rascianis, N. — Andreas de Barcsa, supr. stabuli praefectus Comitum Stephani Apor. — Joannes, ex Cottu Kolosiensi, N. — Georgius, Joannes, ex Baróth, 1737. — Josephus de Csík-Szent-Márton, adjunctus Commissarius provincialis, 1742.

Szalançzi Georgius 1736. Sigismundus, Stephanus, supr. Judex Nobilium Cottus Albensis processus inferioris 1739. Stephanus junior, NN.

Szapannos Michael, apud kuruczones colonellus, N.

Szarka Sigismundus, vice Comes Cottus Albensis.

Szathmári Stephanus, ex Cottu Küköllő, NN.

Száva Stephanus, episcopus Valachorum, Petrus, ex Cottu Küköllő. — de Várallya: Michael senior, junior,

praeclarus juvenis, Adamus, juvenis, N. — Baro Michael, Cottus Zarándiensis supr. Comes, 1729.

Szegedi Joannes de Hidegviz, Georgius de Mike-szásza, N.

Székel y Ladislaus, Consiliarius Principis, et civita-tis Claudiopolitanae supr. Capitaneus, M. Comes Moyses, dicti Ladislai filius, occisus a praedonibus in Pöcstelke; Comes Adamus de Boros-Jenő. — de Killyén: Valenti-nus, Franciscus, Michael senior, vice Judex Reg. Sedis Sepsi, Nicolaus, Balthasar, vice Judex Reg. Sedis Sepsi, Valenti-nus, 1738, Sigismundus, quondam vice Judex Reg. inclytae Sedis Sepsi, mortuus 1740, NN. — de Réty: Moyses, An-dreas, Martinus, Samuel, quondam notarius Sedis Sepsi, Sigismundus, 1733, N. — Georgius, ex Görgény, N. — Georgius, ex Háromszék, N. — Stephanus, ex Cottu Thor-densi, N. — Stephanus de Dálnok, N. — Petrus, de Kezdi-Szent-Lélek, ultimus deficiens, N. — Georgius, de Csik-Szent-Imreh, 1740.

Szeker es Joannes, ex Sede Marus, Franciscus, vice Judex Reg. Sedis Marus, N.

Szék halmi Andreas, ex Thorda, N.

Szentgyörgyi Stephanus, uxor curavit occidi in Cottu Doboka, N.

Szentjób i Georgius, famosissimus auriculator Clau-diopoli.

Szentiványi Samuel, senior, Director, et junior, ex Sede Marus; — Litteratus: Joannes, Gabriel, Thomas, N.

Szentkereszt i Baro, Andreas senior, consiliarius Gubernii, 1736, Andreas, capitaneus Fogarasiensis et co-lonellus, moritur 1745.

Szentkirályi Josephus de Pálos, N.

Szentpáli Ignatius, supr. capitaneus, NN. Fran-ciscus et Stephanus de Vizakna, NN.

Szepesi Paulus, ex Ungaria, NN.

Széplaki Stephanus, Franciscus, juvenis, in aqua suffocatus, ex Cottu Kolosiensi, N.

Szeredai Stephanus, Joannes, Emericus, suffocatus ebrius in aqua, cur non in vino? Sigismundus, ex Sede Marus,

NN. — Petrus, inspector salisfodinarum Parajdiensium, Samuel, 1732. Andreas de Szent-Rontás, 1740.

Szerencsi Georgius, ex Cottu Máramaros.

Szikra Georgius, ex Enyed, procurator.

Szilágyi Andreas, supr. Judex Reg. Sedis Aranyas,

NN. Michael, ductor claudiopolitanus, N. Joannes, ex Sede Marus.

Szilvási Joannes, Balthasar, senior, junior 1746. **NN.**

Szirmai Nicolaus, ex Hungaria, **NN.**

Szkorei Andreas, ex Terra Fogaras.

Szoboszlai Josephus, supr. Judex Nob. Cottus Thordensis.

Szőcs Joannes, prius Thökölyianus, expost caesareus colonellus, Stephanus, claudiopolitanus.

Szőllősi Joannes, ex Cottu Kükölli, **NN.** Joannes, occisus a subditis in Cottu Doboka, N.

Szombatfalvi Paulus et Sigismundus senior, ex Sede Udvarhely.

Szombathi Georgius, Stephani Comitis Apor bonorum praefectus, N.

Szomorai Petrus junior, **NN.**

Szőrcsei de Szőrcse, Michael, Franciscus, Casparus, Francisci filius, Balthasar; — Ladislaus de Sepsi-Besenyő, 1745.

Szotyori Stephanus, ex Háromszék, N.

T.

Tankovics Adamus, occisus, N.

Tarsolyi Petrus, ex Cottu Thordensi, N.

Tatrosi Michael, quondam salis inspector Kolosienis, nunc postarum magister caesareus Berendiensis.

Telegdi Benjamin, ex Sede Aranyas, N.

Teleki Michael, Sacri Rom. Imp. Comes senior, totius regni Generalis, cum plurimis aliis titulis, periit ad Zernyest; Michael junior, supr. Capitaneus Districtus Kővár, Ladislaus, Reg. Gubernii Consiliarius, Josephus junior, Josephi filius, centurio in regimine Gyulaiano, Sigismundus, puer novennis graciosus, Paulus, vir doctus et per multa

regna expertissimus, Gabriel, puer, Josephus, supr. Comes Cottus Albensis, Joannes, supr. Capitaneus Districtus Kővár, 1743, Nicolaus, 1745. M. — Georgius, ex Görgény, N.

T e u t s c h Andreas, Judex reg. Cibiniensis.

T h a l a b a Matthias, ex Districtu Fogaras, N.

T h ó t Stephanus, Michael senior et junior, ex Sede Marus, N.

T h ő k ő l i Emericus Comes, nuncupatus princeps.

T h ó t f a l u s i Nicolaus, insignis typographus Claudiopolitanus.

T i b o l d i Paulus, ex Sede Udvarhely, N.

T i s z a Stephanus, ex Görgény, arendator, N.

T ó b i á s insignis pictor Cibiniensis, N.

T o f a e u s Michael, calvinianus famosus superintendens, qui sine ullo fundamento plurima scriptitavit ¹⁾ contra religionem catholicam, sed praecipue contra venerabile altaris sacramentum, et quidem tali argumento sumpto ex Scriptura, quod si secundum sensum ipsius deberet accipi textus, sic omnem naturae everteret ordinem, et nihil deberet transire in alitum, sed deberemus vento crescere, vento ali. Quamvis theologi catholici prudenter hanc blasphemiam solvunt, tantum enim pondus habet ipsius argumentum, scil. X ut Tök. Si hic controversiam vellem movere, tribus verbis ipsi responderem ²⁾. Videat qui non dedignatur.

T o l d a l a g i Joannes, consiliarius Gubernii et Cottus Thordensis supr. Comes, M. Andreas NN. Georgius, Joannis filius NN. Joannes de Koronka senior et junior, P. Michael de Ercse, in aresto mortuus Fogarasini; causa aresti ignoratur, 1737. Michael de Ercse, 1745.

T o k a y Stephanus, conservator litterarum capitularium Carolinae.

T o l d i Georgius senior, NN.

T o l v a j Stephanus, insignis aurifaber claudiopolitanus, N.

T o m p a Joannes de Kis-Borosnyó, N.

¹⁾ Egy másoló beszúrásai: ut solent dicere catholici; ²⁾ responderet si posset.

Tordai Joannes de Mihályfalva; NN. — de Somo-
gyom: Gabriel, senior, Paulus, Joannes senior, Nicolaus,
Franciscus, Gabriel. — Georgius de Déva, tricesimator, N.

Torma de Csicsó-Keresztúr, Christophorus, P. Ste-
phanus, senior P. Nicolaus, supr. Comes Cottus Szolnok In-
terioris, 1737. Samuel, Tabulae Reg. assessor, 1740, Nico-
laus junior 1741.

Tornya Petrus, ex Cottu Hunyadiensi, NN.

Toroczka de Torockó-Szent-György, Stephanus,
supr. capitaneus Sedis Aranyas, M. Michael, Gubernii con-
siliarius, Ladislaus, P; — Stephanus et Samuel, Stephani
filii, NN. Sigismundus, Petrus senior, junior, Tabulae Reg.
assessor; Ignatius, 1732, et Balthasar 1735, Joannis filii;
Franciscus, 1740. Sigismundus, 1746. NN.

Török Stephanus, Gabriel, Franciscus, ex Sede Ud-
varhely, N.

Tövisi de Adamos, Daniel.

Trauzner de Hadrév, Balthasar, Thomas, Francis-
cus, Stephanus, Sigismundus, N.

Tuboli Paulus, ex Sede Udvarhely, N.

Túri Franciscus, ex Tamásfalva, vice Judex Reg.
Sedis Orbai, Ladislaus, vice Judex Reg. Sedis Orbai, Sa-
muel de Tamásfalva, Georgius senior et junior.

Túri Andreas, ex Cottu Kolosiensi, N.

Túróczi Georgius, ex Cottu Kükölli, N.

Turzai de Thorda, Georgius, N.

U.

Ugron Franciscus, Tabulae Reg. assessor, Ste-
phanus, Andreas, Paulus senior et junior, Pauli senioris
filius, NN.

Ujhelyi de Somlyó, Franciscus, N.

Ungur Joannes, ex Cottu Hunyadiensi, praefectus
fiscalis.

Úzoni Nicolaus, de Fogaras, N.

V.

Vadas Josephus.

Vajda Ladislaus, supr. Postarum magister, NN. Mi-

chael de Mihályfalva , NN. Petrus de Fogaras, Michael, ex Cottu Albensi, Volfgangus.

Vajna Urbanus; de Zágón, occisus a kuruczonibus; — de Páva: Gabriel, Sigismundus, vice Judex Reg. actualis Sedis Orbai, 1730. Stephanus, bis vice Judex Reg. Sedis Orbai, 1736, Stephanus, juvenis, 1741; — Andreas de Markusfalva, octuagenario major senex, 1734.

Váradí Stephanus, ex Cottu Albensi, N.

Várju Stephanus, ex Cottu Kraszna.

Varsányi de Mikeszásza, Valentinus, Sigismundus.

Vass de Czege, Georgius senior et junior, P. Joannes, Tabulae Reg. assessor P. Daniel, juvenis, NN. Ladislaus 1738, Daniel, Tabulae Reg. assessor, 1741. — Daniel de Mind-Szent, NN. — Georgius, supr. Judex Nob. Cottus Albensis, N. — Moyses de Diód. — Nicolaus de Osdola, 1741.

Vaji (Vay) Michael, P. Adamus junior, 1732.

Véber Petrus, supr. Judex Reg. Cibiniensis.

Vég Franciscus de Adamos.

Vér Georgius senior, Michael, senior, N.

Verebéliy Joannes, senioris principis Apaffi equestris centurio, N.

Veres Petrus, capitaneus Fogarasiensis, Benedictus de Dálnok, Andreas, ex Csik, N. Gregorius de Kézdi-Csomortány, 1744.

Vesselényi de Hadad, Baro, Paulus, Generais, Stephanus, regni Praesidens, 1734.

Veszprémi Stephanus, superintendens calvinianus N.

Vida de Thorda Stephanus, famosus facetus et procurator, N.

Visolyi Stephanus, N.

Vitelescus Oxendius, episcopus catholicus Armenorum in Transylvania, M.

Vitéz Franciscus, Gabriel, Andreas, NN. Baro Georgius, 1732.

Vizi Samuel, tricesimator Somlyóiensis, N.

Z.

Zabanius Joannes, Judex Reg. Cibiniensis, ob demerita publice decapitatus; Joannes, famosus praedicans lutheranus Cibiniensis, decapitati Zabanii parens.

Zajzon Samuel, supr. Judex Nob. Cottus Albensis.

Zefuller Bartholomaeus, supr. Judex Reg. Coronensis.

Zeyk Ladislaus, ex Cottu Hunyadiensi, NN.

Zigerius Andreas, salis perceptor, N.

Zöld Adamus, N.

Zöldi Casparus, capitaneus Görgényiensis, **Casparus** junior, occisus a Germanis sub Görgény.

Zolta Franciscus, ex Sede Udvarhely.

Zoltai Franciscus, ex Cottu Kükölld.

Zólyomi David, M.

Zonda de Gidófalva, insignis poeta hungarus, **Stephanus**, uterque ex Háromszék, N. **Clemens**, ex Polyán, 1740.

Zsarnóczi de Kones, **Emericus**, ex Cottu Nitriensi, cornetaefer principis Michaelis senioris Apaffi. Hic me comitatus est usque Tyrnaviam, dum ad studia philosophica pergerem.

Zútori Franciscus, N.

Ecce, cum quibus non ita pridem dulces capiebamus cibos, familiaritate utebamur, colloquio delectabamur, muti ad nos clamant. Sed quid clamant? quaeris. Dicunt: Heri mihi, hodie tibi; clamant secundo: Memento, homo, quia pulvis es et in pulverem reverteris; clamant tertio cum poeta: Talis eris, qui calce teris mea busta pedestris.

Sed et animae eorum clamant. Quaeris: quid clamant? Respondeo: qui in portum felicitatis aeternae pervenerunt, clamant continuo: Sanctus! Sanctus! Sanctus Dominus Deus Sabaoth!

Clamant in infelici aeternitate: Maledicta dies in qua dictum est: homo natus est, maledictus pater, maledicta mater a quibus vitam accepimus. Et clamant nonnisi maledicta.

Clamant, tertio, qui necdum ad portam felicitatis pervenerunt quidem, sed cum gratia expirarunt, luuntque poenam temporalem extra periculum naufragii. Quid clamant? Clamant continuo: Miseremini mei, miseremini mei! saltem vos. amici mei! Quibus nos devote respondeamus: Requiem aeternam dona eis, Domine, et lux perpetua luceat eis. Amen.

Cadent a latere tuo mille. Psalm. XC.

Mirabile theatrum scenicum: mille et aliquot sunt comici, et unus spectator. Ubi sunt modo comici? Nullibi. Ubi spectator? Evanuit. Mille et aliquot comicos vivens spectavit mortuos, spectaverunt morientem aliquot millia. Et illa ubi sunt? Multorum nec memoria superest. Sic est: ibimus, ibitis, ibunt. Mors ultima linea rerum.

Inclytæ familiae,

quæ nostris temporibus defecerunt.

Omnia transibunt, sed non bene facta peribunt,
Omnia transibunt, sed nec male facta peribunt.

Miraberis, et quaeres: quæ ratio quod hæ inclytæ familiae defecerunt? Noli scrutari mirabilia Dei; fecit hoc, qui potens est. Lucae, 2. Qui subverterit omnia, vel in unum coarctaverit, quis contradicet ei? Job. 11. v. 10.

*Omnia si perdas, famam servare memento,
Nam bona post mortem fama perennis erit.*

Familia Apaffiana, Thököli, Zrinyi, Zólyomi, Bassa, Ebéni, Sulyok, Nagy ex Héviz, Korlatovith, Farkas, Gyerőffi, Serédi, Macskási (familia Transylvanica antiqua), Nápolyi, Keresztesi, Harinnai, Haranglábi, Belényi, Flistich, Gilányi, Ignatii Szent-Pály de Novaj familia. Donáth ex Csík, Damokos ex Csík, Cserei ex Csík, Boldvai, Melchioris Nagy familia, Sükösd, Huszár, Pécsi, Bocakay, Moysis Székely, qui ad Coronam periit, familia, Melchioris Török ex Csík familia, Petki de Ders (exstat tamen eadem familia in Comite Davide Petki, sed nunc se scribit de Királyhalma), Frangepán, Dolhai, Alárdi, Bodoni, Pasko, Kun de Rosály, Folthi, Kisfaludy, Cseffei, Pribék, Kassai, Boros, Pernyeszi, Lorántfi, Tóth de Jobbágyfalva, Baróthi, Gurzó ex Csík, Bálpataki, Samarjai, Püspöki, Barakonyi, Geréb de Bethlenfalva, Sarmasági, Budai de Alsó-Rákos, Lipcsei, Sárpataki, altera Sárpatakiana familia in Comite Martino Keresztes de Sárpatak, Kecseti, Hesdátí.

In proximo defectu sunt: familia antiqua Mikolaiana in B. Ladislao Mikola de Szamosfalva, Kavasiana, Foltaiiana de Kézdi-Sz.Lélek in Francisco Foltai

Haec est via laetitiae ejus, ut rursum alii de terra germinentur.
Job. 8. v. 19.

Mortuus est Moyses, praesto fuit Josue.

¹⁾ Defecit etiam familia Boldogfalviana de Boldogfalva in Cottu Hunyadiensi, Kelemen de Csík-Sz.-György, Mátyus de Kézdi-Sz. Lélek, (egregia

¹⁾ Késöbi sajátkezű bejegyzése Apornak.

familia), Baro Száva de Borbánd, Biroga ex Gelencze ¹⁾).

Inclytæ Familiae, quæ nostris temporibus per virtutem erectæ sunt.

Nolite extollere in altum cornu vestrum: nolite loqui adversus Deum iniquitatem;

Quia neque ab Oriente, neque ab Occidente, neque a desertis montibus; quoniam Deus iudex est.

Hunc humiliat, et hunc exaltat, quia calix in manu Domini vini meri plenus misto.

Psalm. 74. v. 5, 6, 7.

Dominus pauperem facit et ditat, humiliat et subleuat.

I. Reg. 2. v. 7.

Sicut divisiones aquarum, ita cor regis in manu Domini, quocunque voluerit, inclinabit illud.

Prov. c. 21. v. 1.

Suavius ex isto fonte bibuntur aquae.

Michael Teleki senior, ex Ungaria ingrediens, sub principe I Michaele Apaffi emersus, ex post ab augustissimo Imperatore Leopoldo S. Rom. Imperii Comes creatus.

Ladislaus Székely, Comitissæ Adami Székely patris, sub principe I Michaele Apaffi emersus; Adamo vero augustissimus Imperator Leopoldus dedit titulum Comitissæ.

Petrus Alvinczi protonotarius, emersit sub principe I Michaele Apaffi.

¹⁾ Egy újabb másoló betoldása :

Valkai, Vajda, Lukács, Kopács, Deső, Török de Hosszuaszó, Bánbázi, Mahuly, Deésfalvi, Bogáti, Csegezi, Sebessi, Ferenczi, Diósi de Köblös, Macsesdi, Dobolyi de Enyed, et familia Baronum Vitéz de Bikály.

Stephanus Récsei sub principe Michaelē Apaffi per Comitē Michaelē Teleki senioremerisit.

Joannes Keszei sub principe I Michaelē Apaffi emerisit.

Albertus Gulácsi sub principe I Michaelē Apaffi emerisit.

Familia Inczédiana de Várad sub principe I. Michaelē Apaffi emerisit.

Martinus Sárpataki, sub principe I Michaelē Apaffi emerisit, cujus filius Martinus nomen mutavit in Keresztes, et ab augustissimo Josepho I factus Comes, ab augustissimo denique Carolo creatus supr. Comes Cottus de Küköllum, et in semine virili dum oritur, moritur.

Okolicsiana familia in Hungaria nobilis, intravit sub principe I Michaelē Apaffi.

Paulus Pápai de Hosszú-Aszó sub principe I Michaelē Apaffi.

Paulus Balko emerisit sub principe I Michaelē Apaffi.

Stephanus Gyulai de Várad, parens Ladislai Gyulai, emerisit sub principe Michaelē Apaffi.

Familia Lészai emerisit sub principe Michaelē Apaffi.

Sub umbra alarum aquilae Austriacae emerсерunt:

Joannes Bornemisza L. B. de Kászón, a vero nobile patre natus ex Kászón, sub augustissimis Leopoldo, Josepho et Carolo Caesaribus, etquidem sub augustissimo Leopoldo salis Colosiensis Inspector, ex post generalis fiscalis perceptor, sub augustissimo Josepho I Sedium Siculicalium Csák utriusque Gyergyó

et Kászón supr. Judex Reg., denique sub augustissimo Carolo Imperatore Cancellarius aulico-Transylvanicus, Baro et Regii Gubernii Consiliarius.

Andreas Szent-Kereszti de eadem, modo de Zágón, senior, sub principe Michaeli I Apaffi caepit emergere, denique ab anno 1695 ad annum 1712 inclusive Viennae Cancellariae Aulicae Consiliarius, ab augustissimo Carolo Imperatore Regii Gubernii Consiliarius, protonotarius Regni, ultimo Baro creatur, et variis possessionibus donatur.

Michael Simon, nobili patre natus in Cottu Küköllő, similiter functus in augustissima aula, ab augustissimo Carolo creatus Regii Gubernii Consiliarius.

Samuel Biró de Homoród-Szent-Márton, nobili patre natus in Sede Udvarhely, sub Gubernatore Georgio Bánffy caepit emergere, ab augustissimo Imperatore Leopoldo Tricesimarum Transylvanicarum factus Inspector, ab augustissimo Imperatore Josepho Regiae Deputationis Transylvanicae assessor, denique ab augustissimo Carolo Imperatore Regii Gubernii Consiliarius creatus est.

Joannes Sárosi de Szökefalva, a principe Michaeli Apaffi factus protonotarius Regni, ab augustissimo Leopoldo Regii Gubernii Consiliarius creatus, ultimo totius patriae supr. Commissarius.

Sigismundus Korda de Boros-Jenő, ab augustissimo Josepho Imperatore supr. Judex Reg. Incl. Sedis Udvarhely creatus.

Michael Száva de Borbánd, sub augustissimo Leopoldo annonae Commissarius, supr. salisfodinarum Inspector, denique Baro et Cottus Zaránd Comes supr. creatus, nobili patre natus.

Joannes Bogáti, sub augustissimo Leopoldo factus tricesimator Cibiniensis.

Franciscus Balog de Radnóth, sub principe Michaelé Apaffi provisor Radnóthiensis, sub augustissimo Leopoldo Imperatore Generalis Perceptor.

Jabroczkiana familia nobilitata in Adamo Jabroczki.

Bartholomaeus Comes Ferrati, nobilis Neapolitanus ex Calabria, ab augustissimo Imperatore Carolo Comes creatus, qui ducta in uxorem Agnete Kálnoki, Comitis Samuelis Kálnoki filia, se regno incorporavit.

Paulus Comes Conspurg, primo creatus in regimine Steinvilliano cataphracto centurio, ducta in uxorem Elisabetha Lugosi, Francisci Lugosi ab Anna Kálnoki filia, Comitis Samuelis Kálnoki nepte, se regno incorporavit. Germanus.

Boériana familia de Kövesd, de nobili stirpe quidem, sed Simon et Franciscus emerserunt. Simon quidem, postquam sub commendo Serenissimi principis Eugenii cum gloria in castris supremum Commissarium patriae egisset, ab augustissimo Imperatore Leopoldo creatus fuit arcis et Districtus Fogarasiensis supr. Capitaneus. Franciscus vero ab eodem creatus, et ab augustissimo Imperatore Carolo VI restitutus arcis Somlyó Capitaneus, et Comitatus Krasznensis supr. Comes.

Franciscus Csapai (de Kolosvár) constitutus supr. tricesimator Coronensis sub augustissimo Imperatore Carolo VI.

Pongrácziana familia, in Hungaria nobilis antiqua familia, intravit in Transylvaniam, et Georgius ab augustissimo Carolo VI constitutus Cancellariae Transylvanicae Consiliarius.

Joannes Hollaki intravit ex Ungaria, se incorporari curavit in Transylvania, et factus est auri campsor.

Blasius Szabó alias Litteratus, ex Csík-Szent-Márton, ab augustissimo Imperatore Carolo VI creatur Director, mox Tabulae Judiciariae assessor, cujus filius Josephus adjunctus provincialis Commissarius est.

Samuel Köleséri ex Ungaria de Keres-Ér, primo medicus provincialis, ex post sub augustissimo Imperatore Carolo VI Gubernii Regii Secretarius.

Sigismundus Kun, nobili prosapia ex districtu Lugos, ex Karánsebes, cujus parens Daniel, dum Lugos et Karánsebes Turcae cessisset, parens suus in Transylvaniam venit, Sigismundus vero primo vice Comes, ex post supr. Judex Nobilium Cottus de Küköllő, modo vero Gubernii Reg. Secretarius sub augustissimo Carolo VI, cujus frater caelebs, Ladislaus, actualis supr. Judex nobilium Cottus de Küköllő.

Michael Simonffi (de M.-Vásárhely) primo procurator, ex post Director causarum fiscalium, mox Regni protonotarius creatur ab augustissimo Imperatore Leopoldo.

Georgius Sándor, nobili patre natus in Sede Udvarhely, ab augustissimo Imperatore Carolo VI Regni protonotarius constituitur.

Clemens Kozma de Kézdi Szent-Lélek, primo cancellista Cancellariae aulico-Transylvanicae sub augustissimis Leopoldo et Josepho Imperatoribus, ab augustissimo vero Carolo VI constitutus generalis Perceptor.

Josephus Kozma de Kézdi-Szent-Lélek, sub augustissimo Imperatore Carolo VI primo cancellista,

modo Consiliarius Cancellariae aulico-Transylvanicae Viennae.

Joannes Pogadi ex Ungaria, variis tricesimis praeficitur.

Samuel Naményi nostris temporibus emersit.

Familia Lucsai emersit in Ladislao Lucsai regni adjuncto Commissario.

Stephanus Dittine vulgo Pivoda, caesareus actualis colonellus, militari virtute emersit sub augustissimis imperatoribus Leopoldo, Josepho et Carolo.

Joannes Nagy, intravit ex Hungaria qua secretarius cum episcopo Georgio Mártonffi, incorporavit se regno, factus tricesimator Cibiniensis, modo simul generalis Perceptor fiscalis.

Familia Csereiana modo de Nagy-Ajta.

Qua a perillustri Dnus Michael Cserei de Nagy-Ajta; quondam Comitis Stephani Apor, ut et The-saurarius secretarius, in plurimis me juvit in catalogo nostro tempore deficientium: itaque in gratiam et requisitionem ipsius, suam familiam describere et ad calcem apponere placuit.

Antiquitus non Cserei, sed Cseri hanc familiam vocatam invenio, prout et Joannis de Zápolya charus familiaris, dum adhuc Vajvoda Transylvaniae fuisset, non Cserei sed Cseri scribitur.

Fundavit ergo hanc familiam Blasius Cseri de Baróth tempore Sigismundi imperatoris et regis Hungariae anno 1393, dum scilicet praefatus rex ad Nicapolim cum Bajazete, Turcarum tyranno infelicitè conflixisset, ubi persecutus quidam Turca regem

paucissimis suorum stipatum, hic Blasius Cseri deposuit Turcae caput et periclitanti regi praesentat; exposit cum eodem rege transiens per Danubium, regi famelico aliquot spicas tritici offert, cujus granis, ut in extremitate solet, rex tantisper se refecit. Rex ergo rediens Budam, familiae Cseri confert insigne, hominem armis vestitum, altera manu gladium portantem, in cuius cuspide caput turcicum velo obvolutum, altera tres spicas tritici tenentem, quo insigni ad hodiernam diem utitur familia, modo Csereiana dicta. Dictus Blasius Cserei 80 annorum mortuus est.

Jam ergo Blasii Cserei filius Matthaeus, Matthaei filius Lucas, Lucae Antonius, Antonii Paulus, hic in obsidione Szigethiana cum Comite a Zrinyo, optimus miles, praesens fuit, ibique periit. Antonii filius Mathias, Mathiae Ladislaus, Ladislai Joannes, qui duxit in uxorem Margaretham Henter, et ex Baróth ad habitandum transiit in Nagy-Ajta, et in juventute mortuus. Joannis filius Nicolaus; Nicolaus hic tres filios habuit, Georgium Cserei, cujus filius Georgius, cujus modernus Samuel; secundus filius Nicolai Volfgangus, moderni Joannis Cserei, vice-Judicis Regii Sedis Miklósvár, parens; tertius filius Nicolai Joannes Cserei, cujus filii Michael et Joannes; Michaelis filius Georgius Cserei.

Allocutio.

Nomina majorum quae hic cernes, spero, tuorum

Posteritas, grato pectore saepe leges.

Transiverunt omnia tanquam umbra. *Sap. 5. v. 9.*

Nomina eorum procerum,

qui ante me saeculo integro, hoc est ab anno salutis 1608 usque ad annum 1708 ut supremi officiales Sedium Siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai ut et Miklósvár lusum mundi luserunt.

Anno 1608. 1-mus Magnus Balthasar Kornis de Göncz-Ruszká supr. Capitaneus, cujus vicem gerens Georgius Mikó.

Primus Supremus Judex Reg. Joannes Kálnoki.

2-us Franciscus Balássi supr. Capitaneus.

2-us Georgius Mikó supr. Judex Reg.

3-us Clemens Béldi supr. Capitaneus.

3-us Georgius Donáth supr. Judex Reg.

4-us Magnus Sigismundus Kornis de Göncz-Ruszká supr. Capitaneus, qui et auratus eques fuit, cujus laudes laconice inferius videbis, cujus insigne in sepultura productum et hodie videre est in templo Alsó-Csernátóniensi.

Hujus vicem gerens Michael Daniel.

4-us Georgius Mikó, supr. Judex Reg.

Anno 1618. 5-us Magnus Volfgangus Alia supr. Capitaneus.

Anno 1622. 6-tus Clemens Béldi, supr. Capit.

6-tus Michael Daniel, supr. Judex Reg.

Anno 1628. 7-us David Zólyomi, supr. Capit.

Vicem gerens Thomas Nemes.

Anno 1634. 8-vus modo dictus Thomas Nemes successit supr. Capitaneus.

Anno 1642. 7-us Thomas Bassa, supr. Judex Reg.

Anno 1646. 9-us Sigismundus Rákóczi, supr. Capitaneus.

Vicem gerens Joannes Béldi.

Anno 1650. 10-us Thomas Bassa, supr. Capit.
8-us Joannes Daniel, supr. Judex Reg.

Anno 1655. 9-us Paulus Béldi, supr. Judex Reg.
idemque supr. Regni Generalis.

Anno 1672. 11-us Joannes Nemes, supr. Capit.

Anno 1676. 10-us Stephanus Mikó, supr. Judex
Regius.

Anno 1687. 11-us Michael Daniel, supr. Judex
Regius.

Anno 1690. 12-us Comes Michael Teleki, supr.
Capitaneus.

Vicem gerens Michael Henter.

Anno eodem 12-us Comes Samuel Kálnoki, supr.
Judex Reg.

Anno 1692. 13-us Comes Michael Mikes, supr.
Capitaneus, in qua et nomen Capitanei requievit.

Anno demum 1708, evoluta jam plane saeculo
uno, Baro Petrus Apor de Al-Torja, supr. Judex Reg.

Observa lector : Saeculum 1600 inchoavit ut
supr. Judex Reg. Joannes Kálnoki, abavus Comitiss
Samuelis Kálnoki, quod ipsum terminavit Comes
Samuel Kálnoki, mortuus enim est anno 1706.

Viceofficiales,

qui meas vices gesserunt, dum Supremus Comes fuisset in
Comitatu de Küköllő.

Etquidem in Cottu de Küköllő :

In processu superiori : Adamus Árkosi de Gó-
gány, supr. Judex Nob. (mortuus), Franciscus Csi-
szér, vice-Comes, Thomas Gyárfás de Léczfalva,
tunc in Ballavására habitans, perceptor (mortuus).

In processu inferiori : Paulus Pápai de Hosszú-aszó, supr. Judex Nob. (mortuus), Sigismundus Kún, vice-Comes, Franciscus Vég de Adamos, perceptor (mortuus).

A tempore vero, quo supr. Reg. Judicis gero officium in Sedibus Siculicalibus Sepsi, Kézdi et Orbai ut et Miklósvára.

Vice Judices Regii in Sede Sepsi: Thomas Nemes de Hidvég (mortuus), Gabriel Gidófalvi de Ettfalva (mortuus), Clemens Henter de Sepsi-Szent-ivány (mortuus), Sigismundus Székely de Kilyén, Franciscus Geréb de Árapataka, Franciscus Daczo de Sepsi-Szent-György, Joannes Henter de Sepsi-Szent-Ivány, Michael Székely de Kilyén, Franciscus Bialis de Illyefalva.

Notarii ejusdem Sedis : Michael Benkő de Árkos (mortuus), dictus Sigismundus Székely de Kilyén, Samuel Székely de Réty, Franciscus Bialis de Illyefalva, Stephanus Gidófalvi de Sepsi-Sz. Király, Franciscus Bialis iterum, Stephanus Antos de Réty.

Vice Judices Reg. in Sede Kézdi: Stephanus Boér de N. Nyujtód, qui, excepto quod aliquando aliquit intermediaverint, ab anno 1700 usque modo 1729 geri vice-judicatum; Petrus Damokos de Alsó-Csernáton, Michael Kálnoki de Alsó-Csernáton, Josephus Mihálcz de Pólyán, Joannes Dombi de Ikafalva.

Notarii ejusdem Sedis : Franciscus Pocsá de Hatolyka (mortuus), Joannes Dombi de Ikafalva, Paulus Benkő de Al-Torja.

Vice Judices Regii in Sede Orbai: Joannes Geréb senior de Árapataka (mortuus), Stephanus Vajna de Páva, Ladislaus Thúri de Tamásfalva, Franciscus Jankó de Zágon, Sigismundus Vajna de

Páva, Stephanus Torma de Csicsó-Keresztúr, Antonius Imecs de Imecsfalva, Ladišlaus Thüri junior de Tamásfalva.

Notarii ejusdem Sedis: Joannes Pocsa de Hatolyka (mortuus), Daniel Litteratus de Kovászna (mortuus), Stephanus Litteratus de Kovászna (mortuus), Franciscus László de Zágón, Joannes Szörcei de Szörce, Franciscus László de Zágón, Joannes Szörcei de Szörce, Franciscus Thüri de Tamásfalva, Josephus Imreh de Ettfalva.

Vice Judices Regii in Sede Miklósvár: Joannes Cserei senior de Nagy-Ajta (mortuus), Georgius Donáth de Nagy-Ajta (mortuus), Paulus Donáth de Nagy-Ajta (mortuus), Josephus Baló de Sepsi-Baczon, Joannes Cserei de Bölön, Samuel Cserei de Baróth.

Notarii ejusdem Sedis: Gabriel Bakcsi senior de Bölön (mortuus), Paulus dictus Donáth de Nagy-Ajta (mortuus), Gabriel Bakcsi de Bölön junior (mortuus), Joannes Gazdag de Bölön, Georgius Gazdag de Bölön, Georgius Donáth de Nagy Ajta.

Inspectores commissarii Sedium Siculicalium Sepsi, Kezdi et Orbai ut et Miklósvár: Stephanus Damokos de Alsó-Csernáton, Benedictus Magyarósi de Asszonyfalva (modo in Pake habitans), Paulus Donáth de Nagy-Ajta, Sigismundus Székely de Kilyén, Franciscus László de Zágón, Franciscus Pocsa de Hatolyka, Stephanus Bakcsi de Albis, Franciscus Daczo de Sepsi-Szent-György, Alexius Székely de Kilyén, Antonius Imecs de Imecsfalva.

Capellani mei aulici: Pater Stephanus Léthai primus, exposit vicarius generalis et abbas de

Salamon, P. Andreas Szabó, Csikiensis, Ordinis S. Francisci strictioris observantiae, vir exemplaris et sanctae vitae; P. Andreas Bics, Petrinus, ex Cottu Scepusiensi; P. Abraham Szabó, Al-Torjensis, Ordinis S. Francisci Conventualium, quinque annis fere, scilicet ab anno 1727 ad praesentem 1732, Bartholomaeus Kozák, Ordinis Conventualium, Urbanus Györffi, Ordinis Conventualium, Casparus Biró, Ordinis Conventualium, Joannes Bocskor, Ordinis Conventualium.

Scribae mei, quorum servitiis in scribendo, tempore officiorum meorum usus sum: David Makai, nobilis de Kászón, Nicolaus Gyujtó, nobilis de Sepsi-Martonos, Gabriel Vajna, nobilis de Páva, David Könczei, nobilis de Karatna, Stephanus Markos Litteratus de Sepsi-Szentivány, Michael Markos, astutus, omni malitia plenus, lurco et fur maximus, ejectus ex aula, Josephus Imreh, nobilis de Ettfalva, qui quasi quatuor annis fidelissime pro solo honore servivit, praesensque opus descripsit, Paulus Keserű, nobilis de Úzon, Alexander Literáti Markos de Kovászna, nobilis, Andreas László de Ikafalva, nobilis, Nicolaus Csoma, ex Gelencze.

C a t a l o g u s

eorum, qui ad Diaetam anni 1729 diem 30-mam May ab augustissimo imperatore Carolo VI indictam, Cibinique celebratam comparuerunt, eo ordine quo in Catalogo Regnisunt.

Commissarius Regius, Sacri Rom. Imp. Comes Carolus de Tige, equitatus Generalis et Com-mendans Transylvaniae.

Consiliarii Gubernii: Comes Sigismundus Kornis, Gubernator, Episcopus Transylvaniae neoresolutus Gregorius Sorger praesens non fuit, Baro Stephanus Vesselényi, simul et praesidens Regni, et Comes supr. Cottus Szolnok Mediocris, B. Georgius Haller, B. Ladislaus Kemény, B. Joannes Bornemisza, simul Cancellarius aulico-transylvanicus, abfuit Viennae, C. Stephanus Kornis, B. Andreas Szentkereszti, simul et protonotarius, Dnus Georgius Bálintith, Samuel Köleséri, Andreas Teutsch, Judex Reg. Cibiniensis, Samuel Fest, saxo.

Secretarii Gubernii vacant, sed vices eorum supplent registratores: D. Alexius Henter et Gabriel Alvinczi.

Protonotarius Sigismundus Kun de Csapó.

Tabulae Regiae assessores: B. Ladislaus Mikola absens fuit, C. Franciscus Lázár, C. Adamus Bethlen, Dni Joannes Thoroczkai, Daniel Vass, B. Andreas Szentkereszti junior, Franciscus Daniel, Samuel Torma, Sigismundus Balog, Gabriel Maurer, Blasius Szabó Litterati. Unus vacat.

Director fiscalis Dnus Emericus Csulay.

Supremi officiales: C. Georgius Bánffi, Comes supr. Cottus Dobocensis, C. David Petki, supr. Comes Cottus Kolosiensis, C. Josephus Bethlen, supr. Comes Cottus Máramarosiensis, B. Michael Száva, supr. Comes Cottus Zarándiensis absens fuit, B. Petrus Apor, supr. Judex Reg. Sedium Siculicalium Sepsi, Kezdi et Orbai ut et Miklósvár, B. Sigismundus Jósika, supr. Comes Cottus Hunyadiensis, C. Paulus Conspurg, supr. Comes Cottus Aradiensis absens fuit, C. Joannes Haller, supr. Judex Reg. Sedium Siculicalium Csík, Gyergyó et Kászon,

C. Josephus Teleki, supr. Comes Cottus Albensis, C. Ladislaus Gyulaffi, supr. Judex Reg. Sedis Udvarhely, C. Joannes Teleki, supr. Comes Kőváriensis absens fuit, B. Ignatius Bornemisza, supr. Comes Cottus Thordensis. Capitaneus Fogarasiensis vacat. Dnus Nicolaus Torma, supr. Comes Cottus Szolnok Interioris, Dnus Nicolaus Keresztúri, supr. Judex Reg. Sedis Marus, Dnus Ladislaus Bánffi, supr. Comes Cottus Krasznensis, D. Josephus Daniel, supr. Judex Reg. Sedis Aranyas.

Nomine Capituli Albensis et Conventus de Kolosmonostor interfuerunt : Martinus Demeter, canonicus et praepositus major Capituli Albensis, Stephanus Léthai, canonicus et lector Albensis, nec non vicarius generalis per Transylvaniam.

Regalistsae : C. Paulus Teleki, C. Alexander Teleki, C. Adamus Székely, C. Sigismundus Csáki, B. Sigismundus Kemény, B. Samuel Kemény, B. Franciscus Haller, B. Stephanus Jósika, B. Daniel Jósika, C. Samuel Bethlen, C. Emericus Csáki, C. Stephanus Mikes, B. Moyses Jósika, Dnus Georgius Nalácz, Adamus Rhédei, Sigismundus Toroczkai, Sigismundus Bánffi junior, nam senior cessit, Michael Barcsay, Georgius Thoroczkai, Michael Tholdalagi, Paulus Béldi, Georgius Barcsay, Volfgangus Bánffi, Petrus Daniel, Stephanus Daniel, Georgius Vitéz, Samuel Bethlen de Iktár, Alexius Orbán, Nicolaus Kún de Osdola, Paulus Földvári, Adamus Radák, Joannes Lázár, Josephus Boér de Kövesd, Franciscus Thoroczkai, Joannes Béldi, Volfgangus Apor, Lazarus Apor, Ladislaus Torma, Josephus Nalácz, Josephus Inczédi, Petrus Szeredai, Josephus Boér de Kucsuláta, Michael Baranyay, David Henter de

Sepsi-Szentivány, Josephus Maxai, Simeon Orbán, Gregorius Gyulay, Petrus Macskásy, Ladislaus Kún de Csapó, Michael Kálnoki, Franciscus Olosz, Nicolaus Buda, Valentinus Buda, David Maxai, Stephanus Budai, Josephus Geréb, Gabriel Jábrocski, Josephus Szabó, Michael Dósa de Makfalva, Mathias Kún de Kál.

Relictae: Vidua Comitissae Ladislai Teleki, Anna Vay, vidua C. Ladislai Bethlen, Susanna Folti, vidua C. Francisci Bethlen, Christina Rhédei, vidua C. Martini Keresztes de Sárpatak, Maria Daniel, vidua Samuelis Bíró, Clara Daniel.

Nos, qui vivimus, benedicimus Domino. *Psalm. 113.*

Utinam benedicamus, et non maledicamus, operemur ergo salutem nostram cum timore et tremore, juxta Apostolum, ut mortalitatis carne exuti, posteros nostros laeti expectemus, applaudentes ipsis: Venite, exulemus Domino, jubilemus Deo, salutari nostro. *Psalm. 94.*

Vivimus, ast omnes metam properamus ad unam,
 Praecessere patres, nosque sequemur eos.
 Annos post centum, vivus non forte manebit
 Unicus ex istis? Credo, nec unus erit.

II.

METAMORPHOSIS TRANSYLVANIAE,

AZAZ

ERDÉLYNEK, RÉGI EGYÜGYŰ ALÁZATOS IDEJÉBEN VALÓ GAZDAG-
SÁGÁBÓL E MOSTANI KEVÉLY, CZIFRA, FELFORDÚLT ÁLLAPOT-
JÁBAN KOLDUSSÁGRA VALÓ VÁLTOZÁSA.

MELYEN A MINT ÉLETÉBEN SOHASEM KAPOTT, HANEM ERDÉLY-
NEK RÉGI ALÁZATOS EGYÜGYŰSÉGÉBEN HOLTIG MEGMARADOTT,
ÚGY A KÖVETKEZENDŐ MARADVÁINAK ÖRÖKÖS EMLÉKEZETIRE

ÍRT LE

HAZÁJA FELFORDÚLT ÁLLAPOTJÁN SZÁNAKODÓ IGAZ HAZA-FIA
ÉS GYÜKERES SZÉKELY

BÁRÓ AL-TORJAI APOR PÉTER.

VÉGEZTE FENIG EL MUNKÁJÁT AZ 1736. ÉS ÉLETÉNEK 60-DIK
ESZTENDEJÉBEN, ALSÓ-TORJAI UDVARHÁZÁNÁL.

Et haec meminisse juvabit.

Metamorphosis Transylvaniae,

avagy

Az erdélyi régi szokások és rendtartások, az kik voltak s múltanak, s újak származtanak.

ELSŐ CZIKKELY.

Oka ezen írásnak.

Kedves maradváink! ezen régi erdélyi módot és szokást sokat gondolkodtam, ha deákul írjam-e le vagy magyarul? végtére, hogy tisztábban és értelmesebben az dolgokat kitehessem és a maradváink is jobban megérthessék, eltökélém magamban, hogy magyarul írjam.

Oka pedig ezen írásomnak az, hogy mivel ab anno 1687, az mely esztendőben az német legelsőben bejőve, azoltától fogva látom minden esztendőben új új mod avagy, amint az német mondja, Náj módi vagyon, úgy hogy mentől inkább szegényedünk, annál nagyobb titulusra és czifrább paszamántos köntösökre vágyunk, és már az atyáink szokott eledelit meg sem ehetjük, ha csak német szakácsunk nincsen és különbnél különbféle drága étkeket nem főz; hogy azért azon időbeli bécsi szokás, az melyben az-

mint másutt is írásm, más munkában, midőn erat pingvissimus vitulus et rarissimus titulus, maradváinknál épen feledékenységben ne menjen, az mi kevés eszembe jut, leírom.

MÁSODIK CZIKKELY.

Az titulusokról.

Es hogy az titulusról kezdjem el, értettem az régi emberektől, ugyanaz kik közelebb érték az Székely Mojzes veszedelmit Brassónál, hogy midőn Báthory Zsigmond fejedelem resignálta volna Rudolphus császárnak Erdélyt, akkor is a titulus úgy megszorodott volt, hogy midőn Székely Mojzes hadaival együtt elveszett volna az Barczán, csak egy szántóföldön tizennégy gróf és nagyságos úr teste feküdt; succedálván pedig Bocskay István és Rákóczi Zsigmond s az több fejedelmek, az tartotta magát boldognak, az ki az nagyságos nevet letehetette, az mint hogy most is sok méltóságos familiáknak régi diplomája az ládában vagyon. Gyermekekoromban pedig úgy megfogott vala az nagyságos név Erdélyben, hogy gróf több nem vala Keresztaszegi Csáky Lászlónál, nagyságos urak pedig voltanak ezek: Haller Pál és János testvér atyafiak, Haller György, Bánfi György (ennek az apjának, Bánfi Dienesnek, Leopoldus császár adta volt a báróságot), Gyulaffi László, Kornis Gáspár, Kemény János, László és Simon testvér atyafiak, Veselényi Pál, Serédi Benedek és Orlai Miklós, de ez magyarországi úr volt.

Legelsőbben azért Leopoldus császár érdemre adá az római sz. birodalombeli grófi titulust Széki Teleki Mihálynak, az ország generalisának, több

sok kegyelmességivel egyetemben, azért hogy az kereszténység győzedelmes lévén az pogányságon, Erdélyt vér nélkül az magyar korona alá vissza-szerzé. Azután gróffá lön Pekri Lőrincz, azután Rátothi Gyulaffi László; bárókká lőnek Al-Torjai Apor István és Zabolai Mikes Mihály; Apor István pedig soha nem sollicitálta, hanem sok érdemiért mind az egyházi mind az vitézi személyek recommendáltak Leopoldus császárnak. Magam felől is igaz lélekkel írom, sohasem kértem, hanem az Jézus társaságából amaz nagy ember, az ki az Apor háznak nagy oltalma vala, Hevenyesi Gábor szer-zette. Azután két esztendővel grófokká lőnek Loson-czi Bánfi György az gubernátor, és az Bethlen ház; ugyan akkor Bethlen Miklós az erdélyi fő cancellarius szerzette meg híre nélkül Al-Torjai Apor Ist-vánnak az grófságot; ismét grófokká lőnek Körös-Pataki Kálnoki Sámuel és Zabolai Mikes Mihály, Petki Dávid; Száva Mihály ugyanaz tájban lön bá-róvá; nem sokkal az Rákoczi Ferencz motusa előtt resuscitáltak az Jósika familia régi baronatusságát. És ezek voltak az grófok és bárók az Rákoczi Fe-rencz fejedelem motusáig; azon motus után mennyi báró, mennyi gróf lett, hosszú volna leírni, mert teli vélek az ország; azt az egyet írom csak, hogy az mennyin vagyunk grófok és bárók, hogy ha úgy vi-selnők az grófságot és báróságot, mint az régi ma-gyarok viselték, egész Erdély elég nem volna, hogy titulusunknak megfelelhethénk. Gróf vala hajdan Zá-polyai János, de negyven kövára vala az magyar korona alatt; gróf vala Homonnai Bálint, de fel mér vala tenni hadakozásból az erdélyi fejedelemmel; grófok valának az Báthoriak, de egész táborokat ál-

litanak vala fel; gróf vala Rhédei Ferencz, az ki az máramarosi dominiumot bírta, mert egy szolgájának száz ház jobbágyot ajándékozott — de most olyan grófok is vagynak némelyek Erdélyben, hogy ha száz ház jobbágyot elajándékozna, alig maradna ötven magának — azonkívül hintókra s aranyos kardokra fizet vala az udvari népének; ma sok báró nagyon Erdélyben, az kik magoknak is egy-két hintót alig tudnak tartani; nem hogy hintóra s aranyos kardra fizetnének, hanem két három rongyos szolgálival alig kosznak. Régenten az grófok és bárók az igen régi familiákból voltak; szégyenlem az nevit leírni, az kinek az apja vagy nagyapja az eke szarvát fogta és robotára az földesurának bejárt, mert olyan bárók is vagyon. ¹⁾ Noha az atyámmal egy testvér volt gróf Apor István, de hízelkedés nélkül írom, ő is igazán viseli vala az grófságot; mert minden nap rendszerint kijáró ezüst tálá nyolczvannyolcz volt s ugyanannyi ezüst tángyéra, azok pedig oly vas-tagok voltak, mint az ön tálak, tángyéro; magának s feleséginek arany kalánokat adtanak be asztalhoz, tángyérokat pedig négysszegre csinált és két újjnyira megaranyozott ezüst tángyérokat. Ezüsből való borhűtője volt nagy öreg, egy hat esztendő gyermekét megfereszhettek volna benne; kül-belől egy tenyérnyiig aranyos volt, melyet is Bécsből három ezer német forinttal hozatott volt. Sok helyeken lévén Erdélyben jószága, vetettenek el maga oecónomiájában ötezer három száz köből öszbuzát; bora sok helyeken annyi lett, egynehány ezer vederrel volt, abból pedig minden esztendőben nem csak az mostoha fiának Korda Zsigmondnak és Al-Torjai ágon Apor familiából való atyafiainak, hanem a mel-

lette való elévaló szolgálinak negyven-ötven egész negyvenes-hordó borokat elajándékozott. Sz. Jakab nevű, Mezöségen lévő faluja mellett legeltetvén szarvasmarháit és ménesit, Boducz nevű szénafűvön, ősszel kiment oda, eléhajtattván marháit és ménesit, megnézte, tizeunyorcz s husz szép gyermek lovakot elajándékozott az szolgálinak, olyanokat, hogy hatvan, néha nyolczvan forintokon eladták. Medgyesi sz. Margit asszon napi sokadalomban, ha csak egészsége volt, esztendőnként elment, mert ott tett számot az kereskedő emberekkel, kik feles pénzivel adósok voltak; akkor felhozott öt-hat vég angliai posztót, ajándékon úgy osztogatta el atyafiainak, szolgálinak, kinek hét singet azaz egész köntösre való, kinek egy mentére, kinek egy dolománra, nadrágra való. Három vagy négy holnapig viselt egy rendbeli köntöst, azalatt behívatta valamelyik elé való szolgálját, azt az egész köntöst, mentét, mely rókatorokkal volt bérelve, dolmánt, nadrágot, nuszto süveget, azmint maga viselte, néha az selyem övit is, melyet azon köntössel viselt, egészen mind oda ajándékozta. Continuus szolgál peniglen praeter propter legalább mindenkor volt nyolczvan, s néha száz is; azoknak csak kész pénz fizetések, hajól reá emlékezem, esztendőnként négy ezer hatszáz egy néhány forint volt, azonkívül az köntösnek való angliai, fajlandis, landis kétszer ványolt posztó; az fizetéseket mindenkor sz. János napban felit, az más felit karácsonban egy pénzig megfizették; azonkívül az lovas szolgálira széna abrak az lovoknak; tizenöt szolgálja meg volt continuus, kinek-kinek száz-száz forint az fizetése, azon kívül hét-hét sing posztó; úgy hasonlóképen három trombitást tartott, azoknak

is annyi volt az fizetések, s napjában három ejtel bor; töblinek kinek nyolczvan, kinek hatvan forint, lovas inasoknak negyven, étekfogóknak harmincz, kocsisoknak tizenkettő, fellajtároknak hat; e felett mindeneknek juxta statum et conditionem posztó köntösnek és csizma. Néha annyi sok számú cseléd volt, mégis oly bőven főztenek mind ebédre vacsorára, mind helyben, mind úton, mikor vendégi nem voltak is, hosszú asztalra, soha nem tudták consummálni az sok jó magyar módon főtt étket, hanem tálastúl adták az agaraknak, kopóknak. Mikor ebéd vacsora ideje volt, egy kis harang volt felcsinálva az konyha előtt, az konyhamester azzal csengetett, úgy gyűltek minden felől elé az sok szolgák, elig fértek el az ebédlő-palotában, noha oda kocsisok, fellajtárok, lovászok, szakácsok, szakács inasok, hajdúk, darabantok s több efféle alávaló szolgák bé nem jöttenek. Most utoljára az németek kedviért tartott híres német szakácsot is, kinek az fizetése volt száz német forint, hét sing fajlandis posztó, czizma, két negyvenes bora, tizenkét köből búzája, három kövér sertése, azonkívül kása s borsó s efféle. Csak az egy keczei jószágában tizennyolcz rendbeli béres szekeret tartott, hat-hat ökörvel, azok mellett harminczhat béres; hosszan a Maros mellett volt csinálva az ököristállója; mikor kihajtották az Marosra itatni, azt tudtad volna, hogy egy falu ökreit hajtották oda. Azon kívül az káplánnak úri fizetése, köntöse; az asszony kálvinista lévén, az asszony predicatorának hasonlóképen. A testamentumának az egy Bethlen Gábor fejedelem testamentumán kívül párját Erdélyben nem hallottad; mert csak ad pias causas testált százhusz ezer forintot, azon kívül feleséginek, atyafiainak és

másoknak azon summánál sokkal többet. Hátha minden bonumi megmaradtak volna; de a Tökölyi Imre és Rákóczi Ferencz fejedelmek motusival közel volt annyi kárt, mint az említett kincse volt, mely kincse ha megmaradhatott volna, bezzeg ma urak volnának az maradvái. Keveset irtam, mivel atyafia vagyok; biztonnyal írom, hogy sokkal tovább gondolkozzál kedves olvasóm.

HARMADIK CZIKKELY.

Az vendégségről és ebédről és vacsoráról.

Az titulusról lépünk által az vendégségekre és ebédekre s vacsorákra. Legelsőben is reggeli kávé, herbathé, csokolátának híre sem vala; ha valakinek azt mondottad volna: kell-e kávé, talám azt értette volna, hogy állj el melőle; ha: kell e thé, talám azt tudta volna, hogy tezed; ha csokolatával kínáltál volna valakit, talám azt tudta volna, ha tudta volna hol volna Kacsulatafalva Fogarasföldin, hogy az kucsulási patakból kínálod; ha valakit kínáltál volna rosóliással, talám azt gondolta volna hogy napfeljötte előtt harmatot szedtél s avval kínálod, avagy rozsból is sült kenyérrel kínálod. Híre sem vala ezeknek az régi időkben, hanem Brassóban főzték az fahéj-vizet, azon kívül az reggeli italt hívták aquavitának, vagy tiszta égettbor ittanak, honnan is az úrasszonyok apró pinczetokokban, úgy az nemes- és főasszonyok is úgy kínálták, s kivált az idegen embert. Vagy pedig égettborot töltvén tálban, azt megmézelték, egy vagy két fügét vagy egynéhány szem malosaszőlőt tettek köziben, meggyujtották az égettbor s úgy keverték az tálban kalánnal, azután megoltván az tüzet, azt itták, az fügét utána ették. A fér-

fiak reggeli ital gyanánt jó finom édes csipősürmös-bort is ittanak, s egészségesnek tartották, mert nem vala olyan paszomántos gyomrok, mint az mostaniaknak.

Régi magyar étkek ezek valának: tormával disznó láb, káposzta tehénhússal, lüdhússal, szalonnával, vagy télben új disznóhússal, tehénhús polyékával, kukrejtrel, árpa kásával, de abban soha az előtt citrom levet nem töltöttek; tehén hús riskásával, murokkal vagy peterzselyemmel, röstölt lével, nyárban új hüvelykes borsóval; lüd töröttlével, tyúk sült fog hagymával, eczettel, szalonnával; borsó, vagy héjalva, s arra felül szalonnát perzseltének s s úgy töltötték az tálban, vagy hajatlan higan, abban darab szalonnát vagy disznóhúst tettek; berbécs hús spékkel vagy tárkonnyal vagy eczettel, veres hagymával (ennél kedvesebb étke nem volt az öreg Teleki Mihálynak, sem Apor Istvánnak); tehén- vagy disznóhús kaszáslével, ennél s az káposztánál magyar gyomorhoz illendőbb étket nem tartának az régi időben, nyúl-húst fekete lével, csukát tormával vagy szürke lével etc. Vajat nem tettek semmi étékben, hanem az kása közepiben mikor feladták asztalhoz, mikor kalácsot, lepént, bélest sütöttek, abba tettek vajat, vagy penig pánkot, noha inkább ették akkor az új oltasztot (így) hájban forralt pánkot, mint az vajban-sültet. A kapornya volt minden étkeknek jó ízt adó szer-száma.

A kerék asztalnak hire sem vala, hanem négyszegletű asztal vala az embereknek az ele-inél; olyan volt, hogy mind alól, mind felyül kihúzhatták az mint az vendég jött; ha annyi vendég volt, hogy annál el nem tért, toldást tettek az asztalhoz. Az asztal az fal mellett állott, belől az fal mellett békelt

padok voltak, kül penig karosszékek. Nem franczia módon mint most, hanem tíz órakor ettenek ebédet, hat órakor vacsorát. Mikor közelített az tíz óra, az pohárnok az asztalt megterítette, az főhelyre egy vagy két tángyért tett, az asztalkeszkenyővel betakarván az egész czipót, oda egy vagy két ezüst kalánt tevén, azután asztalkeszkenyővel annyi czipót tett oda tángyérre, az mennyit gondolt hogy elég lesz az asztalhoz ülőknek, és azt az pohárszéken tartotta mind addig, az mig asztalhoz leültek, azután kinek kinek beadta az tángyért és czipót keszkenyővel. De kést senkinek nem adtak, hanem az igen nagyjánál az embereknek az inassánál volt az maga kése, úgy adta be az urának; de ezenkívül is, akármely nagy ember volt, az öviben hátul az hüvelyben volt a kése, mikor asztalhoz ült, elévette az hüvelyt, kivette az kést, és ett vele, azután hogy ett vele, megint az hüvelybe betette, az háta megé az öviben szurta. Mindazáltal ebéd előtt vagy vacsora előtt az inas elkérte az kést, megtisztította, az úrnak úgy adta oda s úgy tette az hüvelyben.

Az ón tángyér igen ritka volt, mind inkább fa tángyéről ettenek. Emlékezem reá, hogy mikor az ón tángyér ugyancsak jó formában bejőve, amaz nagyszent ember és nagy úr Haller János kicsin fa tángyérokat csináltatott, s az ón tángyérnek az közepiben tette, s úgy fa tángyérrelt. Mikor az tíz óra eljött, az étket befedve az asztalra elhozták, és befedve lerakták; ón tálból ettenek még az nagy uraknál is, mert az egy fejedelmén kívül senkinek ezüst tálból szabad nem volt enni.

Rendszerint mikor elhozták az étket, azután az palotára elébb az férfiak kimentenek, azután az asszonyok; az leányok az asszonyok

előtt jöttek, azok közül pedig az ki legkisebb volt az jött legelől; azok előtt egy öreg rend szolga, mint egy hofmeister lassan jött előttök. Mikor osztán rendet állottanak, az pohárnok eléállott az mosdó vizzel és kendővel; az nagyjánál az embereknek ezüst mosdókorsó volt s ezüst medencze, az alávalóknál vagy réz vagy ón, de medencze nem volt; és legelsőbben is az leányokat és asszonyokat megmosdatták, azután az pohárnok az korsóval és kendővel az palota közepin megállott, avval együtt az is, az ki az medenczét tartotta, az gazda rendre kínálni kezdte az vendégeket ilyen szóval: mosdjék, uram, kegyelmetek. Akkor nem vala ez a mostani fertelmes praecedentia-kivánás, azért is az kit megkénált az gazda hogy mosdjék az meg másokat kezdett kénálni, hogy mosdjék, uram kegyelmetek; sokszor addig kénálkodtak, hogy: bizony nem mosdom, uram kegyelmed előtt, s addig volt az kénálkodás sokszor és az feljül ülés felett az kénálkodás, hogy az étek is elhült. Mikor már megmosdottak volna, az pap elé állott és az asztalt megáldotta; azt elvégezvén, az asztalnok a csatlóssal eléállott, annak kendő levén az nyakában, és az étkeket felfedte, az fedőtálakat az csatlós elvévén, azután leültenek. Az asszonyok itt elébb mentenek, s az leányok hátrább maradtanak, az legkisebb legalól; belől az fal mellett ültenek az asszonyok és az leányok, hanem egy az asszonyok közül az asztal végén fenn ült, azt fő helynek hitták; kül az férfiak ültenek, egy férfi fenn az asszony mellett, az ki, az mint íram, az fő helyen ült; az gazda rendszerint az asztalnak az végén ült. Leülvén, a gazda rendszerént kénálni kezdte az vendégeket: egyék, uram, kegyelmetek etc. akkor az nagyjának az inas beadta az kést, az többi az háta megül az

övíből elévette az hüvelyit, kivonta az késit. Ott semmi gazdálkodás nem volt, hanem az kinek mi-csodás étek volt előtte vagy legközelebb hozzá, az melyiket szerette, abból enni kezdett ki-ki; nem vala akkor szokás, hogy az vendég innya kérjen, ha valaki akkor mondotta volna hogy: glasz wein, soha bizony nem tudta volna az kitől kéri, gaz vaját kér-e vagy mit? eleget adatott az gazda. Elsőben is, mikor annak volt az ideje, veres mázatlan fazékban beadták az ürmös bort, azután, megint hasonló fazékban másféle bort, rendre egymás után ittanak; nem vala ekkor hire az karafínának, mert ha elérhottad volna hogy: karafin, más megharagudott volna, mert azt gondolta volna hogy kurafiázod; nem vala hire a credencziának is, mert ha elé hoztad volna hogy credenzia, más talám azt gondolta volna, hogy hiteleslevélt kérsz credentia nélkül. Két kézzel beadják vala az asztalhoz az nagy veres fazék bort, két kézzel veszik vala asztalhoz bé, két kézzel fogván, úgy hajtják vala fel, úgy isznak vala, mégis jó ízűn esik vala. Az asszonyoknak rendszerint ezüst pohárban adtanak bort bé, az kik mondani alig mártották meg az ajkukat benne, s rendre úgy adták elébb. Rendszerént mikor az második fogást elhozták, mikor vigon akartanak lenni, akkor kezdettenek innya; békért az gazda hol két, hol három ejteles fazakat, hol segesvári ejteles viaszas szép új kupát, azokat másod-, harmad- vagy negyedmagával elköszönte, s úgy ittak mindaddig, míg mind az gyümölcsöt beadták, akkor egyest kezdettenek innya. De nem vala akkor hire az tekel glaz, mert ha akkor azt mondotad volna, talám azt értette volna más, hogy kötél gaz kell; hanem vagy almási veres csuporból,

vagy járai hólyagos csuporból, vagy segesvári fel ejteles, vagy kisebb szép új viaszas kupából ; nem vala akkor olyan cifra gyomor mint most, hogy némelyeknek az apja talám azt sem tudta mi az bor, még is most nem ihatik új bort. Mihelyen az új bor annyira forrott, hogy egy kis csípőssége volt, mindjárt új bort ittanak, dicsekedvén, mely finom s édes csipős ; az ó bort kocsis, lovász itta, még az asztali szolgál is neheztelte, ha ó bort adtanak innya. Mikor az gyümölcsöt beadták, kivált dinnye éréskor, olyan hosszú szájú üvegekben, melyeket kortyogós üvegeknek híttak, és Porumbákon, Fogarasföldin csináltak, a meggyes bor rendre teli töltve úgy állott az jeges cseberben, mindeniknek asztalhoz egyet-egyet beadtanak, azután még többet, azt olyan jó ízűn kortyogdogólag itták. Ugyanakkor, mikor az gyümölcsöt beadták, az vendég szolgálái az ebédlő házban vagy palotában bémentenek, ott rendet állottanak, azoknak nagy veres fazékban vagy nagy ezüst pohárban bort adtanak, azok egymásra rendre köszönték s úgy ittanak urok háta megett. Az asszonyok is a kést magok hordozták ; rendszerént egy hüvelyben, két kis kések volt s egy vilájok, az sinórra övekhez kötötték, hosszan sinórral az előruhájok mellett lebecsátották, hogy az hüvelyek vége csaknem az bokájokat érte. Ittak ugyan, de igen ritkán bokályokból is, kivált sert. Igaz dolog, volt kristály is, de csak ama velencei kristály ; az középín, az hol fogták, majd olyan forma volt mint az két fejű sas vagy sasnak két szárnya ; de nem ittak belőle, ha ittak is igen ritkán.

Az kristály pedig így jöve be Erdélyben elsőben, mivel avval is az régi időben az pénz nem fogyott haszontalanul, mert volt ugyan az fejedelem házában

talám tizenkét kristály, azt mondták, hogy Lengyelországból hozták, de csak raritásnak tartották, hanem in anno 1686 hoztanak legelsőbben Németországból kristályokat Erdélybe. Gróf Apor István lévén tricesimarum arendator, megparancsolta volt mindenüvé az rationistáknak, ha valami vámon valami új portékát hoznak a görögök, egyenesen küldjék hozzája, Circiter harminczig való kristályt hozván egy kereskedő ember, az kolozsvári rationista avagy harminczados, Apor Istvánnak küldi; az árát megfizeti, az kristályokat titkon eltéteti. Azonban Teleki Mihályt, Naláczy Istvánt s más úri embereket Fogarasban az maga szállására ebédre hívat; megparancsolta, hogy csak egy kristálypohárt, azt is az legalábbvalót, tegyenek az pohárszékre. Leülvén asztalhoz, azt az kristályt, borral megtöltetvén, bekéri, s azt mondja: Én ezt arra köszönném, az ki elfogadná, inná meg az borát, az kristályt tenné el magának. Arra mond Teleki Mihály: Héjába meszterkedel, koma, mert én bort, jól tudod, nem szoktam innya (bort nem ivutt Teleki Mihály, hanem csak vizet, azt tisztán megfőzték, azután meghűtötték jeges cseberben, úgy töltötték kicsiny fa kártyában, azt adták be innya; noha az bortszerette volna, nagy barátság volt, mikor vagy egyszer bort ivutt s meg részegült; részeg korában jobb, csendesebb ember nem volt nálánál). Apor István azt feleli: Én uram, kegyelmedet nem kénáлом, hanem azt, az ki tölem elveszi. Mondja Naláczi István: hoczeza, édes komám! megissza az bort, az poharat kiadja az maga inasának. Azután más kristályt hoznak ki az belső házból a pohárszékre, szebbet az elsőnél, az is, borral megtöltetvén, bekéri Apor István, mondván: az

ki ezt az pohárt elveszi tőlem, igya meg az borát, tegye el az poharát. Akkor is újlag mond Teleki Mihály: héába mesterkedel, koma, mert nem iszom bort. Naláczi István az pohárt elveszi, az bort megissza, kiadja az pohárt az inasának. Harmadik kristályt is még kihoznak, amazoknál szebbet, azt is bekéri Apor István, szintén úgy elköszöni, mondja Naláczi István: hoczcza, koma, azt is elveszem én. Teleki Mihály mondja: ezt, Isten engemet úgy segéljen, nem veszed, elég már az két kristály; add ide koma, Apor István, megiszom. S meg is ivá a bort, az kristályt az inasnak kiadá. Azután rendre kihozták az kristályokat, mindenkor Teleki Mihály fogadta el az köszöneteket, megiván az bort, rendre kiadta mind az poharokat, s bevitték az várban az Teleki Mihály szállására. Rettenetes ital volt az nap az Apor István szállásán, úgy hogy senki lábán haza nem mehetett, hanem hintóban vitték el az vendégeket.

Bethlen Gergely igaz régi magyar módon jár vala, azért Magyar Geczinek hívatta magát; én le nem írom, hanem kedves olvasóm nézd meg in Mausoleo regum Hungariae Gyula herczeget és írjad alája bátron Bethlen Gergely. Bezzeg ő sem iszik vala kristályból, ő is az többi között egyszer vendégséget csinál vala, jelen van gróf Mikes Mihály is, de nem mondja vala: adj uramnak egy kristály bort, hanem: Sándor Gergely essekura (ez kedves szolgálja vala) uramnak adj egy darab bort. Azt vagy fazékban vagy kupában adták be, mikor ivutt, erősen ivutt, s Mikes Mihály akkor vonogatja magát az italtól, mond Bethlen Gergely: Uram, kelmed talám keresztályra vágy. Akkor kereskedni kezd a zsebiben,

kiveszen egy kopott erszényt, nem ért volna két polturát, kiveszen egy sustákokat avagy négy polturát, s adja az inasának, mondván: eredj, öcsém, hozz keresztályt ő kelminek, mert ő kelme keresztályra vágy. Így csúfolá meg az kristálylyal innya kívánókat.

Rajner Márton igen öreg ember vala s kolozsvári hadnagy vala, azt mondja vala: az fenesi bor ón kannából is jó. Nézd meg most egy varga sem ihatik, ha csak kristályból nem adsz innya.

Hoztak Lengyelországból az régi időkben is olyan ejteles fél ejteles üveg palaczkokat, de hogy akkor ittak volna belőle, nem láttam, hanem Hidvégi Nemes János, tanács úr és háromszéki főkapitány levén, ő kezdett olyan üvegből innya, és mint fő tiszteket az háromszékiek udvarlották; történik azonban, hogy Nagy-Ajtai Cserei János is ott levén ebédén, neki is az üveg palaczkot beadják, nem tudván belőle innya, addig szíjja és szíjja az üveg belső srófját, azalatt kiesik az feneke, az bor kiomlik; mond Nemes János: itt mondhatnák, ökör tudna palaczkból innya.

Erdélyi magyar, székely, szász, három natio, az ki még tartod az eleidről rád maradott ezüst pohárt, kupát s kannát, mikor ezeket megnézed, mit gondolsz, miért csináltatták volt ezeket az tü eleitek? bizony nem más okból, hanem ha leejtették, annak az cserepe is jó volt, ha hirtelen megszűkültek pénzből, zálogba vetették, s mindjárt adtak pénzt zálogjára, még időre mikor az pénzt megszerezhatték, kiváltották, és így az kinek ezüst portékája volt, volt annak pénze. Lássuk, ejtsd el az üveget, valyon jó-e az cserepe? igyekezzél zálogban vetni, ha valyon ad-e valaki pénzt zálogjára? Szegény Erdély, csak ezen

bolondságra ma hány ezer forintod megyen ki!

Ha valaki leves ételt kalánnal akart enni, az mint feljebb írák hogy az fő helyre egy vagy két kalánt tettek, onnan lekérte s evett vele, s meg visszaadta. Nem értem ugyan, de az régi emberektől hallottam, hogy azelőtt még villájok sem volt az magyaroknak külön, hanem egy vagy két villa volt az asztalnál, azt elébb s meg elébb adták, úgy vettek húst az tángyérre; az penig az embereknek az eleinél ezüsből volt, mint az kalán, az nyelire valami szép magyar sententiát kot irtanak le; nékem is vagyon két vagy három ezüst villám olyan. Sőt azt írja Galeottus, ki minden nap az Mátyás király asztalánál evett, hogy Mátyás király ideiben az egy késnél egyéb asztalnál nem volt, s csudálkozik rajta, hogy mivel az magyarok mindinkább leves étkeket ettenek, s kivált sáfrányost, s mégis a Mátyás király köntösin mocsok soha legkisebb sem volt. Nem vala akkor híre a supponnak, sőt ha suppont kértél volna, talám azt gondolta volna, hogy zsúpon akarsz fekünni; mindenleves az polyek avala és káposztalé, levesdisznó oldalasas. A mint most levest esznek elsőben, akkor főtt sós káposzta vala az első éték az kiből ettenek.

§. Mikor megittasodtanak az emberek soknak énekes inasai voltanak, akkor énekelni kezdetek, valami szép régi magyar dolgokról énekellették, néha szerelem énekét is mondottanak kivált az nagy embereknek régi időben mikor mulattanak, igen kedves muzsikájok volt az török síp, egyszersmind az dob, akkor szép magyar noták voltanak, s azokat fűtták, s annál ittak az nagyja az embereknek. A mely nótákat penig az síppal fűttanak, ugyan indította az embereket mind az itlara, mind a vígasságra; most talám azokat az szép

magyar notákat senki Erdélyben el sem tudná fűni. Trombitáltak is némelykor, de azt úgy fűtték, mintha egy farkas ordított volna. Baxamétának híre sem vala, mert kivált az ki tudja, hol Baxafalva, ha mondták volna az Baxameta nótát, talám azt tudta volna, hogy Baxafalvára kell menni.

§. Asztalról felkelvén, vagy még asztalnál ülén is, készen volt az hegedű és dűda, ottan ottan az frulya és cimbalom is; azután tánczolni kezdettek, nem ugrándoztak kecskemódon, mint most, hanem szép halkal járták, gyakorta kiáltván: három az táncz. Azután volt az lengyel változó, holott hol az férfi hagyta el az leányt, hollott hol az leány az legényt, hármát fordulván egymással, magokra is hármát fordulván, úgy választott az legény magának leányt, vagy az leány legényt, az kit akartanak. Azután volt az lapoczkás táncz; ezeken kívül a régi magyaroknál, nem az köz-, hanem az uri és főrendeknél, nem csak az lakodalmokban, hanem vendégségekben is, kedves tánczok tudniillik az egeres táncz és gyertyás táncz, mindenik tánczhoz szokott nota, melyet a akkori muzsikások jól tudtanak.

§. Az egeres táncz ilyen volt: egy sorjában állott kilencz vagy tiz férfi, kivált ifju legény, ellenben más sorban annyi leány, közöttök olyan spatium volt, egy pár tánczoló tágasan eljárhatott; egyik legény elvitte az más sorban álló egyik leányt, vagy kétszer tánczczal megkerülte mind közben mind kívül az két sorban állókat, azután elbocsátotta kezit a leánynak, külön kezdettek tánczolni, de csak abban az lineában; akkor kezdették mondani: macska, fogd el az egeret; ha jól tanolt le-

ány volt, úgy elfárasztotta az legényt, míg minden egyetmása [a testitől megizzadott, mert elől az leány, utána az legény úgy kerülték kívül belől az két sorban állókat, mikor az legény szemben érkezett az leánynyal s meg akarta fogni az kezit, az leány akkor visszafordult, erővel pedig nem szabad volt megfogni az kezit, hanem ha szép mesterséggel kezure vehette. Mikor osztán megfogta, akkor ujjolag kétszer-háromszor az leánynyal együtt tánczolva az sorban állókat meg kerülte, úgy osztán az legény az maga helyére, az leány is az magáéra állott, minyárt az mellette álló legény az más sorban álló leányt elvitte, azok is úgy járták, és az táncz mind addig tartott, míg valahány legény s leány volt az két sorban, azok is tánczolva egymást megpróbálták.

A gyertya tánczot így járták. Két ifjú legény két égő gyertyát vettek kezekben, egymással úgy tánczoltak sokáig, rá vigyáztán mikor egymást megforgatták, az gyertya tűzivel egymásnak haját vagy köntösit fel ne gyujtsák, azután oda mentenek, hol az asszonyok és leányok vesztég ültenek vagy állottak, mind az két legény szépen térdet hajtottanak, az két égő gyertyát két asszonynak vagy leánynak adták, azok egymás kezit fogván, az gyertya más kezekben lévén, úgy tánczoltanak, azután oda menvén, az hol az férfiak voltak, térdet hajtván az két égő gyertyát azoknak adták kezekben azok is még úgy tánczolván, ujabban két leánynak adták.

Volt süveges táncz is, az kit annak híttak ; ott a férfi egy szép süveget az keziben vett s feltartotta, egyedül kettőt hármat tánczolva fordult, azután az melyik asszonyt vagy leányt akarta, táncz-

ban elvitte, kettőt hármat fordúltak ; azonban az süveggel az leányt vagy asszony mind addig csalogatta, az mig az süveget elkaphatta, elkapván az asszony vagy leány, még kettőt hármat fordult véle, mintegy dicsekedvén az győzedelmen, azután megint olyan legényt, a kit akart, elvitt, kettőt hármat fordulván véle, meg az legényt a süveggel kezdette csalogatni, mind addig, mig az férfi is elkapta; elkapván, szintén ugy tánczolt a férfival. (Oda fel kell vala írnom, hogy ott is ketten tánczoltak) mint oda fel leírák, itt is mikor jó mesteri voltak, mind az legény az leányt, mind az leány az legényt alkalmasint megfárasztotta.

Most az ilyeneknek semmi keleti nincsen, sem a szép lassu magyar táncznak, hanem azt kiáltják: vonjad az német, francia, tót tánczat; ugy ugranak mind az legény mind az leány mint a kecskék.

Az minevétnek híre helye sem volt, ha elérhető volna az minevétet, talám más azt tudta volna, hogy azt kérded, ma mit ett.

NEGYESEDIK CZIKKELY.

A Fejedelem ebédiről és vacsorájáról.

A fejedelem mikor ebédelt vagy vacsorált, tíz órakor felment az konyhamester, megizente kész az étek, az főpohárnok előjött az több pohárnokokkal, börrrel borított szepetekben meghámozván elhozták az fejer czipót, az asztalt megterítették; elsőben az hosszú asztalra környös körül ezüst arany fonallal varrott egy singnyi szélességű keskeny abroszt tettenek, azon felyül ugy terítették bé tiszta fejer abrosszal az egész asztalt. Feladván az konyhán az étket

ezüst tálokban, mindenik étékfogónak selyemmel varrott keszkenyőket adtanak, azzal az étkes tálakat általkötötték, s úgy vitték kezekben. Az étékfogók előtt konyhamester gyalog, az konyhamester előtt az asztalnak szerszámos paripán ülven, hol ráró-tollforgóson, hol darutoll, három szál levén medályban foglalva az süvegiben, úgy vitette az étket. Mikor az fejedelem ebédlő palotájához értek, ott az grádicsnál leszállott az lóról, gyalog úgy ment fel az étékfogókkal, lerakatta az étket, ott udvarlott míg vagy meleg étket, amint akkor nevezték, vagy az derék fogást el kellett hozni; akkor térdet hajtván az fejedelemnek, az étékfogókkal lement az konyhára. ismét paripára ülven, úgy hozatta el az többi étkeket. Mikor már az étket elhozták, az fejedel em az fejedelemasszony nyúl kijöttek az ebédlőpalotában; ha tanácsurak voltak az fejedelemnél, azok jöttek ki legelő az fejedelem előtt. A fejedelem előtt jött az fő hopmester, hosszú ezüstös nádpálcza lévén keziben, hosszabb magánál, annak a közepit fogta (másnak senkinek is, se tanácsuraknak, se több uri embereknek ezüstös nádpálczájuk nem volt, se magának az fejedelemnek is, hanem vastag rövid nádpálczája volt, az urak pedig olyan két három helyen bogos nádpálczát viseltenek. Kijöven az fejedelem, az urak rendet állottanak, az fejedelem, zöld bársony nyusztos kozáksüveg lévén feltéve a fejében — (gyakrabban mind olyant viselt, ritkán hosszú süveget; Urak, nemesek is abban az időben, kivált hidegidőben, egész télen, tavaszon is, míg ugyan jó meleg idő nem volt, mind kozák süveget viseltek, ki nuszttal, nesttel, ki róka bőrrel) — a fő pohárnok másod magával nagy térdhajtással a hol a fejedelem fedelemasszony állot-

tak, oda ment, egyiknek kezében ezüst mosdódencze, másiknak ezüst mosdókorsó, skófiummal varrott kendő lévén keziben, elsőbben az fejedelem mosdott meg, azután az fejedelemasszony (Mikor Zrinyi Ádám bejött volt az fejedelemhez Fogarasban másszor egy lengyel úr követ az királytól, egyszersmind töltötték mind az fejedelemnek, mind azoknak kezekre az vizet, egyszersmind töröltték meg kezeket az kendőhöz). Megmosdván a fejedelem, vagy predicator vagy arra tanított pohárnok inas az asztaláldást szépen halkal elmondotta; addig a fejedelem az süveget levette a fejiből, keziben tartotta; elmondván az asztaláldást az fejedelem az süveget megint az fejiben tette, ketten az fejedelemasszonynyal egymás mellé leültenek a fő helyre, s enni kezdettenek, azután az kik az fejedelem asztalára marasztott vendégek voltak, az hopmester rendre leültette, de az hol a fejedelem ült, két felől az asztalnál ürességet hagytanak, mintegy két arasznyira, senki sem ült oda, hanem azon alól az hopmester leült, ha ott akart enni, ha nem akart, az maga szállására ment s az kik az fejedelem asztalánál le nem ültenek, az hopmesterhez mentek ebédre, az több jelenlévő urak, főemberek, térdet hajtván az fejedelemnek s fejedelemasszonynak, szállásokra mentenek. Mihelyt az fejedelem leült asztalhoz, az fegyverhordozó inas, aranyas köves hüvelyű kard s fejedelmi buzogány lévén keresztül téve a karján, mind ott állott az fejedelem háta megett, míg asztaltól felköltek. Mikor az sültet elhozták, az asztalnok kivitte tálastól, s arra készített külön asztal lévén, felbontotta, s tálban rakván, úgy vitte be asztalra. Mikor innya kellett az fejedelemnek s fejedelemasszonynak, az fő-innya-adó elő-

hozta az bort, keziben lévő ezüst tányérra kitöltvén benne egy keveset, azt elsőbben az fejedelem szeme láttára megitta, s úgy töltött ugyanott az fejedelem előttábol az borból innya mind az fejedelemnek s fejedelemasszonynak. Valahányszor ivott az fejedelem mind annyiszor az ezüst tányérra töltött bort meg kellett elsőbben a főinnya-adónak kóstolni. Az több asztalnál ülő vendégeknek az pohárnokok adtanak bé innyok. Kis konyhának hitták, ahol ben az fejedelemasszony házán belől arra taníttatott udvari fraj főzött két-három tál étket az fejedelem számára ; azt az étket onnét hozták ki asztalhoz.

§. Mikor felköltek asztaltól, újolah asztaláldást mondván, az tanács urak elől menván, utánok az fejedelem, fejedelemasszony, az fejedelem házában, onnan reverentiát tévén, mingyárt kijöttek, kiki szállására.

Ha innya kezdett az fejedelem, gyakran ivott penig, ott senkinek nem lehetett magát menteni, addig kellett innya, míg kidőlt asztaltól, maga penig egy veder bort megivutt, még sem részegedett soha el, csak levette fejéből az bársony kozáksüvegét, s mintha megfáradott volna, úgy gőzölgött ki az feje tetején az bor ereje, s azután még többet ivutt. Egyszer Fogarasban az udvar német gyalogjait az fogarasi vár piaczán rendre állították, s valamikor új pohárt köszöntek, mindenkor löttek ; azoknak két hordó bort parancsolt, hogy kihúzzanak az pinczéből, addig ittak, míg egymásra döltenek az vár piaczán.

§. Az mig az fejedelem tánczolt az fejedelemasszonynyal, az urak addig mind fenállottanak, valamikor arra fordúlt az fejedelem, az urak mind fejet hajtottak. Igen kedves muzsikája volt az duda ; magyar módon, szép csendesen tánczolt, alig láthatta valaki

az lábait mint emeli fel az tánczban, igen czifrán igen ritkán láttatott. Egyszer az fejedelemasszony adván ki udvartól két előrenden való frajját, abban az lakodalomban tengerszín bársony köntösben volt, az akkori szokás szerént az mentéjén leeresztett posztó lévén, kívül lévén az nuszt bállás az posztón, az fejében akkor hosszú nusztos süveg volt, köves medályban álló kolcsogtoll benne, mint egy tisztító seprű olyan szélyesen, olyat pedig másnak nem volt szabad viselni.

§. Vadásznigyakorta járt, egyébkor könyveket olvasott, kivált az Bibliát, azt estve is, kiváltözvegykorában az mig elaludt az inassal olvastatta, vagy pedig órát igazgatott. Sok óra volt az házában : az többi között egy az asztalán állott, mint egy bojtos kicsin kutyácska, mikor ütni kellett, megmozdult az asztalon valahány óra volt, annyiszor az száját feltátotta s annyit ugatott, mintha valóságos kutya lett volna. Az övit fen, épen az csecsinél viselte; igen jámbor ember volt, legnagyobb szitka ilyen volt; számár kurva fia, de hamegharagadott, mindjárt megölette volna az embert.

§. Ezt az öreg regnans első Apaffi Mihályról röviden; térjünk által az ő boldogtalan (úgy mondhatjuk) fiára, második Apaffi Mihályra

§. Meghalván in 1690 die anno 15. Apr. Fogaras várában első Apaffi Mih., erdélyi regnans fejedelem, árván hagyá egyetlen egy fiát és gyermekét, második Apaffi Mihályt; ezt in anno 1695 Leopoldus császár, az erdélyi akkori commendans generalis gróf Veterányival Bécsbe felhívatá, ott szép sok kegyelmes intésivel intette. Akkor visszabocsátván Erdélyben, sem az Leopoldus császár, sem felséges udvar intésével nem gondolván, sem pedig az erdélyi igaz hazafiai tanács uraknak hasznos tanácsait nem fogadván, ha-

nem magával egyidejű tanács után indulván, és némely Bethlen urak (mert az Bethlen urak sem javallották mind szandékját) javallásán megindulván, elveszi magának feleségül az Bethlen Gergely leányát, Bethlen Katát. Az nem tetszett sem az felséges udvarnak, sem az igaz hazafiainak. Meglévén az lakodalom, az felséges udvar másodszor felhivatja Bécsben s többször le sem bocsátja; azért az felesége is utána ment Bécsben. Annyi kegyelmességit mutatatta az Leopoldus császár, hogy Sacri Romani imperii fejedelemnek tevé, de avval az erdélyi fejedelemségből kikoppana. Ez lön az házasságának méltó gyümölcse; lássuk azért, mint lett azon boldogtalan házasságának lakodalma.

§. Az lakodalom Balázsfalván volt, az uraknak nagyja s nagyobb része ott volt; az lakodalom napján az fejedelem czifra törökszerszámos lóra ülven, felesed magával megindult az kastélyból, az balázsfalvi hidaknak közepin sátozt voutanak, a kisasszonyt Berve felől hozták hinton, s úgy alkalmaztatták az jövetelt. mikor innen az fejedelem az hid végihez érkezett s lóról leszállott, az hidnak az tulsó végihez akkor érkeztek a menyasszonynyal, azok is ott leszállván, mind innen az fejedelem, mind túl az kisasszony gyalog mentenek bé kétfelől az sátorban. Az fejedelem képiben köszöntötte az kisasszonyt Alvinczi Péter, az leány résziről Bethlen Miklós felelt meg. A fejedelem az kezit megfogván az leánynak, az mely bársonyos hintót hozatott volt az fejedelem, abban az hátulsó ülésben ketten egymás mellett ültenek, más senki nem ült az hintóban, az két rész vendégekkel együtt bementenek az kastélyban, ott arra készített palotá-

ban asztalhoz ültenek, vigon laktanak ; nem volt sem násznagy sem vőfély, sem nyoszolyó, sem leánykikérés. Felkelvén asztaltól, sokáig tánczoltanak, az menyasszonyt penig nem kapták el gyertyánál, hanem szép csendesen az anyja Bethlen Gergelyné Thoroczkai Mária elvitte magával az háló házban, kevés idő múlva az fejedelem is csak magára elment az menyasszony után, az vendégek mind ott maradtanak, s még azután sokáig tánczoltanak.

§. Táncz közben, midőn az fejedelem az mátkájával tánczolt, Sárossi János tanács úr, igaz hazafia azt dúdolta magában : dinom dánom, holnap bizony bánom bánom ; s bizony igazán is dúdolta volt. Mikor az kézfogás volt Bodonban, ott volt az szegény Apor István, mivel az Kendeffi Gáspár lakodalma ott volt, ugyan az Bethlen Gergely leányával, a szegény Apor István volt az násznagy, de az az lakodalom csak egy vacsorából állott. Második Apaffi Mihály is ott volt, Apor István semmit sem tudott abban hogy az nap lészen az kézfogása az fejedelemnek ; reggel bément hogy elbucsuzzék az fejedelemtől s az uraktól ; mondja Bethlen Elek : ne menjen el kegyelmed, mert ma itt egyéb dolog is lészen, mivel az fejedelem akarja eljegyezni az Bethlen Gergely uram leányát ; maradjon meg kegyelmed. A szegény Apor István csak lassan magában mondotta : eb akaratjából lészen, de ugyan csak meghallotta Bethlen Elek, megmondotta Bethlen Gergelynek, sokáig haragudtak is a szegény Apor Istvánra. Ugyan csak ott maradt, az kézfogás meg lett. Egy szép órát küldött volt az szegény Eszterházi Ferenczné Apor Istvánnak, kin is az említett aszszony képe volt, azért hogy jeles marhákot szedetvén Erdélyben, mint fő harmincza-

dok-arendátora, lenne az marhák harminczadjában engedelemmel, el is engede két száz forintot. Ebéd alatt azt az órát kiveszi hogy megnézzze, az szomszéd úr elkéri, hogy ő is nézze, mondja: be szép óra, más úr meg attól elkéri, s addig kérik elébb elébb, hogy az óra elvész, soha elé nem tudta szerkéztetni. Más nap az kézfogás után Apor István Bodonból indul Kecze felé, az felesége ott nem lévén, beszélgetésnek okáért Cserei Mihályt az hintóban ülteti (mert én akkor Nagy-Szombatban tanoltam); mondja Apor István Cserei Mihálynak: tegnap az ágyban nyomták az erdélyi magyar fejedelemséget; tudod Isten, semminek oka nem vagyok, sem hiremmel, sem akaratommal nem volt ez az kézfogás, adjanak számot mind Isten mind az következő maradékok előtt az kik ezt az dolgot koholták, s azt az jámbor ifjú fejedelmet arra vették. A míg Bodonból Keczére ment, mind arral beszéllett, nagyokat sohajtván s az szeme könyvvel megtelvén, gyakorta az keszkenyővel szemit megtörölvén. Hej Apaffi Mihály, Apaffi Mihály, miért nem fogadád szavát jó felséges uradnak s igaz hazafiai tanácsosidnak, bizony nem koppansz vala ki az erdélyi fejedelemségből, és talám hazádnak Erdélynek is jobban esik vala! De miért vakarjuk fel a béforrott sebnek az ő turját?

ÖTÖDIK CZIKKELY.

A régi Erdélynek köntösiről.

Ne kaczagjad erdélyi magyar, midőn hallod, hogy az franczia asszonyoknak az az symboluma: gallae dominae, melyet ha igazán akarunk magyarul kimondani, úgy kell mondanunk : a franczia asszonyok uralkodnak az férfiakon ; mert én is gondolom hogy igazat írok, midőn írom hogy ma Erdélyben az férfiaknak nagyobb része haec vir, az asszonyoknak nagyobb része hic foemina. Azért én is az mostani felfordult világhoz alkalmaztatom írásomat, és az asszonyok köntösín kezdem el ezen czikkelyt.

Nem értem, de hallottam bizonyosan, hogy régen az főasszonyok geleznában jártak kiki maga állapotjához képest, kinek nusztból való volt, kinek nestből, kinek petymetből, egy szóval az kitől mint tölt ki, az minthogy gyermekkoromban magam is láttam az nagyanyám Imecs Judith petymetből való geleznáját, s hallottam bizonyoson, hogy más régi főasszonyoknak is még akkor az geleznájok megvolt. A fő leányoknak az fején nyak szirtin feljűl, az tetejeken kevésse alól, hat csontbólszörrelerősen megkötött korona forma jó féle gyönggyel megrakott vagy kláriással az kitől mint tölt ki, magas csúpos hátra függő koronájok volt; az asszonyoknak és leányoknak a könyökökig feljebb ugyan bővebb ingek volt, az könyököktől fogva az keziig sípos ránczos szoros újja volt, inneplő pedig olyan tábla forma volt, ki arannyal varrott, ki jó féle gyönggyel rakott ruha volt, az melyet azon ránczos síp forma ing ujjára

tettek. Keztyűjök az nagyobb rendű asszonyoknak selyemből szőtt czifraság volt, az alább valóknak tiszta czérnából szőtt keztyűjök volt, az keztyűből az végső ujjá iziig az kezek ujjai kün voltanak. Nem árulták akkor az leányokat csecsek mutogatásával, hanem ugyan az felé varrott vagy rakott gyolcs volt mint az kis ing sipján, az kivel gallér helyett az mellyit befedte egész az torkáig, majd addig, az meddig az nyakra valójck volt; ezt igen gyermekkoromban így értem. Igen viselték azelőtt mind az asszonyok mind az leányok, mind belső kis ingen, mind az külső ingen is sűrűn egészen mindenütt meg-rakva rézből csinált igen apró, mint egy lencse szemnyi islógokat, mert az volt az nevi, úgy hogy egy ingre afféle apró islog két-három ezer is reá volt rakva s varrva; az olyan ing is a könyökiig bőv volt, azon alól a keze nyeliig szűk, azt hítták sip ujjú ingnek. Nem volt akkor ránczban szedett egész mellyű ingek az asszonyoknak, hanem az ingek elől meg volt hasítva, annak kötője volt, s úgy kötötték meg az nyakoknál, mert akkor épen az nyakokig volt fel az ingek, nem bocsátották úgy zsíbvásárra az csecseket szemtelenül, mint az mostani asszonyok és leányok, hogy csaknem egészen, többire félig nyakok csecsek mezítelenül úgy áll, mintha épen az férfiakot kénálnák csecsekkal.

Azonban még a fő asszonyokban is sokan nem csizmát viseltek, hanem amaz ránczos veres sarut szász módon; télben szőrből botosok volt, az kit az csizmára vagy sarura húztak, hogy az lábok meg ne fázzon. Nem vala annyi mód az fejeken, noha az menyecskék akkor is majd így jártak, mint most, de nem vala annyi taré, hanem tisztességes fátyol volt

az fejeken, azt lebocsátották, hogy el igen messze vonszolódott. Mikor házoknál voltak, ugyan mentét viseltenek, de útra menvén, melyre valóra palástot vettenek fel; az téli palást pedig, kinek mint volt tehetsége, úgy béreltette ki nussztal, ki nesttel, ki pety-mettel, s az uri fő asszonyok mind otthon, mikor templomba mentek, vagy máshová, mind lakadalmakban, mind temetési alkalmatossággal, palástban mentek. A palást úgy volt bérelve, mind az kinek rendi volt, mert akkor igen reá vigyáztanak kit miféle egyetmás illet meg.

Nyári palástot is viseltenek, az mely szintén úgy mint az téli palást, vagy sima vagy virágos bársonyból vagy biborból volt az uri fő nemes asszonyoknak, másképen egyéb színű selyem matériékből is volt, de ritkábban nyári palást; annak kívül az eleje selyem a galléra egészen bojtos bársonnyal vagy karmazsin színű vagy veres vagy zöld, ki mint szerette, meg volt prémezve. Az öreg rend asszonyok fekete selyem biborból csinált nyári palástot viseltenek, azoknak az két eleje s hátul az galléra szélyesen szélyes fekete selyemmel csinált csipkéből volt meg rakva, s egy újjnyira a csipke alól, feljúl alá volt eresztve az palást szélyin.

Kis subájok is volt akkor az kis asszonyoknak s fő emberek leányinak, veres, zöld, megyszín s más színű bársonyokból; az bő és szélyes volt, de rövid, mert az derekán alól nem ért, szintén úgy, mint az bársony palástnak az két eleje szélyén s hátul is szélyesen, s az galléra nesttel vagy nussztal meg volt bérelve, azonkívül az mint az palást, ez is kül meg volt erősen hányva arany vagy ezüst csipkével vagy kötéssel, az kitől mint

tölt ki; az kitől kitölt, úgy fel volt hányva, hogy felyül harmada az matériának alig maradott simán. Igen ritka volt akkor az jó féle veres klaris öv Erdélyben, épen csak az nagy uri asszonyok viselték. A nyaka körül kinek nusztból, kinek nestből való galléra volt, azonban nagy nyaktakaró fátyola, kozák süvegek kinek nusztos, kinek nestes.

A kisasszonyok, sőt elévaló fő nemes leányok is az fejeken két felől, az homlokokra feleresztve sok színű festett strucz tollakat viseltenek, s igen díszesek voltak azokkal. A hajokat két felől, gömbölyesen csinált vassal megmelegítvén, megfodorították, mert akkor híre sem volt az álhajnak; azt két felől lebocsátották vékonyon, imitt amott jó féle gyöngyöt is felfonva elegyítettek, az kitől kitölt, köziben. Mikor útra mentenek, az nyakokban hosszú fekete fátyol volt, azt a mellyeken keresztül fogták, az közepin valami drágaköví gyűrű volt, épen az mellyeken az két végit az fátyolnak két felől az czombokon lebocsátották, hanem az mely része az csipőjüket érte, azt ott megakasztották tövel.

A szásznék az mellyeken mind olyan medály formát hordoztanak, az kit kesentyűnek hittak, az városi úr szásznéknak aranyból, drágakövekből való volt, az közönséges, kivált falusi szásznéknak, kinek ezüstből, kinek ónból, kinek pléhből, de mindeniknek volt; csinált kövek vagy csinált üvegek voltak benne.

Abban az időben nagy fő nemes asszonyoknak rása szoknyája volt, öve öreg rend fekete klárisból fűzve rendszerént. Ám lakodalomban s nagy solennitásokban öltöztek magok rendek szerént czifrán, minden nap megérték az rása szoknyával. Nézzd meg

most, igyekezzél fogadni egy lotyó szolgálót, vagy nézd meg még az paraszt jobbágyleányokat is, már ezek között is közönséges az rása ruha, ha penig egy rühös alávaló asszonyt vagy leányt akarsz fogadni szolgálónak, ne is említs neki brassai vagy szebeni egyszer ványolt posztó szoknyát vagy mentét, hanem jó féle rásából valót, annak is az aljára három renddel arany massa csipkét, galandot, rókával prémezett selyem gombbal rakott rása mentét, három forintos pártát, arra szélyes ezüstös pántlikát. Értem hogy az nemes asszonyokon kívül nem volt három falusi asszonymnak mentéje, azoknak is brassai posztóból, bárány bőrrel bérelve s prémezve. Értékes, mind szabad, lófő, darabont, jobbágy embereknek feleségek, leányok, télben zekében, nyárban egy abroszt vagy kendőt kerítvén nyakok körül, úgy mentenek az templomban; gyoics rokolyának, selyem pántlikának híre sem volt közöttök; most sok asszony, leány, az kiknek férjek vagy atyjok házánál nincsen egy falat kenyerek, mégis czifra az mente, gyoics az rokolya, drága az pártá, az asszonyoknak aranyos szélyű gyenge patyolat. Jobb volna az mit erre költenek, adnák az portioban s járnának úgy, mint az régi jámbor asszonyok s leányok.

Ne hagyjuk el az régi székely asszonyokat. Minden lófő vagy darabant embernek az felesége nagy kontyot viselt, abban nagy két tőt szúrt fel, mintha két szarva lett volna; az konty felől való része az tőnek hólyagos volt, azt a kontyon kívül hagyta, a kinek jobb tehetsége volt, annak ezüst volt mind az tője, mind az hólyagja, némelyeknek az hólyagja aranyas, az többinek olyan volt az micsodás tőle kitölt, de az akkori asszonyoknak s leányoknak nagyobb

dicséreti az, hogy ritka kurvát hallott az ember, kivált az magyarok között. Jut eszemben gyermekkoromban, hogy egy fattyazó kurva vala Torján, meg is hala az szülésben, annak olyan hire volt hogy kurva, mintha valami nagy csuda történt volna; de most bizony nem csuda, és talám olyan ritka most az jámbor, az mely ritka volt abban az időben az kurva. Nézd meg Erdélyi ember, hogy bizony nem az császár adója szűkíti Erdélyben az pénzt, hanem feleségtekre, lányotokra való haszontalan cifrázás. Mind az két hemispherium politicáját elolvastam, de majd mindenikben rend vagyon az asszonyok és leányok köntösiről, csak mi közöttünk nem látok; nézd meg csak az erdélyi alma natio saxonialis az asszonyok és leányok köntösiben, mely szép rendet tart, ezért is teli az láda; de mivel hogy az mostani sok cifraság, haszontalan krepin, paszamánt, s a többi az férfi köntösökön is, nem kevésbé kisépri Erdélyből az pénzt, lássuk az férfiak is Erdélyben régen mint jártanak, s micsodás köntösben.

A férfiak azért azelőtt az nagyja az embereknek pár nuszto süveget viselt pompára, medály rajta s abból kolcsogtoll állott ki; de csak az közönséges fő emberek is, ha csak jó féle gyöngyből csinált bokkrétát is viseltenek; nyárban penig az ifiak virágból való bokkrétát is tettenek süvegekben, feljűl téven az köves vagy gyöngyös bokkrétát. A közönséges fő emberek egyes nuszto süveget viseltenek; az urfiak két, három, némelykor négyszerű nuszt farkas süveget, abban forgó vagy kerecsen vagy ráró toll volt, két felé ki fordulván, néha összemenvén; némelyek sas tollas forgót, de az urfiak is többire

mind egy pár ráró vagy kerecsen tollat, aranyból csinált és drága kövekkel megrakott forgóban. Olyat viselt Gróf Gyulaffi László fő bejáróságában. De mindenek felett gyönyörűséges volt, mikor három szál darutollat köves medályban rakva tettek az ifjak süvegekben. Akkor sok darvakot tartottanak fejedelem, urak, fő emberek udvarában, és mivel az darvak többire szürkék, kiszedték az tollokaik szép gyengén, s fa olajat öntöttek az tollu tokjában s ismét helyre rakták az kiszedett tollakat, úgy fejedtetnek meg. Mikor az olyan urfiak darutollas süvegben lódingoson, tarsolyoson felültenek üszely berzsennyel veresen festett köves, gyöngyös, klárisos szerszámokkal aranynyal szőtt portai czafrangokkal felöltöztetett lovakra, annak is homlokán (üstök nyomtatónak hitták) bársonyra varrott, drága medályban rakott három s néha két szál darutoll lévén ezüst kengyelekben lábai, csizmáján aranyossarkantyú gyémánttal vagy rubinttal smaragddal megrakva, utána az sas tollas, párducz-, tigris-, farkasbőrös szolga azokon nagy ezüst, aranyos gombok, egynehány rend ezüst lánczokra szorítva, elől az elkészítettet, sok képen czifra vezetékek paripák, megugratta szép moderatióval magát az lovon, fűtték az török sípot, trombitát: — bizony akármely királyudvara Európában cum recreatione megnézhetne volna. És, hogy példát hozzak elé, mikor Székely László házasodott, az mely hintót vitelett az mátkája számára, mind az hat szekeres lónak az hintó előtt egy-egy darutoll volt medályban csinálva az homlokán, maga fejében is három szál darutoll, az mely festett portai paripán ült maga, annak két szál darutoll volt az homlokára akasztva.

Kivált az ifiak igen szerették viselni lovokon az csigás kantárt, szügyellőt, farmatringot. Az urfiak olyan apró mint az bab csigákkal rakatták megszijszerszámokat, melyet gyöngycsigának híttak, közben közben sok féle színű öreg, mint egy kis alma, tengeri csigák lévén rá csinálva. Az nemes ifjak másféle csigás szerszámot viseltenek, az olyan olcsóbb volt. Fekete süveget is igen viseltenek az nagy emberek; selyemből volt csinálva, az nemeseké szép fekete bárány gyapjúból; mikor megholt az férfi, olyan süveget vontanak az fejekben, úgy tették koporsóban s temették el, az mint hogy most is az temetőben, mikor újsírt ásnak s régi holt testeket találnak, az olyan süvegek elrothadva meglátszanak, az mint én magam is sokat láttam.

Az ifjak pedig nyárban ugyan hasonló fekete süvegeket viseltenek, de csákóst, abban szintén úgy az oda fel leírt forgókot; az süvegnek az csákóját ezüst tövel sűrűn megrakták, az tőnek az gombja aranyos volt, rendszerént az süveg alsó karimáján, az sinórnak helye volt az az kitől kitölt ezüstből, selyemből volt, némelyeknek csak tiszta selyemből. Az süvegnek azon alsó részén némely helyeken hasadék volt, az melyen kieresztvén az sinórt, megczifrázták, az sinór vége hosszú volt, azt az mellye mellett job felől kieresztette, s egy kevéssé az övin alól ért szép vitézkötés lévén azon sinór végén kettős volt az a sinor, melyeken föl s alá járó gomb volt, mikor nyargaltak, hogy az forgó az posoni süveget le ne vonja az fejből, azt az sinórt az torkok alá tették, s az említett fel s alá járó gombbal megszorították.

Az csizmájok szárát alól az horgasinokon szép térdkötővel megkötötték; az jó két új széles volt,

csatt némelyiknek ezüsből, az térdkötő vagy majczból vagy bagariából volt, vagy közönséges szijból volt, az kötőnek az vége, az kivel megkötötték, vagy cifra selyem rojt volt, vagy az szijából való cifrázás. Én is gyermekkoromban úgy viseltem. Micsoda nád pálczát viseltenek az urak és fő rendek, oda fel az fejedelem dolgai között leírák. Viseltek kalapot is nyárban, annak az elein csukroson fenállólág egybenkötött fekete strucz tollakat.

Az ifju legények, az kiktől kitölt, viseltek ezüst aranyos tollas buzogánt, bársonnyal volt borítva az nyele, az régi penig ugyan ezüstös aranyos; az kitől penig olyan ki nem tölt, vas buzogánt viselt, az nyele ezüstös aranyos volt, én is ilyet viseltem ifju koromban, némelyek penig hasonló nyelv vagy cifra baltát vagy csákánt viseltenek. Az mely ifju legénytől az sem tölt ki, tatár korbácsot viselt, tamariskus fa volt az nyele, az két végén fejr csont vagy vékony hosszú nyelv két-három bog az korbácson; az hosszú volt, nohájának hitták. Téli keztyűt ki párduezbőrből, ki hiüzbőrből, ki rókabőrből viselt, az nyári keztyűnek hire helye sem volt, ha valakinél nyári keztyűt láttak volna, bolondnak mondták volna. Jut eszemben, egy valaki viselni kezdette vala az nyári keztyűt, csúfolni s kaczagni kezdték vala, s szégyenletiben letevő. Bizony az fekete csizmát sem viselte más, hanem az ki gyászolt, az dali csizmát sem viselte más senki, hanem amaz nagy emlékezetű úr Kornis Gáspár.

Mind felső alsó rendbéli ember, mihelyt megházasodott, az szakállát meghagyta s holtáig úgy viselte; az egy Béldi Pál szüntelen beretváltatta az szakállát, s hogy controvertálták azt mondták, mikor tatárok rabja volt, nagy szakállá lévén, az

tatár ura ha megharagudott annálfogva hurczolta, akkor tett volt fogadást, ha megszabadúl, soha szakált nem visel, s nem is viselt holtig.

Ha valaki abban az időben az szakállát leberetváltatta, nem beretváltatta az haját is egyszersmind, az csúf volt, olyat mondottak neki, az kit szégyenlek ki irni. A fejét majd mindnyájan borotváltatták, ha kopocz volt, nem viselt idegen kurva haját, az kit most barokának hínak, mert ha akkor éléhoztad volna a baróka nevét, más azt gondolta volna, hogy azt mondd, hogy bak róka megyen. Az kinek haja nem volt, hogy kopocz volt, szép fekete biborból vagy bársonyból való sapkát viselt. Az bajusza az száját némelyiknek egészen befogta, abban soha semmit el nem vágta, sőt mikor ivott némelyik, megtölt a bajusza s beszoppantotta. Nyakravalót soha máskor nem viseltek, hanem mikor utra mentek, akkor némelyike szép gyolcsból való nyakravalót kötött fel, az kinek az két vége kinek skófiummal, kinek arany fonallal, kinek elegyesen, kinek tiszta selyemmel meg volt varva, azt függve leeresztette az övig, vagy pedig némelykor hátra vetette az vállán az hátára, s ott lebeggett; de rendszerént portai selyem török nyakravalót viseltenek, az alább rendű emberek pedig közönséges portai nyakravalót. Az uraknak, első főrendeknek az pompára való mentéjek hosszú volt, annak nagy hosszú szélyes galléra, hogy majd az háta közepit érte, az karjának felit, elöl is az mellye felől jócskán leért. Némelyeknek ezen galléron kívül vagy nuszt volt vagy hiúz vagy rókatorok, vagy valami drága bőr; az két újja úgy fityegett az földig; az mentéje újja kutyafüles volt, bérelve pedig attól fogva az hol az kezit az hasadékon kidugta, sohultsem volt, hanem

osztán az végén az kutyaful felé, az kutya füllel együtt egy kevés bérlés volt. Mikor ritkán felölötték, az újján való posztó összeránczolódott, ránczolva állott az karjokon. Abban az időben híre helye sem vala az paszamántnak, hanem nagy híre vala még Pázmány Péternek, azért ha valakinek elé hoztad volna az paszamántot, azt gondolta volna, hogy Pázmánt emlegeted vagy Pázmántotaz sz. István király hadi vezérit. Ezen mentéjeken volt szövés, ki egy újj szélyes, ki két újj, ki három, azt oldal-pecsenyének hitták; mindennek inkább proportionate vitéz kötés az végén, az ki arany, ki ezüst fonalból, ki elegyesen, ki tiszta selyemből való volt, azt varratták sűrűn azon mentére.

Hosszú mentéket is viseltenek az akkori emberek, melyet boér mentének hittanak, az urak s fő emberek jó féle posztóból, róka bőrrel megbérelve, az nemes emberek veres muszulyból, bárány bőrrel bérelve. Urak, fő emberek, nemesek nyári mentét is viseltenek, az urak mentéje belől vagy bársonnyal vagy aranyos matériával vagy velencei kamukával volt megbérelve, az többinek vagy rásával vagy bagariával. Abban az időben kétféle skarlát posztó volt, velencei skarlát, annak tizenhat forinton adták singit, csak úri emberek viseltek olyanból köntöst, az másik török gránát volt, négy forintos volt singe, az olyan posztó többnyire kék, zöld s meczszín (megyszín) volt, ilyet viseltenek fő emberek, nemes emberek, az olyan tartós posztó volt, három-négy rendbeli dolmány mente is elszakadott addig az angliai posztóból a míg ebből egy rendbeli. Volt sálya nevű posztó is, az is az uraknak való volt, köz nemeseknek volt az fajlandis, közönséges landis.

Mind urak, fő nemesség az köntösököt sinór

helyett galanddal szegették bé, az urak ezüst, arany galandban, az nemesek selyem galandban, azután kezdék bogárhátú sujtásos ezüst arany fonalból vagy tiszta selyemből sinóroztatni köntösöket.

Akkor minden rendbeliek jó hosszan viselték s bőven dolmányokat, mentéjekeket, ezért tartott sokáig az egyszeri köntös. Az fejedelem kivált s az fejedelem-asszony udvari népit inasit csak arról is megismerték, nem privatus urak cselédi, hogy az országbelieknél leg-hosszabb köntöst viseltenek. Az dolmányon nem voltak olyan sűrű gombok, azok is egy dolmányon nem voltak többek tizenkét gombnál: az ezüst gombot, mind aranyozva, mind fejéren, abban az időben igen viselték, az heveder-övnek hire sem volt, hanem szép selyem-övet viseltenek, némelyeknek az végén majcz volt, ezüst, aranyos csattal, pikkelyekkel, az végén meg ezüst. Nyárban pedig az öreg urak matéria köntösben jártanak, az vagy bibor vagy kanavácz vagy kamuka volt, mert bársonyban az egy fejedelmen kívül másnak járni szabad nem volt: az ifjú urak pedig karban kivágott olyan foszlán horvát módra kivágva, abból kifüggött vagy skófi-ummal vagy arany fonallal varrott ingeknek az újja. Az ifjú legények pedig viseltenek valami gyenge matériából való inget (noha az alatt más gyolcs vagy bulya vászon ing is volt) annak újja, mellye, galléra czifrán meg volt varrva, rojtos kötővel, másként épen olyan volt mint az ing, csak bővebb, azt pánczél ingnek hitták.

Bérlett nadrág ritka volt, de azon is az hátulsó varrásán semmi sinór nem volt, rendszerént bőrkapcza volt reá varva talpalló helyett, s némelykor úgy sétáltak török papucsban benne; az czizmája kinek sárga, kinek veres, nem fekete, azon ezüst aranyas sarkantyú vagy tiszta ezüst.

Az ifjú legényeknek ugyan, mint az uraknak is hosszú mentéjek volt, rendszerént róka háttal bérelve, de az közönséges viselő mentéjeknek az alja rendszerént az horgos inokat érte. Nem vala akkor híre az krepinnek, mert ha valakinek mondottad volna krepin, s deákul tudott volna, felnyitotta volna az fülit s azt hallgatta volna, hol zörgetnek, hanem minden czifraság az mentéjeken az vitézkötés, az peng az mint kitől kitölt, kinek skófiumból, kinek ezüst arany fonalból, kinek tiszta selyemből, kinek elegyesen; némely csak egyes volt, némelyik hármás, egymás végiben, de azok már keskenyebbek voltak s kisebbek, úgy volt az mentéjekre varrva. Viseltek némelykor ezüst vagy ezüst- aranyos gombokat is az mentéjeken. Az dolmányok olyan hosszú volt az mint oda fel leírá, s olyan formán volt czifrázva, mint az mentéjek; a dolmánynak az újján mind kutya fül volt, az szép bársonnyal volt bérelve; az nadrágok is tisztességes, sem bőv sem szűk nem volt. Salavárit is viseltenek az ifjú legények, mind urfiak, mind nemesek; az nadrág hasítékjáig ért a salavári, ott belől, nadrágon ezüst vagy selyem sinór lévén rakva két renddel, az sinórok végiben fél újjnyi ezüst vastag tők, azokat sinóron által vonták a salavári lyukain s úgy kötötték az nadrághoz. A salavárin az hol az lyukak voltak, oda szű formára csinált galanddal vagy sinórral körül megvarrott posztó volt, az ezüst tők onnan fityegtenek le.

Némely úrfiak varrott bagariából való telekes bocskort is viseltenek, hajdú módra; igen czifra, szironnyal sőt ezüst fonallal vagy selyemmel czifrázott majcz vagy szíj volt az kivel felkötötték, sőt a telekes bocskor felső része is azképen meg volt czifrázva.

Az nagy haj igen igen ritka volt, sőt soha nem emlékezem, hogy ifju legényt nagy hajjal láttam volna, de hogy azt hátul vagy sinórral vagy pántlikával megkötötték volna, mint a lófarkát, mint most csellekesznek, híre helye sem volt, annál inkább zsacs-kókban hordozták volna. Ha akkor kötött hajjal vagy zsacs-kókban varrott hajjal valaki eléjött volna, azt mindnyájan kaczagták s csúfolták volna, s azt tudták volna, hogy farsangos, mert abban az időben láttat-tak ottan ottan bolond farsangos köntösben járók, hanem az, kinek, ritkán, nagy haja volt, azt szépen lebecsátotta. Kiki inkább leberetváltatta, s úgy üstököt hagytanak magoknak, azt szépen felkötötték s abban gyönyörködtek, mennél nagyobb csomót köthetnek az üstökökön. Ritkán némelyeknek volt abba fűzve vagy kevés pántlika vagy kevés sinór, kivált a gyermekeknek.

HATODIK CZIKKELY.

Az erdélyiek régi nyájasságáról és utazásáról.

Semmi nyájasság ma Erdélyben, ha csak ottan nincsen tubákpixl vagy feif tubák; nem vala ezeknek híre az régi időben, nem kérik vala akkor elé az portobákos pixist, sőt ha mostani szokás szerint azt mondottad volna s úgy kérted volna hogy tubák pixl, az ki deákul értett volna, azt gondolta s magyarázta volna, hogy tubák szurkot vagy szurkos tubákot kérsz. Nem szíja vala akkor más sem az portubákot, sem az füst tubákot, kivált gyermekkoromban, hanem kocsis, lovász, darabant, azok is ritkán, hanem az hajdúk és az fejedelem németjei s peczér s afféle. Akkor

mostani mód szerint egy pipa dohányt ha úgy kértél volna: fájf tubák, más azt gondolta volna, fáj valamid a tubák miatt. Az 1687. esztendő előtt olyan emberséges ország vala Erdély, hogy egy pénz nélkül keresztül mehettél volna rajta, mégis mind magad mind lovad jól lakhatott volna; nem vala hire az vendégfogadónak. Csudálkozva néztünk Kolozsvárott a közép utczában hogy mondták, hogy vendégfogadó, azon egy nagy szakács vala leírva késsel az tűzhely és írott fazakak előtt. Vala egy rongyos ház Miriszlónál is, az kit hallottam hogy vendégfogadónak mondtak, de nem láttam hogy vendég szállott volna belé; talám még Básta György csináltatta volt, mikor ott megverte volt Mihály Vajdát. Hanem ha megindultál volna abban az időben, elől küldöttél volna az faluban szénátabrakot az lovadnak, magadnak enni valót, s ha bor volt az faluban, bort is adtak volna, sőt az Szászszágon bár az magad lovadon ne jártál volna (noha ezt az ország artikulusa limitálta volt, de avval bizony keveset gondoltak), posta lovat eleget adtanak, sőt ha az szegény folnagyok, birák úgy nem viselték magokat, az mint az utonjáró kívánta, jól megverték az hátát s rajta sült. Az ugyan bizony nem igen volt jól, de mikor az urak közzül valaki megszállott valamely szász faluban a kibén híres bor termett, akár mint tartotta az szegény folnagy, de az úr megharagította magát, s csak ne haragudjék, két-három hordó borban megalkudott, az szegény folnagy, csak ne haragudjek az úr. Ha penig vagy szegény atyádfiához vagy becsületes nemes emberhez szállottál volna, az olyan szívvvel látott, hogy örömben talám az lelkit is kitette volna érted. Még is, az mi csudálatra méltó dolog, az urak

sem voltak pénzesebbek mint most, mert azmiképen most nincsen pénzünk, úgy abban az időben az urak épen az pénzgyűjtésre semmitsem vigyáztanak*, hanem csak az egy böcsületre és emberségre; az paraszt is, sem magyar, sem szász, sem oláh, szegényebb nem volt mint most, sőt bizony sokkal gazdagabbak voltak, mint most.

Azon kívül mind az urak, mind nemesség mind parasztság nagy szeretetben éltenek; nem vala akkor annyi úr, hogy az kinek az apja kereket, falazott is, most a fia megharagudnék ha úrnak nem hírnád. Gyermekek koromban hallottam, hogy egy grófnak Magyarorszáiban meg volt öt-hat száz jobbágya, s azt tartották grófnak, mert Erdélyben, az mint oda fel íram, több gróf nem vala gyermekkoromban gróf Csáki Lászlónál, Erdélyben úrnak azt tartották, az kinek háromszáz, jó fő embernek, az kinek száz ház jobbágya vagy ad minimum hetven vagy hatvan; most némelyek az kik az úri titulust könnyen felveszik, s ha valaki fel nem adja, megharagusznak, két három jobbágya alig vagyon, az egyik bíró, az másik kolcsár, az harmadik szabados, annyival adós az ilyen úr uram, ha megakarnák venni rajta, bizony az dolmánya sem maradna meg. Az mint más munkámban is leírtam, régen az tizenkét tanács úr, gróf és nagyságos urakon kívül többnek úr nem vala neve, úgy azoknak gyermekin kívül urfi, kisasszony; sem annyi az asszony nem vala ezeknek az feleségeken kívül, az mely urakot oda fel leírék, hanem ha annál nagyobb fő ember volt is, csak úgy mondták: uram, kegyelmed, asszonyom, kegyelmed, mint

* Vágyódtak.

vagyon asszonyom; gyermekeknek pedig kis uram, kisasszonyom, vagy Zsófi asszony, Margit asszony. Tanács úr uram is érte meg az tekintetes, nemzetiessel, noha bizony látom, hogy az ifjú Rákóczi György fejedelem idejében az tanács uraknak rendszerént nemzetiessel voltak; nagyságos úr is érte meg az tekintetes nagyságos tituliessel. De most nézd meg, ha egy alábbvaló fő embernek is úgy nem irod: az tekintetes úrnak, vagy az legalábbvaló bárónak: az méltóságos báró urnak, megharagusznak érette; holott régen az egy fejedelmen kívül Erdélyben méltóságos tituliessa senkinek nem volt. Régen az tanács urakon és nagyságos urakon kívül azért haragusznak vala meg ha úrnak mondják vala: ma nézd meg, egy elévaló városi ember is ha úrnak nem mondd, feldúzza az orrát. Nem híják vala akkor az emberek egymást az úr, az úr, az asszony, az asszony, úgy hogy már majd az testvér-atyafiak is szégyenlik egymást atyafiának híni, hanem az úr s az asszony, az úrfi, az kisasszony. Abban az időben, ha annál távol valóbb atyafi volt is, annál inkább ha közelebb való atyafiak voltak, úgy hitták egymást: öcsém, bátyám, sógor, koma; sőt az ki atyafi sem volt, mégis azokat is atyafinak hittak sokat; a kik atyafiak nem voltak pedig: uram, kegyelmed, asszonyom, kegyelmed. Sőt olyan szeretet volt, az mint oda fel leírá, hogy az atyafiak elmentek egymáshoz, egy-két hétig elültek egymásnál, mégis mikor elbúcsúztak, kivált az asszonyok, egymástól, úgy búcsúztanak el sírva: jaj édes néném asszony, édes öcsém asszony, megbocsásson kegyelmed, még nem is beszélgethetünk egymással. Ha valamely újságot kapott valamilyik atyafi, azt maga meg nem ette, hanem az atyafiának

küldötte. Jut eszembe mikor újság volt csak egy lúdtojás is vagy egy császár madara, tizenöt mélyföldnre elküldötte egyik az másiknak.

Farsángban penig, kivált az székelységen, az atyafiak valamelyik atyafihoz gyűltenek, onnét rendszerént ilyen cursust bocsátottak: most az emberiség megindult és az embertelenséget felkeresi, s ahol feltalálja emberségre tanítja. És mivel minden időben vagyon rossz ember, ha rossz emberre tanáltak valahol, avval nem gondoltak, vagy akart vagy nem, jól kellett főzetni, másként az övéből az atyafiak bizony jól főzettek, vagy akart vagy sem, de az gazdának csak jó kedvinek kellett lenni. Ezen kívül tizen, tizenketten az atyafiak és nemesek egy számban beültenek, zekében, harisnyában öltöztenek, az szán előtt hat ökör volt, közöttök két-három cseber bor, s úgy ittak s úgy jártak egymáshoz, csuklyát vontak az nyakokban, botot az kezekben, feles cigány hegedűsök, dudások az szánban, kiáltásokkal, muzsika-szóval, úgy járták az tartományt.

Nem vala inter privatos religionis respectus, az akár catholicus, akár kálvinista, akár unitárius, és ha találattott magyar, csak emberséges ember volt, egyaránt szerették magokat, együtt vigadtanak; sőt az házasok között is nem vala respectus religionis, ugyanis Bethlen Gergelynek catholica felesége vala, Apor István catholicus, az felesége kálvinista, Gyulaffi László catholicus, az felesége unitária, Győröffi György catholicus, az felesége unitária, Thoroczkai Istvány catholicus, az felesége kálvinista, sőt mikor Bethlen Gergely meghala, az feleségivel együtt temeték el, ben az háznál kálvinista predikátor, Csep-

regi, predikálta, kün az templomban P. Vizkeleti Zsigmond. Nem vala az házások között is az religióból semmi visszavonás; ha egyik házban szent mise volt, az másikban könyörgés; nézd meg kérlek, ma az religióért is úgy nézik egymást, mint két ellenség. Az más vallású embernek adjon isten szent lelket, hogy jöhessen az igaz hitre; személyiben miért lehessen ellenségem, nem látom, sőt az igaz catholica anyaszentegyház azt tarja hogy mi catholicusok az olyanokhoz legyünk szeretettel.

Nem volt akkor annyi superlát, hanem estve jól lakván, a palotában vagy nagy házban, vagy az micsodás háza volt az gazdának bevittek egy falka szalmát, azon feleségivel együtt ki ki egymás végiben virradtig jó izűt aludt.

Épen nem nagyozták akkor az emberek magokat; urfiak, elévaló fő és nemes emberek, húsvét másod napján az az vízben vető hétfűn rendre járták az falut, erősen öntözték egymást, az leányokot hányták az vízben, sőt az elévaló embereknél csak magok háznál is estve az frajok az leányok házában kádakkal hordották fel az vizet, reggel csak könnyen öltöztek, tudva már az jövendőt. Reggel azért az udvariak csebrekkel, kártyákkal reá mentek az leányokra, ottan olyan öntözés volt, hogy bokáig járhattál volna vízben. Hasonlóképen aprószentek napján vesszővel úgy jártak az leányokkal, úgy vesszőzték egymást.

Még az nagy emberek is abban gyönyörködtek, mikor az cselédek vígan voltak, sőt sok nagy ember, az kinek elébbvaló szolgálai voltak, azokkal mindjárt ivott, megrészegedvén, az hegedűsöket behítták s virradtig tánczoltanak; az udvariak gyakorta egymást vendégségben hítták, vígan voltak s ittak, mert az

urok még gyönyörködött benne mikor az cselédje vígan volt, csak ne verekedett s ne veszekedett, mert azt el nem szenvedték.

Az levélírásban is semmi ceremoniát nem tartottnak, mint most, mert ha alábbvaló embernek is egész árkosra nem írsz, még azt is cőpertában nem csinálod, vagy spanyolviaszszaal nem pecsételsz, megharaguszna érte; az régi embernek pedig, akármely nagy embernek írt valaki levelet, egy arkosnak a negyedit egészen beírta, alig maradott egy kis tiszta papiros, mikor az levelet egyben fogták, az hová titulust írjanak. Mind az országnak, mind az fejedelemnek supplicatiot egy negyedrészt papirosat egyben fogván úgy írtanak, sőt láttatott az fejedelemnek olyan supplicatio is, az ki egy arkosnak az nyolczadrésziire volt írva, melyben grátiát kértek az fejedelemtől egy jobbágnak második lopásáért, melyre így resolvált volt az fejedelem: ha egyszeri gratia, ha kétszeri, a k a s z t ó f a. Azt pedig nem fősvénységből cselekedték az régi magyarok, hanem egymáshoz való since-ritásból, mert akkor is megvehettek egy konczt papirosat egy sustákon vagy négy poltrán; kevés papiroson is írtanak cordialiter, most az aranyos szélyű czifra papiroson egymást rágják, ezer hazugságokkal egymást lemocskolják, egymásnak hízelkednek. Ha megláthatnád, mennyi mocskos levelet írnak most egymásra Bécsben, én Bécsben lakván, némely részt láttam: akkor bizony elhinnéd, hogy igazat írok. Az akkori időben kevés keleti volt az spanyol viasznak, ostyával, közönséges viaszszal, néha csak kenyér béllal is pecsételtenek, senkinek gondolatjában sem ütközött hogy apprehendálja.

Mikor valaki az embereknek az nagyja útra ment

ha felesége gyermeke nélkül ment, csak paripán ment, ott konyha-szekér nem volt, hanem az vezetéken vagy szolgánál viaszas palaczk bor, fehér czipó, némelyeknek az tarisznýában ösztövéres szalonna, az mellé fokhagyma, sódor pár-vagy mogyoróhagymával, sült tyúk, sőt némelykor, s gyakrabban, ezek közül csak az egyik volt; nyárban mihelyen jó fűvet kaptanak, megszállottak, az köpenyeget az fűre vagy, ha szénabuglya volt, az buglya mellé leterítették, s jobb ízűt ettek belőle, mint most esznek sokan az allapatrétában. Mert akkor ha csak éléhoztad volna is az allapatréta nevét, azt gondolta volna más, hogy Alparétot emlegeted. Sőt az öreg Haller János nagy úr vala, mégis mikor úton ment, ha tallón volt is, mikor az óra tíz volt, megállott az hintóval és evett. Nem vala akkor híre az sézának, mert ha éléhoztad volna hogy séza, azt gondolták volna hogy oláhul szólasz s ez, az az ülje; hanem akkor az urak s az embereknek az eleje, mikor sár nem volt, városhelytt gyalog jártanak. Némelynek volt tiz-tizenöt sastollas, forgós szolgái is utána, azoknak mint egy disznóverő nagy fa, olyan csomós botok voltanak az hónjok alatt; ha pedig sár volt, az városon szerszámos paripán jártanak, s úgy kísérték az említett szolgák gyalog, ha térdig érő sár volt is. Megvolt némely uraknak tiz, sőt némelyiknek húsz asztali szolgái is; azoknak nagy ezüst s három negyedfél ejteles ezüst pohárból adtak asztalnál innyok. Rendszerént háromszor adták bé az bort asztalhoz az asztali szolgáknak: elsőben mikor el akarták szedni az első fogást, másodszor az második fogás után, harmadszor az gyümölcsre, noha, az mint feljebb is írák, mikor az uraknak jó kedvek érkezett, szintén úgy ivutt egyest velek, mert azok vagy fő vagy jó nemes-

emberek gyermekei voltak. Némelynek megvolt tiz-tizenegy gyalog inasa is, azon kívül tizenöt-tizenhat étékfogója, némelykor több is, azon kívül néme-lyeknek trombitási, török síposi, hegedűsi, dudási, furulyási, czimbalmosi, énekesi, asztali mulató mar-kalfi avagy az mint hítták, bolondjai. Nem vala abban az időben annyi emberszólás mint most, hanem az tréfában igen gyönyörködtek asztalnál, azért az hol tréfás, játékos fő- vagy nemesembereket tudtanak, azt magokhoz hítták, asztalnál jól tartották, men-től nagyobb tréfát tanáltak fel, abban mulatták ma-gokat. Egy szóval, azt írhatom, hogy volt akkor olyan úr vagy úri ember, az kinek volt asztalánál annyi étke s annyi szolgálja, mint most az nagy gög mellett tizenkét, tizenhárom s tizennégy urnak is vagy on; hát ha még láttad volna sokaknak az fizetett sok haj-duit, sereg németeit, az kiknek magok strázsát magok-nak állottak; nem valának ezek cságos, csigos, na g y s á g o s uramék mindnyájon, hanem u r a m k e g y e l m e d. Valyon ma hány gróftól, hány bárótól tel-nék ki az az pompa? mert némelyike mikor egyik jó-szágából az másikban ment, nyolcz, kilencz, sőt tíz társzekerei is mentenek el előtte, az kiken az egyet-mását és az apparátusát vitték; azok mellett az magok fizetett hajdúi, németjei voltak az késérok, azok kí-vül magok mellett volt egy pohárszék-kocsi, az kin az pohárszék egyetmás járt, más konyhakocsi vagy tár-szekér, az kiben az konyhára való eszköz, tálok, tán-gyérok, nagy konyhára való réz kondérok, hat, hét, nyolcz ejteles ón palaczkok, pinczetokok.

Mikor az fejedelem udvarlására mentek is, szer-zámos paripákon mentenek, senki nem ment hintón; az tanács urak az várnak belső piaczára mentenek, az kik

penig tanács urak nem voltak, az vár kapuja előtt szállott le lováról; akkor az lovász kápával béterítette az nyerget.

Nosza sok titulus, most melyik győzné el ezt az vitulust?

HETEDIK CZIKKELY.

Micsoda szekereken jártak magok régen az erdélyiek.

Az urak lovai akármí szőrűek voltak, de ha az lovok farkai fejérek voltak, azt berzsenynyel szépen veresen megfestették, gyakrabban azt, mikor az istállóban voltak, felkötötték, mint most némelyek az hajokat, zsacszóban tartották; mikor az úr valahová ment, kivált paripán, azt kioldozták, hogy az ló farka szép fodrosan álljon.

Mikor penig utra indultanak feleségestől, az böcsületes nemességnek állapotjához képest kis bőrös kocsija volt; mikor közel ment, két lovon járt, mikor távolabb ment, négy lovat fogatott be. Az kocsi vagy csak bakon lógós volt, vagy csak az tengelyre csinált volt; akkor az hintó igen ritka volt, hanem az közönséges fő embereknek nagy bőrös kocsijok volt, az hátulja mindenkor lógós, némelyiknek az elei is szintén olyan volt mint az hintónak az dereka, csak fedele nem volt, egyéb minden alkalmatossága az egy fedelin kívül; az mint az hol ide alább az fedeles hintót leírom, tudd meg, hogy épen olyan volt az bőrös kocsi is.

Az hintók mind bőrös magyar hintók voltak, híre helye sem volt az német hintónak. Vesselényi Pál uram ajándékozott volt Apafi Mihály öreg fejedelemnek egy német hintót, jut eszemben, hogy Szében-

ben gyermekekül úgy jártunk nézni mintha csudalátni mentünk volna; elmenvén az híre, hogy az fejedelemnek német hintaja vagyon. Az magyar hintó is kétféle vala, egyik kétfelé eresztős, az drágább is volt, az második orsós. Az mely uraknak kétféle hintaja volt, (de az ritka volt) az kétfelé-eresztösön járt az úr, az orsóson az asszony. Ezek is sokfélék voltak, mert némelyiknek az fedő bőrk jobbak voltak, úgy hasonlóképen az belső borítékja is külömbféle volt; mert némelyeknek az belső borítékja volt virágokra czírázott szattyán bőrből, némelyeknek gordoványból, némelyeknek karmazsinból, némelyeknek jóféle posztóból; az fejedelemnek bársonyból (az fejedelem hintájának az orsói is aranyasok voltanak); kül meg volt verve nagyobb részint apró szegekkel, mint az német hintón is vagyon, közben közben réz szeggel, belől is az hol illett. Az mint az fedelit az orsóhoz csinálták, vagy az kétfelé-eresztősnek az karfáihoz, ott fen körös-környül lefüggő selyem rojt volt, azt réz szeggel verték le; az orsós hintónak pedig benn az közepin egy koronaforma lefüggő selyem rojt volt, az középit czifrán veres és fejrészeggel megverték. Az kétfelé-eresztős hintónak az fájának az dereka felül vasban volt foglalva, az kin az hintó fedelit elé s hátra bocsátották, s kivált tavasszal, mikor szép híves idő volt, kétfelé eresztették, úgy ültek benne mintha fedele sem lett volna; azokat az fákat is olyan borítókkal borították, mint az hintó belső részit, szegekkel meg volt verve, és ugyan olyan rojtos selyemmel prémezett mint az többi része. Az mint az hátulsó ülés volt, az hintó derekában kívül láda volt, úgy az első résziben is, de azt sem kívül, sem belől meg nem ismerted volna, csak azt tudtad volna, hogy csak az egy hintónak ülésinek első hátulsó dereka; az

ülés helyiben mit tettek, majd meglátod. Azon kívül az hol felültenek az hintóban, ott tágas hely volt, azt ablaknak hitták, egy ember nagy tágason elülhetett benne, annak befedő, kül fekete bőrből való borítékja, azon belől volt olyan matériából töltött fedél mint az hintó belső része, az meg volt tűzve, annak az végén körös-környül rojt volt; az az ablak takarója könyöklőfán függött, de az is mint az hintó olyan bőrrel bé volt csinálva, apró réz s fehér szegekkel megverve, selyem rojtos prémmel megprémezve; azon fán volt két lyuk, az lyukon felül vagy két rézgomb vagy két aczélgomb, az melyeket az ablak fája lyuka felé szegeztek, hogy az lyuk ne lássék. Az hintó derekában, az hol az hintóban felültek, kétfelől volt két csap, az kiben, az mint íram, az ablak borítójának gombos két lyukát belé tették, s az tartotta, de az ablak borítója csak egyfelől nyílt ki, mert az más fele hosszú vassal az hintó derekához volt kapcsolva. Az felülő helyen két szélyes bőrn függő erős fa volt, de alól is bőr volt rajta, az is azhol az bőrt az fához szorították, szeggel meg volt verve. Ugyan az hintó derekában az ablak-tartó vas- vagy aczél-csap-hoz közel volt mintegy arasnyi hosszú és mintegy másfél tenérnyi szélyes kerekforma erősen bécsinált fa, az melyet is az hintóval hasonló borítékkal béborítottak, selyem rojtos prémmel megprémezvén és szeggel megvervén; ahhoz tartózkodtanak, mikor az hintóban fel akartanak ülni. Mind az két felülő helynek vagy ablaknak mind az két felében egy-egy kis kilincsen járó, magas, jó hosszú ládácska volt, az két ablakban négy olyan ládácska volt, annak az ajtaja czifrán meg volt verve apró szegekkel. Az hintónak az alsó része ugyan meg volt bérelve és szegekkel

verve, de egy része erős cserefába eresztett csak deszka volt, tudniillik az hol azon kívül sem volt szükség. Az ablak mellett az mely cserefában volt azon deszka foglalva, abban kétfelől, mind elől mind hátul, két-két karika volt, úgy hogy nyolcz karika, ketteje általel- lenben felyül, az más ketteje alól. Az hintó az mely fákön függött, azok cifra fából és festve voltak, cifrázott vasakkal megvasazva mind elől mind hátul, azonban vaspléhekkal cifrán ónoztva, meg volt plé- hezve, az bakja pedig elől hátul tágas volt. Az orsós hintón hat gomb volt, vagy rézből vagy vasból az tetején, ketteje elől, ketteje hátul, ketteje az közepin; azok pedig cifrák voltak; az kétfelé eresztősnek pedig az tetején semmi sem volt, hanem ránczos volt, az mint az kávék voltak benne. Az hintónak az alsó részén, az hol az ember lába állott, táltartó és hordozó hely volt az hintó fenekén; az hintónak pe- nig az fedeliről mindenfelől bőr függött; tiszta időben feltűrték, essős időben leeresztették; azon kívül elől hátul kétfelől szélyes csatlója volt az hintónak. Lát- tam igen gyermekkoromban üveges hintót is, de amaz apró üvegből ónban foglalva ajtaja volt, mint az más- féle apró kerék üvegben ónban foglalt ablak szokott lenni.

Ezt az magyar hintót azért írák le, hogy még- is feledékenységbe ne menjen az magyar hintó mi- csodás volt, mert az olyan erős munka volt hogy né- melyeknek az gyermeke is megérte véle, nem úgy mint most, hogy az mint veszed az mostani hintót, annyit romlik, hogy gyakrabban többet költesz rája mint az mint vetted, s mégis öt-hat esztendeig elig éred meg véle. Lássuk azért, kedves olvasóm, az régi magyar hintón mint jártanak az régi magyarok.

NYOLCZADIK CZIKKELÝ.

*Miképen rakták meg s miképen jártanak az leírt kocsikon,
hintókon az régi magyarok.*

Legelsőben egy hintó eleiben akkor is rendszerént hat lovat fogtanak, mert némelykor nyolcz lovat is fogtanak; de híre helye sem volt hogy bakról hajtásák az lovakot, hanem az kocsis, még az fejedeleemnél is, megnyergelte az nyerges lovat s nyeregből hajtotta az négy lovat. Az kocsis rendszerént szakállos volt, az hámok szélyes bőrből, nagy csattosok voltak, nem olyanformán mint most; az hámokban rendszerént kötél volt, az kit hámostrángnak híttak, úgy az tartója is az hámnak kötél volt; az fékek azok is szélyesek voltak, az szemein alól az lónak nagy szívforma bőr, az ki majd az orráig ért. Az ló-bokrétának híre helye sem vala, hanem az lovaknak az üstököket szíjával vagy szironynyal felkötötték; az két középső és első lovak közt egy vastag pálcza volt, rövid láncon, peczekkel, azt közpálczának hítták, az féken osztán karika volt, úgy peczkelték osztán fel az közpálczát az két-két lóra. Az nagy uraknak pompára veres zöld szironynyal varrott bagaria hámjok volt, azon nagy fejr ónnal megónazott csattok; az kocsis és felejtár ostorának mind az nyelinek az végén, mind az ostornak harmadányira az nyeltől fogva rojt volt; köntösök az kitől mint kitölt olyant viseltenek, hanem az süvegek préme rendszerént róka-fark volt. Kivált az közepesse az fő embereknek mikor utra mentenek télben, az lovak pokróczát, kenderből vagy szíjból álló lekötő szíjával az ló hátára kötötték, s úgy fogták be az lovakot s úgy mentenek.

Már azért mikor utra akart menni valaki, lássuk mint készült utra.

Legelsőben is kezdjük el azon főrendeken, az kik társzekeret nem hordoztak. Minekelőtte tehát megindultak, az hintót így rakták meg: az tálakat tették az hintó fenekén az táltartó helyre (vedd eszedben itt, mint írásmű le oda fel az magyar hintót), az párnaszák-ból hátul ülést csináltak, azt, az mint oda fel leírám hogy nagy karikák voltak az hátulján is az hintónak, az ülésben letévén az párnaszákot, az ülésnek az eleit kötéllel békötözték, hogy az párnaszák elé ne csuszson, az párnaszákra szőnyeget terítettek, az kinek egy része kül állott az hintónak hátulján; az hátok megé az maga szép portai tarka czifra váncosát tették, az mely erősön meg volt töltve; az párnaszák mellé hátul még valami apróságokat raktanak; elől, ha leánya volt az fő embernek, az ült, s annak az párnaszák-ját tették, arra is szőnyeget, az kinek egy része az hintó elein kifüggett, úgy szintén portai váncost is tettenek, azt is elől az karikához kötéllel úgy megköt-vén mint hátul. És mivel abban az időben szokás vala hogy utra egy fazék káposztát főzzenek s valami sültet vittenek, s kivált nyárban mihelyen jó fűvet talál-tanak, ettenek: az első ülésben való párnaszák alatt rendszerént az frajok pokróczok volt, azon hátul az fazék káposzta. Sültet, fejtér czipót hordoztak, palaczk-ban vagy pinczetokban bort, mert hogy mindenütt jó bort nem kaphattanak, bort és fejtér czipót mindenkor hordoztanak magokkal. Az magyar hintónak az há-tulsó bakjára nagy öreg, fekete bőrrel borított, ónos szegekkel czifrán megvert ládát tettenek, abban, ki-vált ha pompás vendégségre vagy lakadalomban men-tenek, úr, asszony köntőseit, szoknyáját s egyéb por-

tékaít mind bérakták, mégis az bőrládán felyül sok egyetmás elérhetett. Elöl volt az fejérruhás láda az bakon, de az két bakot gyakorta úgy megrakták, hogy az hintóból sem hátra sem elöl az kocsist nem látták. Az hátúlsó ülésben az úr s az asszony ültenek; ha olyan három-négy esztendőös gyermekek volt, azt közbenvették, ha penig nagyobb volt, kivált leány, az az öreg asszonynyal az első ülésben ült; némelykor hárman is ültek elöl. Az frajok az ablakokban ültenek, néha négy személy is szorult az két ablakban. Az csatlón hátul az úr felöl állott az csatlós, más felöl, az asszony felöl az inas, annak az nyakában volt az úr mosdó aranyas csészéje, az orczatörülövel, fésűvel együtt bőrtokban lóding-módra; azok az orsóshintónak fél kézzel az orsóját tartották, az kétfelé eresztősnek az karfáját, az melylyekkel nem az hintó felé, hanem az lovok felé állottak arczczal; az holdölő volt, leszállottak s az hintót tartották. Ha az egynél több inas volt, kettő vagy három, azok az bakon kerestének magoknak helyt. Az hintó derekában, az ló felöl való lábában hordozták az pohárszék egyetmást, úgy mint abroszt, asztalkeszkenyőt, sőtartót s affélét; az hátúlsó hasonló lábában volt az asszonynak olyan aprólékos portékája s egyetmása, az melyre ottan ottan szüksége volt, hogy mindenkor az lábában ne nyuljon. Az ablakban lévő egyik ládácska volt az csatlósé, abban az hintóhoz való pántokot, sing szegeket s affélét hordozott; az másik volt az kocsisoké, abban hordozták az patkólózacsokót, lóvakarót s törlő szűrt s affélét. Az másik ablakban az kétlábában volt az öreg asszony és az frajok egyetmása; azon kívül mindenik frajnál egy-egy kosár volt, kiben különb különbféle apróság, varróselyem s afféle, az másik kosárban vajas pogácsa, ka-

lács, töltött tyukfi s afféle, mert azok nélkül nem jártak, sőt az hintóban ösztövéres szalonnának, fokhagymának, s rendszerént főtt sódornak is meg kellett lenni. Reggel osztán mikor megindultanak, mindenkor felestökömöztek az hintóban, az frajoknak is adtak az egyszer való felestökömből; az reggeliből ha valami megmaradott, azt az kocsisnak és felejtárnak küldötték. Az lovaszolgák az hintó előtt jártak, az lovász hátul az vezetékiparipát vezette; az hegyes tör mindenkor az paripán volt. Nem vala akkor annyi nyakban vető kard mint most, hanem ha annál nagyobb ember vala is, lódingot viselt, azon lefüggő elefántcsontból való kis kerék palaczk, porozni való puskaporral teli, annak csattantó fedele, kis réz sípja, az kin az puskaapor kijött; az lóding penig tele volt töltés puskaporral, golyóbis az végén; az lódingnak az takaróját vagy majczon vagy bagarián lévő csattal bécsatolták; az lódingszíz, az kivel nyakban vetették, meg volt vagy skófiummal vagy ezüst vagy arany fonallal varva, ugy az lódingszorítója is; némelykor majcz volt az szíz helyett, az is vagy skófiummal vagy ezüst vagy arany fonallal varva, ugy az lóding szorítója is; némelykor majcz volt az szíz helyett, az is vagy skófiummal vagy ezüst vagy aranyfonallal elegyesleg volt szöve; némelykor penig három-négy rend sinóron függött az lóding, de akkor az sinóron ezüst aranyas gombforma volt, az kinek mindenik végén nagyon ezüstműl ugyanazon gombhoz forrasztott rövid síp volt; némelyike nem volt aranyas, csak tiszta ezüst, annak az közepe lyukas volt, ugy vonták az sinórban. Az lódingnak egyik felin rendszerént volt az puskakolcs aczélműl megzománczozva, az az lóding alatt réz karikához vagy ezüst kariká-

hoz volt sinórral vagy szíjjal varva, az is olyan matérián függött mint az lóding, de az lóding szíján vagy majczán helye volt, az hová felakasztották, hogy nem fityegett. Ritka volt akkor az ezüst aranyas kard, senki nem is viselte más, hanem az embereknek az igen nagyja, és azok is rendszerént igen az közönséges kardot viselték. Viseltek ugyan pallost is, de azt rendszerént olyan paripára kötötték, az kin hegyes tör nem volt; az kardot pedig nem az nyakokban vették, hanem az derekukhoz kötötték. Az kardszija volt vagy bagariából vagy selyem majczból; kinek tiszta ezüst, kinek ezüst aranyas csatja, az boglári s végén való csat is ezüst volt, kinek pedig csak réz vagy aczél csatja volt. Az kard szíjához volt függve kötve az nagy szablyatársoly, az szintén olyanformában volt elkészítve mint az lóding, megvarva vagy másképen elkészítve az borítékja, mert az belső része bőr volt. Némelyek ki gyöngyházzal, ki cifra csonttal kirakott tölcseres karabélyt is viseltenek, de azt az szolga hordozta; annak rendszerént szélyes pantaléra volt, vagy majczból vagy bőrből, az csatt is mint az kardon, az kitől mint tölt ki.

Az flintának abban az időben híre sem vala; vala ugyan az nagy uraknál, de nem olyanforma agyú, mint az mostani flinta, hanem másféle csufos, azt serétes puskának hítták. Akkor leghíresebb puska vala az st u'c z, az után való volt az tersényi puska, az is vont lyukú volt, azután volt az kőszegi pulyhák, ennek nem volt vontja, s rendszerint az hajdúk viseltenek ilyent. Ezek mind kerekeseek voltak, de kivált az stucznak az rántója mellett sneije volt, az kit felnyomván, mihelyt alig nyultak hozzá, mindjárt szaladott; még az pistoly is rendszerint mind kerekese

volt. Már az kitől mint tölt ki, vagy egy pár stuczot, vagy egy pár tersényi puskát, vagy egy pár pulyhát hordozott, töltve, felporozva, az hintóban hátul az ülés mellett kétfelől; ettől nem kellett félni, mert ha fel nem tekerték, ércz lévén benne, az is távul az gyujtólyukhoz, magára soha az gyujtólyukra nem ment ha reá nem vonták, soha el nem sült, mint az mostani gyilkos flinták miatt mennyi veszedelem s véletlen halál történik. Ilyen két stucz vala az Bátori Gábor fejedelem hintájában, mikor Szilasi és Ladányiék Váradon meglődözék, de mivel az istentelen inast az pártosok elcsinálták volt, hogy kösse le az hintóban az stuczokat: mikor az fejedelem az stuczokhoz kapott volna, kezében nem veheté, mert már le voltak kötve, s úgy vesze el az fejedelem.

Ennek alkalmatosságával hogy az puskák eléjvénnek, senki abban az időben vadászni járván, vadhoz nem lött seréttel, az kinek serétes puskája volt az urak között, soha vadhoz véle nem lött, csak madarakhoz. Az vadhoz, akkor stuczból, tersényiből, pulyhákból, egyes golyóhissal lönek vala, ha találta, ott maradott, ha nem találta, ritkán ment el sebben, sőt mintegy törvénye vala abban az időben az vadászoknak, hogy ha annál nagyobb fő ember volt is, ha vadhoz lött s nem lötte, vagy vért vagy szőrt elé nem hozott, plága-lapoczkát hordozván magokkal, azt jól megcsapták vagy fiatal fát vágtanak le alatta. Azért olyan bő vala akkor az vad, hogy bár az falutól ne mentél volna igen messze, mégis elég vadat találtál volna; most pedig miolta az flinta bėjöve és seréttel kezdettek löni vadhoz, mivel több vad megyen el sebben, az mely osztán haszontalanul döglik meg, mint az ki úgy esik el hogy hasznát vegyed, azért

szűkült így el az vad. De az agarakban is az régi uraknak nagy gyönyörűségek volt, dicsekedvén egymásnak, kinek mint fogja az agara az szarvast, farkast özet, rókát, nyulat; sőt láttam olyan agarat, az ki személye szerint elfogta az hiúzt.

Az mely fő ember pedig hintóval és egy társzekerrel járt vagy kocsival, már annak az hintájában táltartó ritka volt, úgy az hintó derekában elől hátul apró láda; hanem az mely egyetmást és tálat az egyes hintón járó az leírt helyekben rakatott, azokat itt az társzekerre vagy konyhakocsira rakták; az bakot sem rakták itt olyan bővön meg, hanem az bakon csak az leírt ládák voltak, ben pedig az hintóban az ülésben az párnaszákok; az frajok mégis ha az első ülésben el nem fértének, mindenkor az ablakokban ültenek. Kétfeléeresztős hintaja az köz és alábbvaló fő rend embernek ritka volt, mert azt tartották, hogy az olyan hintó csak az urakot és nagy fő rend embereket illeti; sőt ha az apróbb rend fő embereknek csak kétfeléeresztős hintaja lett volna, megnevezték volna véle, mint az kit nem illetne. Az felejtár mellett való ló rendszerént ménlő volt, gyakrabban az kése-fás is; akkor volt az fő rendeknek multságok, mikor azok nyertettek s visítottak, sőt némelykor mikor városban bémentenek, valami ismeretlen oláh jobbágyoknak parancsolatjuk volt, hogy az hintó mellett kanczán hol elémjenek, hol hátra maradjanak, hogy az kanczára az ménlovak nyertsenek, visítsanak. Az mely úrnak, fő rendnek két hintaja volt, az kétfeléeresztős az úré volt, az orsós az asszonyé; mikor együtt mentenek valahová, az kétfeléeresztősben az úr ment s az asszony s az gyermekei, az orsósban az öreg asszony az frajokkal. Ezen hintóknak, az mint mind az

hintó fedele drágább bőrből, mind az bérlése az hintóknak drágább volt mint az közönséges hintóknak, úgy az szőnyegek is drágábbak voltak, az portai vánkók is ezüst, arany és drága selyemmel kötött volt. Noha az ilyennel legalább csak járt egy konyhakocsi és egy társzekér (mert, azmint feljebb íram, az nagyja az embereknek, mikor egyik jószágából ment az másikban, az társzekereket jó idein elküldötte): mégis az hintóülésben az párnazsákok voltak, s az bakon az ládák; az bakokat pedig kiki tisztességes medvebőrökkel takartatta bé. Az mint feljebb is íram hogy ez az ország olyan emberséges ország vala, hogy ezen egy pénz nélkül által mehettél volna, az urak és fő emberek mindazonáltal magokkal pinczetokokban s nagy ón palaczkokban bort hordoztanak, mivel mindenütt az falukon jó bort nem kaptanak; úgy fejér czipó s gyakran köz czipót is. Mikor pedig valamely úr lakadalomban vagy keresztelőben ment, vagy főtisztnek instelláltak, vagy akármi pompára ment, akkor az szekeres lovakra az fent leírt szironyos hámokot rakták, drága szőnyeget és drága portai vánkókat az hintóban, az hintó után aranyas szerszámban öltözött paripát, az kin aranyas hegyes törön kívül aranyas buzogány is volt; ott az nyeregben kápa volt; az hintó előtt pedig hol hat, hol nyolcz, ezüst aranyas szerszámban s némelykor köves, gyöngyös szerszámban öltözött uri lovakot vezettének török boucsosokon; ott kengyel s minden ezüst volt. Az lovak, az mint oda fel íram, tollasok voltak s bokkrétások, az lovakon kin oroszlánbőr, kin tigrisbőr, kin párduczbőr, kin vízilóbőr (deákul hippopotamusnak hívják és az Nilus vízben termik), azon kívül kin drága marhahajtó, kin drága portai czafrangok, sőt né-

melyik czafrangok jóféle gyöngyösök is voltak. Ezek előtt az vezetékek előtt az fő lovászmester járt tollas forgóson, az lovakot étekfogók vezették, rendszerént azok is forgósok voltak, az lovakon hátul járt az vice-lovaszmester, az is forgóson, az után az hintó előtt épen két étekfogó, forgóson tollason; rendszerént az vezetékek előtt mentenek az étekfogók rendre kettő-kettő, de azoknak is nagyobb része forgós tollas volt, azok előtt az főember szolgálk, mind inkább forgóson, azok előtt az török síposok, trombitások, úgy trombitáltak az mint oda fel leírák; ezek előtt ment az fő-asztalnok, mindenkor nagy sástollason, elötte meg két étekfogó; az fő-asztalnoknak az keziben rendszerint vasbuzogány. Ezekben az urakban sem vala gróf, ritka az báró; nosza az mennyin vagyunk grófok és bárók, hányunktól telnék ki az az pompa?

KILENCZEDIK CZIKKELY.

Az régi erdélyiek lakadalmiról és házasságiról.

Menjünk már az házasságra és lakadalmára. Mikor valamely ifjú legény meg akart házasodni, elsőben, mint most is, az leánynak az apját anyját megjáratták alattomban, hogy van-e kedvek leányokat azon ifjú legénynek adni vagy nincsen; ha volt kedvek, napot tettenek, hogy mely nap menjen az ifjú legény leányt nézni. Az rendelt napra az ifjú legény mentől tisztességesebben lehetett, elment, de kivált az urfiak az oda fel leírt czifra lovakon s öltözetben; rendszerint mindenkor vacsorára ment az leánynéző; azt ott jó szívvel látták, asztalnál az legényt és az leányt egymás elleniben ültették szemben; erősen ittak, va-

csora után éjfélig s tovább is tánczoltanak; az ifjú legénynek az szolgáját is mentől jobb szívvvel lehetett, úgy látták. Megvirradván, az leánynéző elbúcsúzván, elment. Nem értem, de hallottam régi emberekől, hogy régen olyan szokás is volt, az melymost is az székelyek között az közrend között megtartatik, hogy az leánynézés után az leány apja két atyafiát elküldötte az legény házához, azok háztűz-látóknak hívattattak, azokat is az legény cselédestől jó szívvvel látta, megitatta, tánczoltatta; mikor azok visszatértenek, az legény leánykérőket küldött, ha az leányt oda ígérték, még megjelentette mikor megyen oda kézfogásra; azon az nap elment. Vacsora előtt az leányt ebédlöpalotában kihozták, ott lévén az atyafiaiban is sokan, ugy az leány atyafiaiban is sokan; azután az legény az környülállóknak térdet hajtott, czifrán, kardoson, lódingoson az leányhoz ment, és mintha kézfogással az következő házasságra kötelezték volna magokat, az legény szép gyengén az kezinek első ujjai végével megütötte az leányasszony keze ujjainak végét. De minekelötte az kézfogásra kivitték volna az leányt, úgy akkor is mikor kéretek, megkérötte az apja s az anyja, hogy vagyon-e kedve ahoz az legényhez való menetelre az leányoknak; és ha mondotta, hogy vagyon, ugy ígérték oda, vagy ugy vitték ki az kézfogásra. Az kézfogás után az leányt megint bevitték az apja vagy anyja házában, s ott megállott, azután az legény két atyafiától az jegyes-gyűrűt béküldötte, azt az leány elvette, akkor az leánynak valamelyik asszony atyafia egy gazdag skóffummal varrott keszkenyőre vagy az kitől mint tölt ki, olyan keszkenyőre, mentől tisztességesebb gyűrűt akasztván, az legénynek ugyanazoktól.

kik az leány gyűrűit bévítették volt, kiküldötte, azt az legény elvévén, rendszerént az legény ujlag beküldötte két atyafiait, és az leányt hűtre kikérte; akkor megint az apja s az anyja s az atyafiai az leányt kihozták, rendet állottak. Az asztalon tisztességes szőnyeg volt, az asztal eleiben is az földre szőnyeget terítettenek, az pap eléállott, háttal az asztal felé, arczczal az nép felé; elément az ifjú legény, az szőnyegre állott, az leányt is elévezette valamelyik asszony atyafia, és az pap ott megesketé őket. Vége lévén az hűtlésnek, az leányt megint bévítették. Az szőnyeg, melyen az mátkások állottanak s megesküdték, az papé volt, azon kívül mind az legény mind az leány apja jól megajándékozta. Azonban asztalt terítettenek, az étket elhozták, az leányt asztalhoz kihozták, megint az legénynyel szemben ültették, vacsorán vígan laktak, vacsora után éjfélig s tovább is tánczoltak.

Reggel felkelvén, az legény, ha nagy ember gyermeke volt, az mátkájának száz aranyat küldött, vagy az kinek mint volt tehetsége, annyit küldött; rendszerént az öreg asszonyt és az leány apjának az cselédeinek az eleit megajándékozta; avval az leány apjától anyjától és az leánytól elbucszúzott; akkor élément. Az mig pedig mátkások voltak, az leány az mátkáját bátyjának hitta, az legény pedig az leányt hugának, úgy is irtanak levelet egymásnak.

Nem akarom elmulatni azt is, hogy, noha nem értem, de hallottam az régi emberektől, hogy mikor valamely leányos házhoz leánynéző ment, tyúktojást főztek s az legény eleiben tették, azt három szégyen nélkül kellett megenni. Elsőben azt kellett megtudni, híg-e vagy kemény, mert ha az híg tojást kemény

gyanánt, vagy az keményt híg gyanánt bontotta fel, első szégyen volt, másodsor: mikor megsózta s felkeverte, s valami kifolyt az tojásból, második szégyen volt, harmadsor: mikor ette, úgy keverte fel hogy mikor az kenyérrel mártogatta, semmi róla le ne hullott, és az tyúktojáshoz is annyi kenyeret metélt, hogy megérte vele, s meg is ette az tyúktojást véle, másként harmadik szégyen volt.

Mikor osztán az legény haza ment, ha apja, anyja volt, azokkal beszélt, ha szülői nem voltak penig, az atyafiaival az dolgot közlött, az lakodalomnak napot rendeltenek; az mely napot az leány apjának megizentenek, azon napra az leány apja lakodalomhoz készült. Az ifu legény hogy azon napra elérjen, elindult, mindenütt azelőtt az hol mentenek, szállást szereztetett, oda bort, vágó-marhát, szénát, zabot, egy szóval mindent szállítatott, hogy mind jövet s mind menet, mind ebéden s mind vacsorán, valamig az leányos házhoz mentenek és onnét vissza az legény házához, bővön megérjék vele, mert menet jövet mindenkor vígan voltak.

Az legény rendszerént az közelebb való atyafiai közül hívott magának násznagyot, nyoszolyóasszonyt, vőfélyt és kisnyoszolyóleányt, vagy ha olyan atyafia közel nem volt, valami nagy urat kért, hogy vállalja fel magára az násznagyságot, úgy az több említett tisztességekre alkalmas személyeket kért. Az legénynek fő úri gazdája volt, az ki az úton az vice-gazdának az szükséges dolgokról parancsolt; az lakodalom előtt való nap az lakodalmas házhoz való közelebbik faluban megszállott, ott reggel felestökmöt ettenek, elküldöttek, hogy mikor készen lesznek az leányos háznál, tudósítsák az nász népit; mert az vőlegény-

nyel feles úr, úrfi, asszony, kisaasszony ment, kivált az atyafiai, de másféle urak, urfiak stb. azokat az kísérőköt nász népinek hitták. Mikor megizenték, hogy készen vadnak, egész nász népivel megindultak, két úrfiat szerszámos lovon, párducz- vagy tigrisbőrben felöltözvén, daru-vagy kerecsentoll-forgóson elől küldöttének; azokat előlköszöntőknek hitták. Azok elmenvén, az menyasszony fő-gazdáját aznásznagy nevivel köszöntötték, meneteleknek okát megjelentették, az gazda szépen megköszönte és viszon- tag köszöntette az násznagyot, s megizente, hogy jó szívvel várja s látja. Akkor az gazda vagy egy nagy selleg vagy pohár vagy fazék bort az előlköszöntőkre köszönt, azt azoknak előbb megkellett innya, azután tánczot osztottanak nekik, s hármat tánczoltanak, az táncz után hasonló edény bort köszönt újrolag az gazda az előlköszöntőkre, az kit meg kellett inni; és mivel három-négyszázalékos fő ember gyermekei ifiak voltak véle, azokat is úgy itatták s tánczoltatták. Azután az öröm-mondók visszamentenek, és az násznagnak az követtséget megvitték. Addig az háló-helyig rendszerént az vőlegény szerszámos paripán s tollason jött, hanem az lakadalom napján az násznagy mellé ült az hintóban, az vőfély pedig ugyanazon hintóban elől ült. Az második hintóban ült az noszolyóasszony és kinoszolyó azaz kiasszony. Rendszerént a vőlegény hatlovas hintót is vitt az menyasszony után; legelől ment az násznépe, azok előtt voltak az török síposok, trombitások, dobbal, azok előtt ment az ifi legény nagy sastollas forgókban és párducz- vagy tigrisbőrökben felöltözvén, de az násznépe közül is az ifiak mindinkább forgósok voltak, ki párduczbőrben, ki tigrisbőrben, az lovak is nagyobb részt aranyas szerszámban, tig-

ris-, párducz-bőrökben voltak. Az nász népe után men-
tenek az násznagy, vőlegény és vőfély szolgálai, mentől
tisztességesebb köntösben, sok volt azok közül is for-
gós; azok után mingyárt vitték az násznagy, vőlegény
és vőfély vezetőkeit az oda fel írt ló-öltözetekben.
Az násznagy hintója előtt ment két forgós tollas, pár-
duc- vagy tigrisbőrben felöltözött ifju legény, úgy
hasonlóképen az nyoszolyóasszony hintója előtt ha-
sonló két ifju legény. Mikor osztán az faluhoz közel
érkeztenek az hol az lakodalom volt, az fő gazda az
gyűrűt kiküldötte, némelykor az gyűrű helyett két
három aranyat is; avval egy bizonyos czélon meg-
állottanak, akkor az vőlegény résziről egynehány
paripát külön állítottanak; úgy az leányos háztól
is paripákat hoztanak ki, azokkal rendet állot-
tanak; mikor osztán jelt adtanak, az mely czélban
az gyűrűvel megállottanak, addig futottak, mert jó
távol állottak az gyűrűvel, és az kinek az lova az
gyűrűhöz legelsőben érkezett, azon az lón ülő nyerte
el az gyűrűt, s volt dicsőségire s dicséretire is. Az
után rendszerént az faluban megszállott az násznépe,
ott ujolag öltöztenek, onnét az vőlegény ajándéko-
kot küldött az menyasszonynak, mely is állott egész
mindenestől elkészült uj köntösből s asszonyi egész
öltözetből. Azonban egy ezüst, rendszerént aranyas
tángyéron vagy tizes aranyból vagy apró arany-
ból százig valót vagy többet is ha akart; azt az vőfély,
szerszámos paripán ülven, forgóson, felvitte, az meny-
asszony vendége előtt az vőlegény nevével az meny-
asszonynak praesentálta; azt megköszönte az meny-
asszony nevével az fő-gazda. Az fő-gazda pedig min-
denkor valami nagy ur volt, annak nagy hosszú ara-
nyas pálczája, annak osztán sok vice-gazdái voltak,

azoknak mind hosszú, zöld festékekkel festett pálcájok, azokról ismerték meg kik az gazdák. Mikor praesentálta az vőfély az menyasszonynak az ajándékot, hármat lánczolt, azután megint az több násznépihez ment. Az lakadalomnak pedig rendszerént hosszú színt csináltak, s abban volt; ha télben volt az lakadalom, két három kül fűtője volt az színnek, hogy meleg legyen, mivel az atyafiakon kívül, mind az vőlegény, mind az menyasszony atyafiain kívül sok idegen vendégeket is hívatott mind az leány atyja, mind az vőlegény. Mikor osztán az leányos háznál teljességgel készen voltak, megüzenték az násznagynak, hogy készen vadnak, akkor, az mint oda fel leírák, az násznagy az násznépivel, olyan renddel s olyan pompával megindult az lakadalmas ház felé. És ha olyan helyt volt, hogy az leány atyjának az várában álgyúk, tarackok vagy szakállasok voltak, az nász népe eleiben erősen löttének; az nász népe is mindenféle muzsikával, valamennyi kitölt s illett, annyival ment. Mikor osztán az szín vagy palota eleiben érkeztenek melyben az lakodalom volt, az hintóból szállottanak, az lovasok pedig az lovakról, akkor az násznagy megvárta az noszolyóasszonyt. Legelől azért ment bé az lakadalmas helyre az násznagy, utána az vőlegény, az után az vőfély, azokat egynéhányan késérték, azután ment az noszolyóasszony, utána mingyárt az noszolyó-kisaszszony, az násznagy, vőfély és vőlegény; az leány apja vendéginek (azok mind rendet állván) legelsőbbben az férfiaknak mind kezeket fogták, azok után az noszolyóasszony és kisaszszony szintén úgy kezeket fogták; hasonló renddel fogták másodszor kezeket az asszonyoknak és leányoknak. Az kézfogás elmulván, az násznagy eléállott, és az örömatyát és örömanyát

(mert az menyasszony szüléit akkor úgy nevezték) egész házat és vendégit válogatott szép bőv szóval köszöntötte és feláldotta, melyre az örömatyák nevivel az fő-gazda válogatott szép szókkal megfelelt, és az násznagyot, völegényt, vőfélyt és az egész násznépit feláldotta; azután az násznagy emlékeztette az örömatyát, azelőtt való időben megígérték volt az völegénynek leányokat, azért haza kérte az völegénynek, de azt hosszas bőv szóval; akkor az fő-gazda valami tisztességes uri tréfát igyekezett az násznagyon, völegényen ejteni, melyet az násznagy is azonképen igyekezett visszaadni; azután szép hosszas beszéddel az örömatya s anyja képiben az leányt kiadta, azután az egész nász népivel ebédre marasztotta. Azonban eléjött az vőfély és noszolyó-asszony és noszolyó-kisasszony, és az menyasszonyt az örömatya vendégi közül elvitte, az völegény asszonyvendégei előtt legelől állította, utána mingyárt állott az noszolyó-asszony, azután penig az noszolyókisasszony; az férfiak között, legelől állott az völegény, az völegény vendégi között azután az násznagy, azután az vőfély; az örömatya részről legelől állottanak az érdekesebbek. Már rendet állván, az völegény részire ment egy pohárnok az nagy ezüstös aranyas korsóval és kendővel, más penig ment az nagy ezüst és aranyas mosdó medenczével; hasonlóképen az második pohárnok társával ment az örömatya vendégi eleiben, és legelsőben az leányokat és az asszonyokat megmosdatták. Mert már az asztal azelőtt minden készülettel el volt készítve, ott ezüst sótartók, estve ezüst gyertyatartók, az kiből az gyertyák égtenek, hamu-vevők, azon kívül az szín oldalán feles gyertyatartók voltak, azokban osztán estve mind viaszgyertya égett; de

ott is bizony sem kést, sem kalánt nem adtanak, az mint oda fel megírák. Az meglévén, az gazdák az vendégeket leültették, külön az völegény vendégeit, külön az örömatyáét; az völegény asztalnál fő helytt ült, az völegény mellett az menyasszony, de az menyasszony asztalnál egy falatot sem ett, hanem ottan ottan könyvezett és szemeit törlette; az völegény után mingyárt ült az násznagy, azon alól az vőfély, azon alól rendre az érdekesebbek; túl pedig az menyasszony után mindjárt az noszolyó-asszony, azután az kisnyoszolyókisasszony, és rendre az több asszonyok. Az örömatya részéről mind az férfiak mind az asszonyok érdekem szerint ültenek; az fő-gazda az asztalnak azközepin ült. Mikor osztán leültenek, azután az étket nagy muzsika-szóval béhozták, az mikor elrakták, mindnyájan felállottanak, és az pap az asztalt feláldotta, azután az fő-gazda az vendégeket kénálni kezdte. Volt pedig az színben két muzsikáló-szék magosan felcsinálva, az egyikben muzsikáltak az völegény muzsikási, az másikban az örömatyáé. Volt pedig az színben egynehány pohárszék, annak némelyik része volt csak tiszta aranyas, virágos, fedéles, ezüst kupákból, némelyike fejr, ezüstös poharakból, némelyike ezüst sellegekből, némelyike másféle hólyagos nagy ezüstös aranyas kupákból, némelyike csupa ezüst poharokból; ezen kívül az pohárszéken állottanak ezüst aranyas vagy csak tiszta ezüst mosdókorsók és mosdó-medenczék. Azon kívül volt segesvári viaszas új kupákból küsebb nagyobból álló pohárszék, volt járai fazékból, hólyagos csuporból, almási csuporból is álló pohárszék, azokban állottak nagy kád vizek, akikben afféle fazakak, csuprok voltak, mikor azokból ittanak, az vízből vették ki s

úgy töltettek bort belé. Most utoljára valának ugyan kristály pohárszékek is, de az 1687 esztendő előtt raktanak egy pohárszékre afféle durva velencei kristályokat is (az mintoda fel leírámm), de csak pompára, senki belőle nem ivott. Ha olyankor volt az lakodalom, mikor az bor édes csipős volt, új bort ittanak többire.

Voltam olyan lakodalomban is, az melyben az regnans fejedelem jelen volt, ott már nagyobb volt az pompa, melyet oda fel megláthatsz, azhol az fejedelemről írek.

Mikor osztán ideje volt, az bort az fő gazda beadatta az asztalhoz vagy nagy ezüst pohárban vagy veres fazékban, és mivel némely lakodalomban négy-öt fogás éték is megvolt, egy darabig mind úgy ittak rendre egymás után. Az fenálló gazdák az fenn leírt zöld pálczákkal az asztal körül fels alá jártak, kénálták étellel ittallal az vendéget, ett az vendég ha kellett az melyik étékből szerette, mert ott senkinek nem gazdálkodtanak. Mikor osztán ideje volt, vagy nagy ezüst pohárt vagy veres fazakat békért az főgazda, azt harmad-negyed magával elköszönte az násznagy egészségiért, azt megiván, szintén úgy az vendégek is harmad-negyed magokkal megitták; azután mást kért bé az főgazda, azt az vőlegény s menyasszony egészségiért köszönte el; az is elkerültvén, kért harmadikat bé, az vőfély egészségiért, és mikor mind az noszolyó-asszonyért, noszolyóleányért és az egész vőlegény vendégiért ittanak, és mikor ezek elkerültek, az násznagy, vőlegény és vőfély felköltének, és az örömatya háta megé mentenek, egy ejteles ezüst avagy szép viaszas kupát vagy fazekat vittének teli borral, azt az örömatya háta megett elköszönték az fő-gazdára az örömatya és örömanya egészségiért, azt fenállva hárman

ott megitták, s avval visszamentenek s kiki helyire ült; azt az fő-gazda megint elköszönté, és mikor azt is az egész vendég megitta, az násznagy megint másod, harmad, negyed magával köszönté el, az mi-csodás edényben szerette, az fő-gazda egészségiért; az elkerülvén, megint mást, hasonlóképen köszönt az öröm-
 atya vendégiért. Ezek elkerülvén, az fő gazda egyes po-
 hárt vagy csuport vagy fakupát vagy ezüst pohárt kö-
 szönt el külön-különb-féle egészségért. Az fenforgó gaz-
 dáknak azonban szorgalmatosan vigyáztanak, van-e még
 bor az vendég poharában, ha volt, kénálták hogy: igya-
 nak, lám ezek s amazok megitták; amazok is szorgal-
 matosan vigyáztanak, hogy az bort ki ne adják, ha va-
 lakit rajta kaptanak, az bort visszaadatták s megittatták.

De nehogy csak az urak lakjanak jól, az szolgál-
 nak is gazdájok volt; az eleit külön más helyen leül-
 tették, az mint írák, azoknak is külön gazdájok volt,
 az kik jóltartották, az alábbvaló cselédeknek pedig számban
 vették, kinek hány cseléde vagyon, azoknak is
 külön prebenda-osztó gazdájok volt. Számban vévén
 az vendégeknek minden alsóbb rend szolgálait, ugyan az
 vendégeknek bizonyos szolgálai mentenek az prebenda-
 osztó gazdához, és annak számban adták, hogy az ő
 uroknak az szállásán hány prebendás szolgálai vadnak
 s hány lova az ő urának; az prebenda-osztó gazda azon
 szolgálknak czédulát adott, azt vitték az prebenda-osztó-
 hoz, azok annyi prebendát adtanak az mennyi az czédu-
 lában írva volt; még az kocsisoknak s lovászoknak is
 bort adtanak, úgy adtak szénát s abrakot is; de az
 prebendát bővön adták, sőt némely ur szállására egész
 hordó bort vontanak, némelyeknek átalaggal, az kinek
 mint voltanak cselédi, és úgy az cseléd is az szálláson
 vígan volt.

Hogy azért az község is étlen ne maradjon, az ökröt egészen megsütötték, megsülvén, abban egy fal-ka kést ütöttek, az szarvát megaranyaszták, az borcsatornán kádakban folyt, egy fal-ka kenyér tekenyökben ott állott, ott az kinek kellett, ivott, evett, vígan volt, senki nem tilalmazta.

Mikor osztán asztalnál mind az völegény, mind az örömatya s anya vendégi jóllaktanak és az gyümölcsöt elszedték (az gyümölcs penig volt mind ezüst s nagyobbára aranyas csészékben ; ott még láttál volna mindenféle liktáriumokat, portai s velencei nádméz-ből csinált confecteket, de az étkek között is nagy aranyas pástétumokat is láttál volna), asztaltól felköltének, az asztalokat az palotából vagy színből kihordották, az fő gazda szép czeremoniákkal, térdhajtasokkal tánczot kezdett osztani. Az első tánczot járták az násznagy az nyoszolyó-asszonynyal. az völegény az menyasszonynyal, az vőfély az nyoszolyó-kisasszonynyal. Mikor ezek hármat tánczoltanak volna, az második táncz volt az örömatya táncza, az ki tánczolt az örömanya-val, utána, ha több gyermekei voltak, még két pár gyermekei, ha azok nem voltak, az közelébb való két pár atyafiai ; azután rendre tánczoltanak. Következett azután az lengyel változó, némelykor az egeres és süveges tánczok, azokat követte az lapoczkás táncz, az lapoczkás táncz után volt még két három táncz. De azonban az menyasszonyt egy külön házban bévítették, ott ujonnan tiszta fejeér köntösben felöltöztették, vagy, ha azelőtt fejeér köntösben volt, rendszerént zöldben, noha más színben is láttam (mert vedd eszedben, mikor az menyasszonyt kihozták és az vőfély az ajándékokot bemutatta, más köntösben volt, mikor asztalhoz kihozták, más rendbéli köntösben hozták

ki, mikor elkapták, harmadik rendbéli köntösben öltöztették fel, és így az menyasszony lakadalma napján három rendbéli külön különféle öltözetben volt), az haját az fonadékból kifonták, azt szélyesen az hátán leeresztették. fényes keskeny pántlikával közben felczipfázván, de azt is hosszan lebocsátván. Azelőtt jóféle gyöngyös, köves korona-koszoru volt az fejiben, de most virágból kötött koszorut tettenek az fejiben, és úgy felöltöztetvén, ujjal az palotára vagy színben kihozták. Kihozván, az hegedűsök csakhamar vonni kezdték az menyasszonytánczát; mikor azt el kezdték vonni, az mennyasszonyt osztották az násznagynak, ki is kettőt-hármat kerülvén véle, kezét fogva oda vitte az hol az menyasszony apja, anyja, atyafiai állottanak, azoktól elbúcsúztatta. Sokszor úgy is usuáltatott, nem akkor bucsúztatta el az násznagy az menyasszonyt. hanem harmad napján, mikor az egész nász népe el akart indulni (vedd eszedben itt azt is, hogy az menyasszony lakadalma első napján semmit sem tánczolt, elment ugyan az kinek osztatott, de csak sétált). Mikor pedig az násznagy bucsúztatta az lakadalom napján az apjától, anyjától az menyasszonyt, az menyasszony akkor az apja s az anyja előtt térdre esett, és legelsőben az apja és azután anyja lábaihoz borult, és az násznagy az apjától és anyjától elbúcsúztatta, megköszöntetvén véle az többi között, hogy atyai s anyai képen felnevelték s gondját viselték, s most is tisztességesen férjnek adták; avval az menyasszony apjának, anyjának kezét s némelykor lábait is megcsókoltá, az apja s az anyja is az leányokat megcsókolták. Azután az násznagy az menyasszonyt az vőfély kezire adta, az vőfély egyet került véle, azonban eleiben állottak rendszerint hat

forgós ifiú legények, kinek-kinek egy nagy égőszövetnek az keziben, azok az vőfély előtt, de az vőfély után is egynehány pár tánczolt, az vőfély után pedig mindjárt volt az nyoszolyóasszony, az kis-nyoszolyókisasszony kezit fogván, még három pártánczot jártanak. Mikor az harmadik tánczot járták volna, jel adatván, az szövétnekes ifiak az ajtó felé kezdettenek nagy hamarsággal, csaknem futva, menni, az vőfély az menyasszonyt utánok vezette, az vőfély s menyasszony után kísérve mentenek az noszolyó-asszony, kezit fogván az noszolyókisasszonynak, az menyasszonyt az vőlegény hálózásába bevitték, az vőlegénynek az vőfély presztálta, feláldván őket szép áldásokkal, azután az vőfély az kardját kivonta, és karddal az menyasszony fejéről az koszorút lemetasztette és az kardja maroklatjáig lebecsátotta, mezitelen lévén az kard (az azért volt, hogy emlékezzék meg az menyasszony, hogy mivel szüzességinek jegyét az koszorút karddal veszik le, úgy viselje magát az szent házasságban, hogy ha azt megmocsolja, kard lészen az fején), azután az vőfély jó éjszakát vett az új házasoktól, és az noszolyókisasszonynak kezit fogván, mezitelen karddal, az koszorú az kardban lévén és az szevendék hordozók előtt mehvén, az lakadalmos helyre visszament. A noszolyó-asszony az menyasszonyt levetkeztette, az vőfély pedig az noszolyókisasszonynyal hármát négyet fordult, azután az kardból az koszorút az földre vetette és azt négygyé vágta, jelentvén, hogy már vége vagyon az menyasszony leányságának; azután egymástól jó éjszakát vettek. De mind az leánykapás, mind az álmra menés rendszerént hajnal felé volt; ha pedig álgyu, taraczk vagy szakállas volt, mikor az menyasszonyt kapták az vőlegényhez, erősen löttenek.

Megvirradván pedig, mikor gondolta az noszolyó-asszony, hogy az új házasok felkölttek, bément, az új menyecskét felöltöztette abban az öltözetben az melyeket oda fel írék hogy az vőlegény küldett ajándékban, az fejét pedig pártával és igenszép orientális gyöngyökből köves főkötőben csinálták bé. Az régi magyarok az új asszonyt azért nevezték menyecskének, hogy az jó feleség olyan mint egy kis meny vagy menyecske, az mint hogy az gonosz asszony bizony igen nagy pokol és gehenna. Felöltöztetvén, legelsőben az férjének megmutatta, azután az apjához és anyjához bévitte, akkor az új asszony szüleinek kezét megcsókolta. Minekelőtte pedig felköltének, az muzsikások az vőlegénynek és menyasszonynak, násznagynak, vőfélynak, noszolyó-asszonynak, kis-noszolyónak, másoknak is az hová érkeztek, hajnalnótát vontanak.

Már most másod napján nem nevezték tovább vőlegénynek és menyasszonynak őket, hanem új házasoknak, úgy is ittanak egésségekért; az násznagy, vőfély, noszolyó-asszony, kisenoszolyó-nevek megmaradtanak mindaddig, az míg az új menyecskét haza vitték az férfi házához, és ott is az míg az lakadalom egészen véghez ment.

Ha catholica volt az új asszony, azt másod napján beavatták. Azon az napon pedig jó reggel az vőfély lóra ült, házról házra eljárta az vendégeket, úgy marasztotta meg arra az napra ebédre; az tánczot is az nap nem az gazda, hanem az vőfély osztotta; az vőfély aztán, akkor gazda lévén, készítette az felestökömöt és az mézes bort, az kit csók os pohárnak hittak. Azonban pedig míg az felestököm készült, már azelőtt az palota vagy szin előtt egy meghántott (némelykor kettőt is toldottanak essze) fenyőfa fel volt állítva, annak az tetejin

fúrás volt, és az fúráson fa általtéve, az kin az ki felhágthatott reá, oda fel megnyugudt; az hántott fenyőfát penig faggyúval, hájjal erősen megkenték; az fa tetejin volt két, három, négy arany, és négy öt sing posztó s egy palaczk bor; arra hogy felhághasanak, sokan próbálták, az urak azért avval mulatták magokat, az mint az felhágást próbálták, de az sok közül csak találatott az ki felhágott, ott osztán az említett keresztfán megnyugudt, az bort az palaczkból megitta, és az arany és posztó övé volt. Elkészülvén az felestököm, az vőfély mint gazda az vendégeket leültette s maga is leült; legelsőben elhozatta melegen az mézes bort (ott ültenek az uj házasok is), abból rendre ittanak, s mikor ittanak, osztán az ital után az férfiak és asszonyok egymást csókolgatták; azután az vőfély elhozatta az étket és vigan felestökömözték; de az felestököm igen sokáig nem tartott, felköltének, és az míg az ebéd elkészült, tánczoltanak; az ebéd volt estve felé. Az ebéd előtt mint egy órával az asszonyok elmentenek; és az mikor az ebéd kész volt, akkor már az násznagy volt az gazda és az noszolyó-asszony az gazdasszony, az asszonyok megint eljöttek, és az vendég, az mint leirám, rendre mosdódván, leültenek, az étket elhozták. Az noszolyó-asszony akkor annyi bélest süttetett, az mennyi asztal volt, azokat noszolyó-asszony bélesinek hitták, de egyet külön süttetett, mintegy az vőfély számára; azt penig így készítette: úgy sütötték mint az jóféle bélest, szintén olyan tésztából, de belől, az hová riskását, őz máját vagy mézes szilvát etc. szoktanak tenni az jóféle bélesben, abban az bélesben egy-egy tenérnyi vagdalt ruhákat raktanak, és keresztül kosul sűrűn réz vesszőket raktanak, felyül tésztával béborítot-

ták és többivel együtt úgy sütötték, s úgy vitték az asztalhoz. Az mely vőfély tanulatlan volt, neki esett az késivel hogy felbontsa, semmire nem mehetett, gyalázatban maradt, az expertus tanolt vőfély elsöben az villájával, megnyomogatta felyül s beszúrogatta, mingyárt esziben vette hogy micsodás béles, osztán szépen az villájával tánygyérra kiszedte az részvesszőköt, azután mind az darab ruhákat belöle ugyanazon tánygyérra, az noszolyó-asszonyoknak gazdálkodott véle. az többi részit tepsziástól kiadta. Olyankor az noszolyó-asszony neheztelt, hogy kitanálták mesterségit, az vőfélyt pedig mindnyájan megdicsérték. Mindenik nap pedig kalács elég volt, az gazdasszonyok megkérdezték mindenkor, hogy ettenek-e az kalácsban, ha mondták: jól ettenek, azon örvendeztenek, ha pedig mondták hogy nem ettenek, azon megszorodtanak; de még az házi gazdasszonyok is megharagudtak ha az kalácsból az vendég nem evett. Lakodalomban pedig nagy uri asszony volt az főgazdasszony, más főasszonyok az vice-gazdasszonyok voltak. Nem vala akkor vajás éték, hanem igaz szalonnás magyar étkek valának; mert mikor az német Erdélyben béjőve, az mely magyar németnél ebéden volt, rendszerént elcsapta az német éték az hasát, úgy hogy alig tudta megállítani; azért is az kinszorulás vagy kólika volt, német asztalhoz mentenek és vajás étket ettenek, és megindult az hasok, az mint hogy én magam is egy-néhány magyart esmértem az ki azt cselekedte. Ha akkor tekenyös-békát ettél volna, más egy pohár bort sem ivott volna veled; ha az mostani világ szerint mondtad volna: silgrod, elcsudálkozott volna, micsoda szij-drótot emlegetsz. Akkor azért vigan lakván és iván, asztaltól felkeltenek, azután éjfél-

korig s még tovább is tánczoltanak. Tudom hogy csak egy lakadalomban, az melyben az regnans fejedelem jelen vala, csak az kárpit az kit az asztal felé csináltak vala, öt száz orosz lányos talléros vala, úgy hozták vala Konstanczinápolyból.

Mikor harmad napján az új házások az szüléi házából el akartanak menni (már azelőtt két cancelista deákkal vagy két nemesemberrel, valami parafernumot adtanak, legkisebbig felíratván, szekerre rakatták), akkor az menyecske anyja az násznagynak, noszolyó-asszonynak, vőfélynak, noszolyókisasszonynak ajándékot küldött, úgy az násznépe közül az elévalóinak egynéhány arany, ezüst skófümmel, selyemmel varrott keszkenyőket, az násznagynak selyemmel szőtt, fejr selyemmel szépen megvarrott, szélyes fejr csipkével ujjait megczifrázott inget is küldött. Az leány apja pedig, elmenvén az násznépe, akkor harmadnapon az gazdákat vendéglette meg, tudniillik az lakadalomban valókat, s azokat mind megajándékozta, köntösnek való angliai posztóval, arannyal, tallérral, nusztal, paripával, kit kit az maga hívatalja s szolgálatjához képest. Vedd eszedben, kedves olvasóm! hogy én itt, az mennyiben eszemben jutott, az nagy lakadalmakat írámlé, de ebből eszedben veheted az alább való lakodalmakat is, mert azoknak is csak az volt, az fundamentuma, ha az pompa szintén úgy ki nem tölt is.

Haza vívén az új feleséget az új házas ember, ott is harmad napig vígan voltanak, tánczoltak; akkor, harmad napon az vendégek elmentenek, az új házások úgy éltenek, az mint lehetett, ritkán igen jól csendesen élt, talám többet heregve, morogva, koczódva, hogy több víg napok sem volt talám az lakadalmok napjánál azok közül is, az kik ilyen pompával házasodtak; az kik még meg nem holtak, élnek ma is, az kik

penig megholtak, azoknak a temetésitis majd meg-lássuk.

Az régi magyarok az keresztelőt is nagy pompá-val, vendégséggel vitték véghez; szintén úgy, mint az lakadalomban, gazdák voltak, noha az közel sem ment olyan pompával véghez, mint az lakadalom.

Emlékezetes lakadalomról való toldalék, az mely volt Gyalu várában az 1702-dik esztendőben.

Sok pompás emlékezetes lakadalomban voltam, melyeket ha mind le akarnék írni, koncz papiro-sak kívántatnának. Én időmben történék egy hires fejedelmi lakadalom Gyalu várában, mikor az néhai jó emlékezetű Erdélyi Gubernator gróf Bánffi György, kedves házas-társával, gróf Bethlen Klárával, férjnek adák kedves leányokat, gróf Bánffi Annát, gróf boros-jenei Székely Ádámnak, melyet az ilyen raritásokban gyönyörködő maradváinknak rövideden így irok le.

Ezen lakadalomban násznagy volt gróf Apor István, ki is meggy-szin bársony dolományban, men-tében volt, dolományán, mentéjén köves gombok vol-tanak, mentéje egészen nuszt-háttal bérelve, kit is ezer öreg talléron hozatott volt épen Muszkaországból. Noszolyó-asszony volt amaz áldottjó asszony Haller Györgyné, Kornis Anna, mert az szegény Apor Istvánné, Farkas Zsuzsánna, öreg beteges volt. Kolos-várról indult meg az násznépe; mig penig Gyaluban érkeztenek volna, addig az említett Gubernátor gróf Bánffi György, hét drága szerszámokkal felöltözte-tett vezeték paripákat vitetvén maga előtt, fényes ki-sérő sereggel, az erdélyi akkori generalis commen-dans, gróf Rabutin eleiben ment, minthogy az akkori Leopoldus császár az lakadalomra invitatus lévén,

maga képiben gróf Rabutin praeficiálta; úgy is excipialta az Gubernátor, mint magát az császárt, de az felesége, noha ott volt, nem repraesentálta az császárné személyét, csak úgy ült asztalnál, mint erdélyi generális commendans felesége. Hosszu szín volt az gyalmai vár előtt csinálva, úgy hogy az Majestas helyén kívül ötven asztal volt benne elkészítve; az szín belől mindenütt be volt vonva díván szőnyegekkel, az szín felső felin, napkelet felől, külön volt csinálva az Majestas helye, három fok grádicson kellett oda felmenni, az az hely mint három ölnyi hosszára, megannyi szélességire alatt egészen az padimentumot s az grádicsokat tecczin (testszin) sálya posztóval vonták be, egy asztal volt benne, az aszkófummal szőtt portai szőnyeggel be volt terítve, székek is szintén úgy külön csinálva s bársonnyal megborítva, felyül az mint az asztal volt, veres bársonnyal volt bevonva, körös körül fél singnyire az bársony lefüggött, széles aranyas csipkét varván reája. Gróf Rabutin elérkezvén, az mely három portha triumphalis volt az hosszú szín előtt, ott le szállván az hintóból, az kalap mindenkor az fejiben lévén, nagy pompával az színen belől való Majestas helyéresok ágyulövés között fölment, és ott az székekben leült egyedül; az felesége alatt maradott az többi uri asszonyokkal együtt. Az násznépe azután érkezett el, felmentenek elsőben az násznagy az noszolyó-asszszonynyal, vőlegénynyel, vőfélylyel, noszolyó-kisasszszonnyal, mindenütt nagy reverentiát tévén, felmentenek az Majestáshoz, ott állván az első grádics végénél gróf Bethlen Miklós, ott fél térdre állván, az násznagy az véle valókkal köszöntötte az császárt deákul, Rabutin ott ülván az Majestas székiben, az kalap feltéve akkor is az fejé-

ben; gróf Bethlen Miklós felelt az köszöntésre. Onnant felkelvén, az mint fél térden állottanak, ismét az földig magokot meghajtván, háttal kellett visszajönnie mind az szín közepiig, úgy hogy az császár képi-vel szemben estenek, ott legelsőben is az násznagy s az véle valók az Gubernátornak kezit fogták s köszöntötték, onnan mentek az hol Rabutinné állott, s neki is kezit fogták s köszöntötték, onnan mentek az Gubernátornéhoz, annak is külön kezit fogták s köszöntötték. Ezek meglévén, úgy osztán az több vendégeknek, elsőbben az uraknak, azután az asszonyoknak, leányoknak kezeket fogták, az szokás szerint az leányt kikérték. Az meglévén, legelsőbben az császár képe asztalára ezüst aranyas szélyű tálakban felvitték az étket, gróf Pekri Lőrincz lévén az asztalnokja, innya-adója gróf Bethlen Sámuel; egyedül ült az Majestás asztalánál Rabutin, mint az császár, mindenkor az kalap fen lévén az fejiben. Mikor az császár képe enni kezdett, akkor ültenek az ötven asztalhoz az vendégek. Az Havasalföldi vajda követje is ott lévén, legelől ült az magyarok között. Nagy csendesség volt asztalnál is, az színben is, csak suttogva beszéltek egymásnak, az császár-képe praesentiájára nézve, az mig megittasodtanak, de azután elég zajgás volt és kiáltozás; eléggé csitolták hallgassanak, mert az császár-képe itt vagyon, semmi haszna nem volt, kivált az fenudvarló szolgák megrészegülvén, egybeszidták az császárt. Az császár-képe Rabutin csak hallgatott, egyedül ett, és mikor más éték kellett, akkor intett, s elvitték előle s mást hoztak, úgy szintén mikor innya akart, akkor is intett. Egészlen hajnalig, mig az vendégség és táncz tartott, ott kellett ülni egyedül, az mint maga másnap megvallotta, nagy poe-

nítentiául. Hosszan az színben végig tiz rendbéli pohárszék volt, az legfelső az császár számára volt, azon sokféle ivó-edények voltak, nemcsak urakhoz, hanem fejedelmekhez, királyokhoz illendők, némelyek tiszta aranyból, némelyek rubintokkal, smaragdokkal, gyémántokkal megrakva, csuda formára tengeri gyöngyházból, csigából csináltattak, s többek azfélék, az melyet úgy leírni az mint voltak, lehetetlen. Azon kívül volt kilencz pohárszék; az egyiken mind csak aranyas virágos kupák voltak fedelestől; az másodikon mind csak ezüst aranyas csészek; az harmadikon ezüst, de kívül belől aranyas pohárok; az negyediken ezüst aranyas kannák; az ötödiken tiszta fehér ezüst sellegek, egy-egy vedresek, hogy mikor teli töltötték borral s beadták nyolcz vendégnek, két legény fogta s úgy tette bé asztalhoz; az hatodikban ugyan fehér ezüst pohárok, négy, két s egy ejtelesek; az hetedikben gömbölyeg-forma egy-egy ejteles, egy fertályos, fél-fél ejteles ezüst csupa aranyas poharak; a nyolczadik és kilenczedik pohárszékek különb-különbféle fedeles, lábas, lábatlan, fedél nélkül, öreg, apró kristályokból állottanak.

Az válogatott étkek sokaságát le nem írhatni, hanem az mi inkább consideratióra méltóbb, mindenik asztalon különb-különbféle tészta-műből, sokféle színű festékekkel, nagy öreg tálakban lévő pástétumok voltak, némelyekben alma-, körtvély-, citrom, narancsfák, szintén úgy zöld levelekkel, azokon úgy függöttek az alma, körtvély, citrom, narancsforma gyümölcsök; az szarvasokat, özeket szintén úgy kicsinálták, görliczéket, galambakat az fákon, mely rendesen ültenek egymás mellett; Fogaras várát ad vivum kicsinálták, belső, külső bástyaival

együtt, az német silbak, hátán lévén az puska, úgy állott az vár kapujában, rendre az álgyúk az bástyákon, körül az árkában viz volt, az vízben eleven apró halak úgy firkoltanak. Valahány éték-fogás volt penig, mindannyiszor ujjabb-ujabb olyan pastétumokból csinált portékák voltak. Mindazoknak csináló-mestere volt marosszéki Berzenczei Márton, ki Apaffi Mihály öreg regnans fejedelemnek is konyhamestere volt és hozzája fogható nem volt Erdélyben.

Az oda fel említett hét szerszámos vezetékek lovakat kétfelől fogva mind ott tartották az szín előtt egész hajnalig, míg az lakodalom eloszlott.

Mikor az császár, császárné, József király, királyné, mostani kegyelmes felséges urunk Carolus császár és Eugenius herczeg egésségiért ittanak, mind az gyalui várban az bástyákról, mind az szín előtt lévén három álgyu elkészítve, erősen löttenek, úgy hogy az várban levő üveg-ablakok is összeromlottanak.

Az Gubernátor maga első nap hamuszin bársony mentében, dolományban volt, mind arany köves gombok az dolományán, mentéjén, az mentéje nuszttal bélelt, az süvegiben gyémántos medály, az melyin bal felől az szívénel más-más gyémántos öreg medály, melyet Leopoldus császár adott volt, mikor Bécsben felment volt. Másnap viola színű bársony dolományban, mentében, azokon mind virágokra csinált öreg jóféle gyöngyből csinált gombok, az mentéje hiuzmállal volt bérelve, az medályok akkor is süvegiben és az melyin ott voltak. Az Gubernátorné első nap hajszin bársony szoknyában, az aljától fogva fel az derekáig mindenütt köröskörül öreg jóféle gyöngyből csinált virágokkal sűrűn megrakva; más nap tiszta

arany fonalból szőtt szoknyában, nyakán, mellyin kezin való köves arany percek, nyakszorító, reszkető-tők, arany köves, sok jóféle gyöngyből csinált virágokkal sűrűn megrakott övek, köves medályok annyi volt az testin, magok az ott való vendégek, elévaló német tisztek csudálva nézték. Az több ur-asszonyokon, kisasszonyokon is annyi sokféle drága portékák voltanak, azt mondták az német tisztek, hogy merő királyi lakadalom.

Nagy kádak voltak az színen kívül, teli mind borral, valakinek kellett, szabadon merítette, ha fogyott, meg ujra teli töltötték, az sokféle oda gyűlt. asztalon kívül való szolga s egyéb rendbeli emberek még sem tudták consumálni.

Mikor, megittasodván, asztaltól fölkeltenek, majd hajnalig mind táncz volt; azalatt az menyasszonyt bévítették az várban, ott más köntösben öltöztetvén, az régi szép jó szokás szerint, az haját lebocsátván s fényes pántlikákkal megrakván, kihozták az színben. Minekelötte az menyasszony-tánczát kezdettek vonni, az násznagy az völegénnyel s vőfélylyel együtt, utána az noszolyó-asszony az kis-noszolyóval és az menyasszonynyal felmentenek az Majestási helynek alsó grádicsáig, fél térdre állván mindnyájon, az násznagy megköszönte az császár grátiáját, hogy méltóztatott maga képiben praeficiálni, és felkelvén, ujabban földig magokat meghajtván mindnyájon, háttal jöttek vissza az színben, ugy kezdettek vonni az menyasszony-tánczát. Akkor az násznagy, kettőt-hármat fordulván az menyasszonynyal, oda vitte az Gubernátorhoz elsőben, azután az Gubernátornéhoz és elbucsuztatta, úgy adta az vőfély kezére, elvitték az hálóhelyre álgyülövés alatt. Azu-

tán az császár-képe nagy pompával leszállván az majestásról, bément az várban, az hol pompásan felöltöztetett ház volt szállásnak, azután az vendégek is, épen hajnalban szállásokra mentenek.

Más nap nem volt az majestási készület, az szerszámos vezetékek sem voltak kiállítva az szín előtt, gróf Rabutin sem volt császár-képe, hanem az színben ült ő is az többi közt az vendégekkel, az asztalnál legfelyül az főhelyen, az feleségivel együtt, s akkor volt osztán nagyobb ital s vigasság. Rabutin is igen részeg vala, sokszor kiáltotta asztalnál: Nem vagyok ma császár (francia nyelven az mint hogy gróf Rabutin francia nemzet volt); elég patientiám volt tegnap hajnalig, az mit elmulattam, most kipótolom. Ugy eldöltek az asztali vendégek az sok ital miatt, mikor tánczolni kellett, alig volt egynéhány férfi.

Nem volt abban az lakadalomban sem paszamántos köntösű, sem porozott haju vagy hátul zsackóban kötött üstökű magyar csak egy is, hanem az német officirek, mind urak, asszonyok, kisasszonyok, urfiak igaz magyar köntösben voltanak öltözve, mind magyar nótát vontanak, mind magyar tánczot tánczoltanak; különben az mennyi paszamántos köntös Erdélyben ma vagyon, az mennyi pántlikában kötött, porozott haj, ha mind egybetennék s megbecsüllenék, csak az Gubernátoron s feleségén levő köntösöket, drága aranyas, gyöngyös, köves portékájokat s az hét vezetéken lévő szerszámokat nem adequálnák; hát az több ott való urak, asszonyok magokon lévő drága egyetmásokat. Az szín és vár között igen magos fenyőfa meghántva tetejiig s hájjal egészen megkenve volt felásva, az tetejiben hét sing angliai posztó, tiz arany s egy ezüst pohár volt feltéve, s meg-

kiáltották: valaki felhághat, maga számára elveheti. Sokan próbálták, jó darabig felmentenek s néha szintén az tetejiig az fának, csak lesuvadtanak róla; utóljára a Gubernátornak lévén egy tréfás Markalfja *), Piszli nevű, jó idein alattomban hosszú vastag vasszegeket csináltatván s patkóverő lévén kezében, azokat rendre úgy verte fel egymás után, s úgy is nehezen hágott; de mikor szintén le akarja volt venni az egyetmásokat az fa tetejéről, épen leesik vala, az urak is az vár ablakjaiból, az közel állók is nézven, megijedtenek volt hogy leesik s szörnyű halált hal, kivált az asszonyok jajgatni kezdenek. mindazáltal az környülállók biztatni kezdték s az fa alá állottanak, hogy haugyan leesik, megkapják, s úgy szállott le az fáról az egyetmással együtt.

TIZEDIK CZIKKELY.

Az régi erdélyiek temetésiről.

Mikoron valamely uri ember megholt, azoknak feleségek, ha szintén fél esztendeig el nem temethették is a férjeket, az mely házánál volt akkor mikor megholt az ura, onnét másutt való házában vagy jószágában nem ment; még ott is ki nem ment az udvarra, sőt asztalhoz sem ment ki, mint azelőtt, ebédre, vacsorára, hanem csak ben ült s ott evett. Az mely házban megholt az ura, oda sem ment bé még az temetés után is, sőt az jámbora az asszonyoknak teljes életiben sem ment abban az házban.

Mikor valamely ur, házán kívül, kivált valami városon megholt, azt rendszerént harmad-negyed

*) Tréfás bolondos szolgálja.

napján koporsóban tették, akkor éneknél s predicationál egyéb nem volt, ritkán bucsuztatás, az catholicusoknál háznál mise de Requiem, az más vallásoknál ritkán volt magyar oratio is. Az koporsót belől vagy bársonnyal vagy materiával vonták bé, az ki-tül mint tölt ki, magát az halottat rendszerént materia köntösben nyujtóztatták ki, vagy bőrös kapczás nadrágban vagy csak materia vagy szép gyolcs kapczában, az feje alá tettek vagy bársony vánkoso-kot, vagy, az mint az hintóban leírá, portai drága vánkoso-kot, az vánkosra az feje mellé szép nusztos süveget. Azelőtt régen penig, az mint feljebb írá, posoni süveget vontanak az fejiben, az keziben valami szép skófiummal varrott keszkenyőt alá bocsátottanak; ha catholicus volt, az keszkenyein felyül állott az olvasója; az lábára térdig terítették az szemfedet, az mely volt vagy fátyolból vagy drága patyolatból; körös körül az szemfedelen volt szélyes, igen vékony czérnából szőtt, némelykor ezüst- vagy aranyfonallal elegyített fejr szélyes csipke; az nyujtózószéken volt valami szép portai skárlát szőnyeg, az nyujtóztatópad alatt volt nagy öreg divánszőnyeg; ha catholicus volt, az fejénél két nagy viaszgyertya, úgy szintén az lábánál is. Mikor koporsóban tették, az koporsónak az fenekire némelykor tettek gyalu alól kihullott forgácsot, némelykor hamut, azt szép gyolcs lepedővel bécsinálták vagy bévarrották, az feje, könyökei, dereka, lábai alá szép fejr matériából vánkoso-kot csináltak, a koporsóban úgy tették bé osztán az testet, az süveget az feje mellé az koporsóban bétették. Láttam másutt is, de kivált az magunk temetőjiben, a régi posonyi süvegeket, és ha harczon esett el, veres posonyi süvegben temették el

az olyat, de az selyem volt s nem volt kivágva együtt is. Egykét drága gyűrűt is temettek el az kezén.

Az asszonyokat többire mind fejér szoknyában, válban, előruhában öltöztették fel, koporsóját kívül az nagy rendeknek fejér bársonnyal vagy tafotával, az alábbvalóknak fejér gyolccsal vonták bé. Az házas férfiak koporsóját, kivált az urakét, fekete vagy setét megyszín bársonnyal, az alábbvalókét fekete bakacsinnal, az ifjú legényekét zöld kamukával vagy tafotával, sőt az nagy urfiakét zöld aranyasmatériával, az egész koporsót sűrű bokrétákkal, oda varva az koporsó fedelihez, megrakták, az koporsó közepire tisztító-seprű forma tollat bársonyban varrva szegeztenek. Az kisasszonyok koporsójára is fejér selyem matériát, az alábbvalóknak fejér gyolcsot vontanak koporsójára, s az egész koporsó fedelit, oldalát sűrűn virágokkal, koszorúkkal megrakták. Az catholicusoknál mindenütt az koporsó tetején más szín matériából kereszt volt. Az asszonyok ujaiban felesebb gyűrűköt temettenek, sőt némelykor medályt, nyakszorítót, még aranylánczot is.

Mikor pedig idegen helytt holt meg valaki, és hirtelen az koporsóra való bársony vagy matéria készen nem volt, az koporsóra valami szép portai szőnyeget tettenek. Az fen megírt koporsóbetétel után az társzekér készen volt, az koporsó alá feles tövisfát tettenek, hogy az test ne rázódjék, az koporsót arra tették, az társzekeret pedig küljel fekete posztóval béterítették, az míg az kerekeit is befogta, s az földön jó bővön vondozódva leért. Mikor osztán mindenképen készen voltak, az deákok és papok legelől mentenek, azután az urak, főrendek és az község ment, azok után ment az szekér az testtel; ha fele-

sége volt, az hintóban késérte, de az bőrököt mind lebocsátották; ott voltak az gyermekei, és ha feles asszony atyafi volt jelen, azok is mind hintóban, de az bőrököt lebocsátván, úgy késérték. Az fekete posztónak az szélyit kétfelől hat legény fogta, ha catholicus volt, hat szövéndeket is vittenek kétfelől, és így ének-szóval kikésérvén az városból, az keserveseknek némely része akkor visszament, úgy az késérok is, az testtel az háza felé indultanak, és eleire hirtévén az olyan faluknak, az mely faluk az megholt úr vallásán voltak, onnét az papok és deákok majd az határszélyig az test eleiben jöttek, énekszónál vitték által az falun majd azon falunak határszélyiig, ott is az hat legény kétfelől fogta az szekeren való posztó szélyit, mert másként, mikor közönséges uton mentenek, az posztó fel volt csinálva, hogy el ne szakadjon vagy meg ne sárosodjék. Hallottam régi emberektől, az nevit is megmondották, de az nevit elefelejtettem, hogy az elmúlt saeculumban (mert azoknak az embereknek az ideiben volt az kik nékem beszélették) egy úr meghal az országgyűlésiben, az felesége véle nem volt, mert otthon maradt volt, semmit nem is tudott az ura halálában mindaddig, valameddig az leírt szekér az ura testivel az kapun bé nem kezdett menni; akkor az asszony az tornácban állott, s kérdi, micsoda szekér az, mondják, hogy az megholt ura testit viszik, akkor az felesége az asszony hanyattá esik és mindjárt szörnyű halállal meghal. Az fejedelem felbontatván az testit, hát az urán való busultában az szive ketté hasadott volt. Valyon hány asszonnak hasadna meg ma az szive Erdélyben ilyen módon az ura halálán? Késérték az testet atyafiak s idegenek is sokan.

Mikor pedig akármely falun az testet általvitték, akármely valláson volt, mindenik faluban az test eleiben harangoztak, sőt nemcsak abban az széken vagy vármegyében, az hol az megholt test feküdt, sőt más vármegyékben, székekben, valahol az megholtnak jószága volt vagy csak kevés portiója is, valamig eltemették, minden nap kétszer harangoztanak. Ha catholikus volt, minden nap viaszgyertyákat gyújtottak, s az halottas háznál bizonyos zsoltárokat énekeltének, sőt az test felett gyakorta szent mise is volt de requiem, az más valláson lévő predicatorok könyörgést, vasárnapokon prediciót ott tettek, mikor az faluban az maga religióján levők voltak. Mikor osztán az testtel haza érkeztek, ott, ha catholikus volt, ujolag szent mise volt de requiem, énekelve és predicatio, az más vallásuaknál csak predicatio és énekszónál valamelyik boltban vagy alkalmas helyre az testet addig bétették, az míg az temetéshez hozzá készülhettek. Mikor osztán az temetéshez hozzá készültenek, napot rendeltének, az rendelt napra az atyafiait, és ha nagy ember volt, az ország catalogusa szerint az ország rendeit levél által az asszonyokkal együtt elhítták.

Az koporsót pedig, az mint leíráim, bévonván, az koporsót ezüst, aranyas fejű szegekkel igen gazdagul külyel béverték, és hogy az aranyas fejű szeg jobban kiadja magát, az koporsót fekete biborral vonták be s azt szegezték az koporsóra az arany fejű szegekkel; azonkívül az koporsójára mind férfiaknak mind asszonyoknak, szegeztenek tizenkét selyem matéria, képiró által irt czimereket, az holtnak czimerit. Az háznál az hol az temetés volt, szín volt elkészítve, az szín közepin jó magos sályom, hol az testet és keservéseket az nép megláthassa, az fekete posztóval bé volt

vonva egészen, úgy hogy az földet egy darabig bélepte; az szín is belől fekete posztóval bé volt vonva egészen, úgy külyel is az ajtaja tájékán imitt-amott azon is feles papíros czimer volt felraggatva; az predikáló szék is fekete posztóval bé volt vonva, azon selyem czimerek voltak; ha catholicus volt, az oltár eleit és zsámolyát fekete posztóval bévonták, ott is az oltár előtt selyem czimerek voltak. Az keservesek mentől durvább fekete posztóban öltöztenek, az mentéjek bérlése fekete báránybőr volt, fekete szőrsinor körülette, fekete szörgomb, az övök vagy fekete szőrsinor vagy fekete posztószély, fekete nestes süveg durva posztóból. Az asszonyok kendervászonból burkot csináltak az fejekre, azt megfeketítették, hamuszin volt, azt az hátokon leeresztették, hogy az földön vonszolódott az farka, azt pedig az háta közepin még egy helytt az közepin felakasztották, ott egy darabig hármason függött az burok. Az keserveseknek, kivált feleséginek, leányinak, testvér, közelvaló atyafiainak, egyszer ványolt fekete posztóból palástjok volt. Mikor az temetés közelített, azelőtt egynehány nappal az fő- és vice-gazdák eljöttek (mert az mint oda fel írák, hogy az lakadalomban gazdák voltak a gazdasszonyok, úgy voltak az temetésen is), azok mingyárt az temetéshez kezdettenek készülni; ben az ki elfért, az többinek pedig kün az faluban szállást rendeltének, kinek kinek az ajtajára czédulát ragasztottanak (úgy volt az lakadalomban is, hogy kiki az maga szállását megtudja). Elérkezvén pedig az temetésre az vendég, kinek-kinek hány családje van, számban vették, olyan, az ki fen az torban jelen nem lézen, azután, mint szintén az lakadalomban írák, mikor az prebendáért mentenek, az gazdák

azoknak czédulát adtanak, vitték az prebenda-osztóhoz, és ott mindent annyit adtanak, az mennyi az czédolában volt, mert itt is az bora is kinek-kinek kijárt.

Eljövén az temetésnek napja, az előtt az atyafiak legalább egy nappal, némelyik előbb is bégyültenek, sokan az temetés előtt való nap, béérkeztenek az vendégek is. De az urak, főrendek, nemesek temetésire még az idegen emberek s asszonyok is czifra köntösben nem mentenek, hanem mentől közönségesebben lehetett, úgy öltöztenek, sőt azféle alkalmatosságra nem csak gyászköntöst, hanem színes posztóból valót külön tartottanak, szederjes, violaszin posztóból valót, azon csak selyem sinor, selyem gombok voltak, az nagy uraknál is olyan színű mint az köntös, selyem övet külön tartottanak, az is csak selyemmel volt gombozva. Az asszonyok is minden czifra köntös nélkül voltak, fejeken hosszú fekete fátyol, az nyakban bársony palást, az nyakokon igen apró fekete gyöngy, fekete kláris-öv, az szoknyájok szederjes vagy violaszin posztóból vagy matériából, azon is az olyan fekete selyem csipke vagy galand; egy szóval, megmutatták, hogy halottas, nem lakadalmas házhoz mentenek. Kisasszonyokat, nemes leányokat nem volt szokás temetésre vinni; ha vitték is, szállásokon maradtanak, hanem ha az megholtak közelvaló atyafiai voltak. Ha valamely idegen, férfi vagy asszony, czifra köntösben ment volna temetésre, megcsufolták.

Az napján pedig az temetésnek, az megholt embernek az özvegye egy külön házban ment, ott sirván, némely atyafiai vigasztalták. Mikor osztán mind egybegyültenek az színben, az papok s deákok készen voltak, mind fekete posztóval bévont széke-

ken ültenek, igen ritkák voltak azok szőnyegesek. Akkor ha tanács úr volt, tizenkét számú, ha pedig tanács úr nem volt, kinek-kinek állapotához képest, az szín mellé vittének aranyas, ezüst, köves, szerszamos, boncsokos, tollas, bőrökkel az mint oda fel írák, czafarangokkal felöltöztetett uri paripákat, azokat rendre állították az szín mellé, azok ott kapáltak s visítotak; azon kívül egy jámbor lovat öltöztettek fel földig tiszta fekete bakacsinban, annak csak az szeme látszott ki, azt az szín eleiben állították; már azért azelőtt jó idővel az ki ezen bakacsinban öltöztetett lóra ült, fejében sisak lefüggve, pánczéllal az nyakán, derekában pánczél-ing, az két karján két karvas, annak az kutyafüle felé pánczél volt, az keziben fekete hosszú nyelvű zászló, kard s buzogány, az testnek az feje felé állott, ha ezüst czimer volt, más feketében, azt tartotta az fejénél. Még volt más ember, czifrán felöltözve, pánczélban, sisakban, aranyas karddal, az pánczél is vagy ezüstös vagy aranyas; az volt ezüstös aranyas fegyverben felöltözve, annál nagy aranyas zászló, kinek egy felől az megholtnak az czimere, más felől valami szép epitaphium, az is az holtnak fejénél állott, s ott tartotta az nagy aranyas zászlót (mert az testet még hajnalban bevitték az színben és az leírt sámolyra helyhez tették). Így elkészülvén, az catholicusok catholicus módon, más kiki a maga vallása szerint, az éneket elkezdette, akkor az catholicusoknál az oltáron és az test körül az gyertyákat meggyújtották és az népnek, kinek-kinek érdeme szerint, az gyertyákat és az czimereket, az embereknek az eleiknek és az papok eleinek materia czimert adtanak, az többinek papiros czimert. Voltanak az megholtnak dicséretiről való kinyomtatott versek is chartákon

felfüggesztve, Azonban hat feketében való ifiú az test mellett hat szevendéket tartottanak, az fejinél és lábánál nagy gyertyák égtenek, azután az keserves-fogók mentenek az keservesek házában, ottan, az főgazda elrendelte volt, ketten-ketten egy-egy keserves asszonyt fogtanak; az keserves férfiak pedig elébb ilyen renddel jöttek ki az színben: legelől az sógor-ságok, azok után az távulabb való atyafiak, azok után az testvér atyafiak, azután ha vejei voltak, legutól az maga fiai, vagy, ha ifju legény teste volt, az apja, vagy ha apja nem volt, az testvér bátyja vagy öccse. De mikor leültek az színben, az koporsónál való székben az közelebb valók ültek, az többi ugyanott hátul az székben. Az asszony keservesek is ilyen rendet tartottanak. Mikor késérték temetni, akkor is így mentenek; mind az keserves férfiak, mind az asszonyok előtt jött egy-egy gazda mint egy-egy hopmester, igen szép lassan; az megholtanak fiai voltak, az apjoknak az fejihez állottanak, és az egész temetés alatt ott állottak talpon, az keserves asszonyok pedig nagy sirással, zokogással s jajgatással jöttek ki, s kivált az felesége s leányi; azokat az gazda az koporsó mellé ültette, s azok koporsóra borulván, ott siratták. Ha koporsóbétételkor jelen voltak felesége és leányi, szintén olyan pompával vitték az keserveseket. Ha férfi temetése volt, az szolgák, feketében mind, az lábánál állottanak végig, ha pedig asszony, az frajok gyászban, burokban állottanak az temetés végüig az lábánál, és ott siratták végig, bédugván szemeket.

Ezek után az catholicusoknál elkezdődött az énekes szent mise de requiem, más vallásuaknál az könyörgés és predicatio, az predicatio után minden

az lábánál állottanak végig, ha pedig asszony, az frajok gyászban, burokban állottanak az temetés végéig az lábánál és ott siratták végig, bédugván szemeket.

Ezek után az catholicusoknál elkezdődött az énekes szent mise de requiem, más vallásúaknál az könyörgés és predicáció, az predicáció után minden vallásou rendszerént az deák oratio, az oratio után voltak az bucsuztató versek; azokat vagy valami szép szavú két gyermek mondotta, vagy valamijó szavú deák; ott elbucsuztatták feleségitől, gyermekitől, atyafaitól, barátitól etc. Mikor ezek mind véghezmentenek, az hintókat már az gazdák az szín eleiben állítván, az deákok, papok elől megindúltanak, azok után voltak az trombitások és török síposok, egy verset az deákok énekeltenek, más verset az trombitások és török síposok fúttanak, de azoknak temetésre olyan keserves nótájok volt, hogy még az férfiakot is sírásra indították, az asszonyokat pedig épen zokogásra. És mind az deákok énekeltenek, mind ezek fúttak épen az temetőhelyig, ott is mindaddig, valamig az testtel elérkeztek és letették, az keservesek is elérkeztenek és az testet körül ülték.

Ha az temetőhely távol volt, az testet azon szekeren vitték az kit oda felleíránk, ha pedig az temetőhely közel volt, hat vagy nyolcz ember az testet rudakon vitték. Ha az temetőben templom nem volt, ott is szintén úgy mint az háznál, hasonló apparatussal szint csináltanak, és abban volt az isteni szolgálat; ha pedig az temető templomban volt, ott, kivált az catholicusoknál, nagy czifra castrum doloris volt, azon sok gyertya, symbolumok, czímerek, versekkel írott charták, s abban tették az testet.

Az török síposok és trombitások után mentenek

az urak hintai, azután ment az község, az község után vezette két-két ember az cziprán felöltöztetett paripákat, azután mentenek az férfi keservesek hintai, az férfi keservesek után mentenek lóháton az test előtt az fen említett két pánczélban öltözött emberek; az kinél az aranyas zászló volt és aranyas fegyverben volt maga is, az ment szerszámos czipra paripán; az kinél az fekete zászló volt, az ment az bakacsínban öltözött lón. Az ezüst czímert feketében az fejinel gyalog vitték. Az test után mentenek az keserves asszonyok hintai, azután az több uri és főasszonyok hintai, azok után az asszonyi község. Mikor osztán az temetőben bételepedtenek, szintén úgy volt minden ceremonia, mint fen az háznál lévő színben. Mikor az egész ceremoniának vége volt, ha fiai voltak és az közelebb való atyafiai fogták az koporsót, noha mások is segélytettek, és azok vitték az testet az sírig; mikor osztán az sírban bétették, az pánczélban lévőtlől elvették az fekete zászlót és kardot, azokat esszerontották és az sírban az koporsó mellé bévetették, az ezüst czímert az templom belső oldalára felszegezték, úgy hasonlóképen az aranyas zászlót az templomban nyelinel fogva felfüggesztették; az ott lobogott.

Az asszonyok temetése majd olyanformán volt mint az férfiaké, csak hogy trombitások, síposok nem volt úgy; ha catholica volt, semmi oratio nem volt, az más valláson lévőknél volt magyar oratio; hasonlóképen öltözött lovak sem voltak.

Mikor haza mentenek az temetésről, az özvegy külön házban ment, az nap nem ett, ha csak mások láttára is. Az tornak penig ez volt az rendi: az papoknak és az deákoknak külön fogták más házban az étket,

más házban az férfi keserveseknek, másban az asszony keserveseknek, külön házban az uraknak, különben az nemességnek, másban az közrendnek; hasonlóképen külön az asszonyok; még az szegény koldusoknak is külön helyre fogták az étkeket; de akármelyik asztalnál sem volt több két-két fogás étkenél, az éték után semmi gyümölcs nem volt, egymás egészségiért pohárt nem köszöntek, hanem rendre az kinek mennyi kellett, annyit ivott, felkeltenek asztaltól, és evvel vége lett az temetésnek.

TIZENEGYEDIK CZIKKELY.

Az erdélyi régi tisztességekről.

Az regnans fejedelem szabad úr volt, életnek, jószágnak, halálnak ura, s az törvénynek is mint legfőbb igazságtévő előtt, előtte lett vége. Volt egész ország főgenerálisa, volt váradi generális, az széke-lyeknek külön volt generálisok; az váradi generális volt az Partiumbelieknek generálisa, az székely generális az székelyeket vezette. Ha az erdélyi főgenerális elesett, az erdélyi egész vármegyéket az fejérvári főispán igazgatta harczon; ha az székelyek generálisa elesett, igazgatta az egész székelységet az udvarhelyszéki főkapitány; az generálisok ha elestek, az egész hadat rendre vezérlették az generálisok, és ha mind az három generális elesett volna, fővezér akkor volt az fejérvármegyei főispán. Az főgenerális után volt az ország főcancelláriusa, azután az ország kincstartója, és az Statusok praesidense. Volt lugosi és káransebesi bán is.

Mindenik vármegyében két főispán volt, az egy Hunyadvármegye és Partiumbelieken kívül; ez egyikért azért volt, hogy egyik gyakrabban az fejedelem

mellett volt, az másik az vármegyét igazgatta, vagy mivel akkor sokat táboroztak, egyik az hadban ment, az másik otthon maradt. Minden vármegyének külön zászlója volt. Azért is volt az vármegyéken az két főtiszttség, hogy az nagy emberek inkább consolálódjanak, és hogy egyik az másik miatt ne épen azt cselekedje az mit akar.

Noha az deák munkámban is leírtam, mindazonáltal hogy maradváinknál nagyobb világosságban legyen az kettős főispánság, kik voltak főispánok legutól Erdélyben az Rákóczi Ferencz fejedelem felkelésekor, rövideden leírom; mert hogy osztán az említett fejedelem alatt vitézkedő malecontentus magyaroknak amnistialis gratiájok lön, azután kezdődék az egy főispánság.

Az Rákóczi Ferencz fejedelem felkelésekor tehát főispánok voltak: Fejérvármegyében Keresztesi Sámuel és gróf Pekri Lőrincz, Küküllővármegyében gróf Bethlen Sámuel és báró Apor Péter, Kolosvármegyében gróf Bánffi György gubernátor és gróf Csáky István, Dobokavármegyében az említett gróf Bánffi György gubernátor és Bánffi Farkas, Szolnokvármegyében gróf Mikes Mihály és gróf Bethlen Ferencz, Tordavármegyében gróf Apor István és báró Haller István. Ezeknek egyenlő hatalmok volt.

Az egyes főispánok voltak ezek: Hunyadvármegyében főispán vala az öreg Naláczi István, az Partiumban: Máramarosban vala főispán gróf Bethlen Miklós, Közép-Szolnokvármegyében báró Vesselényi István, Krasznávármegyében Kövesdi Boér Ferencz, kövári főkapitány vala gróf Teleki Mihály, az öreg Teleki Mihály fia, Fogaras vára és districtusa főkapitánya vala ugyan Kövesdi Boér Simon.

Az Székelységen penig voltak főkapitányok és főkirálybírák, azok is az sokszor említett Rákóczi Ferencz felköltekor ezek valának: Udvarhely-széken főkapitány vala gróf Pekri Lőrincz, főkirálybíró gróf Gyulai Ferencz, Sepsí-, Kezdi-, Orbai, és Miklós-vár-székeinek főkapitánya vala gróf Mikes Mihály, főkirálybírája gróf Kálnoki Sámuel; Csíknak, Gyergyónak főkapitánya vala gróf Apor István, főkirálybírája Henter Benedek, Maros-széki főkapitány vala gróf Bethlen Sámuel, főkirálybíró Sárosi János, Aranyos-széekben Toroczkai István volt az főkapitány, és Szilágyi András volt az főkirálybíró. Az Székelységen is csak az oda fen leírt amnistialis gratia után kezdének lenni csak főkirálybírák.

Ugyan az Székelységen voltak vice-kapitányok, vice-királybírák, notáriusok, perceptorok, hadnagyok, vice-hadnagyok, zászlótartók, hadbírák szállás-osztak etc. Az főkapitány csak az hadi dolgokat folytatta az vice-kapitánynyal és hadnagyokkal, az főkirálybírák penig az vicekirálybírákkal és notáriusokkal csak az törvényes dolgokat és egyéb politicumokat.

Mikor az főkapitány táborban ment, bizonyos embereket, legfeljebb Háromszéken százat (elhiszem, az több nemes székekben is proportionaliter) az táborozásból megmenthetett, az kik neki fizettek; hasonlóképen voltak mentségese az vice-kapitánynak, hadnagyoknak, vice-hadnagyoknak s zászlótartóknak, és az mintegy hópénz gyanánt volt. Voltanak penig mind lovas mind gyalog hadnagyok, az gyalogokat darabontoknak hitták. Az főkirálybírónak felényi mentségese volt mint az főkapitánynak ha táborban nem ment, mert rendszerint táborban nem ment, hanem

akkor, mikor az főkapitány vagy beteg volt vagy egyéb foglalatossági voltanak, az mely miatt táborban nem mehetett; akkor az főkirálybírónak voltanak annyi mentségesei, mint táborozásnak idein mikor jelen volt az főkapitánynak szokott vala lenni; az mennyi mentségese volt pedig az főkirálybírónak mikor táborban nem ment, az főkapitánynak is, mikor ő is táborban nem ment, csak annyi volt. Az régi szabadság szerént az királybírája avagy az fő királybíró megdultathatta az főkapitányt, de az főkapitány nem dultathatta meg az főkirálybíró.

Az hadnagyságok bizonyos falukból állottanak; ugyanazon faluk lovasainak avagy lőfő-rendeknek lovashadnagya volt, az gyalogoknak pedig avagy darabontoknak gyaloghadnagya és az több tiszti. Az vice-királybíróknak, mivel táborban sem tartoztak menni, mentségesek sem volt, ha csak az főkapitány ex speciali gratia nem engedett, mert szabadságában volt.

Az nemességnek, az első rendből állóknak külön hadnagyok, vice-hadnagyok és zászlótartójok, zászlójok is külön volt; de azok az magok zászlóján kívül strázát állani, portára menni nem tartoztanak, hanem mindenkor az főkapitány körül voltanak,

TIZENKETTŐDIK CZIKKELY.

Az erdélyi régi esküvéssről és szitkozódásról, alázatosságról.

Bezzeg régen, mivelhogy nem valának ezek az éktelen, Istent méltó haragra indító káromkodások, még pedig híre helye sem vala: édes hazánkon is vala az Isten áldása. Mert emlékezem rá, gyermekkoromban nem csak egy esztendőben, hanem többen is, nyolcz forinton jár vala egy köből buza, mégis

oly bőv vala az kenyér, hogy bővebbet nem kívánhatál volna; hozták más országból buzánkért, gabonánkért az sok aranyat, tallért, az kit szemeimmel láttam s mint gyermek játszottam is véle. Az éhség előtt számtalan nemzetség takarodik vala édes hazánkban, vala az Isten áldása, mind pénzesedék, mind népese-dék vala hazánk; de miolta az éktelen Isten ellen való káromkodás bájöve, micsoda inségekre s nyomoruságokra jutál, gondold meg ó Erdély országa!

Minden szitkozódások az férfiaknak, uraknak, nemeseknek, alábbvaló rendnek ez volt: A ha bus-tya vére, lelketlen kurva fia, pogány kurva fia, számar kurva fia. Az asszonyoknak pedig ez volt: A ha hamis életű, tűzre való, tűz kénjára való; most pedig férfi, asszony, leány, ifjúlegény széltiben mondja az adtát, teremtet-tét, huncz futót (bezzeg az husz fontot értet-ték volna régen, de mi az az huncz fut, inkább elfutottak volna előle), ördög számkázzék az szegény lelken stb. még az gyermek is mikor szólni kezd, azokat tanolja legelsőbbben meg. Ha az régi uri, fő, nemes asszonyok valaki azt mondotta volna: az akkori több tisztes asszonyok mintha mással fertelmeskedett volna, úgy tartották volna. Az ilyenekért áldana-e meg Isten, Erdély országa? Sőt még az bizony szót sem mondották sokan az akkori fő s nemesasszonyok, s az gyermekeknek sem engedték mondani (bizony gyermekkoromban nekem sem engedik vala meg, hogy bizony szót mondjak), sőt más sok olyan úri, fő, nemesasszonyokot is ismértem sokat, az kik soha bizony szót nem mondottanak, hanem mikor bizonyt kellett volna mondani, így szóllott: Én ugyan nem, az azért

nem, elhiggye kegyelmed, úgy vagyon, nincs különben, igazán mondom, s az többi. Most penig, úri asszonyokról nem szólok, de nemesasszonyok, nemes leányok is elegenden vadnak, az kik szel-
tiben minden szemérem nélkül szaporán elmondják: Isten engem úgy segítjen, s úgy esküsznek mint akármely nyíri pajkos katonák. Azért is nincsen Isten áldása országunkon, s nem várhatunk utolsó veszedelemnél egyebet magunkra. Egy oláhot felakasztanak három forintos marháért, az ki Isten ellen káromkodik, csak nevetik s elhallgatják.

Noha az erdélyi alázatosságról eleget írek oda fel, ahol megírák micsoda szeretetben éltenek az atyafiak és tíz iznyig is bátya, öcsém, komá, sógor hitták egymást: itten csak egynéhány példával akarom megvilágosítani az erdélyiek régi nagy alázatosságokat; és noha mind tudom, micsodás méltóságos familiákból valók voltak azok az alázatos urak, de hogy az mostani gögös kevély világban meg ne csemereljenek azon méltóságos uraknak maradvái, nevet nem adok, melyik méltóságos familiákból voltak.

Vala egy úr, az ki székeltek generálisa vala, fejérvármegyei főispán, tanács úr, ország státusinak praesidense; vala penig octavális akkor Gyula-most Károly-Fejérváratt, az mint azon úr praesidens szerszámos paripán megyen már fel az Táblára, csak elében áll egy kézdi-vásárhelyi varga s elkezdi az praesidensnek: Maga, sógor, vétesse elé kegyelmed az törvényemet (Isten tudja, volt-e sógora vagy sem); elkezdi a praesidens: Jere fel, sógor, az én hűtömré, elévétetem. Nem hogy szégyenlette volna, sőt örvendezett benne; holott felmenvén az Táblára és praesideálván, mingyárt kiáltja az egész Tábla és sokaság előtt: Sógor, hová löl: jere, perelj, az mint megígérém.

Egy úr vala az egész országnak generálisa, tanács úr, fejevármegyei főispán, emberi gyarlóságból egy fraja megesék tőle s fiat szüle; meghallván azonban az generális, az testvér atyafiai ezt az illegitimus fiát egész életéig, még az generális testvér atyafiai is, mind öcsének, bátyának hívák. Ezt én magam is gyermekkoromban ismérém.

Ugyan az fenírt székelyek generálisának egy igen közel való atyafia leány méne férjhez egy jobbágyhoz, attól az jobbágytól lön megint leánya, az is jobbágyhoz méne férjhez; ez megöregedvén, valamikor az az említett méltóságos ur közelébb való jószágában ment az hol az az jobbágyasszony lakott, mindenkor magához hívatta, nénjének nevezte: No, néne, mire van szükséged, megkérdete, és soha magától üresen el nem bocsátotta, pénzt mindenkor adott, azonban valami köntösre volt szüksége, mindenkor csináltatott.

Vala egy más méltóságos úr (mostani világ szerint szólván), székelyek fő generálisa, az fejedelem főhopmestere, Küküllő vármegyei főispán, Csík-, Gyergyó-, Kászonszéknek főkapitánya, ennek vala egy igen szép kisasszony testvérhuga. Egykor egy magyarországi urfi bérjő nézésére, el is mátkásítja, lakadalmi terminust is tesznek; azonban azon házának alatta (mert annak az falunak is az nevit szántszándékkal elhallgatom) vagyon ma is nagy széna-csináló (székelyesen) tanorokja, az juhait azon úr abban tartotta; volt az juhoknak egy ifju legény pakulárja, estve mikor az juhokot haza hajtotta, előljött az juhok előtt frujaszóval, s abban az tanorokban rekesztette az juhokot, ott is mind frujált. Az kisasszony az ház ablakáról sokszor nézven s hallgat-

ván az oláh ifju legény fruájását, igen megszereti vala az pakulárt. Abban az kisasszonynak sem az apja (mert még akkor élt), sem az bátyja semmit sem tudtak, az apja pedig akkor özvegy ember is volt. Mikor más nap az lakadalomnak kellett volna lenni, sirató estvére oda érkezvén az vendégek, az leányt felöltöztetik, azalatt az kisasszony kimegyen, az pakulár ifju legénynyel egy nagy erdőn általmennek. Le akarnak ülni az vendégek, keresik az kisasszonyt mindenütt, sehult sem találják, sem háznál, sem faluban; arról pedig senki sem tudott volna gondolkodni, hogy az pakulár legénynyel szökött volna el. Más nap az nász népe elérkezik; nincs mit tenni, jól tartják, menyasszony nélkül visszamennek. Egynéhány esztendő mulva megyen egy nagy erdőn az testvérbátyja, látja hogy egy oláh feleségestől juhokot öröz, az oláhnének hosszú zeke szoknyája, mezítláb; az szolgák közül senki meg nem isméri, hanem az bintóból az testvérbátyja; akkor oda küldi egyik szolgáját, izeni az oláhnének, hagyja el azt az oláhot, menjen vissza, bizony ugy tartja mint testvérhugát, soha szemire sem veti cselekedetét; azt izeni vissza az oláhné: azt ő bizony soha el nem hagyja, ha egyszer szerette, halálíg szereti. Az oláhtól egy fia maradott az kisasszonynak; felnevekedvén, az testvérbátyja az oláhnének az udvarában béviszi, és az mint jobbágya volt, manumittálja, armálist impetrál néki az fejedelemtől, megházasítja, Csíkban lovashadnagynak teszi, jószágot ad néki, Székely István nevet adnak reája. Ezt is az testvérbátyjának az fia teljes életiben bátyjának hitta.

Mivel ezen kis historiában, nem hiszem hogy az méltóságos Petki familia offendálódjék, mivel

csak alázatos nyájasságnak kis historiája, Petki Farkas, az ifju, egytestvér vala amaz nagy híri Petki Istvánnal; ifju legénységében szekérben lovakot fogatott, egynéhány csicsai asszonyokat, leányokat egyben gyűjtött, felülteti az szekérben őket, maga lesz az kocsis, hogy Szeredában vigye az sokadalomban őket; ezt pedig nem bujaságból cselekedte, mert akkori időben jámborabb volt mind férfi, mind asszony, leány mint most, hanem csak tisztességes tréfából s maga mulatságából. Egyik asszony fel nem fér az szekérre, eleget könyörög, hadd ülhessen fel ő is, fel nem veszik, mondja nekik: Meglátjátok, bustya nők, ha én el nem mehetek az sokadalomban szekéren, tő sem mentek el békével. Azonban egy szekérkerékből titkon az szeget kiveszi; az több asszonyok kaczagják, hogy amaz egyedül teprenkedik; Petki Farkas mint kocsis megindul sebesen, az ostorral megsujtja az lovakot, az kerék kiesik az szekérből, feldől az szekér az sok asszonyokkal együtt, s mind egybenromlik; kiáltottak, sikoltottak az szekérben ült asszonyok, amaz asszony pedig kaczagta s csúfolta őket: Lám megmondám, bustya nők, ha én nem ülhetek az szekérben, tő sem mentek ma békével az sokadalomban. Petki Farkas más szekeret hozat elé, akkor azt az asszonyt az többivel felülteti az szekérben, maga kocsiskodik darutollas süvegben, úgy viszi bé Szeredában az sokadalomban az asszonyokat, az egész sokadalom sokasága láttára. Most ha valaki olyan urfi, de még egy alávaló nemes ifju legény olyan tisztességes mulatságot indítana, megbolondozná érte.

Kivált az Székelységen, mikor valamely urfi vagy nemes ifju legény vígan volt s tánczolni akart,

leküldött az faluban, az falusi leányokat esszegyűtette, az házához felvitette, virradtig is tisztességesen eltánczoltanak; még hogy legkisebb bujaság esett volna is, soha híre helye sem volt.

Az öreg Petki István édesanyja, Lázár Erzsébet, és Apor Lázár nagyatyám anyja, Lázár Borbára, egytestvérek voltak; történik, hogy Petki István, az az nagy ember, jő Torjára Apor Lázárhoz, mint atyafiához; Apor Lázár is hosszú asztalhoz készül, mert sok vendégi voltak. Mikor leülnek asztalhoz, Apor Lázár egy bocskoros zekés embert asztalhoz jól felültet; azt látván Petki István, magában csak törődik, mért kellett asztalhoz, kivált olyan elé ültetni az bocskoros zekés embert; igen vigan vadnak ugyan asztalnál, de mikor felkölték asztaltól, nem állhatja Petki István, hanem félen híjja Apor Lázárt és kérdi tőle: Bátyám uram, miért kelle az hitetlen számár zekés bocskoros embert asztalhoz ültetni, kivált oly elé? Felele Apor Lázár: Azt, öcsém uram, azért, hogy én bocskorban zekében is meg szoktam becsüllen az nemesembert; az, ha megszegényedett, zekében bocskorban van is, igaz ő nemesember, szép értelmes ember; az kik utána ültenek, azok ki tegnapi, ki tegnapelőtti nemesemberek. Akkor mond Petki István: Tanolék ma bátyám uramtól (Apor Lázártól). Sőt teljes életiben mások előtt emlegette Petki István, mit tanolt volt Apor Lázár bátyjától; s nem is emlegette penig csak, hanem meg is tartotta. Adná Isten, hogy ma is vigyáznánk az szegény érdemes régi familiákra; de mint vagyon dolga az régi familiáknak, kérlek, keservesen observáld.

Elvégzem az alázatosságon Erdélynek az 1687 esztendő előtt együgyűségét. Gondolod talám, ez az

utolsó két-három historiácska nevetésre való; de bizony nem nevetésre, hanem nagy oktatásodra vagy, kedves olvasóm, ha jól meggondolod. Kévéanom azért, adjon Isten hazánkban régi alázatosságot, együgyűséget, igaz atyafi szeretetet (az melyet bizony nem remélek, az mint folynak az dolgok); mely ha meglészen, akkor Erdély is régi boldogságára s gazdagságára visszatérhet.

TIZENHARMADIK CZIKKELY.

Az catholica religióról.

Aldassék, dicsértessék, felmagasztaltassék örökön örökké Istennek szent neve, minekutána in anno 1687 az pogány török igája alól felszabadúla, dicsőségesen visszamene édes hazánk az angyali apostoli szent magyar korona alá: apostoli szent hütünk nem hogy hervadást szenvedett volna, sőt naponkint szebb s meg szebb virágokkal zöldellik. Mindazonáltal szent hütünknek mint volt állapotja az 1687 esztendő előtt, leírni méltónak itélttem.

Ugy vagy, az mint feljebb írá, hogy az különös személyek között nem vala az az pápista, kálvinista, lutheránus, unitarius; szépszeretben éltenek; másként az apostoli szent religió nem keveset szenved vala. Mit szenvedett pedig és mint meg volt szorítva, deprimálva, ha én semmit nem írnék is, eleget írtak az Approbata és Compilatabéli articulusok.

Ugy vagy, hogy az kálvinista fejedelmek idejében is némelykor négy catholicus tanács ur is megvolt, mint az mű értünkre Haller Pál, Haller János, Mikola Sigmond, Mikes Kelemen; voltak catholicus

főtisztek, s voltak Tábla fiai, voltak több tisztek is, de azért volt, hogy nagy familiák megtartották az szent István első királyunkról rájuk maradt szent hűtöt állhatatosan. Bizony nem is volt az erdélyi vallások között addig olyan gyűlötség, az míg ez az két szó *Nostras*, *Vestras* bé nem jött; mert nagy uri, nemes és fő emberek is, az kik más valláson voltanak is, felesen az kolos-monostori pápista iskolában tanítták gyermekeket, sőt azt tartották, hogy az catholica iskola merő második udvar, az mint nékem az azon időbéli catholicus mester, én időmben igen öreg páter Kőszegi Sigmond beszélete, mikor Kolosvárott tanoltam, s az neveket is megmondotta. Értem magam is becsületes kálvinista nemesembereket, az kik az catholica iskolában tanoltanak, és azon régi páternek hajdan tanítványi voltanak, s gyakorta látogatták jó szívvel azon öreg páttert mint kedves mestereket, s ajándékozták is, kivált borral.

Megvévén penig in anno 1660 Váradot az török, az mint bizonyoson értettem az akkori emberektől, az váradi kálvinista predicátorok bájóvén Erdélyben, azok kezdték legelsőben azt az fertelmes két szót *Nostras*, *Vestras*, és azok kezdték eltiltani az más vallásu urakat s nemességet, hogy catholica iskolában gyermekeket ne taníttassák, mert nekik is vagyon iskolájok.

Már penig Erdélyben csak az én értemre mint volt az catholica religio, lássuk meg; legelsőben kezdem el az papokon. Kivészem az kolosvári, fejérvári, udvarhelyi, gyergyó-szentmiklósi és némely urak mellett való papokat, kivészek az barátok közül öt-hat barátot, ki az falusi papok közül öt-hat ple-

bánust, mert ezek mégis az academiákban tanoltanak, vagy az szegény barátok elküldötték az frátereket más országokra, s ott taníttatták. Az catholicus püspöknek nem vala szabad béjönni Erdélyben; Molduvában, Bákóban vala egy minorita barát lengyel püspök. Mert gram maticából, syntaxisból, poesisből, ritkán rhetoricából is, az barátok között írtak egy kis casust, avval bémentenek Bákóban, és ott felszenteltették magokat; és így könnyű volt az más vallásoknak terjedni, mikor az catholicus papok együgyűek voltak. Egynéhányan valának ilyenek gyermekkoromban, de nagyobbára igen jó életűek voltak, úgy hogy többet vittének véghez jó példaadásokkal, mintsem tudományokkal. Clericusokra avagy kis papokra nem vala több fundátiók, hanem Olomuczbán, Morvaországban fundált volt XIII Gergely pápa két alumnus kis papra; ugyanazon pápa Austriában Bécsben a szent Borbára convictusában más két kis papot fundála Erdélyre; azután amaz nagy emlékezetű nagy magyar cardinal Pázmány Péter még két kis papra fundála ugyan Bécsben az maga nevirül nevezett collegiumban, fel is tévé fundationalisában, hogy az erdélyiekre kiváltképen való gondviselés legyen. Ennyi fundáció volt csak Erdélyre clericusok avagy kispapok iránt mindaddig, az míg az nagy jó Isten, az ki megengedi ugyan hogy az szent Péter hajója habozzon, desoha meg nem engedi hogy elmerüljön, felgerjeszte némely szent hitekhez buzgó erdélyi lelkeket, úgy hogy ma Isten jóvoltából annyi fundációt tettek, hogy amazok is megvadnak, mégis Nagy-Szombatban az Veres-collégiumban, ugyanott az szent Albert semináriumában, Kolosvárott az clericusok semináriumá-

ban, az mint még most vagyunk Erdélyben, még bővön vadnak fundálva az clericusok, és nem csak jó példaadásokkal, hanem tudományokkal is meg tudnak akárkinek felelni.

Fundált vala ugyan academiát Kolosvárra ama dicsőséges örök emlékezetre méltó lengyel király Báthori István, és ugyan Erdélynek dicsőséges fejedelme Báthori Kristóf; fundált vala ugyan az említett szentséges XIII Gergely pápa semináriumot is ugyan Kolosvárra, az academia mellé; az király penig és az fejedelem fundálták vala az academiát az magok saját örökségekből.

Vedd eszedben itt, kedves olvasóm, melyik juristából olvastál valaha ilyen törvényt, noha az magok ártatlanságát már ezer uton megmutatták volt az jesuviták, de ámbár vétettek volna az jesuviták, ámbár méltán proscibáltattak volna, mégis micsoda igazsággal lehetett elvenni az Báthori István jószágát, az mely örököse volt, és tulajdon csak iskolára s az ifjak tanítására adta, aztot mondom, elvenni az iskolától. De azt bizony csak elvévék, és az más vallásu urak egymás között az tulajdon Báthori jószágot feloszták — bár csak az vérnek adták volna vissza — és így mind az academiánknak, mind az iskolánknak, mind az Gergely pápa semináriumának nyaka szakada.

Avval meg nem elégedének, hanem Kolosváratt minden templomainkot elvévék, az piaczi templom tornáczában egynéhány papunkot megölék, ugy egy jesuvitát az Farkas-utczai templomban, az többit esszevagdalák, végtire az papjainkot Kolos-Monostorra csapák; mint menjenek bé csak Kolosvárra, és ott csak micsodás exercitiumok legyen,

arról articuľust írának az Approbátában, minden fundatiótkot az iskolától elvevék, megtilták hogy rhetoricánál tovább az catholicusok ne tanítsanak, catholicus, se ur, se fő, se nemesember gyermekei külső iskolában tanolni ne menjenek, annál inkább akademiákra. Nosza, szegény catholicusok, tanítsátok az mint lehet.

Kolos-Monostoron tanítának az mint lehet, Várad megvételeig; hogy Váradot megvevé az török, már nem vala bátorságos az töröktől Kolos-Monostorott lenni. Bébocsáták ugyan az catholicus pátereket Kolosvár városában, de micsoda inség s nyomorúság alatt, majd meghallod. Az uri, fő s nemesség fizetéssel tartotta ételit gyermekinek, és kit convictusban, kit Monostoron az falun, kit az Monostorhoz közelebb hostátban szálláson tartottak; de amaz székelj földiről jött szegény deákoknak semmi módjok táplálásokban nem volt, hanem azoknak az páterek mind Monostoron, mind azután hogy Kolosvárban bémentek, egy házat tartottak, azt semináriumnak hitták; azután koldulni mentenek az catholicus urakhoz, fő emberekhez és nemességhez, az kitől minttölt ki, mind buzát, mind pénzt úgy adtanak Isten neviben, s úgy éltenek az szegény deákok, s az nagy sonyoru kenyéren úgy tanoltanak. És attól fogva hogy az fenneb leírt fundatiótkot elvették, mind addig úgy volt, valameddig én Kolosváratt hét esztendeig iskolában jártam és ott tanoltam; mikor az kolosvári iskolából kijöttem, és Nagy-Szombatban mentem tanolni, akkor is úgy hadtam el az 1693 esztendőben. Mert mind addig az míg én Kolosváratt tanoltam, még templomunk sem volt ben Kolosvár városában; az hol most az convictus temploma vagyon, ott vala

egy ház, az is csak köz rend ház vala, abban volt az szent mise; de abban igen kevés ember fért, hanem az szegény catholicusok, ki az ház hijjára ment és az fejit ott ledugta s úgy hallgatta az isteni szolgálatot, némelyek az kapu boltozatja alatt voltak, azoknak ott székek volt, némelyiket némelykor az nap sütötte, némelykor az esső verte az udvaron. Hanem egyszer az urak Kolosvárrá gyűlvén, az páterek comoediát csináltak, és annak irigyivel hogy az theátrumot oda csinálják, csináltak egy színt zsendely alá az udvaron, köröskörül az kert mellyéke mellé penig árnyékocskákat csináltak. Hogy az comoediának vége lett, az kik máshová el nem fértének, azon szín és árnyékocskák alá állottanak az szegény catholicusok, úgy nem sütötte az nap, és nem verte az esső őket. De én magam értem, hogy azt is le akarták rontani az más valláson valók, de mivel Isten kegyelmességéből már Bécs alatt megverték vala az törököt, nem épen annyira mernek vala az catholicusok ellen bátorkodni. Az míg én Kolosváratt voltam mint tanoló, mind úgy volt; az praedicatio volt az mint az misemondó ház grádicsán felmentenek, az grádicsstornác végéhez egy padot tettek, s az volt az praedicáló szék, hogy mind ben az házban, mind az híjban, mind az kapu alatt, mind az udvaron az praedicatiót meghallhassák.

Harang sem vala egy is, hanem két jókora csengettyű, az kikkel iskolákban csengettének, misére, vecsernyére is azokkal harangoztanak, nem is volt szabad az hol kálvinisták voltak, az míg az kálvinisták elébb nem harangoztanak, addig harangozni.

Az szent misemondó háznak az piacz felől való résziben volt két bolt két felől, az Torda-utcza felől

való boltot tartották segrestyének; az Farkas-utca felől való boltban tartották az egyetmást, mert az kolosmonostori templom egyetmását is ott tartották. Az köfal felé azon háznak volt keresztül egy bolt, azt chórusnak tartották, az orgona ott volt s ott énekeltenek az deákok, körös-körül székek voltak, azokban ültenek az mesterek, urfiak és az nemesség fiai, az több résziben az több szegény deákság hallgatta az szent misét és praedicációt. Annak az végiben volt egy más bolt, keresztül az is, abban az iskolához való egyetmásokat tartották, azon túl volt egy jókora bolt, azt convictusnak hitták, abban tanoltanak, háltanak privatim az urfiak, fő és nemesemberek gyermekei. Az előtt volt egy kis tornác, azon ki az utczára egy ajtó, de azt mindenkor zárva tartották. Azon kívül volt egy igen kicsiny bolt, abban lakott az mester, azki az grammaticát, syntaxist tanította, és ugyanaz viselt gondot az urfiakra, fő és nemesember gyermekeire, mert az, az ki az kis iskolát tanította, az convictusban hált. Azon túl volt egy bolt, az melyben az iskolák könyveit s némely egyetmásit tartották. Azon kívül volt egy ház, abban lakott az az mester, az ki az rhetoricát és poesist tanította; annak háza előtt volt egy kis fedeletlen utca; azon túl az város köfala felé volt faragott fából elécsinált fedeletlen kert, az mely elkertelte az convictus udvarát az seminárium udvarától; azon kis ajtó volt lakaton, az kin az rhétorok mestere által járhasson az deákokhoz. Akkor pedig nem hitták az mestereket úgy hogy: rhétorok mestere, syntaxisták mestere, principisták mestere, hanem nagy mester, középső mester, kis mester; s az nagy mester viseli vala gondját az seminarista deákoknak. Az urfiaknak, fő és ne-

mesember gyermekinek sem vala szabad az semináriumban menni szabadság nélkül, ellenben az seminarista deákoknak sem az convictusban. Az seminárium vala egy középszerű bolt, annak az végiben vala egy igen kicsiny bolt, azokban négy-öt rendiben, mind egymás felett, volt az deákok ágyok; volt az közepin egy hosszú asztal, annál tanoltanak és annál ettenek. De mivel hogy télben mind el nem fértének azon két kis boltban, egy része az deákoknak járt hálni az városra az szegény catholicusokhoz, de mihelyen reggel csengettek felkelésre, mindjárt az semináriumban feljöttek, s mind addig ott voltak, az míg estve lefeküvésre imádkoztanak, azután mentek az szállásra. Nyárban pedig az seminárium híjában apró cellácskákat fontanak vesszőből, s azokban háltnak. Ezeknek az nagymesteren kívül magok közül praefectusok volt, emptorok volt, az ki az alamizsnából gyűlt pénzből húst és egyéb eledelt vásárlot. Volt egy nagy kétfülű fazakok, azt az emptor vitte valamelyik szegény catholicus emberhez az hússal együtt, azt ott megfőzték, az emptor más két deákkal tíz órakor az semináriumban felvitette. Bezzeg nem volt megterítve az asztal, sem szék akkor az asztal körül. Mikor az étekkel érkeztenek, az emptor az praefectus előtt tálokra kezdette osztani, mert öt-hat asztalra kellett az fazék étket osztani; minden asztalnál pedig egy-egy öreg deák volt legalább, hogy reá vigyázzon hogy egyik az másik elől el ne kapja az húst vagy egyéb étket. Az első asztalnál volt első az praefectus, második volt az kántor, harmadik volt az sacristianus, negyedik az emptor, azután az iskolák szerént, az mint hogy az asztalok is az iskolák szerént voltak, az elsőbbeknek többecs két adtanak. Rendszerént

kinek-kinek jó darab kenyeret adtanak; fizetett sütnéjek volt valamelyik sütőben. Az vacsora olyan volt mint az ebéd. Légelyekben az hátokon hordottak vizet az Szamos vizéről, az volt italok ha pénzek nem volt; soha másszor bort nem ittanak, hanem sátoros innepekben, mikor az pátereket megcántálták, akkor adattak az páterek két három veder bort nékik az cantálásban; az városon ugyan azon időben imitt-amott kaptanak egy kis bort. Az mely pénzt cántálásokkal s temetéseken kaptanak, azt el nem volt szabad költeniek, hanem vitték az nagy mesterhez, és mind addig az nagy mesternél állott, az míg az nyári dolog békövetkezett, akkor az nagy mester, kinek-kinek érdeme szerént, az pénzt közöttök felosztatta. Nyári dologra penig kibocsátották, de rendszerént addig másuvá szabad nem volt menniek dolgozni, az míg az páterek szénáját fel nem takarták és gabonájokat bénem aratták; de az páterek kész pénzzel jól megfizettenek az deákoknak, s az mellett étellel is ugyan jóltartották, azért is az pátereknek igen jó szívvvel dolgoztanak. Mikor az páterek dolgát elvégezték, szabad volt másoknak dolgozni, és az mit úgy dologgal kaptak, kivált ki az magát hazul nem segélhette, azt esztendeig való köntösökre tartották; az mely pénzt penig íram hogy az nagy mester felosztott, azt rendszerént tartották papirosra s könyvekre. S úgy tanol vala az szegény catholicus deák az míg én Kolosvárt laktam, tudnillik az 1693 esztendeig egészen.

Az semináriumon tul, az város falához közel, vala egy rongyos ház, igen nyomoru kis ház vala, egy kálvinista késcsináló lakik vala benne; soha bizony sem pénzért, sem másképen az míg Kolosvárt lakám, nekünk catholicusoknak nem adák.

Már megint visszatérek. Az mint az nagy mester háza előtt Farkas-utcza felé az említett kert, annak az végiben volt egy szép nyáriház, abban volt zöld táblajáték, az kit most piliárdnak hínak, de ha akkor mondottad volna hogy piliárd, más azt tudta volna, hogy azt mondod, hogy az pili árt; azon az páterek és mesterek játszottanak, néha az urfiak és nemesember gyermekei is. Azon belől az város köfala felé volt egy igen szép kis kert, puszpángos czifra táblákkal, az az páter gazda kis kertje volt, noha az urfiaknak, fő és nemesember gyermekeinek is multságokra adott némely táblákat benne, azok is igyekeztenek mentől szebb virágokra magokat szerzeni, és úgy nyárban mindenféle virágokkal teljes szép kis kert volt. Az köfal felől való végin volt egy-néhány szilvafa, az alatt volt feles csiga.

Az nyáriháztól fogva az templom kertiig, mely ott ment el az hol az chórust íram, volt deszkás kert, és úgy az mesterek és convictus udvara; mintegy négyszögletű udvar volt, az közepin tekéző kö állott (ugy az seminaristák kis udvara közepin is), ott az urfiak, fő és nemesember gyermekei tekéztek, az seminaristák az magok köveken, némelykor tekéztek az convictus udvarán az páterek és mesterek is, némelykor mind az convictorok, mind az seminaristák laptáztanak is az magok udvarokon. Mikor penig essős idő volt, akkor az convictoroknak más játékok volt mikor nem tanoltanak, ugmint ostábla, lud, prágány s az többi.

Az kapu az templom mellett az piac felé vala kétfelé nyíló; azon az mint bėjöttek, bal kéz felől volt egy kis bolt, abban tanították az syntaxist és grammaticát, az szép kis világos bolt vala; az mel-

lett volt egy más bolt, az kiben tanították az principistákat és kis gyermekeket, de az olyan sötét vala (mert magam is abban tanoltam két esztendeig), hogy félben, ha csak négy gyertya nem égett felvonó gyertyatartókban az boltnak majd közepin felfüggesztve, ketteje elébb s ketteje hátrébb: sem az mester könyvből tanítani, sem az gyermekek tanolni nem látnak, hanem az gyermekek megvonták egymást, gyertyára pénzt adtanak. Az mellett volt egy konyhaforma, az hol ostyát sütötte nek, vagy mikor valamit tűznél kellett az mestereknek cselekedni, ott cselekedték; azon tul volt egy közép rend faház, ott az rhetoricát és poesist tanították, abban volt ugyan az catechizálás is s az deákok congregatiója, és mikor declamatio volt, ugyan valami comaedia. Az mellett volt egy keskeny udvar, annak köből való kapulábja bolt alatt, ott az tűzre való fát tartották. Az mely boltot írék, az kiben az syntaxist tanították, azon felyül volt egy bolt, abból mentenek egy más kis boltban. Az templom felé az külső boltban lakott az páter gazda, az másikban az egyetmást tartotta.

Által menvén az utczán, az mint most az jesuviták temploma vagyon, azon mindjárt innen Farkas-utcza felé egy széltiben volt az utcza felől egy jókora bolt, abban lakott az második páter; annak az végiben volt egy setét bolt, egyetmás tartó, annak az végiben volt egy ház, az refectorium, abban ettenek, vacsoráltak; abban két asztal volt, az első asztalnál ettenek az páterek, és nagy s középső mester, s némely urfiak. Ott rendszerént öt-hat tál étek volt, noha ritkán volt öt, többször hét, borok valamivel több fél ejtelnél; azért az asztalért az urfiak fizettek száz magyar forintot. Az ezen asztalnál ülőknek

jó reggel is kenyerek vagy sajt vagy valami fele-
lestököm csak kijárt, úgy hasonlóképen négy órákor
is dél után az osonnya, de akkor bort is adtanak, úgy
hogy egyszer legalább ki ki jól ihatott, némelykor
kétszer is; ezeknek asztalnál éték után gyümölcsöt
is adtanak bé.

Az második asztalnál volt az fizetés nyolczvan
magyar forint; ezeknek rendszerént mindenkor volt
négy tál étkek, az éték után ha csak almát vagy di-
ót is adtanak, ezeknek borok is kevesebb járt; ezek-
nek is reggel s négy órákor kenyeret adtanak, bort
nem adtak. Innepekben, de kivált sátoros innepek-
ben, annyi étkek, borok volt mindenik asztalnál,
hogy meg sem ehatték s meg sem ihatták, kivált fár-
sáng farkán, de akkor felestökömre, osonnyára sült
kolbász s azféle mindenkor elég volt mind az két
asztalhoz valóknak, az felett annyi Agnus DEIt,
olvasót, képet s azféle apró szent ajándékokskákat,
kivált az convictoroknak (mert az seminaristáknak
is adtanak valami keveset) annyit adtanak az páterek
és az mesterek, hogy elig győzték eljátszodni. Ak-
kor kártyával is szabad volt játszodni, de más-
szor nem; egy szóval mentől nagyobb vigasságot
lehetett, azt követték el.

Az mint bementenek, itten az kapun, jobb
felől egy faház volt, az páterek és az urfiak inasai
laktanak benne, az urfiak inasi tartásokért akkor
fizetnek husz magyar forintokat. Azon tul volt
az konyháralóknak egy setét ház, azontul volt
az konyha, azon tul az tisztartó-, kolcsár-, sza-
kácsház, azon tul volt egy kis udvar, annak végi-
ben az lovak istállója, azon belől egy szép virágos
kert, kicsiny; az az második páter kis kerti volt, ab-

ban volt egy igen szép kis nyáriház deszkából, nyárbangyakorta ettünk szép időben benne. Ezen az udvaron tartottanak rendszerént tíz-tizenkét özet az páterek. Itt az piacz felé, az második páter háza megett, az utczára kifüggő ablaku kis faház volt, abban, mikor felesen voltanak az convictorok, az alább való nemesemberek gyermekei ott voltak, vagy mikor az convictorok igen kevesen voltak, az faszúkiért ebben az házban voltak; azt kis convictusnak hitták. Annak háta megett megint volt egy faház, az sütővel együtt, abban az páterek sütőjük lakott, de némelykor az szakács is az sütővel együtt. Az tanolásra páterekkel, mesterekkel együtt ennyi alkalmatosságunk vala Kolosváratt ben az városban.

Mikor az mezőre laptázninem jártanak az convictorok, recreatióra mentenek az monostori mostani jesuvíták házánál való gyümölcsös szép kertben, ott az pátereknek külön tekéző helyek volt, az convictoroknak az nagyjának külön, külön az aprájának. Az kertnek az közepiben egy szép nagy öreg nyáriház, mikor rendszerént oda mentünk nyárbang, abban az tornáczban ettünk ebédet, vacsorát. Ritka esztendő volt, hogy három nap májusban recreatiót nem adtak; azon három nap azon kertben kün is háltunk; akkor étel ital bővön lévén, vígan voltunk; estve penig tüzes szerszámokat csináltak az akkori fejedelem németjei; még apró réz álgyuk is voltak, az pátereké, azokat rakéták által ugy sütögették ki, azokkal mulatták estve tíz óráig magokat. Ez vala minden tanolásunknak, mind alkalmatosságunknak mind folyása, mind mulatsága hét esztendeig, az míg Kolosváratt tanoltam.

Nem vala más semmi egyéb processiót járnunk

az városban ben szabad, hanem husvét előtt való szombaton estve nyolcz órakeresurrectiókor az Vágner házáig, ott egy kút vala, csak épen az kútig. És az míg az császár ő felsége militiája Erdélyben bé nem jöve, noha az fejedelem németjei az Venerabilét környül járták, mégis az monstrántiavívő páttert az más valláson lévők meghajigálták kövel, fával, sőt tudom hogy az pater kezit is bottal megütötték. Gyertyaszentelő-Boldogasszony napján is jártunk egy kis processiót, de csak ben az templom kis udvarán; szent Márk napján búzaszentelni, és az keresztjáró avagy diebus Rogationum kellett mennünk az monostori templomhoz, mert az városból kimenni processióval, hogy azon devotiónkot véghezvigyük, szabad nem volt. Az keresztjáró héten első nap mentünk Fenes felé, az mint az löjtő bémegyén az Gorbó pataka felé, arra az hegyre, ott volt valami elromlott kőoszlopuak az fundamentuma; második nap mentünk Monostorott az pátterek házánaál lévő akkor pusztá kápolnához; harmadik nap az monostori templomot kerüljük vala meg.

Úr napján sem vala szabad ben Kolosváratt az városban processiót járnunk, hanem akkor is az kolos-monostori templomhoz mentünk, s ott vittük véghez az ájítatosságot.

Mentünk szent Lőrincz napján gyakorta az Fenes mellett Kolosvár felől való kápolnához is búcsúra, de oda is az monostori templomból indultunk el, és megint oda jöven vissza, ott is végeztük. Mentünk szent Péter és szent Pál napján az bácsi templomhoz is, de mikor oda mentünk, csak az Nádas pataka mellett öltözött fel az páter, az mint az Hóján Monostorról általjön az út, az keresztzászlókat is ott

emelték fel, de akkor az fejedelem németjeiben fegyveresen felesen kísértének, mert félelmes vala mind az váradi töröktől, mind az pribékektől. Visszajövet, az hol menet felöltözött az páter, ott megint levetkezett és az keresztászlóit is leeresztették.

Abban az időben, ugy mint szintén most is, Nagy-Boldogasszony napján az monostori templomban nagy búcsú volt, messze földről az catholicus mind urak s mind nemesség, község oda takarodtanak; az embereknek az eleit az páterek az monostori házok kertiben való tornáczban ebédre hitták. Fenesről penig s Bácsból és Jegenyéből az szegény együgyű catholicusok keresztászlóval, processióval jöttek, mert Isten csudájára, annyi sok különb-különbféle vallások, üldözések között is, noha földesurok is más vallásúak voltak, mégis ezek az faluk az apostoli római szent hitet állhatatosan megtartották.

Udvarhelyen Udvarhelyszéken is két páter volt, de ott annyival jobban voltak, hogy ott parochusok avagy plebánusok lévén, ott alkalmas helyek s templomok is volt, minden devotiót az anyaszentegyháznak szokása szerént szabad volt véghezvinniek. Az páter gazda egyszersmind esperest is volt; itt volt két mester, egyik syntaxist, grammaticát tanított, az másik principiát és az kis gyermekeket. Itt is az convictusban olyanformán voltak mint Kolosváratt, az szegény seminaristák is szintén ugy éltenek, csak hogy itt közelebb voltak hazájokhoz s inkább segéltették magokat.

Gyula- akkor, most Károlyváratt szintén ugy két páter lakott, parochusok vagy plebánusok is voltak; az szokott lakóházok volt ben az belső kerített városban, majd az város közepin. Akkor, az

mint most, az Báthori Kristóftól építetett jesuviták temploma vagy on, déli részre, alatt az háznak az dereka és alsó contignatiója kőből való volt, az felső része sövény, másként alkalmas lakóhelyek volt, minden appertinentiával. Az templom, az ki készen volt és az kiben az catholicusok jártanak, kívül az városon az hostátban volt; kised setétes templom vala, de mind itt, mind Udvarhelyen, mind Kolosmonostorott tisztességes harangjok voltanak. De itt sem vala isteni szolgálatra addig szabad harangozni, az míg elébb az kálvinisták nem harangoztanak. Károlyvárott lakó catholicus igen kevés volt, de körös-körül, kívált Hunyadvármegyében, feles catholicus volt, az hová az páterek gyakorta excurráltak, némelykor penig az catholicusok Károlyvárban gyűltenek. Hanem mikor az fejedelmek ott laktanak, az udvariak közül akkor elég catholicus volt. Itten hol egy mester volt, hol kettő, hol syntaxisig tanítottak, hol csak grammaticáig, az mint az tanulók gyűltenek. Az templomnak czinterime mellett vala egy köház, azt hítták semináriumnak, de itt is az szegény deákok csak ugy éltenek mint Kolosváratt, másként minden devotiót publice szabad volt véghezvinni.

Azon kívül Gyergyó-Szent-Miklóson és az urak mellett mindenkor, az kolosvári, udvarhelyi és akkor gyula-fejérvári páterekhez hasonló két páter volt, az urak mellett is tudnillik egy, Gyergyó-Szent-Miklóson is egy.

Mindenik religiön való papoknak nagy, majd az dereka közepiig lefüggő galléros mentéje vala; az is ki rókatorokkal az gazdagabbaknál, ki rókanyakkal az alábbvalóknál, meg volt prémezve.

Az ország articulusa és törvénye szerint két klastromnál több szabad nem volt; az volt az református franciscánus barátoké, egyik volt Csík-Somlyón, az másik Maros-széken, Mikházán; de ahoz képest kevés barát volt benne, nem is taníthattak az egy moralis theologián kívül se philosophiát, se speculativa theologiát szegénységek miatt, hanem hol egy hol két személyt az fraterok közül, az mint szegénységektől kitölt, küldöttenek idegen országokra, Lengyel- és Csehországban philosophiára és speculativa theologiára. És az kolosvári, udvarhelyi, akkor gyula- most károly-fejérvári, és urak mellett lévő fen említett egy pap, és ezekből az két klastromokból excurráltak az páterek az Erdélyben imitt amott elszéyedett szegény catholicusokhoz, és azokban az üldözö időkben Isten után így tartották meg az apostoli szent hitet csak az mennyiben megmaradott vala is. Épített vala ezen református szent szerzetnek az méltóságos Hallerház egy klastromot Fejérvármegyében Fejéregyház mellé, és az Gyergyó-szárhegyi Lázár úri ház ugyan Gyergyó-Szárhegy mellé egy klastromot, de ezeket az erdélyi kálvinista fejedelmek megtilták, az melyből meglátszik, hogy az tulajdon magáéból sem volt szabad az catholicus embernek az maga apostoli szent hitinek szolgálni. És az fejéregyházi klastrom elpusztúla ugyan s ma is pusztán áll, az szárhegyi mind addig pusztán áll, az míg kegyelmes felséges urunknak fegyverit Isten béhozá; s azótától fogva megint azon szent helyen az Istent dicsérik azon szerzetesek.

Sőt emlékezem reája, midőn ezen szent Ferencz alázatos fiai, kivált valamely kálvinista falu-

ban vagy más vallásu falukon, városokon, mezővárosokon mentenek által, csúfolták, huritották, kárnították s káromlották, de ezek az szentszerzetesek jó szívvel voltanak bolondok az Krisztusért.

Emlékezem arra is, mert füllel hallott bizonyágtól hallottam, hitelre méltó embertől gyermekkoromban, hogy egy becsületes ezen szent szerzetből való páter megyen volt által Maros-Vásárhelyen, egy ifju kufárné (mert az lustos száju gaz asszonyok huritották inkább), kérdi az pátertől: Barát, van-e gatyád? az szerzetes megszégyenli magát, s azt feleli: Nekem vagyon gatyám, de néked, mint az bestye hires kurvának nincsen orczád. Bezzeg béfala az lotyó is.

Amaz nagy híri igaz catholicus nagy ur, báró Kornis Gáspár Szent-Benedek névű falujában megépíteté az templomot: nézd meg, az maga falujában is eltilták az templomtól és kénytelenítették az maga kastélyában imádkozó helyet avagy kápolnát csináltatni.

Az catholicus avagy pápista atyák gyermekeit erővel elveszik vala az atyjoktól az kálvinista fejedelmek és fejedelemasszonyok, s kálvinista iskolában tanítatják vala. Az sok közül csaknem az mű értünkre nézz egyikét példát. Tudtomra az mélt. Hallerházból soha más vallásu ur nem vala, elragadák Haller Gábort, felküldék Angliában kálvinistává tévék, hogy megjöve nagy tisztességeket adának nékie, de mely szomoru kimenetele lön, olvasd meg az historiát.

Az méltóságos Jósika familiából sem vala soha, az mennyiben tudom, más vallásu; az Jósika István

fiait és Jósika Imrét, Jósika Istvánt, Jósika Dánielt kivételé az fejedelemasszony erővel az udvarhelyi catholica iskolából és erőszakosan küldé az enyedi kálvinista iskolában, s erővel kálvinistát csinála belőlök. Ugyan példa Három-széken az alsó-csernátoni Damokos Péter fiai, Damokos István, Damokos Péter, Damokos Gábor; ezeknek az elejek buzgó keresztyén catholicusok valának, ezeket is kivevék az catholica iskolából, s úgy tévék kálvinistákká. Sokat írhatnék az kiket így tettenek catholicus atyák gyermekeit erővel kálvinistákká, de ezek legyenek elegek, az kik csaknem mind az mi időnkben történtenek.

Ellenben ha az szegény catholica anyák kálvinista atyától született gyermekeit az egy igaz apostoli idévezítő római szent hitben akarták nevelni, és imitt amott duggatták, az míg annyira való eszek lett hogy meg tudták gondolni mit hisznek s mi az hit dolga: az fejedelemasszony, Bornemisza Anna, az olyan anyát perrel vesztegette, ha fiscalis falut bírt, az olyat elvette. Példa Gyulai Istvánné, Jankó Ilona, az ki is az fiát hogy catholicusnak nevelhesse, az fiát, Gyulai Lászlót, adá az szegény nagyanym, öreg Apor Lázárné, Imecs Judit nevelése alá, mert Imecs Judit és az Gyulai László nagyanym, Imecs Ilona, egytestvérek valának; az szegény nagyanym az igaz catholica hitben fel is nevelé tizenhárom vagy tizennégy esztendő koráig; de megadá az anyja is, Gyulai Istvánné, az árát, mert elvévé tőle az említett fejedelemasszony Fogaraszöldön Ohába nevű faluját. Példa, másodszor, Boér, Istvánné, ugyan Boér Zsófia, az kit hogy az fiait, Boér Sámuel, Boér Istvánt és Boér Józsefet catholicusoknak nevelé,

ugyan az fejedelemasszony minden jószágától meg akará fosztani és egynéhány esztendeig perlette, noha az per szája izin nem esék, melyről is egy híres magyar poeta egy magyar pasquillust csinált vala, s az többi között ezt írván:

Kegyelmes asszonyunk perit elvesztette,
Kelemen pápa is azt jól segéltette.

Kelemen pápán értette Mikes Kelemen, mert ez praesidens vala, és abban az időben Kornis Gáspárral nagy oszlopi valának az catholica religiúnak. De, az mi Isten csudája, az kálvinista fejedelmek alatt is mindenkor rendelt az Isten nagy tekintetti, nagy elméjü catholicus urat, az kik minden igyekezetivel s tehetséggel oltalmazták az apostoli római szent hitet. Ilyenek valának az mult seculumban Béldi Kelemen, az székelyek generálisa, az mint meglátszik az epitaphiuma kövin Károlyvárat az jesuviták templomában, ilyen szókkal: *A c e r r i m u s p r o p u g n a t o r f i d e i r o m a n o - c a t h o l i c a e*. Ilyen vala Petki István, ugyan az székelyek generálisa; ilyen Mikes Kelemen, ugyan az székelyek generálisa, és Kornis Gáspár, marosszéki főkapitány; ilyen végtire gróf Apor István, az ki végtire egész ország generálisa lett vala. Gróf Apor Istvánnak nagy segéti társa vala gróf Gyulai László.

Nem vala az catholicusoknak magára személyiben sok panasza az regnans fejedelemre, az öreg Apaffi Mihályra, mert miatta akár, ki is az maga válásában nyughatott, de vala az feleségire, az ki az egész országot maga akarja vala igazgatni, azért is ugyan egy jeles magyar poeta ilyen pasquillust írt vala felőle:

Asszonyom, szövödhöz, fonódhoz láss,
Mert nem illet asszonyt országgubernálás.

Bezzeg erre az asszonyra elég méltó panaszok volt az catholicusoknak, mert hallottam, s még ma is élnek sokan, az kik Apafi Mihályné, Bornemisza Anna udvarában laktanak, hogy azon fejedelemaszszony előtt nagyobb becsületi volt egy kutyának mintsem egy catholicus embernek, azért is, az mint feljebb írák, az catholicus ember gyermekét erővel tette némelyiket kálvinistává, némelyiket pedig csalogatott az kálvinistaságra, hol jószág, hol ízsztég igéretivel. Így család b é Kövesdi Boér Zsigmondot az Fogaras vári és districtusi vice-kapitánysággal Fogaras városában. Sem Fogaras városában, sem districtusában szabad nem vala az catholicus papoknak legkisebb isteni szolgálatot is véghezvinni; mikor az fejedelem Fogarasban volt, ha egy catholicus ember szent misét akart hallani vagy meg akart gyónni, Galaczra az Olton által kellett menni. Ez mind ugy vala az 1688 vagy 1689 esztendeig; abban az esztendőben Apor István maga mellé vett vala egy minorita missionarius, igen szent és alázatos embert, azki Olaszországból több minorita barátokkal de propaganda fide jött vala Molduvára, avval Fogaras városában Boér István házában el kezdette mondani az szent misét, melyet megtudván az öreg Teleki Mihály, megizeni Apor Istvánnak, misét ne mondasson, mert bizony megcsapatja az papját. Mivel pedig már az német elfoglalta vala az erdélyi praesidiumokat és egész Erdélyt is, azért az catholicusok is bátrabbak valának; azért azt izeni vissza Apor István Teleki Mihálynak, hogy: ha megcsapatja az papját, ő bizony két annyit csapat az ő papján. Én magam is az regnás fejedelem Apafi Mihály éltiben, sokszor ministráltam, gyermek lévén, ezen missioni-

arius minorita barátnak az említett Fogaras városában és házában. Azután, áldassék Istennek szent neve, az isteni szolgálat pápista módon Fogaras városában és városában meg nem szűnt hogy szabad nem lett volna.

De még amaz nyomoru kézdi-vásárhelyi vargák is mikor catholica processio keresztszázlóval által akart volna menni mezővárosokra, által nem bocsátották. Hanem az sokszor említett gróf Apor István bévívén és fundálván az minorita barátokat Vásárhely mellé az Kantában, az 1693 esztendőben, az nagy-szombathi academiában akarván menni, hogy atyámfiától elbucsuzzam, jöttem vala bé Kolosvárról Háromszékre, és magam az torjai zászlós keresztprocessióval menvén, én vivém bé legelsőben az processiót szent Háromság vasárnapján, és azután sok szép isteni szolgálatok ájtatosságok vadnak az Kantában azon minorita szent Ferencz szerzetinél. Mind azért s mind hogy Isten naponként Erdélyben gyarapítja s tovább is, kívánom, gyarapítsa az apostoli egyedül idvezítő római szent hitet, dicsértessék az UR JÉZUS KRISZTUS érette.

Vége.

EGY KIS KÉRDÉS.

Kérdheti valaki: Apor Péter, miért írtál itt le némely dolgokat, az kiket látunk hogy ma is úgy folynak azmint írod, s mi szükség volt aztot leírni?

FELELET:

Nézd meg, negyvenkilencz esztendőől fogva az régi erdélyi szokástól, az melyet eszedben vehetsz az fen leírt erdélyi szokásokból, mely messze mentél, erdélyi ember: hiteds el magaddal, az következő negyvenkilencz esztendő az míg elfoly, ha úgy foly az erdélyi dolog az náj módi, uj módi, rossz módi szerint, mint folyt az eltölt negyvenkilencz esztendő alatt, azokban az melyek még most folynak, semmit az te maradvád úgy nem folytat az mint csak most is folynak az dolgok; azért Isten tudja, ír-e utánam valaki vagy sem; azért írák le, hogy midőn azok is lassan lassan elmúlnak, mégis az maradváink emlékezzenek meg régi alázatos együgyűségiben Erdélynek gazdagságáról, az náj módi mellett való koldusságáról.

Ismét s meg ismét: Dicsértessék az Úr Jézus Krisztus R. Amen.

Venerare memoriam, imitare pietatem. Gallucius, Part. I. Lib. X.

CSEREI MIHÁLY

PÓTLÉKAIS MEGJEGYZÉSEI.

1. Az titulusokról.

— (*A 318 laphoz.*) — Gróf vala Apor István, mert csak minden nap rendszerint kijáró ezüst tálal nyolczvannégy volt, és ugyan annyi ezüst tányér, azok pedig oly vastagok voltak mint az ón tálok s tányérok; magának s feleségének arany kalányokat adtanak be asztalhoz, tányérokat pedig négyszegre csinált és két újnyira megaranyazott ezüst tányérokat. Ezüstből való borhűtője volt nagy öreg, egy hat esztendő gyermekeket megferesztettek volna benne, kívül belől egy tenyéreig aranyas volt, melyet is Bécsből három ezer német forintokon hozatott volt. Sok helyeken lévén jószága Erdélyben, tudom s láttam a specificatióját vetésinek, maga oeconomiájában öt ezer háromszáz köből öszbúzát vettettenek el; azt is láttam specificatióban, az maga tulajdon oeconomiájában 28 ezer kalongya búzája termett. Bora sok helyeken annyi lett, egynehány ezer vederrel volt, abban pedig nem csak a mostohafiának Korda Sigmondnak, és atyai ágon Apor familiából való atyafiainak, hanem a mellette lakó elévaló szolgálinak negyven, ötven egész negyvenes-hordó borokat elajándékozott. Úgy minden esztendőben Szent-Jakab nevű falu mellett Bardocz nevű pusztá praediúmán legeltetvén szarvasmarháit és méneseit, ősszel kiment oda, előhajtván a marhákat s méneseit, úgy nézte, tizen-nyolcz, húsz szép gyermeklovakot elajándékozott a szolgálai-

gáinak, olyanokat, hogy hatvan s néha nyolczvan forintokon is eladták. Medgyesi szent Margitnap i sokadalomba, ha csak egészsége volt, esztendőnként elment, mert ott vett számot a kereskedő emberekkel, kik feles pénzivel adósok voltak; akkor felhozatott öt hat vég angliai posztót, és ajándékon úgy osztogatta el atyafiainak, szolgálainak, kinek hét singet az az egy köntösre valót, kinek egy mentére, kinek egy dolmányra s nadrágra valót. Három vagy négy hónapig viselt egy rendbeli köntöst, azalatt behívatta valamelyik elévaló szolgáját, azt az egész köntöst, mentét, mely rókatorokkal volt bérelve, dolmányt, nadrágot, nuszto süveget, amint maga viselte, néha a selyem övit is, melyet azon köntössel viselt, egyszerűsmind oda ajándékozta. Udvarbéli szolgálainak névszerint kinek kinek specificatioja nálam megvagyon brassai szálláson való ládámban, úgy hiszem, continuus szolgálai praeter propter mindenkor volt nyolczvan s néha száz is, azoknak csak kész pénz fizetések, amint reá emlékezem, esztendőnkint négyezer hatszáz egynehány forint, azon kívül a köntösnek való angliai, fajlandis, landis és kétszer ványolt posztó. Az fizetéseket mindenkor felét szent János napkor, felét karácsonban egy pénzig kiadták, azon kívül az lovas szolgálainak lovakra szénát, abrakot. Tizenöt szolgálja megvolt continue, kinek-kinek száz forint volt fizetése, azon kívül hét-hét sing posztó; az többinek kinek nyolczvan, kinek hatvan forint, lovasinasoknak negyven, étekfogóknak harmincz, kocsisoknak tizenkettő, a felett mindeniknek juxta statum et conditionem posztó köntösnek. S noha annyi sok számú cseléd volt, mégis oly bőven főztenek mint ebédre vacsorára, mint helyben, mint úton, mikor vendégei nem voltak is, mind hosszú asztalra, sohasem tudták consumálni az sok jó magyar módon főzött étket, hanem tálostól adták az agaraknak, kopóknak. Mikor ebéd, vacsora ideje volt, egy kis harang volt felcsinálva a konyha előtt, a konyhamester azzal csendített, úgy gyűlt elő mindenfelől a sok szolga, alig értek el az ebédlőpalotában, noha oda kocsisok, felejtárok, lovászok, szakácsok, szakácsinasok, hajduk, darabontok s több efféle alávaló rendű szolgák bé nem jöttek. Csak kezei jószágában tizennyolcz rendbéli béres ökröket, hat-hat ökör min-

denik szekér eleiben, azok mellett harminczbat béresek. Hosszan a Marus mellett volt csinálva az ökör-istálló, mikor kihajtották itatni a Marusra, azt tudat volna, egy falu ökreit hajtották oda.

Az szegény Bánfi György, Bethlen Gergely, Bethlen Elek alattomban mocskolták gróf Apor István urat, hogy micsoda alávaló familiából való; egykor Fejérvártt létünkben oda-hivatá a két cáptalant az én praesentiámban, s mondja neki: Édes két szemű cáptalanim (mert mindenik vak volt a fél szemivel), hányjátok fel a cáptalant, ha valami írásokat tanálnátok az én familiámról, fáradságtok jutalma meglészen. Azalatt Keczére jövének vissza, onnan újebben Fejérvárra, az két cáptalan oda-jöve, hozván kezekben valami leveleket, s mondták: mi Nagyságod parancsolatja szerint az cáptalanbéli leveleket megvizsgáltuk, imhol ezeket találtuk. Keziben vévén a szegény úr, megolvassa, én is olvastam; az egyik arról való, mikor gróf Apor Sándort in anno 1345 (ha jól emlékezem) az akkori fiscalis director notán keresi azért, hogy valami jobbágyot repetálván tőle Pálosról, az két cancellistát levonatja s úgy elvereti, pokróczban vitték el őket; az egész processus meg volt írásban, s akkor vesztette volt el az Apor familia az pálosi jószágot per notam, az mint hogy mainap is az Páloson való cserehelyet Apor cseréjének hívják. Az második levél arról való, ugyazon idő tájban gróf Apor Boldizsár Szárazpatakon ad inscriptióban egy asztali szolgájának két házhelyet cum appertinentiis; donatio formára in patente vagyon a levél, maga itt úgy subscribálta: gróf Apor Boldizsár, az pecsétje a közepin a levélnek akkora, mint egy három sustákos lengyel pénz; szintén úgy két-féle színű egybensodrott selyem vagyon két felől rá csinálva a pecsét alatt. Az szegény úr megörülvén, monda: Tudtam azt hogy régi familia az Apor familia, de hogy ezelőtt négyszáz esztendőkkel grófok lettek volna, azt nem tudtam; most már látom bizonyoson. Ugyanakkor mindenik cáptalanak tiz-tiz aranyat, tiz-tiz köből buzát, egy-egy hordó bort, hét-hét sing angliai posztót ajándékoza. Azon levelet az őiben szúrván, felmenvén a Guberniumba, ott publice azt monddta: Nagyságod, Gubernátor uram, Nagyságod, Bethlen Ger-

gely, Bethlen Elek uram, mindenkor azzal prostituált engemet, micsoda alávaló familiából való vagyok ; Nagyságtok közül melyik mutathat ilyen authenticum instrumentumokat az maga familiájáról. Ott elolvassván, soha azolta senki nem tálta az Apor familiát mocskolni. Lejövén az palotáról, az cáptalanokkal azokat transumáltatta, az originált visszaadta, az transumtumot Bécsbe felküldötte a Bécs városi conservatoriumban ; most is ott van.

Mely nagy gazdagsággal bíró gróf volt, például lehet a testamentoma, melyben csak az pium legatum száz húsz ezer forintokra extendálódik ; hát azon kívül feleségének, mostohafiának, maga mind atyai mind anyai ágon lévő, közel és távollévő atyafiainak, elélaló szolgálinak, sőt az egész udvara népének, testamentarius bírának sok ezerekből álló pénzt testált, melyhez hasonló testamentum nem volt soha Erdélyben, az Bethlen Gábor fejedelem testamentumát excipialván, alig is hiszem, soha ezután is légyen Erdélyben. Hát ha megmaradtak volna minden bonumai, melyek az kuruczi revolutióban oda lettenek. Szegény ur sokszor mondotta életiben : tanulja meg akárki, kinek Isten valami belső értéket adott, soha egy helytt ne tartsa, úgy ne járjon mint én, hanem ad diversa loca transponálja ; ha egy helytt elvesz, másik helyen megmarad. Ugyanis mikor Tököly Imreh bejött haddal Erdélyben, mindenféle bonumai a szegény úrnak Segesvártt voltak deponálva, maga a zernyesti harczról vizszatérván, Kolosvárra ment ; Tököli Imreh Segesvárra küldvén, minden bonumait elprédáltatta ; mikor a Rakócziana revolutio elkezdődött, akkor mindenfelé elküldözte valamije volt, Brassóban, Segesvárra, Enyedre, Meggyesre, Köhalomban, Görgényben, Szász-Sebesben, Szebenben, Beszterczére, Kolosvárra, Szent-Pálra s több helyekre ; ott voltam Keczen, mikor húsz szekeren hat-hat ökörrel egészen megrakva, sok szép portékákat vittének szent-páli kastélyban, Keczen pedig a számtalan ón, réz, vas eszközöket veremben raktanak. Kolosvártt volt legnagyobb mértékben portékája, csak Gálfi Pálnál kész pénze 18 ezer forintja, azon kívül sok ezüst marhája. De hijában okoskodik az ember az isteni tanács ellen, mert Szebenben ugyan s Brassóban az mi deposituma

volt, azok megmaradtak, mivel azt a két helyen a kuruczok nem occupálhatták; de azon kívül valahol Erdélyben depositumai voltak, azok mind oda lettek. Pekri Lőrincz, Toroczkai János, Radottanóczki magyarországi emberrel együtt hittel kikeresték, az mit akartak, Rákóczi Ferencznek kiküldötték, a többi magok számokra eltették, úgy hogy computatis computandis minden külső, belső, arany, ezüst, ón, réz, vas, köntös és egyéb portékáit, marháit, ha csak könnyen aestimálnók is, az egy milliót felyülhaladná. Ha azok az elpraedált bonumok az haeresek kezeire deveniálhattak volna, bár senkivel Erdélyben afféle bonumok iránt nem cseréltek volna.

Nekem is adott volt szegény Fejérvártt mikor eljöttem, azolta soha nem is láttam élethen, (sub rosa) ezer aranyat ad conservandum, semmi írás nem volt róla, nem tudta senki csak maga s a szegény asszony; sok infestatióm is volt miatta szegény Pekri Lőrincztől, nyomorult beteg voltam, mégis meg akart fogatni, hogy ki nem mondtam mi-féle egyetmás vagyon nála n. Látván, hogy absque periculo capitis nem conserválhatom, alattomban az akkori mikházi t. gárdgyán kezébe adám, s attól magamnak reversumot vévék, hogy kézhez vette, noha nehezen akarta elvenni, azt okozván, hogy most is sok infestatiója vagyon az kuruczoktól olyan szintű dolgokért. Mikor ujobban rám küldött volt Pekri Lőrincz két cancellistát Kapusi Dániellel, az akkori secretariusával és 40 kuruczokot, hogy ha meg nem esküszöm, betegen is a táborban elvigyenek szekérben: az Isten csudálatosan úgy dirigálta a dolgot, engemet arra esküttetek: vagyon-e nálad Apor Istvánnak pénze, arany, ezüst marhája vagy egyéb egyetmása? én bátran elmondottam: nálam nincsen sem pénze sem egyéb marhája, mivel már azelőtt harmad nappal a mikházi gárdgyán tőlem elvitte volt. Ha azt kérdezték volna: adott-e Apor István kezében ad conservandum valamit, s hol vagyon, ki kellett volna hittel mondanom azon ezer aranyokat. Azután a gárdgyán Szebenben a szegény asszonyhoz az én praesentiámban meghozta s azt kívánta, mivel a szegény ur hat ezer forintot hagyott volt a t. barátoknak, akkor penig egy arany hat kurta forintokban járt, azon ezer aranyakat az hat ezer forint legátumban

adja nékik az asszony; oda is adta. Nem így cselekedett Küvesdi Boér Gábor az szegény asszonynyal, mely casust admiral egész Erdély országa.

Irhatnék sok szép nevezetes dolgokat idvezült uram felől, sok emlékezetre méltó szavait, akár egy egész könyvvel, s bizony méltó is volna, mert mikor az akkori időbeli dolgok eszemben jutnak, s ellenben látom a mostani mindenképelfordult állapotot, mingyárt megszorodom, sokszor az könynyeim is hullnak a szememből. Ezeket csak incidenter notáltam annak az én kedves jó uramnak emlékezetire; bár vele együtt én is holtam volna meg, mert szegénynek halála után sohasem volt szünete rajtam az sokféle nyomortóságnak, kárvallásnak, keserűségnek, változásoknak, melyek is nem csak debilitáltak, hanem ugyan már megéttének. Mindazonáltal fiat voluntas Dei in omnibus.

2. Az vendégségekről, ebédről, vacsoráról.

— (A 321 laphoz). Az reggeli italhoz addendum: vagy penig égettbort töltvén tálban, azt megmézezték, egy vagy két fűgét vagy egynehány szem malozsaszőllöt tettek köziben, meggyújtották az égettbort, s úgy keverték tálban kálánnal, azután megoltván a tüzet, azt itták s az fűgét utána ették. A férfiak reggeli ital gyanánt jó csípős ürmösbort is ittanak, s egészségesnek tartották, mert nem vala olyan poszomántos gyomrok mint a mostaniaknak.

Az régi igaz magyar étkek ezek voltak: Tormával disznóláb, káposzta tehénhússal, lúdhússal, zsíros szalonnával, vagy télben új disznóhússal; tehénhús polyékával árpakásával, de abban soha azelőtt citromlevet nem töltöttek; tehénhús riskásával, murokkal vagy petrezselemmel, röstölt lével, nyárban'új hüvelyes borsóval; lúd törött-lével; tyúk sültve, fokhagymával, eczettel, szalonnával; borsó, vagy héjalva, arra felyül szalonnát perzseltének s úgy töltötték az tálban, vagy héjatlan hígon, abban darab szalonnák, s disznóhús, berbécshús spékkel vagy tárkonynyal vagy eczettel, veres hagymával, ennél kedvesebb étke nem volt az öreg Teleki Mihálynak; disznó- vagy tehénhús kaszás-lével, ennél s a

káposztánál magyar gyomorhoz illendőbb étket nem tartottak az régi magyarok; nyúl húst fekete lével, csukát tormával vagy szürke-lével etc. Vajat nem tettek semmi étékben, hanem az kása közepiben, mikor feladták asztalhoz. Mikor kalácsot, lepént, bélest sütöttek abban, vagy penig pánkot, noha inkább ették akkor az új olvasztott hájban forralt pánkot mint az vajban sültet. A szalonna volt minden éteknek jó ízt adó szerszáma.

— (A 323 laphoz). — Kristály pohárnak még híre sem volt abban az régi időben. A Fejedelem házában láttam gyermekkoromban talán tizenkettőt, azt mondták, akkor hozták Lengyelországból. Legelsőben in anno 1686 hoztanak Erdélyben Németországból kristályokat; én akkor Teleki Mihály inasa voltam. Gróf Apor István lévén tricesimarum arendator, megparancsolta volt mindentűvé a rationistáknak, ha valamelyik vámon valami új portékát hoznak az görögök, egyenesen küldjék hozzá; circiter harminczig való kristályt hozván egy kereskedő ember, az kolosvári rationista Apor Istvánnak küldi; az árát megfizeti, az kristályokat titkon elviteti. Azalatt Teleki Mihályt, Naláezi Istvánt s más úri embereket Fogarasban az maga szállására ebédre hívat, megparancsolta, csak egy kristály poharat, azt is az alábbvalót, tegyenek az pohárszékre; letlívén asztalhoz, azt a kristályt borral megtöltetvén, bekéri, azt mondván: Én azt arra köszönném a ki elfogadná, inná meg a borát, a kristályt tenné el magának. Arra monda Teleki Mihály: Hijában mesterkedel, koma, mert én bort, jól tudod, nem szoktam innya (bort nem ivott Teleki Mihály, hanem vizet, azt megfőzték tisztán, azután meghűtötték jeges cseberben, s úgy töltötték kicsin fa kártyában s azt adták be innya. Noha az bort szeretete volna, ugyan nagy barátság volt mikor vagy egyszer bort ivott s megrészegedett; részeg korában jobb, csendesebb ember nem volt nálánál, azt akartuk volna inasokul, minden nap részeg legyen). Apor István azt felelő: Én uram kegyelmét nem kínálom, hanem azt a ki tőlem elveszi. Mondja Naláezi István: Hozdssa, édes komám; megissza a bort, a poharat kiadja a maga inasának. Azalatt más kristályt hoznak ki a belső házból az pohárszékre, szebbet az elsőnél, azt is borral

megtöltvén, bekéri Apor István, mondván: Aki ezt a poharat elveszi tőlem, igya meg a borát, tegye el a poharát. Akkor is újabban monda Teleki Mihály: Hijában mesterkedel, koma, mert nem iszom. Nalácsi István elveszi a pohárt, megissza a bort, kiadja a poharat az inasának. Harmadik kristályt ismét kihozzák, amazoknál szebbet, azt is bekéri Apor István, azt is szinte úgy elkészöni. Mondja Nalácsi István: Hozdsza koma, azt is elveszem én. Teleki Mihály mondja: Azt, Isten engem úgy segéljen, nem; elég már a két kristály; add ide, koma, Apor István, megiszom. Meg is ivá a bort, minéktünk inasoknak kiadá a kristályt. Azután rendre mind kihozzák a kristályokat, mindenkor Teleki Mihály fogadá el a köszönetet, megiván a bort rendre mind kiadta a poharakot, s bevittek a várban, Teleki Mihály uram szállására. Rettenetes ital volt az nap az Apor István uram szállásán, úgy hogy senki lábán el nem mehetett haza, hanem hintójában vitték el. Most már egy nyomorult alávaló nemesember is nem ihatik egyéb edényből hanem kristály pohárból, noha Reiner Márton, az akkori kolosvári hadnagy, azt mondja vala a szegény Apor István asztalánál: Az jó bor ön kalánból is jó, nem csak aranyas pohárból.

— (*A 329 laphoz*). — Voltak olyan ejteles, félejteles tüvegek is az régi időkben, pinczetokban hozták Lengyelországból, de én hogy rá emlékezném, nem láttam olyanokból valaki ebédén vagy vacsorán ivni: volna, hanem igen ifjú koromban az szegény atyámmal Hidvégire mentünk vala, akkori fő-kapitányhoz az öreg Nemes Jánoshoz; Baló Tamás ott lévén vice-királybíró, ő is ott volt. Asztalhoz ülén, Nemes János olyan akkor-hozott tüveg bort köszöne el az atyámra, másod magával, Baló Tamás lévén társa az italban az atyámnak; ivék az atyám s oda adá neki; ő szegény nem tudván a rendit hogy kell innya belőle, csak szitta az tüveg belső strófját, azalatt kiesik a feneke s a bor kiömlik az asztalra. Monda Nemes János, az mint selypen szóllott: Igazán, Tamás öcsém is mondhatnók, ökör tudna palaczkból innya.

— (*A 326 laphoz*). — Mikor a gyümölcsöt az asztalra elhozták nyárban, kivált dinnyeéréskor, olyan hosszú szárú tüvegekben, melyeket kotyogós tüvegeknek hittak, az meggyes-

bor rendre töltve úgy állott a jeges cseberben, s mindeniknek asztalhoz egyet-egyet beadtanak, azután még többet, s azt olyan jó ízűn kotyodogólag itták, most is mikor eszemben jut, szintén úgy kívánnám olyanból meggyesbort innya. Az olyan üvegeket penig akkor időben porumbáki üvegsütnél csinálták.

— (A 333 laphoz). — Az Fejedelem mikor ebédelt vagy vacsorált, 10 órakor felment a konyhamester, megizente, kész az éték. Az főpohárnok eljött a több pohárnokokkal, bőrrel borított szepetekben meghámozva elhozták a fehér czipót, az asztalt megterítették; elsőben az hosszú asztalra környöskörül ezüst aranyfonállal varrott, egy singnyi szélességű keskeny abroszt tettek, azon felyül úgy kerítették bé tiszta fehér abrosszal az egész asztalt. Feladván a konyhán az étket ezüst tálakban, mindenik étékfogónak selyem varrott keszkenőket adtanak, azzal az étkes tálakat általkötötték, s úgy vitték kezekben; az étékfogók előtt a konyhamester gyalog, a konyhamester előtt az asztalnok, szerszámos paripára ülvén, hol rárótoll-forgóson, hol darutoll, három száll lévén medályban foglalva a süvegiben, úgy vitette az étket. S mikor a Fejedelem ebédlő-palotájához értek, ott az grádicson leszállott a lóról, s gyalog úgy ment fel az étékfogókkal s lerakatta az ételt, ott udvarlott míg vagy meleg étket, amint akkor nevezték, vagy az derékfogást el kellett hozni; akkor térdet hajtván a Fejedelemnek, az étékfogókkal lement a konyhára; ismét paripára ülvén, úgy hozatta el a többi étkeket. Mikor már az étket elhozták, az Fejedelem az Fejedelemaszszonynyal kijöttek az ebédlő-palotában, ha tanács-urak voltak az Fejedelemmel, azok jöttek ki legelől, a Fejedelem előtt jött a fő-hofmester, hosszú ezüstös nádpálcza lévén kezében, hosszabb magánál, annak a közepit fogta (másnak senkinek is, se tanács uraknak, se több uri embereknek ezüstös nádpálczája nem volt, sőt magának sem láttam én a Fejedelemnek ezüstös nádpálczáját, hanem vastag rövid nádpálczája volt, az urak penig olyan két, három helyen bogos nádpálczát viseltenek). Kijövé az urak, rendet állottak, az Fejedelem, zöld bársony nustos kozák süveg lévén feltéve a fejében, gyakrabban mind olyant viselt, ritkán hosszú süveget (urak,

nemesek is abban az időben, kivált hideg ősszel, egész télen, tavaszon is míg ugyan jó meleg idő nem volt, mind kozák süveget viseltek, ki űsstal, nyesttel, ki rókabőrrel). Az fő-pohárnok másod magával nagy térdhajtással az hol Fejedelem és Fejedelemasszony állottak, oda ment, egyiknek ezüst mosdó medencze, másiknak ezüst mosdó korsó s skófiummal varrott kendő lévén keziben, elsőben a Fejedelem mosdott meg, azután a Fejedelemasszony. Azt itt láttam, Teleki Mihály inasa lévén, mikor Zrínyi Ádám bejött vala a Fejedelemhez Fogarasban, máczor egy lengyelkövet jöven az királytól, egyszersmind töltöttek mind a Fejedelemnek, mind azoknak kezekre vizet, s egyszerre törlették meg kezeket a kendőhöz. Megmosdván a Fejedelem, vagy pap vagy arra tanított pohárnok inas az asztaliáldást szép halkkal elmondotta, addig a Fejedelem a süveget levette a fejiből s keziben tartotta; elmondván a benedictiót, a süveget a Fejedelem ismét feltette, s ketten egymás mellett a Fejedelemasszonynyal leültek a fő helyre, s enni kezdettenek; azután a kik a Fejedelem asztalára marasztott vendégek voltak, a hofmester rendre leültette, de az hol az Fejedelem ült, két felől az asztalnál ürességet hagytanak, mintegy két arasznyira! senki sem ült oda, hanem azon alól. Az hofmester is leült ha ott akart enni, ha nem akart, a maga szállására ment, s az kik az Fejedelem asztalához nem ültenek, az hofmesterhez mentek ebédre; a több jelenlévő urak, fő emberek, térdet hajtván a Fejedelemnek, Fejedelemasszonynak, szállásokra mentenek. Mihelyt a Fejedelem leült asztalhoz, a fegyverhordozó inas, aranyas köves hüvelyű kard s fejedelmi buzogány lévén keresztül téve karján, mind ott állott a Fejedelem háta megett míg asztaltól felköltek. Mikor a sültet felhozták, az asztalnok kivette tálastól, s arra készített különös asztal lévén, felbontotta, s tálban rakván, úgy tette bé asztalra. Mikor innya kellett a Fejedelem s a Fejedelemasszonynak, a fő-innyaadó előhozta a bort, kezében lévő ezüst tángyérre kitöltvén benne egy keveset, azt elsőben a Fejedelem szeme láttára megitta, s úgy töltött azután ugyanott a Fejedelem előtt abból a borból innya mind a Fejedelemnek, mind a Fejedelemasszonynak. Valahányszor ivott a Fejedelem, mind annyszor az

ezüst tányérra töltött bort meg kellett elsőbben a fő-innyadónak kóstolni. Az több asztalnál ülő vendégeknek az pohárnokok adtanak be innyok. Kis konyhának hitták azhol benn, a Fejedelemasszony házában belől, arra tanított udvari fraj főzött két három tál étket az Fejedelem számára; azt az étket onnat hozták ki asztalhoz. Mikor felköltek asztaltól, újjobban asztaliáldást mondván, az tanács urak elől menvén, utánok a Fejedelem, Fejedelemasszony a Fejedelem házában, onnan reverentiát tévén, mingyárt kijöttek ki ki szálására.

Ha innya kezdett a Fejedelem, gyakran is ivutt, ott senkinek sem lehetett magát excusálni, addig kellett innya, míg kidőlt asztaltól, maga pedig egy veder bort megivutt még sem tántorodott soha is el, csak levette a fejiből a bárszony kozák süveget, s mintha megfáradott volna, úgy gőzölgött ki feje tetején a bor ereje, s azután annál többet ivutt. Tudom egyszer, fogarasi kapitány lévén idvezült atyám, én is, gyermek lévén, ott voltam, az udvari német gyalogjait a fogarasi vár piacznán rendre állították, s valamikor új pohárt köszönt el, úgy löttek, s azoknak két hordó bort, parancsolta, kihúzzanak a pinczéből, s addig ittak, míg mind egymásradöltek a vár piacznán. Láttam, mikor a Fejedelem tánczolt a Fejedelemasszonynyal, az urak addig mind felállottak, s valamikor arra felé fordúlt a Fejedelem, az urak mind fejet hajtottak. Igen kedves muzsikája volt a duda; magyar módon szép csendesesen tánczolt, alig láthatta valaki a lábait mint emeli fel a tánczban. Én soha igen czifrán nem láttam egyszernél többször: a Fejedelemasszony adván ki udvartól két úri renden való fraját, abban a lakadalomban. Tenger szín bárszony köntösben, az akkori szokás szerint az mentén hátul leeresztett posztó lévén . . . lévén a nüst bérlett az posztón az fejiben, akkor láttam hosszú nustos süvegben köves medályban álló kocsogtollat mint egy tisztító seprűt olyanformára szélesen; olyant pedig másnak szabad nem volt viselni. Vadászni gyakran járt, egyébkor könyveket olvasott vagy órákat igazgatott. Sok óra volt a házban, többi között egy az asztalon állott, mint egy kicsi bojtos kutyaecska, mikor ütni kellett, megmozdult az asztalon, s valahány óra

volt, annyiszor a száját feltátotta s annyit ugatott, mintha valószínű kutya lett volna. — Az övit épen fen a csecsinél viselte. Igen jámbor ember volt, legnagyobb szitka ilyen volt: Kurva fia; de ha megharagudott, mindjárt megölte volna az embert. Ezekről többeket is írhatnék ha helye és ideje volna.

— (A 330 laphoz.) — Az muzsikához *addendum*. Kivált a nagy embereknek a régi időben mikor mulattanak, igen kedves muzsikájok volt a török síp, s egyszersmind dob-szónál innyok. Igen szép magyar nóták voltak akkor, melyeket a sippal fűttanak; ugyan indította az embereket mind a tánczra, mind az itálra, mind a vígságra. Most már híre sincsen efféléknek, s talán alig vagyon két ember velem együtt Erdélyben, a ki azokat a szép virilis nótákat el tudná fűtatni.

— (A 331 laphoz.) — A tánczhoz *addendum*: A lengyel változó tánczon kívül volt igen kedves táncz a régi magyaroknál, nem a köz rend, hanem fő emberi s úri lakadalmakban sőt vendégségekben is, tudniillik az *egerestáncz* és *gyertyás táncz*; mindegyik tánczhoz külön szokott nóta, melyet az akkori muzsikások igen jól tudtanak. Az egeres táncz ilyen volt: egy sorjában állott kilencz vagy tíz férfi, kivált ifju legény, ellenében, más sorban meg annyi leány, köztök olyan spatium volt, egy pár tánczoló tágoson eljárhatott. Egyik legény elvitt az más sorban álló egyik leányt, vagy kétszer tánczczal megkerülte mind közben, mind kívül a két sorban állókat, azután elbocsátotta kezét a leánynak, külön kezdettek tánczolni, de csak abban a lineában. Ekkor kezdték mondani: Macska, fogd el az egeret. Ha jó tanult leány volt, úgy elfárasztotta a legényt, míg minden egyetmása a testtől megizzadt, mert elől a leány, utána a legény, úgy kerülték kívül belől a két sorban állókat, s mikor a legény szemben érkezett a leánynyal s meg akarta fogni, a leány akkor visszafordult; erővel pedig nem szabad volt megfogni, hanem ha szép mesterséggel a kezire vehette. Mikor osztán megfogta, akkor újabbán kétszer háromszor megkerülte az leánynyal együtt tánczolva a sorban állókat, úgy osztán a legény a maga helyére, a leány is a magáéra állott, s mindjárt az mellette való legény az más sorban álló leányt elvitte, azok is úgy járták. Ez a

táncz mind addig tartott, míg valahány legény s leány volt a két sorban, azok is egymást megpróbálgatták.

A gyertyás tánczot így járták: Két ifju legény két égő gyertyát vettek kezekben, egymással úgy tánczoltak sokáig, rá vigyáztak mikor egymást megforgatták, a gyertya tűzivel egymásnak haját vagy köntösit fel ne gyújtsák, azután oda mentenek, hol az asszonyok leányok veszteg ültenek vagy állottak, mind a két legény szépen térdet hajtottanak, az két égő gyertyát két asszonynak vagy leánynak adták, azok egymás kezét fogván, a gyertya más kezekben lévén, úgy tánczoltanak, azután oda menvén hol az férfiak voltak, térdet hajtván, a két égő gyertyát azoknak adták kezekben, s azok mint úgy tánczolván, míg újebben a két leányoknak adták etc.

Most afféléknek nincs kelete s más szép lassu magyar tánczoknak, hanem azt kiáltják: Vonjad a franczia, német, tót tánczot; s úgy ugordik mind legény mind leány mint a kecskebakok, mikor egymással szembe üklelnek.

— (A 359 laphoz.) — Nyájas, magokot nem nagyító emberek voltak azelőtt. Az szüleatyám, öreg Apor Lázár, nagy fő ember lévén, mégis a fia Apor András, Lázár, István, Ferencz, Mihály, János ott Torján elmentek a faluban, a falusi közönséges leányokat husvét másod napján elvitték a vízre, megferesztették, Apró-szentek napján rendre járták a falusi emberek házait, s úgy vesszőzték a leányokat, amint szegény uram sokszor publice az asztalnál is beszéllette. Most szégyenlené egy két-házi jobbágy nemesember fia azt cselekedni, mert most mind úr s úrfi, holott némelyeknek harmadnap alatt ha vagy egyszer főznek az asztalára. Én láttam a szememmel, az öreg Haller János varrás, csipke nélkül való eszkeneit keresztül tette az öviben, s úgy állott mindenkor; de most a nadrágjokban tartják ezek a poszomántos ifjak keszkenőjüket; részszerint igen jó nátha ellen az olyan patika-szerszámmal conficiált ruha az orrok szájak megtörlésére.

— (A 356 laphoz). — Az én ifjacska koromban azt tartották grófnak, a kinek öt vagy hat száz jobbágya volt; úrnak azt, a kinek három száz, jó fő embernek a kinek két száz, elévaló nemesembernek a kinek száz ház jobbágya

vagy ad minus hatvan vagy hetven volt; most a kik néme-lyek az úri titulust örömmel felveszik, s ha valaki fel nem adja, megharagusznak, két három jobbágya alig vagyon, az is egyik bíró, a másik kolcsár, a harmadik szabados; annyi-
val adós az ilyen úr uram, ha megakarnák rajta venni, bizony még a dolmánya sem maradna meg.

— (358 laphoz). — Nem igen csinos, kivált a mostani czifra gyomrú, czifra köntösű világ előtt, mindazáltal a régi magyarok egymáshoz való szereteteknek s nyájosságoknak bizonyítására leírom, amint az üdvözült atyámtól hallottam. Itt Miklósvárszékekben, kétség kívül más helyeken is, barát-
ságosan éltek eleink egymással, rendre étették magokat: Ma hozzád megyünk ebédre, holnap a másikhoz, azután hoz-
zám jöjjetek. Az nagyatyámon, Cserei Miklóson, lévén a ven-
dégtség szere, eljöttek Kálnoki Farkas, Donáth László, István,
az öreg Baló László s többen, a többi között Bölöni öreg
Jakó András, ki is noha a többire nézve alávaló ember volt,
de tréfás s egyszersmind értékes ember lévén, admittálták a
conversatióban. Ettek, ittak, jóllaktak, azután lefeküdtek;
nem kellett akkor donyha, derekalj, persiai paplany, gyolcs
lepedő a vendégek számára; az ház földre, az hol mulattak,
egy kevés szalmát behoztak, egy pokróczot vagy köpenye-
get leterítettek, az ittas vendégek egymás széltyében lefeküd-
tek. Jakó András éjszaka salvo honore az gatyáját tele töl-
tötte; eszekben vévén a többi, felköltek, s látták, rútyul van a
hátulja, ex loco egy káposztafőt ketté vágván, az utóljára
tették. Amaz reggel felébredvén, esziben vévén mint vagyon dol-
ga, lovat nyergel, azt a két darab káposztát tarisznájában
teszi s haza megyen Bölönben. Mivel penig azon nap Jakó
Andráson volt a series, hogy a conversatióban való szemé-
lyek ebédre hozzá menjenek, aminthogy el is mentek, meg-
mondja a feleségének, mint járt ő Nagy-Ajtán az nagyapám
házánál, s meghagyá feleségének, azon fertelmes káposztát
meg ne mossa, hanem úgy amint van, megapritván s több
káposztát is hozzá tévén, ahoz bővön húst és szalonnát, kü-
ön fazékban főzzön meg, azon kívül főzzön tisztán vagy két
tál ételt. A felesége a szerint cselekszik. A nagyatyámék el-
mennek Jakó Andrásához; asztalt terítvén, elsőben azt a szer-

számos káposztát aszatra viszik, letűnek a vendégek, híjják a gazdát, üljön le, excusálja magát, egy kevéssé le nem ülhet, mert szegény legény, sem szakácsa, sem szolgálja nincsen, neki kell több étkekről is provideálni, egyenek a vendégek, ő is letű azután. Amazok jóllaknak a káposztával, több étket is hoznak az aszatra, a gazda is letű, követi a vendégeket, úgy nem főzethetett amint a vendégek statusa érdemelné; amazok mondják, ha egyéb nem volna is, elég volt az az jól főzött káposzta. Kérdi, mint tetszett a káposzta; mondják, igen jól, régen jobb ízű káposztát nem ettenek. Jakó András mond nekik: tudjátok, jó uraim, micsoda káposzta az? azok felelnek: nem [tudjuk; mond a gazda: a bizony az a káposzta, melyet az én s...emre tettek volt Ajtán, úgy főzték meg amint oda rakták. Amazok szidják ugyan tréfából, de kaczagásra fordítván, egész nap estig mind ott ittanak. Cselekednék ma ilyen dolgot valaki, diribra darabra vagdálnák.

Azt tudom és láttam, mikor a szegény atyámhoz által-jött Bölönből Kálnoki Farkas, Ürmösről Maurer Mihály, itt ittanak, estve zekében, harisnyában öltöztenek, csuklyát a nyakokban, botot a kezekben, számban tizenkét ökröt befogtanak, bele ültek a cigány hegedűsökkel együtt, a szán közepin egy öreg cseber bor volt edényekkel együtt, megindultak, itt Nagy-Ajtán muzsikaszóval, kiáltozással s ivással egyben-járták a falut, által mentek Ürmöstre, ott is úgy kalandoztak a falun szerte-szélyel viradtig, onnan Bölönbe, ott similiter cselekedtenek. Cselekedné csak most valaki, nem olyan fő emberek, csak valami alávaló egy-házi nemesek, minnyárt excommunicálnák az emberséges emberek consortiumából. Kényesek a mostani emberek s fősvények, mégis többire koldusok s szegények.

— (*A 358 laphoz*). — Religionis respectus sem volt abban az időben. Tudom s értem Apafi Mihály fejedelemségében, Haller Pál, Haller János, Mikola Sigmond, Mikes Kelemen, mind négyen catholicus urak, egyszersmind voltak tanács urak, a Fejedelem secretáriusa, az öreg Lugosi Ferencz volt, catholicus; Fejedelem, Fejedelemasszony belső szolgálai elegyesek voltak az catholica s reformata religiókból valókkal. Gyerőfi György catholicus lévén, felesége unitaria

volt, Gyulafi Lászlónak, szintén úgy Thoroczkai Jánosnak felesége reformata asszony, Bethlen Gergely református ur-nak catholica felesége, együtt is temették el; elsőben predi-cált a református pap, minnyárt a nyomában P. Vizkeleti. Legkisebb gyűlölség sem volt propter religionem közöttük. De mit számlálom azokat; sohasem volt Erdélyben, talán nem is lesz olyan oszlopa s patronusa a catholica religiónak mint gróf Apor István; a felesége reformata volt, Keczen az egyik házban az pater mondott misét, másik házban a refor-mátus pap predicállott; mindenkor megmarasztották a papot, s asztalnál feljebb ültették a papot a paternél, azt mondván nekie: Pater, kegyelmed gazda az én házamnál, a feleségem papja vendég. — Asztalnál maga szolgáltatott alkalmatos-ságot a két papnak, hogy de materia religiosa discurrál janak, s ha látta hogy a pater nem felel rendiben, neki biz-tatta: jobban, Pater, ne hadd magadot, szégyenleném ha a feleségem papja kigyőzne. — Pénteken, szombaton s egyéb böjtnapokon szintén úgy főztek husból mint halból; akkor egymás rendiben külön ültek a catholicusok, külön a refor-mátusok. — Asztali szolgák, sokszor mondotta, vegyetek hol-mit most vallástoknak. Bögözi oeconomiából a mit akart esztendőnkint adni a papok számára, felít az ott való refor-mátus papnak, felít az udvarhelyi patereknek küldötte. — A református papokat, professorokat, kivált Kapusi Sámuel-t a fejérvári professort, borral, posztóval, buzával esztendőn-ként ajándékozta. — Tövisen két régi pusztá templomot meglátván egyszer oda mentünkben, mondja az asszonynak: Kár ilyen szép épületeknek így pusztán állani, megépíttetem: egyiket számatokra, a másikat a catholicusok számára. Meg is építtette nagy költségével. Egyszer Kolosvárt husvét nap-ján mikor ebéden voltunk, eljövének elsőben a kolosvári református deákok, egy husvétí éneket egészen elmondának; nyomban jövének a catholicus deákok, azok három verset éneklének el; mondja a szegény ur Gazda Mihálynak: Adj tizenkét forintot a feleségem deákjainak, mert az egész éne-ket elmondották, a pápista deákoknak adj három forintot mert csak három verset énekeltek. Sőt a mi hallatlan példa Erdélyben, Zilahi András nevű kolosvári deák járt Kolosvá-

váratt az úr házához könyörögtetni az asszony részire, s mikor academiára felment, száz aranyat in specie ada az úr neki, ő is az prima thesesit, a mint szokták, nyomtatásban az úrnak dedicálja s úgy küldi le Belgiumból az úrnak, mely most is nálom megvagyon; s hogy academiából lejöve, oda jöve Keczére az úr házához, s majd fél esztendeig ott lakott, míg vacantiája adaték papi hivatalra. Minden elévaló belső szolgálai mind reformatusok voltanak, soha semmi legkisebb idegenséget sem mutatott hozzájuk, szerette, megbecsüllötte, fizetéseket igazán kiadta, tisztségekre promoteálta, soha religiójokkal nem mocskolódott, nem csufolódott, soha a legkisebbeket is nem erőltette hogy misére menjenek, egy szóval, semmi különbséget, respectust nem tartott közöttök akár melyik religión volt, hanem azt considerálta, kinek vagyon capacitása a szolgálatra. — Bécsből Pater Hevenesí leírt nagy fervorral, s mások is infestáltak, miért tart reformatus belső szolgálakat, kivált hogy én secretárius voltam, sokszor imponálták, hogy ne bízza ráma magatitkos expeditióit; csak nevette szegény s kezembe adta a levelet: Nézze meg kegyelmed, öcsém uram, mit szenvedek én kegyelmetek miatt; de nékem bizony abból sem pater, sem cardinalis nem parancsol. — Most penig úgy megváltozott, amint egyebekben, úgy ebben is a világ, éppen nem nézhetik jó szemmel még a közel lévő atyafiak is a reformatus atyafiát, nem lakhatik épen reformáta asszonynyal, ha csak pápistává nem léssen; akármely capax, értelmes ember legyen is, sufficit hogy reformatus, nem méltó promotióra, mintha nem egy Isten Atyát, Fiút, szent Lelket hínénk, nem egy Idvezítő Jesus Krisztus halálában, érdemiben keresnők, kérnők bűntünk bocsánatját, s nem onnan várnók lelkünk tüdösségét, s nem gondoljuk meg azt, hogy mind catholicusoknak, mind reformatusoknak az Ítélet napján egyigazítelő bíró előtt kell megjelennünk. Cardinalis Kolonics azt írta vala egyszer a szegény úrnak, tartom a levelit: Debemus vivere cum illis (scilicet Reformatis) . . . ersa et civili pace, nec invito cogere ad agnitionem veritatis, sed placide illos . . . si nolunt, nil aliud faciendum, sed dicamus illis: Perditio tua ex te, Israel.

— (*A 360 laphoz* — Az levélíráásokban is csuda ceremoniát tart a mostani világ; mert ha csak alávaló embernek egy arcusra nem ír, s még azt is copertába nem csinálja vagy spanyolviaszszaal nem pecsételi meg, megharagusznaak érette; a régi időben pedig akármely úri embernek is írt valaki levelet, egy arcus papirosnak a negyedét egészen beírta, elig maradott egy kis tiszta papiros amikor a levelet egybefogták, az hová titulust írjanak. Mint az országnak, mint a fejedelemnek supplicatiókat egy negyed rész papirosat egybefogván, úgy írtanak, sőt az atyám levelei között most is nagyon supplicatio egy arcus papirosnak egy nyolczad részire írva, melyben gratiát kér a Fejedelemtől egy jobbbágyának, kit lopásért megsententiáztanak volt, s ugyan arra teszen resolutiót a Fejedelem breviter ilyen írással: Ha egyszeri, gratia, ha kétszeri, akasztófa, s úgy írja alája a nevét. — Azt pedig cselekedték a régi igaz magyarok nem fűsvénységből, mert elég papiros volt akkor is Erdélyben, még pedig olcsó áron, egy koncz papirosat egy sustákon vettenek: hanem hogy sincerusok voltak egymáshoz, a kevés papirosra amit írtanak, cordialiter írták, most pedig az aranyas szélű papirosra egész arcusokra írott cifra poszomántos szók többire hazugságok, egymásnak való színes hízelkedések, uno verbo machiavellicum complementumok. Az akkori időben kevés kelete volt a spanyolviasznak, ostyával, közönséges viaszszal, s néha csak kenyérbéllel is pecsételtének, senkinek gondolatjában sem ötlődött hogy apprehendálja.

3. *A régi igaz magyarok köntöséről s egyéb ahoz tartozó apparatusokról.*

— (*A 351 laphoz*). — A férfi köntösökhöz *addendum*. Abban az időben kétféle scarlát posztó volt: velencei scarlát, annak tizenhat forinton adták singét, csak uri emberek viseltenek olyanból köntöst; a másik török gránát, négy forintos volt singe; az ilyen posztó többire kék, zöld és meggy szín volt, ilyent viseltenek fő emberek, nemesemberek, ez olyan tartós posztó volt, négy rendbeli angliai posztó dolmány mente is elszakadott addig, míg ebből egy rendbili.

Mind urak, fő és nemesemberek gyermekkoromban az köntösöket sinór helyén galanddal szegték bé, az urak ezüst arany galandban, az nemesek selyem galandban; azután kezdék bogárhátú sujtásos ezüst arany fonalas vagy tiszta selyemből csinált sinórral élni köntösökben.

— (A 348. *laphoz*.) — Fekete posoni süveget igen viseltek, a nagy embereké is selyemből volt csinálva, a nemeseké szép fekete bárány gyapjából. Mikor megholt is a férfi, olyan süveget vontanak a fejiben, úgy tették a koporsóban s temették el, amint most is a temetőhelyekben, mikor új sírt ásnak s régi holttesteket találnak, az olyan süvegek elrothadva még látszanak. Viseltek kalapot is nyárban, annak az elein csukroson fennállólag egybenkötött fekete strucz toll állott; én is olyant viseltem ifju legényke koromban, a Tököli-járás előtt, a szegény atyám is mind haláláig olyant viselt.

— (A 351. *laphoz*.) — Urak, főemberek, nemesek nyári mentét viseltek, az urak mentéje belől vagy bársonnyal vagy aranyas materiával vagy velencei kamukával volt megbérelve, a többinek rásával vagy bagaziával.

A dolmányon nem voltak, mint most, egymás rendiben varrott sok gombok, hogy alig tudja egy tyukmonysültig újjain, mellyén begombolni; hanem három rendiben egymástól spatiummal megkülömböztetett módon voltak a gombok, azok is ad summum egy dolmányon nem voltak többen tizenkettőnél.¹

— (A 353. *laphoz*.) — Salavárit is viseltek az ifju legények, mint urfiak, mint nemesek; a nadrág hasítékáig ért a salavári, ott belől a nadrágon ezüst vagy selyem sinór lévén varrva két renddel a sinórok... ben fél újjnyi ezüst vastag tők, azokat sinórostól átalvonták a salavári lyukain s úgy kötötték a salavárin a nadrághoz; az hol a lyukak voltak, oda szíjformára csinált s galanddal vagy sinórral körül megvarrott... volt, az ezüst tők onnan fityegtenek le.

— (A 352. *laphoz*.) — Akkor minden rendbéliék jó hosszan viselték s jó bőven dolmányokat, mentéjeket, azért is tartott sokáig egyszeri köntös. A Fejedelem udvara népét, kivált Fejedelem, Fejedelemasszony inasait csak arról is

megismerték, nem privatus urak cselédjei, hogy az ország-belieknél leghosszabb dolmányt viseltenek. Most épen csúfot csinálnak magokból, olyan kurták a dolmányok, egykét újjal alig látszik ki övek alól, hátuljok egészen kilátszik, s még elől nadrágjokban dugják a keszkenőjeiket, hogy a virga virilis nagyobb quantitásúnak tessenek, akkor veszik ki, mikor az orrát kifűjja vagy a száját megtörli a fűszerszámos ruhával. Bizony nem hiszem, a régi tisztas emberek egy tálból ettek vagy egy pohárból ittanak volna az ilyen kurtelli fraterekkel.

— (A 349 *laphoz*). — Nyári keztyűt sem házas ember, sem ifju legény, sem úr, úrfi, sem szegény legény sohasem viselt; ha valakinél láttak volna, bolondnak mondották volna. Szegény urammal Szebenbe akarván menni, nyárban a hassági mezőn szállottunk meg ebédelni, Boér Sámuel oda jöve lóháton előnkben; meglátván az úr, keztyűt vagyon keziben, olyan sarcastice bánék véle, amaz szégyenletében el fakada sírva, látván hogy az egész udvari nép mind kaczagja. Több pirongató szavai közt azt mondá neki az úr: Jól teszed, öcsém, keztyűt viselsz nyárban, mert olyan a kezed mint a cigány purdénak, most meleg vagyon, annál inkább megfeketednék ha keztyűt nem vonnál reája.

— (A 323 *laphoz*). — A kés-viseléshez *addendum*. Az öreg Teleki Mihály vénségiben is az öve megett hordozta hüvelyben gyöngyház nyelű két kést s egy villát, s úgy minden rendbéli ember Erdélyben; az ezüst nyelű késnek nem volt még akkor híre is. Inasa lévén Teleki Mihálynak, Gernyeszegen hajnalban leveleket hozának egy csomóban; emlékezete sem volt akkor a copertának, hanem spárgával vagy czérnával kötözték egyben a csomó leveleket. Vélem gyertyát gyujtata, maga még az ágyban feküdt, a gyertyát oda vivém, szegény Korda Sigmond is oda való udvari szolga lévén, s ott állván, mondja neki az úr: hocza a késedet, Korda, hogy vágjam le a levél kötőjét. Nem lévén kés Kordánál, szokása szerént kapott mindenfelé, kést keresvén, esziben veszi az úr, nincs kés az öviben, kérdi: Hol a késed; mondja: az inasomnál vagyon. Uram, a szegény Teleki Mihály, úgy bánék vele, bizony fel nem vettem volna száz aranyért. Ne

hordozz ezután is, öcsém, kést magaddal, mert komám aszszonynak egyetlen egy fia vagy, s nagy kárt vallana az ország, ha a késedben esnél s meghalnál; tarts három inast, külön egyik a kést hordozza, a másik megtisztítsa, az harmadik az asztalhoz béadja; én öreg ember vagyok, mégis az övemben áll a késem hüvelyestől. A végiben farkában egyben is szidá. Az nem volt elég; más nap sok urak lévén ebédén nála, Korda is, mint asztali szolga, ott ülven, megparancsolta, kést ne adjanak Kordának; valamig utoljára a sültet elhozták, addig egy falatot sem ehetett, nagy orczipurulással ott ült szegény, s az uraknak úgy beszélte meg Teleki Mihály, hogy Korda szegyenli kést hordozni magával. Nagyobb poenitentia volt egy ecclesia-követésnél.

— (A 346 laphoz). — A forgókhöz, sastollakhoz *addendum*. Az urfiak többire mind egy pár ráró- vagy keresentollat viseltenek aranyból csinált s kövekkel megrakott forgóból. Olyat viselt Gyulafi László is főbejáróságában, mások is sokan; a szegény atyám is, amint mondotta sokszor, főasztalnokságában. De mindenek felett gyönyörűséges volt, mikor három szál darutollat, köves medályban rakva, tettek az ifjak süvegekben. Akkor sok darvakot tartottanak Fejedelem, urak, fő emberek udvarában, s mivel a darvak többire szürkéek, kiszedték a tollakat szép gyengén, s fa olajat öntöttek a tollú tokjában, s ismét helyre rakták a kiszedett tollakat, úgy fejrűltenek meg. Mikor az olyan urfiak darutollas süvegben, lódingoson, tarsalyoson felűltenek úszólag bársonnyal, veresen festett, köves, gyöngyös, clárisos szerzőmokkal, arannyal szőtt portai czafrangokkal felöltöztetett lovokra, annak is homlokán, üstöknymtatónak hitták, bársonyra varrott, drága medályban rakott három s néha két szál darutoll lévén, ezüst kengyelekben lábai, csizmáján arany sarkantyú gyémánttal vagy rubinttal, smaraggal megrakva, utána a sok ezüst, forgós, sastollas, párducz-, tigris-, farkasbőrös szolga, azokon a nagy aranyas ezüst gombok, egynéhány rend ezüst lánczokra szorítva, elől a sokképen elkészített cifra jó vezetékes paripák, megugratta szép moderatíóval a lovon magát, fűtták a török sípot, trombitát: bizony akármely király udvara Európában cum recreatione megnéz-

hette volna. Sőt ott voltam igen ifjacska koromban az apámmal, mikor Székely László lakadalma volt, a mely hintót vitetett a mátkája számára, mind a hat szekeres lónak az hintó előtt egy-egy szál daru toll volt medályban csinálva az homlokokon, maga fejében is három szál daru toll, az festett portai paripán ült, maga annak két szál daru toll az homlokára akasztva volt. — Kivált az ifjak igen szerették viselni lovakon a csigás kantárt, szügyellőt, farmatringot. Az urfiak olyan apró mint a bab csigákkal rakták meg szíjszerszámjokat, melyet gyöngycsigának híttak, közben közben sokféle színű nagy öreg mint egy kis alma, tengeri csigák lévén rá csinálva. A nemes ifjak másféle csigás szerszámokat viseltek; az olyan olcsóbb volt.

— (A 351 laphoz). Hosszú mentéket is viseltenek az akkori emberek, melyet boér mentének híttanak; az urak, fő emberek jóféle posztóból, rókabőrrel megbérelve, a nemes emberek veres muszolyból báránybőrrel bérelve.

— (A 368 laphoz). — Az hintókhoz *addendum*. A magyar hintóknak hátulsó bakjára nagy öreg fekete bőrrel borított, ónos szegekkel czifrán megvert ládák; abban, kivált ha pompás vendégségben vagy lakadalomban mentenek, úr, asszony köntöseit, szoknyáit s egyéb portékáit mind bérakták, mégis a bőrládan felyül sok egyetmás elérhetett.

— (A 372. laphoz.) — Az urak, fő emberek hintójában belül az hátulsó ülés mellett kétfelől hosszan le az hintó derekáig, az hintó derekához erősen bécsinálva, két puskatok vot, abban, mikor útra indultak, megtöltve s porozva két stucz vagy két polhák állott.

— (A 349 laphoz). — Minden felső, alsó rendbeli ember, mihelyt megházasodott, a szakálát meghagyatta s holtáig úgy viselte; nem is tudok más szakál nélkül valót, hanem gyermekkoromban emlékezem Béli Pálra, hogy szüntelen borotváltatta a szakálát, s hogy controvertálták, azt mondotta, mikor tatárok rabja volt, nagy szakála lévén, a tatár ura, ha megharagudt, annál fogva hurezolta, akkor tett fogadást, ha megszabadul, soha szakált nem visel. Nem is viselt holtáig.

— (A 344 laphoz.) — Asszonyok s leányok köntösök-

höz *adendum*. A kisasszonyok, sőt elévaló nemes leányok is, a fejeken, kétfelől az homlokra feleresztve, sokféle színű festett strucztoollakot viseltenek, s igen díszesek voltak azokkal.

Az hajokat kétfelől leeresztve, gömbölyegen csinált vassal megmelegítvén, megfödoritották, mert akkor híre sem volt az álhajnak.

— (*A 343 laphoz.*) — Kis subájok is volt az akkori kisasszonyoknak, fő emberek leányainak, veres, zöld, meggy szín s más színű bársonyokból; az bő és széles volt de rövid, mert a derekán alól nem ért; szintén úgy mint a bársonynak, palástnak a két eleje szélesen s hátul szélesen, a galléra nuszttal vagy neszttel meg volt prémezve, belől is meg volt bérelve. Ilyent hozott volt, egy meggy szín jóféle síma velencei bársonyból valót üdvözült anyám az atyám házához, azután a szegény atyám elbontatá, a bársonyából leányinak mentét, vállakat csináltata, a rajta lévő nusztból az anyám számára téli bársony palástot, a körülötte lévő arany csipkét is a palástra csináltatá.

Az olyan téli palástot viselték akkor uri, fő, nemesasszonyok, mint otthon, mikor templomban vagy másuvá mentenek, mind lakadalmakban, mint temetési alkalmatossággal, ki nusztal, ki neszttel, ki pedig mállal lévén megprémezve, amint a rendi hozta, mert akkor igen rávigyáztak, kit miféle egyetmás illet.

Nyári palástot is viseltenek az ifjú úri, fő, nemesasszonyok, a micsoda színű selyem matériából szerette; annak kívül az eleje szélyesen s az gallérja egészen bojtos bársonynyal vagy karmazsin színű, vagy veres, vagy zöld, ki mint szerette, meg volt prémezve. Az öreg rendű asszonyok fekete selyem bíborból csinált nyári palástot viseltenek, azoknak a két eleje s hátul a gallérja szélyesen szélyes fekete selyemből csinált csipkével volt megrakva, s egy újjnyira a csipke alól felyül alá volt eresztve a palást szélyein.

— (*A 341 laphoz.*) — Gercinát is viseltenek a régi magyar asszonyok, még az alávaló renden valók is; idvezült nagyanyámnak Apor Ilonának is volt olyan gercinája, itt is

Nagy-Ajtán Donáth Istvánné egész holtáig mind gercinát viselt, úgy ment templomban is.

— (*A 344 laphoz.*) — Ritka volt akkor a veres jóféle cláris öv Erdélyben, épen csak a nagy úri asszonyok viselték. Idvezült atyám a maga idejében főmberszámban volt, fogarasi kapitány, volt száz ház jobbágya, noha az majd mind confiscáltatott mikor megfogták, alig maradt ketten a testvérecsémekkel mind együtt 25 ház jobbágyunk; egész hintóval, a mellett egy füdeles kocsival járt mindenkor egyszerűen mikor utazott, mégis a szegény anyámnak rásából volt a mindennapi szoknyája, öve öreg szemű fekete clárisból, csak innepnapokon vagy lakadalmi solennitásokban öltözött bársonyköntösben, akkor vagy ezüst aranyas, vagy veres cláris övet kötött a derekára.

— (*A 342 laphoz.*) — Igen viselték azelőtt az ifjú asszonyok s leányok mind belső kis ingen, mind külső ingen is sűrűn mindenütt egészen rakva ezüstből vagy rézből csinált igen apró mint egy-egy lencse szemni islógokat, mert a volt a neve, úgy hogy egy ingre afféle apró islóg két három ezer is rá volt varva. Az olyan ing a könyökiig bő volt, azon alól a keze nyeléig szűk, azt hitték síp új ingnek. Nem volt akkor ránczban szedett egész mellyű ingek az asszonyoknak, hanem elől az ingek meg volt hasítva, annak kötője volt, úgy kötötték meg a nyakoknál, mert akkor épen a nyakokig volt fel az ingek, nem bocsátották úgy szívására a csicseket szemtelenül mint a mostani asszonyok s leányok, hogy csaknem egészen többire félig nyakok csicsek meztelenül úgy áll, mintha épen a férfiakot kínálnák csicsekkel.

— (*A 345 laphoz.*) — Most visszafordult fővel áll az erdélyi világ, mert a rása köntös közönséges még parasztleányok között is; ha egy hitvány ruhós asszonyt vagy leányt szolgálónak kell fogadni, ne is említsed néki brassai egyszer ványolt posztó szoknyát vagy mentét, hanem jóféle rásából valót, annak is az aljára három renddel arany massa csipkét, galandot, rókával prémezett, selyem gombokkal rakott rása mentét, három forintos pártát, arra szélyes ezüst pántlikát. Itt Nagy-Ajtán az én ifjkoromban a nemesasszonyokon kívül nem volt három falusi asszonynak mentéje, azoknak is brassai

posztóból, báránybőrrel bérelve, prémezve; s noha értékes gazdag lőfőemberek laktanak a faluban, hanem mind szabad, mind jobbágyasszonyok, leányok, télben zekében, nyárban egy abroszt vagy kendőt kerekítván nyakok körül, úgy men-
tenek a templomban; gyolcs rokolyának, selyem pántliká-
nak híre sem volt közöttük. Most a legnyomorultabb asszo-
nyok s leányok is, kiknek férjek vagy atyjok házánál sok-
szor egy béfaló kenyér sincsen, czifra mentéjek, pártájok, az
asszonyoknak aranyas szélű gyenge patyolat, czifra mente;
efféle rendek felett való egyetmásokra vesztegetik el ha vagy
egy pénzt kaphatnak, s osztán nincs mit fizetni férjeknek a
portióban. A militia, mikor látja mely czifra a közasszony,
leány, nem hiheti el hogy a portiózó ember olyan elnyomo-
rodott szegénységgel legyen. A főemberek, nemesek is az
ilyen feleségekre, leányokra való semmirekellő s majd sem-
mi ideig nem tartó, mégis drága pénziben álló portékákra
való költés miatt enerválódnak naponként. Egész Európában
nincsen olyan alávaló provincia, a melyben lex sumtuaria
et lex vestitaria in continuo usu nem volna. Nézzék csak meg
az erdélyi szászokot; Brassóban a bíróné olyan köntösben
jár, mint a legalábbvaló kufárné; nem paszamantozzák őket
sem magokat, sem feleségeket, sem fiaikat, sem leányokat,
azért is vagyon annyi pénzek; de az erdélyi magyarok még
gondolkodni sem akarnak arról, rövid idő alatt micsoda szo-
moru consequentia leszen az ilyen czifra öltözetekre való
költésnek; ha egy privatus, közönségesjóra termett ember
afféleket emleget, arra indignálódnak; mint engemet is azért
a publicum bonumot egyenesen concernáló projectumomért
el akarnak vala veszteni a sok privatisták, ha a felséges Ud-
var decretaliter ne inhibeálja őket.

Az lakadalmi solemnitásokról.

—(A 390laphoz.)—A nyuszolyóasszony bélesihez add. n-
dum. Azt úgy süttötték mint a jóféle bélest, szintén olyan tésztából,
de belől az hová vagy riskását vagy őzmáját vagy mézes szilvát

etc. szoktanak tenni az jóféle bélesekben, abban az bélesben egy-egy tenyirre vagdalt ruhákat vagdaltanak, és keresztül kosúl rézvesszőket, felyültésztával béborították s a többivel együtt úgy sütötték meg s úgy vitték az asztalra. A mely vőfőj tanulatlan volt, néki esett a késivel hogy felbontsa, semmire nem mehetett, gyalázatban maradt; az expertns vőfőj elsőben villájával megnyomogatta felyül s beszűrogatta, smindjárt esziben vette hogy micsoda béles, azután szépen a villájával tangyérra kitette a rézvesszőt, azután mind a darab ruhákat belőle ugyanazon tangyérra, s az nyoszolyó-asszonynak gazdálkodott véle, a több részit tepsistől asztalról kiadta; olyan kor a nyoszolyó-asszony neheztelt hogy kitanálták mesterségét vőfőjet pedig mindnyájan megdicsérték.

— (A 389 laphoz.) — A vőfőj iránt *addendum*. A lakadalom másod napján jó reggel a vőfőj lóra ülén, házról házra eljárta mind a vendégeket, s úgy marasztotta meg a vendégeket arra a napra ebédre. A tánczot is az a nap nem a gazda, hanem a vőfőj osztotta.

A lakadalom másod napján nem mondták azt, hogy *vőlegény, menyasszony*, hanem *új házasoknak* nevezték, úgy is ivának egészségekért; a násznagy vőfőj, nyuszolyó kisasszony nyuszolyó-asszony neve pedig megmaradt mind addig míg az új menyecskét haza vitték a férje házához, és ott is a lakadalom egészen véghezment.

— (A 391 laphoz.) — Mikor harmad napján el akartak indulni a leány atyja házatól, akkor a menyecske anyja a násznagynak, nyuszolyó-asszonynak, vőfőjnek, nyuszolyó-kisasszonynak ajándékot küldöttek, úgy a nász népe közül elévalójának egynehálynak, arany eztüst fonallal, selyemmel varrott keszkenyöket, násznagynak selyemmel szőtt, fejér selyemmel varrott, szélyes csipkével újjai mellett megczífrázott inget. A leány apja pedig, elmenvén a násznépe, akkor harmadnapon a lakadalomban való gazdákat vendégelte meg, s azokat mind megajándékozta köntösnek való anglia posztóval, aranynyal, tallérral, kit-kit a maga hivatalja s szolgálatjához képest.

— (A 387 laphoz.) — A menyasszony táncza körül *corrigendum*. Mikor a menyasszony tánczát kezdték vonni,

nem a vőfőjuek osztották a menyasszonyt, hanem a násznagynak, ki is kettőt hármat kerülvén véle, kézen fogva oda vitte az hol a menyasszony apja, anyja, atyafiai állottanak, azoktól elbúcsúztatván, úgy adta azután a vőfőj kezire, s azután úgy kapták el. Sokszor úgy is usuáltatott: nem akkor búcsúztatta el a násznagy a menyasszonyt, hanem harmadnapján, mikor az egész násznépe meg akart indulni hazafelé a lakadalmasháztól.

—(A 393 laphoz.)—Többet nem lehet adni a lakadalmi solennitáshoz, hanem röviden leírom a gyalui pompás lakadalmat, melyhez hasonló nem volt a mi időnkben, mikor in anno 1702 néhai Gubernátor Bánfi György kiházasztá egyik leányát gróf Székely Ádámnak, ahol én is jelen voltam s az asztali vendégek közt ültem. Násznagy volt a szegény uram gróf Apor István, ki is meggyiszín bársony dolmányban, mentében volt, dolmányán, mentéjén köves gombok, mentéje egészen nusztháttal bérelve, melyet ezer talléron hozatott volt Muszkaországból. Nyuszyóasszony volt néhai Haller Györgyné, mivel a szegény asszonyom öregbeteges asszony volt. Kolosvárról indultunk meg a násznépivel; míg Gyaluban érkezttünk, addig a Gubernátor, hét drága szerszámokkal felöltöztetett vezetékaripákat vitetvén maga előtt, fényes kisíró sereggel generál Rabutin eleibe ment, minthogy az akkori Leopoldus császár a lakadalomra invitátus lévén, maga képeben Rabutint praeficiálta; úgy is excipiálta a Gubernátor, mint magát a császárt, de a felesége, noha ott volt a lakadalomban, nem repraesentálta a császárné személyét, csak úgy ült az asztalnál mint erdélyi Generalis Commendans felesége. Hosszú szín volt csinálva a gyalui kastély előtt, úgy hogy a Majestas helyin kívül ötven asztal volt benne elkészítve; a szín belől mindenütt bé volt vonva diványszőnyegekkel, a szín felső felén napkelet felől külön volt csinálva a Majestas helye, három sor grádicson kellett oda felmenni. Az a hely, mint három ölnyi hosszára, megannyi szélességire alatt egészen a padimentumot s grádicsokat test szín sárga posztóval vonták be; egy asztal volt benne, az scófiummal szőtt portai szőnyeggel bé volt terítve, szék is szintén úgy külön csinálva s bársonnyal megborítva, felyül, amint az asztal volt, veres bársoanyal be volt borítva, s környös körül fél singnyire négyszegre a bársony lefüggött, széyes arany csipkét varván reája. Rabutin elér-

kezvén, a mely három porta triumphalis volt az hosszú szín előtt, ott leszállván a hintóból, a kalap mindenkor a fejében lévén, nagy pompával a színen belől való Majestás helyire sok ágytűlővések közt felment, és ott a székekben letült egyedül. A felesége alatt maradt a színben a többi uri asszonyokkal együtt. Az násznépe azután érkezvén, felmenének, legelsőben a násznagy-, a nyuszyoló-asszonynyal, vőlegénynyel, vőfőjjel, nyuszyoló-kisasszonynyal, mindenütt nagy reverentiát tévén, felment a Majestáshoz, ott állván az alsó grádics végénél gróf Bethlen Miklós; ott fél térdre állván a násznagy a véle valókkal, a császárt deákul köszöntötte, Rabutin ott ülven fen a Majestas székiiben, a kalap akkor is feltéve a fejiben, Bethlen Miklós resolyált a köszönetre; onnan felkelvén, a mint fél térden állottanak, ismét a földig magokat meghajtván, háttal kellett visszajönnök mind a szín közepéig, úgy hogy a császár-szemben estenek, ott legelsőben a Gubernátornak anásznagy s vélevalók kezét fogták, köszöntötték, onnan mentek azhol Rabutinné állottnéki külön kezét fogták, onnan mentek a Gubernátornéhez annak is külön kezét fogták s köszöntötték. Ezek meglévén, úgy aztán a több vendégeknek, elsőben a férfiaknak, azután asszonyoknak, leányoknak kezeket fogván, a szokás szerint a leányt kikérték. Ez meglévén, elsőben a császár asztalára ezüst nyas szélű tálakban felvitték az étket, gróf Pekri Lőrincz lévén asztalnokja, innyaadó Bethlen Sámuel; egyedülült a Majestás asztalnál . . . Rabutin, mindenkor a kalap fenn levén a fejében. Mikor a császár enni . . . ültették le ötven asztalhoz a vendégeket a havasalföldi vajda követ . . . legelőülült a magyarok közt. Nagy csendesség volt asztalnál is . . . csak suttogva beszéltek egymásnak, a császár presentijára nézvén, az még ittanak, de azután elég zajgás, kiáltozás volt; eleget csitották, hallgassanak mert a császár itt vagy on, semmi haszna nem volt, kivált a fenn udvarló sok szolgák, megrészegülvén, egybeszidták a császárt is. A császár képiben Rabutin csak hallgatott, egyedül ett, mikor más étel kellett, akkor intett, elvitték előle, mást hoztak, úgy szintén mikor innya akart, akkor is intett; egész hajnalig, míg a vendégség s táncz tartott, ott kellett egyedülülni mint maga másnap megvallotta, nagy penitentiául. Hosszan a színben végig tíz rendbéli pohárszék volt; a legfelső

s császár számára való, azon sokféle ívöedények voltak, nem csak urakhoz, fejedelmekhez, királyokhoz illendők, némelyek tiszta aranyból, némelyek rubintokkal, smaragdokkal, gyémántokkal megrakva, csudaformára, tengeri gyöngyházból, csigából csináltattak, s többek afélek, amelyeket úgy leírni mint azok voltak, lehetetlen. Azonkívül volt kilencz pohárszék, az egyiken mind csak aranyas virágos kupák voltak fedelestől; a másikon mind csak aranyas ezüst csészek; harmadikon ezüst de kívül belől aranyas poharak; a negyediken ezüst aranyas kannák; az ötödiken tiszta fehér ezüst sellegek egy egy vedresek, hogy mikor tele töltötték borral s beadták nyolcz vendégnek, két legény fogta s úgy tette be asztalhoz; az hatodikon ugyan ezüst poharak négy, két s egy ejtelesek; az hetedik: gömbölyegforma egy-egy fertályos, fél-fél ejteles ezüst és aranyas poharak; a nyolczadik, kilenczedik pohárszék külömbféle válogatott fedeles, lábós, lábatlan, fedél nélkül, öreg, apró kristályokból állott.

A válogatott étkek sokaságát le nem írhatni, hanem, a mi inkább consideratióra való, mindenik asztalon külömbkülömbféle téstamüből sokféle színű festékekkel csinált, nagy öreg tálakban való pástétomok voltanak, némelyekben alma, körtvély, citrom, narancsfák, szintén úgy zöld levelekkel, azokon úgy függöttek az alma, körtvély, citrom, narancsforma gyümölcsök, szarvasokat, őzeket szintén úgy kicsináltak, gerliczékét, galambokat az fákon, az mely rendesen egymás mellett ültenek. Fogaras várát ad vivum kicsinálták, belső külső várával, bástyaival együtt, a német silbak, hátán lévén a puska, úgy állott a vár kapuján, rendre az ágyuk a bástyákon, körül árka volt, abban víz, a vízben eleven apró halak úgy firkoltanak. Valahány étékfogás volt penig, mindannyiszor újabb újabb olyan pastétomokból csinált portékák voltak. Mind azoknak csináló mestere volt marusszéki Berzencei Márton, ki Apafi Mihálynak is konyhamestere volt, és affélékhez hozzáfogható nem volt senki Erdélyben.

Azokat a pompáson felöltöztetett vezetékek hét lovakat kétfelől fogva mind ott tartották a szín előtt egész hajnalig amíg a lakadalom eloszlott.

Mikor a császár, császárné, József király, királyné,

mostani kegyelmes urunk Carolus császár és herczeg Eugenius egészségiért ittanak, mind a gyalui kastélyban a bástyákról, mind a szín előtt is lévő három ágyú elkészítve, erőssen lőttenek, hogy a kastélyban lévő tüveg ablakok is az erős lövés miatt összeromlottanak.

A Gubernátor maga első nap hamuszín bársony dolmányban, mentében volt, mind arany, köves gombok dolmányán, mentéjén, az mentéje nuszttal bérlett, a süvegiben gyémántos medály, a mellyin bal felől a szívénel, más gyémántos medály, melyet Leopold császár adott volt, mikor Bécsben felment volt. Más nap violaszín bársony dolmányban, mentében, azokon mind virágokra csinált, öreg jóféle gyöngyből csinált gombok, a mente hiúz-mállal volt bérelve, a medályok akkor is süvegében, mellyében ott voltak. A Gubernátorné első nap hajszín bársony szoknyában, az aljától fogva fel a derekáig mindenütt köröskörül öreg jóféle gyöngyből csinált virágokkal sűrűn megrakva; más nap tiszta arany fonálból szőtt szoknyában, nyakán, mellyin, kezén való köves pereczek, nyakszorítók, reszkető arany köves tők, jóféle gyöngyből csinált, gyémántokkal megrakott övek, köves medályok annyi volt a testin, magok az ott való vendég elévaló német officiálisok csudálva nézték. Az több úriasszonyokon, kisasszonyokon is annyi sokféle drága portékák voltak, azt mondták az officirek: József király lakadalma azért volt pompásabb, mivel fejedelmi, herczegi emberek voltak ott, különben ott sem voltak az asszonyok drágább portékákban öltözve. De bizony a Rákócziána rebellióban nagyobb részt oda lettenek az olyan drága egyetmások.

Nagy kádak voltak az. . . . tele mind borral; valakinek kellett, szabadon meritette, ha fogyott tele töltötték; a sokféle oda gyűlt, asztalon kívül való szolgál s egyéb r...ek még sem tudták consumálni.

Mikor megittasodván, assz erek, majd hajnalig mind táncz volt; azalatt a kisasszonyt bevitték a kastélyban . . . köntösben öltöztetvén, s az régi szokás szerint az haját lebecsátván s fényes pa . . . megrakván, kihozták a színben. Minekelőtte a menyasszony tánczát kezdtették . . . násznagy a vőlegénnyel, vőféjjel együtt, utána a nyuszolyó

asszony a kisnyuszolyóval és menyasszonynyal felmentenek a Majestási helynek alsó grádicsáig, ott újebben fél térdre állván mindnyájan, a násznagy megköszönte a császár gráciáját, hogy méltóztatott maga képiben praeficiálni, s felkelvén s újebben magokat a földig mindnyájan meghajtván, háttal jöttek vissza a színben, úgy kezdték vonni a menyasszony tánczát. Akkor a násznagy kettőt hármat fordulván a menyasszonynyal, oda vitte a Gubernátorhoz elsőben, azután a Gubernátornéhoz, s elbúcsúztatta, úgy adta a vőféj kezire, s elvitték a hálólhelyre ágyülövés alatt. Azután a császár, nagy pompával leszállván a Majestásról, bement a kastélyban, ahol pompáson felöltöztetett ház volt szállásnak, azután a vendégek is épen hajnalban szállásokra mentek.

Más nap nem volt a majestási készüllet, a szerszámos vezetékek sem voltak kiállítva a szín előtt, Rabutin sem volt császár képe, hanem a színben tilt ő is az asztalhoz a több vendégekkel együtt, legfelyül a fő helyen a feleségével együtt, s akkor volt aztán nagyobb ital s vigasság. Rabutin is igen részeg volt, sokszor kiáltotta asztalnál: Nem vagyok ma császár, francia nyelven; elég penitentiám volt tegnap hajnalig, amit elmulattam, most kipótolom. Úgy eldőlt az asszonyi vendégek a sok ital miatt, mikor tánczolni kellett, alig volt egynehány férfi.

Nem volt abban a lakadalomban sem poszomántos köntösű, sem porozott haju vagy hátul zsacskóban kötött üstökű magyar csak egy is, hanem a német officérek; mind urak, asszonyok, kisasszonyok, urfiak igaz magyar köntösben voltak öltözve, mind magyar nótát vonának, magyar módra tánczoltanak. Külömben a mennyi poszomántos köntös Erdélyben ma vagyon, a mennyi zsacskóban, pántlikában kötött porozott haj, ha mind egybetennék s megbecsülnék: csak a Gubernátoron és feleségén lévő köntösöket, drága arany, gyöngyös, köves portékákat s a hét vezetéken való szerszámokat nem adaequálnák; hát a több urak, asszonyok magokon lévő drága egyetmásokat.

A szín és kastély között egy igen magas fenyőfa, meghántva a tetejiig s hájjal egészen megkenve, volt felásva, a tetejiben hét sing angliai posztó, két arany, egy ezüst pohár

volt feltéve, s megkiáltották : valaki felhághat, maga számára elveheti. Sokan próbálták, jó darabig felmentek, s néha szintén tetejük a fának, csak lesuhadtak róla ; utoljára a Gubernátornak lévén egy Pizli nevű tréfás bolondos szolgálja, jó idején alattomban hosszú vas szegeket csináltatván, s patkó-verő lévén keziben, azokat rendre úgy felverte egymásután, s úgy is nehezen hágott fel ; de mikor szintén le akarja vala venni az egyetmásokat a fa tetejéről, épen leesik vala, az urak is az ablakokról, mű is mindnyájon ott közel állván s nézván, megijjedtenek vala hogy leesik s szörnyű halált hal, kivált az asszonyok jajgatni kezének, mindazáltal a körül állók biztatni kezdék s az fa alá állának, haugyan leesik, megkapják, úgy szálla le a fáról az egyetmással együtt.

— (*A 338 laphoz.*)— Mikor az ifju Apafi Mihály herczeg lakadalma volt Balásfalván Bethlen Gergely leányával, ott voltunk a szegény urammal együtt, de ott közel sem volt olyan pompa mint Gyaluban. A lakadalom napján a Fejedelem, török czifra szerszámos lóra ülven, felesed magával megindult a kastélyból, a balásfalvi hídnak a közepén sátort vontanak, a kisasszonyt Berve felől hozták hintón, s úgy alkalmaztatták a jövetelt, mikor innen a Fejedelem a hid végéhez érkezett s lováról leszállott, az hídnak a tulsó végéhez akkor érkeztek a menyasszonynyal ; azok is ott leszállván, mind innen a Fejedelem, mind túl a kisasszony gyalog menének bé kétfelől a sátorban ; a Fejedelem képiben köszöntette a kisasszonyt Alvinczi Péter, a leány részéről Bethlen Miklós felelt meg, a Fejedelem kezét fogván a leánynak, bársonyos hintót hozatott volt a Fejedelem, abban az hátulsó ülésben ketten ültenek, más senki nem ült a hintóban, a két részről való vendégek. . . . mentenek a kastélyban, ott arra kényszerített palotában asztalhoz ültenek, vigadtanak. Nem volt sem násznagy, sem vőféj, sem nyuszolyó, sem kisnyuszolyó. . . kérés. Felkelvén asztaltól, sokáig tánczoltanak ; a menyasszonyt nem gyertyákkal, hanem szép csendesesen, az anyja Bethlen Gergelyné elvitte magával a hálókámban, kevés idő múlva a Fejedelem is, csak magára, elment a menyasszony után, a vendégek mind ott maradtanak, s még azután sokáig, tánczoltanak. Mikor a kézfogás volt Bodonban, ott voltunk a

szegény urammal, mivel Kendefi János lakodalma ott volt, ugyan Bethlen Gergely leányával, s az ur volt násznagya. Keczéről úgy indultunk meg Bodonban. Az ott való akkori lakodalom csak egy vacsorából állott, az ifju Fejedelem is ott volt; a szegény uram semmit sem tudott abban, hogy az nap leszen a kézfogása a Fejedelemnek. Reggel bément hogy elbúcsúzzék a Fejedelemtől s az uraktól, mondja Bethlen Elek: Ne menjen el kegyelmed, mert itt ma egyéb dolog is leszen, mivel a Fejedelem akarja eljegyezni a Bethlen Gergely uram leányát; maradjon meg kegyelmed. A szegény uram csak lassan magában mondotta: Eb akaratjából leszen; de ugyancsak meghallotta Bethlen Elek, megmondotta Bethlen Gergelynek, sokáig haragudtak is szegény urra. Ott maradtunk, s a kézfogás meglőn. Asztalnál kiveszi a szegény uram zsebéből az óráját, hogy megnézzé; igen szép óra volt, Eszterházy Ferenczné küldötte volt ajándékban, a maga képe az asszonynak az óra földinek belső részire lévén lerajzolva; azért küldötte volt pedig az asszony, Erdélyből nagy göböly szarvasmarhákat akarván kihajtatni Bécsben, a szegény uram lévén a harminczadok arendátora, a vám iránt legyen az ur engedelemmel; volt is, mert kétszáz forintot elengedett. Azt az órát elkéri a mellette ülő ur, megnézegeti s dicséri szép óra, attól meg elkéri más, addig nézegették, csak oda lőn az óra. Egyszer kérdi az ur a mellette ülőt: Hová tevé kegyelmed az órámat; mondja: ennek adám; soha ki nem tanulhatá hová lett az óra, sok vendég lévén asztalnál; mai napig is oda vágyon. Jól emlékezem reá, más nap a kézfogás után, mikor Bodonból Kecze felé indulnánk, nem lévén ott az asszony az úrral, én az úrral egy hintóban ültem; egyébkor is mikor csak magára utazott, mindenkor az hintójában tiltetett. Monda szegény ur nekem: Tegnap az ágyba nyomták az erdélyi magyar fejedelemséget; tudod Isten, semminek oka nem vagyok, sem híremmel, sem akaratommal nem volt ez a kézfogás, adjanak számat mind Isten, mind a következő maradékok előtt a kik ezt a dolgot koholták, s azt a jámbor ifju Fejedelmet arra vették. Valamíg Bodonból Keczeire érkezünk, mind csak arról beszéllett, sokszor nagyokat sohajtván; láttam, a szeme megtöltött könnyvel, s gyakran

megtörlötte a keszkenővel. Ám bizony be is telék jövődölése, mert azzal a házassággal veszté ki kezéből a fejedelemséget.

A temetési solennitásról.

— (*A 400 laphoz.*) — Uri, fő asszonyok, ha fél eszten-deig el nem temethették is urokat, a mely háznál volt akkor mikor megholt az ura, onnan másutt való jószágába s házába nem ment, sőt még ott is ki nem ment az udvarra, még asztalhoz sem ment bé mint azelőtt ebédre, vacsorára, hanem csak ben ült, ott is ett; a mely házban megholt az ura, oda sem ment bé a temetés után is, sőt a jámbora az asszonyoknak teljes életiben is nem ment abban a házban.

— (*A 409 laphoz.*) — Halotti alkalmatosságokra török sípoknak, trombitásoknak külön nótájuk volt melyet fűttanak, olyan szomorúan s keservesen, még a temetésen lévő idegen férfiakot s kivált az asszonyokat, mindjárt sírni indították.

— (*A 404 laphoz.*) — Az asszonyok temetésin is voltak czimerek, szintén úgy mint a férfiaknak, selyem materiából, gyolcsból s papirosból.

— (*A 402 laphoz.*) — Az asszonyok testét többire mind fejer szoknyában, válban, előruhában öltöztették föl; koporsókat kívül a nagy rendeknek fejer bársonnyal vagy tafotával, az alábbvalóknak fejer gyolcsesal vonták bé; az házas férfiak koporsóját, az urakét fekete vagy setét meggy szín bársonnyal, az alábbvalókéét fekete bagaziával, az ifju legényekét zöld vagy sárga kamukával vagy tafotával, sőt a nagy urfiaknak aranyas materiával; az egész koporsót sűrű bokréta-kkal, oda varrva a koporsó fedelire, megrakták, a fejéhez a koporsó közepire tisztítóseprű-forma tollat bár szegeztenek. A kisasszonyok koporsójára fejer selyem materiát, az alábbvalóknak fejer gyolcsot vontak koporsójára, s az egész koporsó fedelét, oldalát . . . kötött koszorúkkal megrakták.

— (*A 408 laphoz.*) — Mikor az uri, főrend férfiakat eltemették, akkor az udvari szolgák fekete köntösben egynehá-nyan ott állottak a holttest lábánál meddig a praedicatio,

oratio véghezment ; mikor pedig asszonyt temettek, nem szolgák, hanem udvari frajok állottak.

— (*A 406 laphoz.*) — Urak, fő nemes rendek temetésire még az idegen emberek s asszonyok is czifra köntösökben nem mentenek, hanem mentül közönségesebben lehet, úgy öltöztenek, sőt afféle alkalmatosságokra nem csak gyászköntöst, hanem színes posztóból valót külön tartottanak, szederjes, violaszín, hajsztín posztóból valót, azon csak selyem sinór, selyem gombok voltak ; az nagy uraknál is olyan színű, mint a köntös ; selyem sinór övet is külön tartottanak, az is selyemmel volt meggombozva. Az asszonyok is minden czifra köntös nélkül, fejeken hosszú fekete fátyol, a nyakokban bársony palást, a nyakokon igen apró fekete gyöngy clárisok, szoknyájok szederjes vagy violaszín posztóból vagy matériából, annak is az alján fekete selyem csipke, galand ; egy szóval, mutatták, halottas és nem lakadalmas házhoz mentenek. Kisasszonyokat, nemes leányokat nem volt szokás temetésre vinni, ha elvitték is, csak a szálláson maradtak, hanem ha a megholtak közel atyafiai voltak.

— (*A 403 laphoz.*) — Minden falukban, nem csak abban a székben, de ha másszékekben svármegyékben az megholtak jószágá vagy csak kevés portiója is volt, valámig eltemették, mindennap kétszer harangoztanak amíg a testet eltemették. A catholicusok minden nap, viaszgyertyát gyújtván, az halottas háznál bizonyos ideig énekeltének ; más religiön lévő papok reggel estve publice könyörgést, vasárnap napokon praedicatiót ott tettek, ha a faluban maga religióján való egyházi szolg volt.

— (*A 408 laphoz.*) — Mikor a keservesek kijöttek a különös házból a színben hol a koporsó volt, legelől jöttek a sógorságok, azok után a távolabb való atyafiak, azok után testvér atyafiai, azok után ha vejei voltak, legutól pedig a maga fiai, vagy, ha ifjú legény teste volt, az apja, ha apja nem volt, a testvér bátyja, öccse. Mikor letültek a színben, a koporsónál való székben a közelebb valók ültek, a többi ugyan hátul más székekben. Az asszony keservesek is ilyen rendet tartottak. Mikor kikísérték temetni, akkor is úgy mentek.

Ha akármely idegen férfi vagy asszony cifra köntösben ment volna temetésre, megcsúfolták volna érette. Mikor Mikes Kelemen eltemették Csíkbán a somlyai barátok templomában, Teleki Mihály violaszín posztó dolmányban, mentében volt, azokon tiszta selyem sinór, gomb, az öve is selyemmel gombozva, a csizmáján vas sarkantyú, noha egyéb időben aranyas sarkantyút viselt. Ott voltam én is a temetésen, kimondhatatlan téli időben; olyan pompás temetést Erdélyben senki többet a mi időnkben nem látott; esztendő mulva temették el. Akkor is ott voltam mikor somlyai házánál megholt; csak feje csipkés bulya vászon ingben, lábravalóban nyujtották ki, mivel átok alatt úgy hagyta volt, úgy is tették koporsóban, de azon éjszaka hogy megholt s kinyujtóztatták, szörnyű hideg idő lévén, akkor is a ház ablakát mind levették, s egészen megfagyott a teste, úgy tették azután a koporsóban. Mikor eltemették, akkor sötét színű meggy szín bársonyt ezüst szeggel megverve vontak koporsójára, s nagy pompával úgy temették el. A fia is, Mikes Mihály, maga meghagyta, egy ingben lábravalóban nyujtóztassák el, a koporsóját is kívül vas-tag gyolcszal vonják be, úgy is vonták; azt is meghagyta, semmi pompa, sem öltöztetett lovak, se zászló ne legyen; nem is volt. Külömben nagy frequentia volt a temetésin, s nagy tractatio; éppen csak a nagy ezüst táblát tartották a fejénél, egyéb ceremonia nem volt, melyet is az atyja, Mikes Kelemen, temetésire csináltattak volt holtá után. Ott voltam ennek is temetésin, oda tették bé hol apja anyja fektűt, közül a két koporsó között, mely különös kis temetőböltöt ugyan Mikes Kelemen csináltatott volt a templomnak ajtaja felől való résziben, s abban felyűl szép készüllettel való ol-tárt is.

—(A 415 laphoz.)— Pro coronide azt is nótálhatni: a régi időben híre emlékezete sem volt a mostani éktelen káromkodásoknak; minden szitkozódások az férfiaknak, uraknak, nemeseknek, alávaló rendűeknek ez volt: Aha bustya vére; lelketlen kurucz fia, pogány kurva fia, számár kurva fia. Az asszonyoknak pedig ez volt: aha hamis életű, tűzre való, tűz kénjára való. Most pedig férfi, asszony, ifju legény, leány széltiben

mondja az adtát, teremtetett, hunczfutot, ördög szánkázzék a lelken stb. még a gyermek is mihelyt szólni kezd, azokat tanulja meg elsőben. Ha a régi úri, fő, nemesasszonyok közül valaki azt mondotta volna: Isten engem úgy segéljen, olybá tartották volna az akkori több tisztas asszonyok, mintha más-sal fertelmeskedett volna; sőt még a *bizony* szót sem sokan mondták az úri, fő, nemesasszonyok, kiket magam is jól ismertem sokakat, hanem mikor *bizonyt* kellett mondani, így szólt: én ugyan nem, azt azért nem, elhiggye kegyel-med, úgy vagyon, nincs különben, igazán mondom stb. Most pedig úri asszonyokról nem szólok, de nemesasszonyok, nemes leányok is elegenden vagynak, a kik széltiben minden szemérem nélkül szaporán elmondják: engem Isten úgy segéljen, s úgy esküsznek mint akármely nyíri pajkos katonák. Azért is nincsen Istennek áldása mindnyájunkon s nem várhatunk egyebet utolsó veszedelemnél magunkra. Egy szegény oláhot felakasztanak három forintos marháért: a ki Isten ellen káromkodik, csak nevetik a kik hallják.

— A temetési alkalmatosságról most jutta eszemben egy jeles observatio. Mikes Kelemennek szent-léleki házánál meghal szép eladó leánya, annál több sem volt, annak rendi szerint eltemetik. Letúlván a vendégek a torban asztalhoz, Mikes Kelemen a keserves atyafiaknak készített asztaltól felkél, ki megyen az hol az idegen emberek ültenek s oda letúl közikben, egy fazék bort békér s azt mondja: Jó uraim! ha Istennek úgy tetszett volna, az én megholt leányom életben maradván férjhez adtam volna, tudjátok a rendit, akkor vígan laktunk volna; én pedig most az én leányomot az én Idvezítő Krisztusomnak adtam férjhez, azért valaki engem szeret, ma vígan legyen a házamnál. Elkészöni a fazék bort, muzsikásokat hivat, a frajokat kihozatta, a faluból is leányokat hoznak fel, megrészegedvén, egész éjszaka mind tánczoltanak. A felesége sírt, haragudt, reménykedett, keménykedett, átkozódott, kiáltozott, mit cselekesznek a házánál: Mikes Kelemen lakatot vetett a felesége házának ajtajára, hogy ki ne jöhessen, ittanak, tánczoltanak, úgy oszlottak osztán el.

— (*A 425 laphoz.*) — Az is dícséretre méltó volt a régi nagy emberekben, akármely alávaló szegény zekés embert vagy asszonyt, de habár egynehány izzig távol való atyafia volt, privatim, publice nem szégyenlették öcsémnek, bátyámnak, nénémnek, hugomnak hini, pénzzel, marhával, köntőssel ajándékozni. A szegény atyámnak volt Csikban Rákoson egy Tenkeli Balázs nevű jobbágyának özvegyül maradtott igen öreg jobbágyasszonya, kinek is az eleje Mikes familiából lévén, jobbágy legénytől megterhesedett volt, successive mind jobbágy kezeken forogtak azóta; a szegény Mikes Kelemen valahányszor csiki házához jött, azt a jobbágyasszonyt magához hívatta, megkérdezte: mint élsz, néne; enni adatott, csizmát, patyolatot, pénzt ajándékozott néki, úgy gabonát minden esztendőben, s recommendálta az atyámnak; az atyám Mikes Kelemen tekintetiért azt a jobbágy özvegy asszonyt jobbágyi szerben nem szolgáltatatta. Ó mostani felfordult világ! egy nyomorult fő emberecske nemhogy más ember jobbágyasszonyát, de magát is jó nemesembert vagy annak gyermekeit szégyenlené atyafiának mondani, nemhogy valamivel succurálna olyan megszűktült még közletről lévő atyafiának is.

Ismertem Csikban Rákoson egy Székely István nevű hosszú száraz embert; Petki János, úri ember, csiki főkirálybíró lévén, mindenkor azt a szegény embert publice bátyjának hitta, köntőssel, pénzzel, gabonával interteneálta. Az az ember penig ilyen atyafia volt: az öreg Petki Farkasnak szép eladó leánya lévén, egy magyarországi urfi bejőn nézésére, el is mátkásítja, lakadalmi terminust is tesznek; azalatt Petki Farkas Csikban csicsai házánál lévén, ott az udvarház mellett nagy szénacsináló tanorok vagyon, Petki Farkas juhainak ifju legény pakulárja lévén, estve mikor a juhokat haza hajtotta, elől jött a juhok előtt furulyaszóval, s abban a tanorokban rekesztette a juhokat, ott is mind furulyált; a kisaszszony a ház ablakáról sokszor nézván s hallgatván az oláh ifju legény furulyását, igen megszereti a pakulárt; abban Petki Farkas semmit sem tudott, akkor özvegyember is volt. Mikor másnap a lakadalomnak meg kellett volna lenni, sirató estvére oda érkezvén Petki Farkas házához a vendégek, a leányt felöltöztetik, azalatt a leány kimegyen,

a pakulár legénnyel a Nagy-erdőn által mennek. Le akarnak ülni a vendégek, keresik a kisasszonyt mindenütt, so-hunt sem találják, sem háznál, sem faluban, arról pedig senki sem tudott volna gondolkodni, hogy a pakulár legénnyel szökött volna el. Más napa nász népe elérkezik, nincs mit ten-ni, leültetik asztalhoz, jó tartják, mennyasszony nélkül visz-szamennek. Sok esztendeig nem tudhatta meg a szegény Petki Farkas, hova lett a leánya, azt gondolták, talán va-lahol vízbe ölte magát. Egyszer Petki Farkas ország gyűlésére menvén, a Nagy-erdőn látja, jő vele szemben egy oláh felesé-gestől, a feleségének hosszú zeke a szoknyája, mezítláb me-gyen az oláh után; senki a Petki Farkas szolgálai közül meg nem esmerte őket, hanem maga a mint hintóban tilt, rá esmer leányára, nem szól semmit neki, hanem zsebiből két forintot kivészen, egyik inasának mondja: eredj, ezt a pénzt add oda annak az oláhnénak, s mondd meg, vegyen csizmát véle. Attól az oláhtól fia maradt a leánynak; felnevekedvén, az öreg Petki István, Petki Farkas fia, maga udvarában felveszi, ma-numittálja, armálist impetrál neki az akkori fejedelemtől, megházasítja, Székely János nevet adnak rája, Csíkban Rá-koson két jobbágyházhelye lévén Petki Istvánnak, cum ap-pertinentiis Székely Jánosnak ajándékozza, házat, csürt, egyéb épületeket csináltatott rája, ökröket, teheneket, gabo-nát ad neki, úgy telepedik meg. Annak a fia volt Székely Ist-ván, kit én gyermekkoromban igen jól esmertem mikor Csíkban laktunk a szegény atyám ott lévő házánál. Ezt a dolgot sok-szor hallottam, mikor a szegény uram historice beszélt.

A szegény uram is a régi igaz vérű magyarok közül való lévén, nem szégyenlette nem csak engemet, hanem ná-lamnál sokkal alább való rendűeket atyafiainak hini, meg-beccsülleni, amivel kívántatott, segíteni, promoveálni, mások impetitiója ellen protegálni; azért is marad fen mind örökké dicséretes emlékezete, jó híre neve Erdélyben; az én Istenem is nyugassza meg mind testiben a föld gyomrában, mind lel-kiben az örök dicsőségben, s adjon részt neki az igazaknak feltámadásában. Vajha most élne, volna nekem is földi gyá-molom, sokféle nyomorúságaim, kárvallásaim között segítöm.

Hogy ez a folius üressen ne maradjon, leirom pro recre-

atione, a mint szegény uramtól hallottam, mely dolog is a régi sincerus nyájas emberek cselekedetét illusztrálja. Az ifju Petki Farkas ifju legénységiben szekérben lovakat fogatott, egynehány csicsai asszonyokat, leányokat egybengyűjtött, felültette a szekérben őket, maga lesz a kocsis, hogy Szeredában vigye a sokadalomra őket; azt pedig nem bujaságból cselekedte, mert az akkori mind férfi, mind asszony, leány sokkal jámborabb volt mint most, hanem csak tisztességes tréfából s maga multságából. Egyik asszony fel nem fért a szekérre, eleget instál, hadd üljön fel ő is a szekérre, nem recipiálták; mondja nekik: Meglátjátok, bustya nők, ha én el nem mehetek a sokadalomba a szekérrel, tüssen mentek el békével. Azalatt titkon egyik szekérkerékből a szeget kiveszi; a több asszonyok kaczagják, hogy amaz ott egyedül teprenkedik, Petki Farkas mint kocsis megindul sebesen, az ostorral megsujtja a lovakat, a kerek kiesik a szekérből, feldől a szekér a sok asszonyokkal együtt, s mind egyben romlik; kiáltottak, sikoltottak a szekérben ült asszonyok, amaz asszony pedig kaczagta s csúfolta őket: Lám megmondám, bustya nők, ha én nem ülhetek a szekérben, tüssen mentek ma békével a sokadalomba. Petki Farkas más szekeret hozott elé, akkor azt az asszonyt is a többivel felülteti a szekérben, maga kocskodik darutollas süvegben, úgy viszi be Szeredában a sokadalomra az asszonyokat az egész ott lévő sokadalmi sokaság láttára. Most ha valaki ilyen urfi, de még egy alávaló nemes ifju legény olyan tisztességes multságot indítana, lebolondoznák érette.

A szegény uramnál laktunkban mennyi sok multságot követtünk el, egy egész könyvet lehetne arról írni; csak egyet említek, azt is idvezült uram dícséretes emlékezetére. Keczen létünkben bemegyek az úrhoz, mondom: Nagyságos uram, ma szent Mihály napja, minthogy Mihály a nevem, szent Mihály poharára Nagyságodat az asszonynyal s egész udvarral együtt jó szívvél látom ebédre. Nevet a szegény uram, mondja: Őcsém uram, de hol főznek, hol a bor? Mondom az úrnak: a Nagyságod konyháján főznek, bor is elég hordóval vagyon Nagyságod pinczéjében, mert Ajta messze vagyon Keczéhez, ha ott volnánk, a puszta háznál főzetnék amit lehetne.

A szegény úr mondja: Én nem mehetek el, mert öreg ember vagyok, sem a feleségem, a többi mind menjenek. Megparancsolja a konyhamesternek, tisztességesen bőven főzzenek, az innya-adónak is, valamennyi bor kivántatik, annyit adjanak. Az udvarház mellett a tisztartó Székely István házában volt a tractatio, főztek ad minus 12 asztalra, az udvariak valahányan voltanak, első alsó renden valók, még a kocsisok, lovászok, felejtárok is mind eljöttek; letöltünk asztalhoz, rettetes ital volt, kilenczven veder bor költ el, muzsikásokat hívtunk, az asszonyhoz beizentünk, bocsássa ki a frajokat táncolni; el is jöttek az öreg asszonynyal együtt, mivel feles frajokat tartottak az udvarban mindenkor. Ott majd hajnalig tisztességesen táncoltunk meg szent Mihály poharát. Más nap bémenvén az úrhoz, megköszöném. . . .

Valyon találkoznék-e ma olyan nagy úr Erdélyben a ki azt cselekedné, nem kilenczven veder, csak kilencz veder bort is nem sajnállana szolgáltnak conversátióra fordítani, inkább pe.

Óh régi jó az mint. . . . az ondja volt. . . .

A M. AKADEMIA TÖRTÉNELMI BIZOTTMÁNYÁNAK KIADÁSAI.

M. TÖRTÉNELMI TÁR.	I. köt. X. és 260 l. egy pecsétmással 2 frt. 10 kr.
— — —	II. köt. 215 l. 100 részbe metszett pecsétmással 2 frt 10 kr.
— — —	III. köt. 264 l. egy czímerrajzzal 1 frt 40 kr.
— — —	IV. köt. 260 l. 1 frt 40 kr.
— — —	V. köt. XVIII. és 231 l. 1 frt 40 kr.
— — —	VI. köt. 264 l. egy pecséttrajzzal 1 frt 60 kr.
— — —	VII. köt. 266 l. 1 frt 60 kr.
— — —	VIII. köt. 259 l. 4 köirati tábl. 1 frt 60 kr.
— — —	IX. köt. 244 l. 1 frt 38 kr.
— — —	X. köt. 240 l. aranybullák s okm. másaival 1 frt 60 kr.
— — —	XI. köt. 240 l. 1 frt 38 kr.
— — —	XII. köt. 292 l. 1 frt 70 kr.

A tizenkét kötet ára együtt tizenöt forint.

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA. Magyar Történelmi Emlékek, egy-egy *számból* álló folyam ára 10 frt 50 kr., külön egy kötet ára 3 frt 15 kr.

1.	1. sz. Első osztály: Okmánytárak	I. köt. (Brüsszeli Magyar Okmánytár I.)
	2. sz. Második osztály: Írók	I. köt. (Szerémi György Emlékirata.)
	3. sz. — — —	II. (Verancsics Munkái, I.)
	4. sz. — — —	III. (Verancsics Munkái, II.)
2.	5. sz. Első osztály: Okmánytárak	II. köt. (Brüsszeli Magyar Okmánytár II.)
	6. sz. — — —	III. köt. (Brüsszeli Magyar Okmánytár III.)
	7. sz. — — —	IV. köt. (Brüsszeli Magyar Okmánytár IV.)
	8. sz. Második osztály: Írók	IV. köt. (Verancsics Munkái III.)
3.	9. sz. Második osztály: Írók	V. köt. (Verancsics Munkái IV.)
	10. sz. Első osztály: Okmánytárak	V. köt. (Londoni Magyar Okmánytár.)
	11. sz. Második osztály: Írók	VI. köt. (Verancsics Munkái V.)
	12. sz. Első osztály: Okmánytárak	VI. köt. (Árpádkori új Okmánytár I.)
4.	13. sz. Második osztály: Írók	IX. köt. (Verancsics Munkái VI.)
	14. sz. Első osztály: Okmánytárak	VII. köt. (Árpádkori új Okmánytár II.)
	15. sz. — — —	VIII. köt. (Árpádkori új Okmánytár III.)
	16. sz. — — —	IX. köt. (Árpádkori új Okmánytár IV.)
5.	17. 18. sz. Második osztály: Írók	XV. köt. (Tököly Imre Naplója.)
	19. sz. — — —	VII. köt. (Illésházy, Mikó Ferencz.)
	20. sz. — — —	XI. köt. (Apor Péter Minden Munkái)
	6. 21. sz. — — —	XII. köt. (Brutus Magyar Historiája, I.)
<i>Sajtó alatt; részben sajtókészben.</i>		
Első osztály: Okmánytárak		X. köt. (Árpádkori új Okmánytár V.)
Második osztály: Írók		VIII. köt. (Gyulafi Lestár. Szamosközi.)
— — —		X. köt. (Verancsics, VII.)
— — —		XIII. XIV. köt. (Brutus Magyar Historiája.)
— — —		XVI. köt. (Forgács Ferencz Commentáriusai.)

TÖRÖK-MAGYAR-KORI TÖRTÉNELMI EMLÉKEK. Első osztály: I. II. köt. (Okmánytár a Hódoltság történetéhez Magyarországon. I. II.) XXX. 458 és 480 l. 5 frt.

MAGYAR LEVELES TÁR. I. kötet. Négyszáz magyar levél 1504—1580. XX és 432 l. 9 köirati táblával 4 frt.

ÉV MUTATÓ Fejér György Okmánytárához, Knauz által, 30 kr.

